

วาทกรรมมหาอุทกภัย : อำนาจของภาษากับการประกอบสร้าง
ความเป็นจริงในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

วิทยานิพนธ์
ของ
พิมพ์ระไพ สุภารี

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
สิงหาคม 2559
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

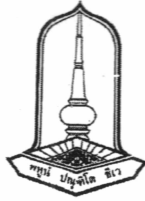

วาทกรรมหาอู่ทกภัย : อำนาจของภาษากับการประกอบสร้าง
ความเป็นจริงในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

วิทยานิพนธ์
ของ
พิมพ์ระไพ สุภารี

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
สิงหาคม 2559
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวพิมพ์ประไพ สุภาภิ
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... (รศ.ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ)	ประธานกรรมการ (อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)
..... (รศ.ดร.ธัญญา สังข์พันธานนท์)	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก)
..... (ผศ.ดร.ภาณุภูมิ วรรณภา)	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม)
..... (ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี)	กรรมการ (อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)
..... (ผศ.ดร.กัลยา กุลสุวรรณ)	กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ.ดร.กนกพร รัตนสุธีระกุล)
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

.....
(ศ.ดร.ประดิษฐ์ เทอดทูล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่ 14 เดือน ๕.๕. พ.ศ. 2559

ประกาศขอบคุณการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษา อย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาคภูมิ วรรณภา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ตลอดจนคณะกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ แนวคิด วิธีการ รวมทั้งให้คำแนะนำและตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ยิ่ง ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ คณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย และคณาจารย์ สาขาวิชาภาษาเพื่อการสร้างสรรค์งานสื่อสิ่งพิมพ์ทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ รวมทั้งบุคคลที่ผู้วิจัยได้อ้างอิงทางวิชาการตามที่ปรากฏในบรรณานุกรม

ขอขอบพระคุณครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัย ขอบพระคุณบิดา มารดา น้องชาย และญาติพี่น้องทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนทั้งด้านกำลังใจและกำลังทรัพย์ด้วยดี ตลอดมา นอกจากนี้ ยังมีผู้ที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลืออีกหลายท่านซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามในที่นี้ ได้หมด จึงขอขอบคุณทุกท่านเหล่านั้นไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดามารดา ตลอดจนบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้วิชาความรู้แก่ผู้วิจัยเสมอมา ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษางานทางด้านภาษา วาทกรรม และการสื่อสารมวลชนต่อไป

พิมพ์ระไพ สุภารี

ชื่อเรื่อง	วาทกรรมมหาอุทกภัย : อำนาจของภาษากับการประกอบสร้างความเป็นจริง ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์
ผู้วิจัย	นางสาวพิมพ์ประไพ สุภาวี
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาคภูมิ ทรนภา
ปริญญา	ศศ.ม. สาขาวิชา ภาษาไทย
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2559

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ที่อุปลักษณะกับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ และวิเคราะห์ภาพแทนทางสังคมจากวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ โดยใช้กรอบแนวคิดอุปลักษณะและแนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคมมาวิเคราะห์กลวิธีในการประกอบสร้างวาทกรรม รวมทั้งแนวคิดภาพแทน และแนวคิดวาทกรรม มาวิเคราะห์ภาพแทนทางสังคมจากวาทกรรมมหาอุทกภัย จากตัวบทหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2554 จำนวน 3 ชื่อฉบับ ประกอบด้วยหนังสือพิมพ์มติชนรายสัปดาห์ หนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ และหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ จำนวนทั้งสิ้น 84 ฉบับ

ผลการวิจัยพบว่า สื่อมวลชนได้ประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยโดยใช้กลวิธีอุปลักษณะ 3 กลวิธี ประกอบด้วย กลวิธีอุปลักษณะเชิงโครงสร้าง กลวิธีอุปลักษณะเชิงวัตถุ และกลวิธีอุปลักษณะเชิงพื้นที่ กลวิธีอุปลักษณะทั้ง 3 เป็นกลวิธีการประกอบสร้างวาทกรรมโดยเปรียบเทียบน้ำท่วมกับสิ่งต่างๆ ในเชิงโครงสร้าง เชิงวัตถุ และเชิงพื้นที่ ผ่านรูปภาพที่ทำให้เห็นถึงการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างมโนทัศน์ธรรมชาติเชื่อมโยงกับสิ่งต่างๆ ในสังคม ทั้งนี้ อุปลักษณะกับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยยังนำไปสู่การสร้างภาพแทนทางสังคมจากวาทกรรมมหาอุทกภัย 3 ภาพแทน ประกอบด้วย ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง และภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง ภาพแทนเหล่านี้เผยให้เห็นถึงความเชื่อที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านมุมมองที่ต่างกัน ซึ่งมุมมองเหล่านี้ล้วนนำเสนอ ปฏิกึ่ง และผลิตซ้ำความเชื่อที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติในลักษณะของการกำหนดความหมายและคุณค่าร่วมกันภายในสังคม

TITLE The Great Flood Discourse : The Power of Language and Reality
Construction in Weekly Newspaper

AUTHOR Miss Pimprapai Suparee

ADVISORS Assoc. Prof. Dr. Thanya Sangkhaphanthanont
and Asst. Prof. Dr. Pakpoom Hannapa

DEGREE M.A. **MAJOR** THAI

UNIVERSITY Mahasarakham **DATE** 2016

ABSTRACT

This thesis aimed to analyze metaphors with the great flood discourse construction in weekly newspaper and to analyze the social representation of the great flood discourse in weekly newspaper. The concept of metaphor and social construction of reality were used to analyze discourse strategy as well as image and discourse concept. These concepts were used to analyze social representation of the great flood discourse from 84 editions of 3 weekly newspapers published in 2011 including Matichon Weekly, Nation Weekend and Siam Rath Weekly newspaper.

The research found that Media had constructed the great flood discourse by using 3 metaphor strategies namely structural metaphor strategy, material metaphor strategy and spatial metaphor strategy. These three metaphor strategies were discourse construction by comparing flood with things in structural, material and spatial metaphor through linguistic form that indicated the presentation of information to create nature concepts associated with many things society. So that metaphor with the great flood discourse construction also led to the creation of 3 social representations of great flood discourse including the human-centered representation, nature-centered representation and science-centered representation. These representations revealed the human beliefs toward nature and environment through a different perspective, which presented, implanted and reproduced the human beliefs toward nature in terms of meaning determination and shared value among the society.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1	บทนำ 1
	ภูมิหลัง 1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย 5
	คำถามหลักในการวิจัย 5
	ความสำคัญของการวิจัย 5
	ขอบเขตของการวิจัย 5
	วิธีดำเนินการวิจัย 6
	นิยามศัพท์เฉพาะ 7
	กรอบแนวคิดในการวิจัย 8
2	แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 10
	แนวคิดอุปลักษณ์ (Metaphor) 10
	แนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคม (Social Construction of Reality) 16
	แนวคิดภาพแทน (Representation) 21
	แนวคิดวาทกรรม (Discourse) 25
	ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 32
	องค์ความรู้เกี่ยวกับมหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 44
	องค์ความรู้เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ 50
3	อุปลักษณ์กับการประกอบสร้างวาทกรรมจากมหาอุทกภัย
	ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ 56
	อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง 56
	มหาอุทกภัย คือ สงคราม 57
	มหาอุทกภัย คือ สิ่งมีชีวิต 88
	มหาอุทกภัย คือ โรคภัยไข้เจ็บ 98
	อุปลักษณ์เชิงวัตถุ 106
	อุปลักษณ์เชิงพื้นที่ 114
	สรุปท้ายบท 121

บทที่	หน้า
4 ภาพแทนจากวาทกรรมหาอุทกภัยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์	123
ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง	123
ภาพแทนธรรมชาติเป็นศัตรูของมนุษย์	125
ภาพแทนพื้นที่เศรษฐกิจ	137
ภาพแทนพื้นที่เกษตรกรรม	142
ภาพแทนพรรคการเมือง	145
ภาพแทนทหาร	170
ภาพแทนนักธุรกิจ-สื่อมวลชน	170
ภาพแทนคนเมือง-คนชนบท	174
ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง	180
ภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์	181
ภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิต	186
ภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง	190
ภาพแทนปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ในมหาอุทกภัย	191
ภาพแทนองค์ความรู้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์	194
ภาพแทนวิทยาศาสตร์แก้ไขปัญหามหาอุทกภัย	197
สรุปท้ายบท	200
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	202
สรุปผล	202
อภิปรายผล	204
ข้อเสนอแนะ	215
บรรณานุกรม	216
ประวัติย่อของผู้วิจัย	229

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 อุปลักษณะมหาอุทกภัย คือ สงคราม	57
2 อุปลักษณะมหาอุทกภัย คือ สิ่งมีชีวิต	88
3 อุปลักษณะมหาอุทกภัย คือ โรคภัยไข้เจ็บ	99
4 อุปลักษณะเชิงวัตถุ	106
5 อุปลักษณะเชิงพื้นที่	115

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	9
2 เปรียบเทียบแนวคิดเรื่องความเป็นจริงทางสังคม	17
3 การสร้างความหมายทางสังคมผ่านทางสื่อสารมวลชน	20
4 ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาพต้นแบบ สื่อ ภาพตัวแทน	22
5 ต้นแบบการวิเคราะห์โวกหารเพื่อการศึกษาวาทกรรมด้านสิ่งแวดล้อม	30

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

“น้องน้ำเอยมากเกินพอแล้ว ความหวังเคยผ่องแผ้วหม่นหมองหมาง
เมืองร้างกลางน้ำเกินด้านทาน น้ำตาบนสายน้ำที่ถมลง
ที่เหลืออยู่ก็คือความสิ้นหวัง บ้านเมืองพังทลายกับสายฝน
กำแพงน้ำกลืนขย้ำวิญญาณคน จม จม จมลง”

เพลงน้องน้ำ (คำร้อง : พงษ์สิทธิ์ คำภีร์)

เพลง “น้องน้ำ” ที่แต่งขึ้นจากมุมมองของนักร้องเพลงเพื่อชีวิตอย่าง พงษ์สิทธิ์ คำภีร์ ได้บอกเล่าความรู้สึกของผู้ประสบภัยน้ำท่วมหรือ “น้องน้ำ” เพื่อบรรยายเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ นับตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม 2554 ถึง 16 มกราคม 2555 ทำให้แผ่นดินกว่า 36 ล้านไร่จมน้ำ ครอบคลุมพื้นที่ 65 จังหวัด จากเชียงใหม่จรดกรุงเทพมหานคร สร้างความเดือดร้อนให้ประชาชน 12 ล้านคน มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 815 คน กว่า 5,388,204 คน ต้องกลายเป็นผู้พลัดถิ่น อีกทั้งคนงานเกือบ 650,000 คนตกงานหรือได้รับผลกระทบ รวมถึงสร้างความเสียหายให้กับเศรษฐกิจกว่า 1.425 ล้านล้านบาท หรือเท่ากับ 7 เท่าของงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2554 ไม่มีผู้ใดคาดคิดว่าเหตุการณ์น้ำท่วมในครั้งนี้จะสร้างความเสียหายให้กับประเทศไทยได้มหาศาล เนื่องจากในอดีตประเทศไทยเคยผ่านพ้นภาวะน้ำท่วมใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศ โดยเฉพาะน้ำท่วมในเขตพื้นที่เมืองบางกอกหรือกรุงเทพมหานครมาแล้วถึง 3 ครั้ง คือในปี พ.ศ. 2485, พ.ศ. 2526 และปี พ.ศ. 2538 (พินิจ จันทร และคณะ. 2554) แต่ในปี พ.ศ. 2554 น้ำท่วมได้กลายเป็นเรื่องที่ยู่ยากในสังคมไทย จนเกิดเป็นปรากฏการณ์ “มหาอุทกภัย” ที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย

ปรากฏการณ์นี้เองที่ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของสื่อมวลชนในการทำหน้าที่รายงานเหตุการณ์น้ำท่วม เนื่องจากสังคมต่างต้องการทราบข่าวสารเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำรงชีวิต สื่อมวลชนต่างแข่งขันกันนำเสนอข่าวอย่างเข้มข้น หลากหลายมิติและรวดเร็วทันทั่วถึงเพื่อให้ประชาชนได้ทราบอย่างฉับไว โดยมีภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็น แต่แทนที่ประชาชนจะได้รับทราบเรื่องราวอย่างตรงไปตรงมาและรอบด้าน กลับปรากฏว่าการทำงานของสื่อมวลชนในช่วงมหาอุทกภัยนั้นมีลักษณะที่แตกต่างออกไป คือ สื่อมวลชนมีบทบาทเป็นผู้เลือกเรื่องหรือประเด็นในการเสนอข่าว จนกลายเป็นผู้กำหนดกรอบของเรื่องราวที่นำเสนอหรือที่เรียกว่าเป็นวาระทางการเมืองและสังคม สื่อมวลชนจึงกลายเป็นผู้เลือกที่จะนำเสนอเหตุการณ์น้ำท่วมอย่างไร ผ่านมุมมองหรือแง่มุมใด

แม้คคอมส์และชอร์ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ และคณะ. 2547 ; อ้างอิงมาจาก McComb and Shaw. 1972) ได้ชี้ให้เห็นว่า การทำงานของสื่อมวลชนในลักษณะของการกำหนดวาระนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดและวิธีการมองโลกของเราทุกคน พลังที่สำคัญอย่างยิ่งของสื่ออยู่ที่ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงการรับรู้และความเข้าใจของปัจเจกบุคคล

พลังอำนาจในการก่อให้เกิดผลบางอย่างต่อคนในสังคมของสื่อมวลชนโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ นั้นนักวิชาการหลายสำนักได้อธิบายถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวไว้มากมาย แต่ที่น่าสนใจคือแนวคิดของมิเชลล์ พูโกต์ ที่ได้ให้มุมมองต่อพลังอำนาจของภาษาว่าเป็น “วาทกรรม” ซึ่งก็คือกระบวนการสร้างหรือผลิตความหมายเกี่ยวกับความจริงในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะปรากฏการณ์ในสังคมที่ส่งผลต่อการกำหนดความจริง ความรู้ กฎเกณฑ์ และข้อปฏิบัติตามมา พูโกต์ เสนอว่าวาทกรรมเป็นมากกว่าภาษาหรือคำพูดเนื่องจากมีภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติความคิด ความเชื่อคุณค่าและสถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ด้วย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554) วาทกรรมจึงเป็นเสมือนชุดความคิดที่ถูกสังเคราะห์ขึ้นเพื่อให้คำอธิบายแก่เรื่องใดเรื่องหนึ่ง เรียกได้ว่าทุกหน่วยของสังคมล้วนถูกหล่อหลอมไว้ด้วยวาทกรรม มนุษย์ส่วนใหญ่เข้าใจว่าภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่เป็นกลางโดยปราศจากการตั้งข้อสงสัยว่าภาษามีปฏิบัติการในการสร้างระบบความหมายและได้รับการยอมรับว่าเป็นความจริงได้อย่างไร เรามักเข้าใจว่าภาษาเป็นตัวแทนทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิด โดยไม่ได้เรียนรู้กระบวนการทำงานของภาษา แต่ในความเป็นจริงแล้ววาทกรรมเป็นเสมือนเครือข่ายของกฎเกณฑ์ ค่านิยม การรับรู้ ความเข้าใจร่วมมาตรฐานความเชื่อในเรื่องต่างๆ ที่เกิดจากการแสดงออกและสื่อความ

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับมหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 ที่มีผู้วิเคราะห์ วิจัย หรือวิพากษ์ในสื่อต่างๆ ทั้งที่เป็นเนื้อหาข่าว บทความ บทวิจารณ์ การ์ตูนล้อเลียน หรือแม้กระทั่งการศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรมอื่นๆ ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตต่อการนำเสนอข่าวสารเหตุการณ์มหาอุทกภัยว่า สื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่บางประการที่นอกเหนือไปจากการรายงานข่าวอย่างตรงไปตรงมา นั่นคือการใช้อำนาจของสื่อผ่านภาษาเพื่อประกอบสร้างภาพบางอย่างเกี่ยวกับน้ำท่วม เมื่อคนในสังคมได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่สื่อนำเสนอจึงทำให้เกิดการจดจำภาพเหตุการณ์มหาอุทกภัยในรูปแบบต่างๆ จนกระทั่งภาพที่สื่อมวลชนได้สร้างขึ้นนั้นกลายเป็นภาพแทนความจริง กาญจนา แก้วเทพ (2541 : 78) ได้อธิบายถึงการประกอบสร้างความจริง (Social Construction of Reality) หรือการสร้างความหมายทางสังคมไว้ว่า สิ่งที่เราเรียกว่า “ความเป็นจริง” นั้นมิใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา โดยผ่านการรับรู้ (Perception) การตีความ (Interpretation) หรือการสร้างความหมาย (Making sense) ทั้งนี้ความเป็นจริงจะแปรเปลี่ยนไปเมื่อตัวปัจเจกบุคคลที่เข้าไปสัมผัสกับเหตุการณ์หรือวัตถุ หลังจากนั้นประสบการณ์ที่ได้รับจะถูกจัดเก็บใน “คลังความรู้ทางสังคม” (Stock of Knowledge) ของมนุษย์ ซึ่งจะทำหน้าที่จัดเก็บข้อมูลที่รับผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมที่ผ่านมา และนำความรู้ที่ได้นำมาใช้ทำความเข้าใจกับความหมายของปรากฏการณ์ที่มีลักษณะคล้ายๆ กันที่เกิดขึ้นต่อๆ มา (ปณิสญา อธิจิตตา.

2555 : 22 ; อ้างอิงมาจาก กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. 2551 : 656) และ ภาพความเป็นจริงเหล่านั้นก็จะกลายมาเป็น “ภาพแทน” ทางสังคมในที่สุด

ภาพแทน (Representation) จึงเป็นผลผลิตหรือวัตถุสำเร็จที่ไม่ได้รวมเอากระบวนการ การนำเสนอเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ ฮอลล์ เชื่อว่า Representation เป็นการผลิตสร้างความหมายโดยใช้ ระบบสัญลักษณ์ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์. 2548 ; อ้างอิงมาจาก Hall. 1997 : 15) ความหมาย จึงเกิดจากการประกอบสร้างโดยการใช้ระบบตัวแทนหรือระบบสัญลักษณ์เพื่ออ้างอิงถึงโลกความเป็นจริง ให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ สัญลักษณ์จึงเป็นรหัสที่ใช้เป็นข้อตกลงทางความหมายร่วมกันของสังคมหนึ่งๆ โดยมีได้สะท้อนความเป็นจริงแต่อย่างใด จึงอธิบายได้ว่าการนำเสนอของสื่อมวลชนนั้น สิ่งที่เราเรียกว่า “ข่าว” อาจมิใช่การรายงานความเป็นจริงจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หากแต่เป็นการ “สร้าง” ความเป็นจริงจากเหตุการณ์นั้นขึ้นมา ขณะที่ตัวเหตุการณ์เองมีหลายมิติแล้วแต่ว่านักข่าวแต่ละคนจะหยิบยกเอา เหตุการณ์นั้นมาสร้างเป็นข่าวอย่างไร

การสร้างหรือกำหนดวาระในการนำเสนอข่าวเหตุการณ์มหาอุทกภัยจากพาดหัวข่าว ในหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 25 กันยายน 2556 ที่พาดหัวข่าวว่า “หลอนอีก “ปู” เอาอยู่ อกทม. ผวาอีก 2 วันน้ำจ่อขึ้น ถนนจมน้ำแล้ว 32 สาย” ซึ่งคำที่น่าสนใจในพาดหัวข่าวนี้นี้คือคำว่า “เอาอยู่” สร้างขึ้นโดยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นที่พยายามใช้ภาษาเพื่อสร้างความเชื่อมั่น การรับมือ และความสามารถในการจัดการน้ำว่าจะควบคุมมวลน้ำมหาศาลได้ แสดงให้เห็น ถึงศักยภาพในการบริหารจัดการมหาอุทกภัยที่รัฐได้สร้างให้ประชาชนเห็นตามวัตถุประสงค์ ผู้สื่อสาร ตั้งใจใช้คำนี้เพื่อแสดงให้เห็นอำนาจและความมั่นใจว่าสามารถ “เอา” หรือจัดการปัญหาน้ำท่วมได้ แน่นนอน แต่สิ่งที่สื่อมวลชนนำเสนอโดยตลอดกลับกลายเป็นการสร้างความหมายอันย้อนแย้งจาก ความหมายที่ผู้สร้างต้องการนำเสนอ กลายเป็น “เอาไม่อยู่” ดังจะเห็นได้จากพาดหัวข่าว “เอาไม่อยู่! น้ำพังกระสอบทราย 2 แสนใบ ท่วมศรีสะเกษ” จนทำให้ผู้คนในสังคมต่างนำไปล้อเลียนถึง ความล้มเหลวของวาทกรรม “เอาอยู่” ที่สร้างขึ้นโดยนางสาวยิ่งลักษณ์

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐก็ได้แสดงความคิดเห็นผ่านบทความตอนหนึ่งว่า “สงครามมหาอุทกภัย ครั้งนี้ ข้าศึกบุกมาตั้งแต่เมืองเหนือ ดินนครสวรรค์ ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง ออยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี แตกกระจายจนเข้ามาประชิดชานพระมหานคร จนตกใจกันว่าเราจะเสียกรุงครั้งที่สาม” (กิเลน ประลองเชิง. 2554) ตัวอย่างนี้ได้แสดงให้เห็นถึงกลวิธีการนำเสนอข่าวเหตุการณ์มหาอุทกภัย ที่นอกจากจะเป็นการ นำเสนอรูปแบบของการรายงานข่าวหนังสือพิมพ์แล้ว ผู้เขียนยังได้ใช้กลวิธีการประกอบสร้างความจริงให้กับน้ำท่วม จนกลายเป็นภาพจำในความรู้สึกของผู้รับสาร ผ่านการสร้างถ้อยคำที่นำมา เปรียบเทียบหรือใช้เรียกน้ำท่วมว่าเป็น “สงครามมหาอุทกภัย” ซึ่งกลวิธีดังกล่าวเรียกว่า “การอุปลักษณ์”

“อุปลักษณ์” เป็นการอธิบายถึงความหมายของรูปภาษาที่สัมพันธ์กับกระบวนการคิดและการให้เหตุผล เป็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับระบบโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในสังคม โดยให้การ

เปรียบเทียบความหมายของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง เลคอฟ และจอห์นสัน (ชัชวดี ศรีลัมพ์. 2548 ; อ้างอิงมาจาก Lakoff and Johnson. 1980) กล่าวว่า เราไม่พูดถึงความตายโดยตรงไปตรงมา แต่จะเลี่ยงไปใช้คำอื่นๆ ที่บอกละเลยถึงความตาย เช่น ใช้คำว่า “จากไป” “เสียแล้ว” “เขาไม่อยู่แล้ว” ฯลฯ เพื่อสื่อถึงความตาย ดังนั้น อุปลักษณ์จึงเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาแต่เป็นระบบคิดของคน ในสังคม ดังเช่นที่สื่อมวลชนได้เปรียบเทียบเหตุการณ์มหาอุทกภัย คือ สงคราม ก็จัดเป็นการสะท้อน มโนทัศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติในรูปแบบหนึ่ง ภายใต้แนวคิดเชิงนิเวศ (ธัญญา สังขพันธานนท์. 2550) เชื่อมโยงกับการรับรู้ความหมายของคนในสังคม ทำให้เห็นว่าสิ่งที่สื่อมวลชนได้ประกอบสร้างขึ้นเป็น “วาทกรรมธรรม” ที่สร้างความเป็นอื่นให้กับธรรมชาติ สร้างมโนทัศน์ให้คนในสังคมเห็นว่าน้ำท่วม เป็นสิ่งที่สามารถสกัดกั้น คุมขัง หรือจัดการ รวมทั้งพิพากษาน้ำว่าเป็น “ข้าศึก” ที่สร้างความเสียหาย ให้กับประเทศด้วยการเชื่อมโยงเหตุการณ์เข้ากับประวัติศาสตร์สงครามระหว่างไทยกับพม่า

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นการประกอบสร้างและนำเสนอภาพธรรมชาติจากมุมมองของ สื่อมวลชนนำไปสู่การแสดงให้เห็นว่าความหมายของน้ำท่วมสามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ ผู้สร้างจะกำหนด ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ในรูปแบบเหตุการณ์ที่ถูกนำเสนอ ให้ความเห็น และเหตุการณ์ที่ถูกทำให้เป็นวาระของสังคม สื่อมวลชนทำหน้าที่ประกอบสร้างพื้นที่ให้กับประเด็นข่าว ผ่านการกระทำและคำพูดที่รายงานโดยใช้รูปแบบของการเล่าเรื่อง การบรรยาย และการอธิบาย รวมทั้ง การนำเสนอปฏิกริยาตอบสนองจากสาธารณะเกี่ยวกับข่าวสารนั้น

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองแบบวาทกรรมวิเคราะห์กลับเห็นว่าเหตุการณ์ที่เราคิดว่า “จริง” ตามที่สื่อมวลชนนำเสนอเป็นเพียงเหตุการณ์ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชน ซึ่งไม่อาจแทนที่เหตุการณ์จริง ได้ทั้งหมด เหตุการณ์ที่สื่อมวลชนนำเสนออาจใกล้เคียงหรือห่างไกลความเป็นจริงที่เกิดขึ้นภายนอกพื้นที่ สื่อก็ได้ เนื่องจากมันเป็นผลรวมของข้อมูลข่าวสารที่ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านหลักการเลือกสรร การจัดลำดับความสำคัญ การจัดระบบตามกลไกการทำงานของโต๊ะข่าว และตามกรอบทัศนะของ นักข่าวบรรณาธิการและฝ่ายต่างๆ ในองค์กรสื่อ ในที่สุดข้อมูลข่าวสารที่ถูกจัดการแล้วจะเปลี่ยนสถานะ กลายเป็นเหตุการณ์ที่ต่อเมื่อมันถูกรับรู้และถูกตีความโดยสาธารณะ

ปรากฏการณ์ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเหล่านี้เอง ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการนำเสนอ ข้อมูลข่าวสารในช่วงมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ประกอบด้วย หนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์ วิจารณ์ หนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ และหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ ที่แม้ว่าจะมิได้เน้นการนำเสนอ ที่สดใหม่ของข่าว แต่ก็เน้นการเสนอข้อมูลข่าวสาร สารคดี และบทวิเคราะห์ที่ทันสมัย ลุ่มลึก และเต็มไปด้วย พลังทางความคิด ว่ามีอุปลักษณ์และการประกอบสร้างเหตุการณ์มหาอุทกภัยให้กลายเป็นวาทกรรม อย่างไร และวาทกรรมเหล่านั้นได้เสนอภาพแทนทางสังคมจากเหตุการณ์น้ำท่วมอย่างไร โดยใช้แนวคิด วาทกรรม แนวคิดอุปลักษณ์ แนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคม และแนวคิดภาพแทนทาง สังคม เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อค้นหาความจริงและการให้ความหมายแก่ธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ ในชีวิตประจำวัน ว่ามีความสัมพันธ์กับอำนาจของผู้ใช้ภาษาซึ่งก็คือสื่อมวลชนที่ถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อ

ระบบความคิดของคนในสังคม ทั้งยังทำให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารผ่านทางหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ว่ามีได้ใช้เพียงเพื่อสื่อสารทั่วไปเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเครื่องมืออันเลือนไหลไปตามมิติของเวลาและผู้ประกอบสร้าง ทั้งยังเป็นสื่อและเครื่องมือในการผลิต ตีความ และแลกเปลี่ยนสิ่งที่มีความหมายระหว่างกันในฐานะวาทกรรม อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดของคนในสังคมอย่างแยกคายในที่สุด

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอุปลักษณะกับการประกอบสร้างความจริงจากวาทกรรมหาอุทกภัยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์
2. เพื่อศึกษาภาพแทนทางสังคมจากวาทกรรมหาอุทกภัยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

คำถามหลักในการวิจัย

การนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นใน ปี พ.ศ. 2554 ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ปรากฏกลวิธีในการประกอบสร้างวาทกรรมอย่างไร และวาทกรรมหาอุทกภัยเหล่านั้นได้นำเสนอภาพแทนทางสังคมอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงกลวิธีการอุปลักษณะกับการประกอบสร้างความจริงจากวาทกรรมมหาอุทกภัยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์
2. ทำให้ทราบถึงภาพแทนทางสังคมจากวาทกรรมหาอุทกภัยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตการศึกษา คือ

1. ขอบเขตด้านเวลา ศึกษาหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ที่เสนอข่าวสารเกี่ยวกับมหาอุทกภัย ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2554

2. ขอบเขตด้านข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่นำมาศึกษา ประกอบด้วยข่าว สารคดี บทความ และรายงานพิเศษ เฉพาะส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 และมีการนำเสนอผ่านทางหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ในกลุ่มตัวอย่างที่เลือกเท่านั้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือก หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ที่จะนำมาศึกษาจากกลุ่มหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ระดับประเทศซึ่งเป็นตัวแทน ของสื่อมวลชนที่นำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นเกี่ยวกับมหาอุทกภัยโดยมีแนวคิดและอุดมการณ์ ทางการเมืองในการนำเสนอที่แตกต่างกันทั้งสิ้น 3 ชื่อฉบับ ชื่อฉบับละ 28 ฉบับ ประกอบด้วย หนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ หนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์จำนวน และหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์ วิจารณ์ รวมจำนวนหนังสือพิมพ์ที่นำมาศึกษาทั้งสิ้น 84 ฉบับ

วิธีดำเนินการวิจัย

วาทกรรมมหาอุทกภัย: อำนาจของภาษากับการประกอบสร้างความเป็นจริงในหนังสือพิมพ์ รายสัปดาห์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งวิเคราะห์เฉพาะตัวบทหรือเนื้อหาที่มีการนำเสนอในหนังสือพิมพ์ รายสัปดาห์เท่านั้น โดยมีรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. ขั้นสำรวจและรวบรวมข้อมูล

1.1 สำรวจและรวบรวมงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ มหาอุทกภัย รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ประกอบด้วย แนวคิดการประกอบ สร้างความเป็นจริงทางสังคม แนวคิดอุปลักษณ์ แนวคิดภาพแทน แนวคิดวาทกรรม

1.2 รวบรวมตัวบทที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยข่าว บทความ บทสัมภาษณ์ และ รายงานพิเศษ เฉพาะส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 ที่มีการนำเสนอ ผ่านหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ตั้งแต่ช่วงเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2554 แล้วนำมาคัดแยกประเภท จัดกลุ่มตัวบท และจัดลำดับช่วงเวลาการเกิดมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ก่อนทำการ วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ตัวบท ดูที่หน่วย พื้นฐานและองค์ประกอบทางภาษา ซึ่งเป็นการศึกษาตามขนบภาษาศาสตร์และสัญวิทยา ดังนี้

2.1 วิเคราะห์อุปลักษณ์กับการประกอบสร้างความจริงของวาทกรรมมหาอุทกภัย โดยใช้แนวคิดเรื่องอุปลักษณ์และการประกอบสร้างความจริงมาเป็นกรอบเพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา ในวาทกรรมมหาอุทกภัยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง อุปลักษณ์เชิงพื้นที่ และ อุปลักษณ์เชิงวัตถุ

2.2 วิเคราะห์ภาพแทนทางสังคมของวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์ รายสัปดาห์ โดยใช้แนวคิดภาพแทน และแนวคิดวาทกรรมมาใช้ในการวิเคราะห์ภาพแทนทางสังคม

ประกอบด้วย ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง และภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง

3. ชี้นำเสนอผลการวิจัย

เรียบเรียงผลการวิจัย สรุป อภิปรายผล และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

นิยามศัพท์เฉพาะ

วาทกรรมมหาอุทกภัย หมายถึง กระบวนการที่ผู้พูดหรือผู้เขียนใช้เพื่อสร้างความหมายและความเป็นจริงให้กับปรากฏการณ์น้ำท่วมใหญ่ปี พ.ศ. 2554 ผ่านทางภาษาที่มีบทบาทสำคัญต่อความคิดทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างเป็นระบบ

อำนาจของภาษา หมายถึง ลักษณะของคู่ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับผู้สร้างภาษาและการสื่อความหมายที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ผ่านลักษณะการใช้ภาษาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง เช่น การออกคำสั่ง ข้อกล่าวหา หรือวาทกรรมที่เกี่ยวกับสถาบัน

การประกอบสร้างความจริง หมายถึง กระบวนการทางสัญลักษณ์ที่ทำการสื่อสารความจริงในสังคม ในรูปแบบของการใช้ภาษา ภาพ รหัส สัญลักษณ์ กิริยาท่าทาง การแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ฯลฯ ที่ถูกนำเสนอออกมาภายใต้ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ ตรรกะ หรือกรอบของวาทกรรม ซึ่งความจริงที่ถูกสร้างขึ้นสามารถเลื่อนไหลได้ตามมิติของเวลา ผู้ประกอบสร้าง หรือบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

อุปลักษณ์ หมายถึง คำพูดที่เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อทำให้ความหมายหรือเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยทั้งสองสิ่งนำมาเปรียบเทียบต้องอยู่ต่างวงความหมายกัน เพื่อทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมมีความเป็นรูปธรรมและแสดงให้เห็นมโนทัศน์หรือระบบความคิดของผู้ใช้ภาษา

ภาพแทน หมายถึง การสร้างความหมายให้แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่คิดผ่านกระบวนการทัศน์หรืออุดมการณ์ของผู้สร้าง เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้เกี่ยวกับความหมายนั้นๆ ผ่านการสร้างและวาทกรรมชุดต่างๆ ซึ่งมีได้เป็นการสร้างที่โปร่งใสและบริสุทธิ์เนื่องจากผู้สร้างได้ใส่ความหมายแต่ต้องการลงไปมิได้เป็นเครื่องบงชี้ความจริงว่าความจริงเป็นเช่นไรเพราะไม่ใช่ภาพสะท้อน แต่บ่งบอกให้ทราบว่าผู้คนในสังคมมีความเชื่อ ความคาดหวัง และให้ ความหมายคุณค่าต่อสิ่งชี้นำเสนออย่างไร

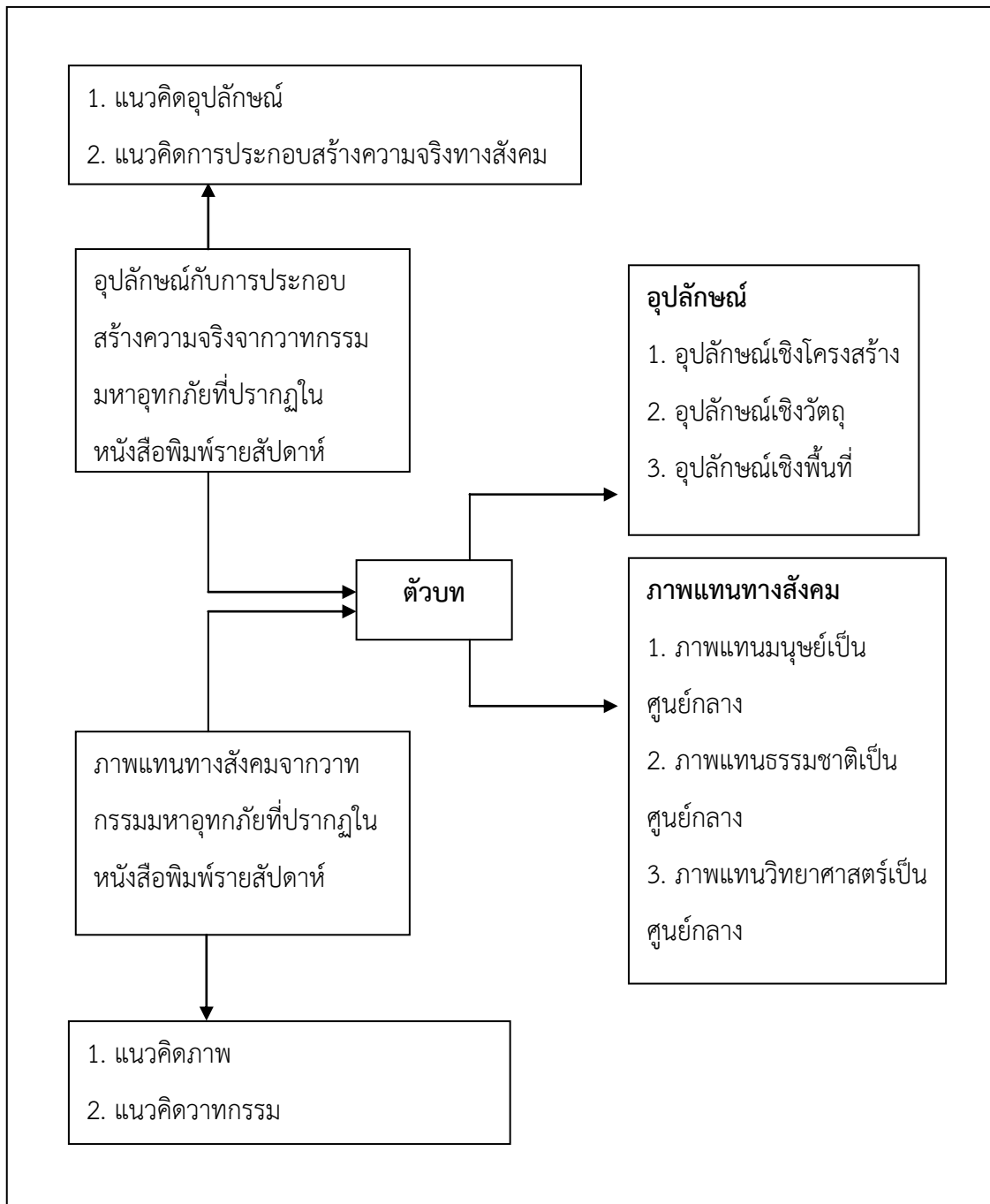
กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง วาทกรรมมหาอุทกภัย: อำนาจของภาษากับการประกอบสร้างความเป็นจริง
ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ มีกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย 4 กรอบแนวคิด ได้แก่

1. แนวคิดอุปลักษณ์
2. แนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคม
3. แนวคิดภาพ
4. แนวคิดวาทกรรม

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดข้างต้นเพื่อศึกษาอุปลักษณ์กับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัย
รวมถึงศึกษาภาพแทนจากวาทกรรมมหาอุทกภัยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ สามารถแสดงเป็น
ผังแนวคิด ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง วาทกรรมหาอุทกภัย : อำนาจของภาษากับการประกอบสร้างความเป็นจริง ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ผู้วิจัยได้ศึกษากรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย

1. แนวคิดอุปลักษณ์ (Metaphor)
2. แนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคม (Social Construction of Reality)
3. แนวคิดภาพแทน (Representation)
4. แนวคิดวาทกรรม (Discourse)
5. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
6. องค์ความรู้เกี่ยวกับมหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554
7. องค์ความรู้เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

แนวคิดอุปลักษณ์ (Metaphor)

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดอุปลักษณ์จากมุมมองของนักวิชาการทางด้านภาษาศาสตร์ที่ได้เสนอแนวคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีในการประกอบสร้างวาทกรรมหาอุทกภัย โดยใช้การอุปลักษณ์ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่สามารถอธิบายการสื่อความหมายธรรมชาติในเหตุการณ์มหาอุทกภัยของสื่อมวลชน เนื่องจากอุปลักษณ์มีหน้าที่ในด้านการถ่ายทอดความคิดและพลังในการโน้มน้าวใจ โดยยึดกรอบแนวคิดของฮัลลิเดย์ และแนวคิดของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson) ดังนี้

การศึกษาอุปลักษณ์ มีทฤษฎีในการศึกษาที่ต่างกันสองทฤษฎี คือ การศึกษาอุปลักษณ์ตามทฤษฎีแนวเดิม (Traditional Theory) และการศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดของทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics) ดังจะอธิบายต่อไปนี้ (ชัชวดี ศรีสัมพันธ์, 2548 : 1-16)

1. การศึกษาอุปลักษณ์ตามทฤษฎีแนวเดิม (Traditional Theory) อธิบายว่า “อุปลักษณ์” เป็นเรื่องของการใช้ภาษาที่เกิดจากการนำความหมายประจำของรูปภาษาหนึ่งไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ เป็นลักษณะของการใช้ภาษาในบทประพันธ์ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือให้ผู้อ่านจินตนาการภาพขึ้นภายในจิตใจตามที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอ ซึ่งอุปลักษณ์ตามแนวนั้นเป็นเรื่องที่มุ่งศึกษาตัวผู้ใช้ภาษาในฐานะที่เป็นผู้สร้างอุปลักษณ์ขึ้นมา

2. การศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดของทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics) ต่างจากการศึกษาอุปลักษณ์ตามทฤษฎีแนวเดิม โดยเห็นว่า “อุปลักษณ์” นั้นมิได้มุ่งศึกษา

หรือเกี่ยวข้องเฉพาะภาษาที่ใช้ในการสื่อสารอย่างเดียว แต่อุปลักษณะนั้นยังเกี่ยวข้องกับเรื่องของระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาในแต่ละสังคม ดังนั้น จึงเรียกได้ว่าอุปลักษณ์คือการถ่ายโยงความหมายระหว่างวงความหมาย (Conceptual Domain) อีกทั้งการศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดของทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานเชื่อว่า อุปลักษณ์ไม่ได้เกิดเฉพาะในงานประพันธ์เท่านั้น แต่ยังอยู่ในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มนุษย์มีการสร้างอุปลักษณ์เพื่อถ่ายโยงความคิดอยู่ตลอดเวลา

นักภาษาศาสตร์ปริชานอธิบายว่าความหมายของคำมาจากประสบการณ์ทางกาย (Bodily Experience) กล่าวคือ มนุษย์เรามีการปฏิสัมพันธ์กับโลกตั้งแต่เกิดมาโดยผ่านการรับรู้ต่างๆ ได้แก่ การมองเห็น การฟัง การจับ การดมกลิ่น การรับรส หรือมีการกระทำโดยใช้ร่างกาย เช่น ยืน เดิน วิ่ง ฯลฯ ประสบการณ์ทางกายที่เกิดขึ้นซ้ำๆ ในการดำรงชีวิตนี้จะถูกสั่งสมจนเกิดการสร้างผังภาพ (Image Schema) ขึ้นในสมองและความคิดของมนุษย์เรา ผังภาพเป็นปัจจัยที่สร้างโครงสร้างในระบบปริชานของมนุษย์ ซึ่งทำให้เราสามารถรับรู้และเข้าใจความหมายของสรรพสิ่งและสร้างกระบวนการความคิด หรือระบบมโนทัศน์ (Conceptual System) เกี่ยวกับโลกมโนทัศน์จะเป็นพื้นฐานแห่งการถ่ายโยงเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical mapping) จากสิ่งที่นำมาเปรียบหรือวงความหมายต้นทาง (Source Domain) ไปสู่สิ่งที่ต้องการกล่าวถึงหรือวงความหมายปลายทาง (Target Domain) ทำให้เกิดการขยายความหมายจากสิ่งหนึ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่าไปสู่อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นนามธรรมมากกว่า (ศรีวรา ผาสุกดี. 2558 : 88 ; อ้างอิงมาจาก Johnson. 1999)

ภายใต้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานอุปลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงรูปภาษาที่ใช้เปรียบเทียบจากสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดภาพพจน์ตามผู้เขียนหรือผู้พูด แต่อุปลักษณ์เป็นการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ผู้ใช้ภาษานำระบบความคิดหรือระบบมโนทัศน์ (Conceptual System) มาจากประสบการณ์ที่ตนเองรับรู้ต่อโลกภายนอกทางร่างกาย (Bodily Experience) ทางอารมณ์ความรู้สึก (Emotional) และทางสังคม (Social) เป็นต้น สามารถนำมาอธิบายได้อย่างมีเหตุผล สะท้อนให้เห็นการใช้ภาษาของคนในสังคมหนึ่งๆ (ศรีวรา ผาสุกดี. 2558 : 86 ; อ้างอิงมาจาก Kovecses. 2006) สอดคล้องกับแนวคิดของเลคอฟและจอห์นสัน (ชัชวดี ศรีลัมภ์. 2548) เชื่อว่าอุปลักษณณ์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นระบบความคิดของคนในสังคมที่ไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะกับภาษาเท่านั้น แต่การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันบอกให้รู้ว่าคนในสังคมที่ใช้ภาษานั้นมีระบบความคิดหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่อง/ประเด็นต่างๆ อย่างไร อุปลักษณ์จึงเป็นกระบวนการคิดของมนุษย์ที่สะท้อนให้เห็นในรูปของภาษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การใช้ภาษาของคนในสังคมบอกให้รู้ว่าคนในสังคมหนึ่งๆ นั้น มีระบบความคิดเป็นอย่างไร

ปัจจุบันการศึกษารูปภาษาที่ใช้ในเชิงเปรียบเทียบหรือ “อุปลักษณ์” เป็นการอธิบายถึงความหมายของรูปภาษาที่สัมพันธ์กับกระบวนการคิดและการให้เหตุผล เป็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในสังคม (ชัชวดี ศรีลัมภ์. 2548 : 1) มีผู้ได้ให้คำนิยามเอาไว้ เช่น

พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546 (วรวรรณ ศรียาภัย. 2556 : 183) เรียกความหมายอุปลักษณ์ว่า “ความหมายตรง” ความหมายอุปลักษณ์ (สุริยา รัตนกุล. 2544) เป็นความหมายที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ระหว่างนั้นกับคน สัตว์ พืช สิ่งของ สถานที่ คุณสมบัติ กระบวนการ กิจกรรม ฯลฯ เหล่านี้เป็นสิ่งที่มีอยู่นอกระบบของภาษา แต่ภาษาสามารถบ่งชี้ความหมายของสิ่งที่มีอยู่นอกระบบของภาษาได้ด้วยการอุปลักษณ์หรือการบ่งบอกด้วยคำนั้น บรรดาสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้ นักภาษาศาสตร์เรียกว่าเป็นสิ่งอุปลักษณ์ เช่น เรากล่าวว่า สิ่งอุปลักษณ์ของคำว่า “ควาย” ก็คือสัตว์สี่เท้า มีกีบ มีเขา ฯลฯ ชนิดหนึ่ง ส่วนควายทั้งหลายซึ่งมีอยู่จำนวนมากในโลกก็เป็นเหล่าอุปลักษณ์ความหมายของคำว่า “ควาย” ที่คนไทยได้ยินก็จะเข้าใจทันทีว่าเป็นสัตว์ชนิดไหน

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556 : 99) กล่าวว่าในทางวรรณคดี อุปลักษณ์จัดเป็นภาพพจน์ประเภทหนึ่ง (Figure of Speech) ที่เป็นการเปรียบเทียบสองสิ่ง อุปลักษณ์จะมีคำเชื่อม *เป็น* หรือ *คือ* แต่หากเป็นการเปรียบเทียบ จะเรียกว่า อุปมา ส่วนในสาขาภาษาศาสตร์อุปลักษณ์มีความหมายกว้างกว่าดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าอุปลักษณ์มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในวรรณกรรม หรือเป็นเพียงเรื่องของการใช้ภาษาเพื่อเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดภาพพจน์เท่านั้น แต่อุปลักษณ์เป็นคุณสมบัติของมโนทัศน์และเป็นรูปภาษาที่ใช้กันในชีวิตประจำวัน (ชัชวดี ศรีลัมพ์. 2548 : 1)

นักภาษาศาสตร์อย่างเลคอฟและจอห์นสัน ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอุปลักษณ์ตามแนวปรัชญาศาสตร์โดยจำแนกอุปลักษณ์ออกเป็น 2 ระดับ คือ ถ้อยคำอุปลักษณ์ (Metaphorical Expression) ซึ่งหมายถึงอุปลักษณ์ในระดับถ้อยคำที่ผู้ใช้ภาษาใช้สื่อสาร และมโนอุปลักษณ์ (Conceptual Metaphor) ซึ่งหมายถึงอุปลักษณ์ในระดับมโนทัศน์ ซึ่งเป็นความคิดในลักษณะความเปรียบเทียบที่มีอยู่ในระบบปรัชญาของผู้ใช้ภาษา อุปลักษณ์เป็นการเปรียบเทียบความเหมือนกันของสองสิ่ง โดยทั้งสองสิ่งต้องเป็นสมาชิกของต่างกลุ่มความหมาย สิ่งที่น่ามาเป็น “แบบ” ในการเปรียบเทียบ เรียกว่า “แบบเปรียบเทียบ” (Source Domain/Vehicle) ส่วนสิ่งที่เป็นเป้าหมายที่เราต้องการพูดถึง เรียกว่า “สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ” (Target Domain/Tenor) (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556 : 99)

ระบบความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามประสบการณ์หรือการรับรู้การคิดและการกระทำของแต่ละคนไปมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้ภาษาจนออกมาในรูปถ้อยคำอุปลักษณ์ในขณะเดียวกัน การเลือกใช้ภาษาอุปลักษณ์ก็ส่งผลให้เกิดกระบวนการการสร้างความจริงทางสังคม (ภควัฒน์ บุญญฤทธิ และรุจิระ โรจนประภายนต์. 2558 ; อ้างอิงมาจาก Koch and Deetz. 1981) เพื่อกลับไปต่อย่อมโนทัศน์หรือความหมายเชิงลึก บรรทัดฐาน ค่านิยม และความจริง ให้ผู้รับสารรับรู้ คิด และกระทำไปในแนวทางที่สังคมยอมรับต่อไป

ด้าน โททลี และ ชาร์เตอร์ริส-แบล็ค (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. 2554 ; อ้างอิงมาจาก ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2542) ได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับหน้าที่ของอุปลักษณ์ ว่า สามารถสร้างกำหนด หรือเปลี่ยนมุมมองความคิด ความรู้สึก ตลอดจนมุมมองของเราที่มีต่ออีกสิ่งหนึ่งได้ ยกตัวอย่าง เช่น การใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบผู้หญิงกับสินค้าหรือสิ่งของเครื่องใช้ในภาษาญี่ปุ่น เป็นการสร้างและ

กำหนดความคิดให้คนในสังคมยอมรับและเชื่อร่วมกันว่า ผู้หญิงเป็นเพศที่ต้อยกว่า ถูกใช้และครอบครอง โดยผู้ชาย เป็นต้น

โกทลี (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556) ได้แบ่งหน้าที่อุปลักษณะเป็นกลุ่มใหญ่ 3 กลุ่ม ตามแนวคิดเรื่องหน้าที่ทางสังคมของฮัลลีย์ ดังนี้

1. หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด อุปลักษณะมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความคิด ด้วยการเติมช่องว่างในคลังคำ อธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เป็นแบบจำลอง และกำหนดมุมมองใหม่
2. หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด อุปลักษณะทำหน้าที่เป็นแนวเทียบหรือการทิ้งเหตุผลเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังทำหรือไม่ทำบางอย่าง และหน้าที่ในการสื่ออุดมการณ์
3. หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ อุปลักษณะทำหน้าที่ในการแสดงความรู้สึก ช่วยในการ ตกแต่งหรืออำพราง เป็นการกล่าวเกินจริง รวมทั้งสร้างความสนิทสนมและสร้างอารมณ์ขันในการละเล่นทางภาษา
4. หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ อุปลักษณะทำหน้าที่ช่วยเรียบเรียงความ เป็นบันทึงคดีที่ช่วยสร้างโลกจินตนาการ โดยมองว่านิยายหนึ่งเรื่องเป็นอุปลักษณะ อีกทั้งยังช่วยให้จำ ทำให้โดดเด่น ด้วยการใช้น้อยแต่สื่อความหมายได้มาก

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าอุปลักษณะมีลักษณะเป็นรูปภาพที่เกิดจากการนำภาษา มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกัน นอกจากนี้ถ้อยคำที่จัดเป็นอุปลักษณะยังมีลักษณะอื่นๆ ที่นักภาษาศาสตร์สรุปไว้ ดังนี้ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556)

1. อุปลักษณะจะใช้เมื่อเราพูดถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม สิ่งที่เราไม่เคยประสบหรือสิ่งไกลตัว เราใช้อุปลักษณะเพื่อสื่อความคิด ทำให้เกิดความเข้าใจหรือทำให้เห็นภาพชัดเจน สิ่งที่น่ามาเป็นแบบเปรียบเทียบจึงมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า เป็นสิ่งที่ใกล้ตัว เป็นสิ่งที่เรารู้จัก หรือเคยมีประสบการณ์เกี่ยวข้องมาก่อน
2. การนำเอาสองสิ่งมาเปรียบเทียบกันในเชิงอุปลักษณะนั้น ต้องมีความเหมือนที่สามารถเชื่อมโยงหรือเทียบกันได้ โดยปกติความหมายอุปลักษณะมักมาจากลักษณะเด่นของแบบเปรียบเทียบไม่เช่นนั้นก็ต้องอาศัยบริบทแวดล้อมเพื่อช่วยให้การตีความมีความสมบูรณ์ขึ้น
3. อุปลักษณะมีทั้งแบบที่ใช้กันจนเป็นชนบ เมื่อมีการใช้อุปลักษณะผู้รับสารสามารถทราบความหมายได้ทันทีโดยไม่ต้องอนุมานหรือตีความหมายเหล่านั้น ทั้งนี้อุปลักษณะยังเป็นแบบที่มีลักษณะสร้างสรรค์ ผู้ฟังจำเป็นต้องตีความโดยพิจารณาจากลักษณะเด่นของแบบเปรียบเทียบและบริบทแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตาม เราไม่อาจขีดเส้นแบ่งอุปลักษณะทั้งสองแบบออกจากกันได้เด็ดขาด จึงทำให้การใช้อุปลักษณะในบางกรณีมีความกำกวมอยู่ทำให้ผู้รับสารต้องใช้ประสบการณ์ร่วมที่แตกต่างกันออกไปเพื่อช่วยในการตีความหมาย
4. ในการเปรียบเทียบอุปลักษณะนั้น ทิศทางในการเปรียบเทียบอุปลักษณะไม่สามารถกลับทางได้ กล่าวคือ เรามองหรือทำความเข้าใจสิ่งที่ถูกเปรียบซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมที่เราไม่คุ้นเคย

ผ่านแบบเปรียบเทียบซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรมที่มีความใกล้เคียงหรือคุ้นเคยมากกว่า เราจึงไม่สามารถเปรียบเทียบกลับทางได้ เช่น เปรียบเทียบว่าปอดของเรามีลักษณะเหมือนฟองน้ำได้ แต่เปรียบเทียบฟองน้ำว่ามีลักษณะเหมือนปอดไม่ได้ เป็นต้น

การเปรียบเทียบความเหมือนระหว่างสองสิ่งซึ่งอยู่ต่างกลุ่มกัน โดยดึงลักษณะเด่นของแบบเปรียบเทียบ (Source domain) มาเปรียบเทียบกับแบบที่ถูกเปรียบเทียบ (Target domain) และทั้งสองสิ่งนั้นต้องอยู่ต่างวงความหมาย (Domain) กัน (รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม. 2551 : 46) อุปลักษณ์ทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมมีความเป็นรูปธรรมและช่วยให้เข้าใจความหมายที่ต้องการสื่อได้ง่ายขึ้น อุปลักษณ์เป็นเรื่องของความคิด เรียกว่า “อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์” (Conceptual metaphor) ซึ่งการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ประกอบด้วย 1. วงความหมายต้นทาง ซึ่งจะมีลักษณะที่เป็นรูปธรรม 2. วงความหมายปลายทาง ซึ่งจะมีลักษณะเป็นนามธรรม ทั้ง 2 Domains จะมีความสัมพันธ์โดยมีทิศทางการถ่ายทอดความหมาย (Mapping relations หรือ Correspondences) จากวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทาง (ศุภชัย ต๊ะวิชัย. 2549 ; อ้างอิงมาจาก Lakoff and Johnson. 1980 : 4) จึงสามารถใช้เป็นกลวิธีทางภาษาในการวิเคราะห์วาทกรรมหาอรรถกถาได้ ญัฐพร พานโพธิ์ทอง (2542) (ไศรยา วิมลสถิตพงษ์. 2549 : 113 ; อ้างอิงมาจาก ญัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2542) ได้อธิบายว่าการใช้อุปลักษณ์เป็นการใช้ภาษาที่สื่อความหมายไม่ตรงตามรูปและมีความกำกวมในตัวเอง โดยความหมายที่ได้จะมาจากการตีความของผู้ฟัง แบ่งออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่

1. อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง คือ การเปรียบเทียบมโนทัศน์หนึ่งผ่านอีกมโนทัศน์หนึ่งในเชิงโครงสร้างซึ่งเราสามารถเทียบองค์ประกอบของสิ่งที่ถูกเปรียบกับองค์ประกอบของแบบเปรียบเทียบได้เป็นคู่ๆ (ญัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556) กระบวนการทางความหมายของอุปลักษณ์ ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดระหว่างความหมายสองความหมาย จากความหมายต้นทางไปยังความหมายปลายทาง ผ่านการเปรียบเทียบที่อาจปรากฏค่าเชื่อมที่แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบระหว่างแบบเปรียบกับแบบที่ถูกเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ได้ ดังตัวอย่าง

สงคราม แข่งทุโหดครั้งนี้เป็นหน้าที่ของ*กุนซื่อ*ที่ต้อง*แต่งทัพ*เพื่อ*ตั้งรับ*ให้ได้

จากข้อความข่าวกีฬาข้างต้น มีการนำคำศัพท์เกี่ยวกับสงคราม เช่น สงคราม แข่ง กุนซื่อ แต่งทัพ มาใช้พูดถึงการแข่งขันฟุตบอล ถ้อยคำอุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนมโนอุปลักษณ์ การแข่งขันฟุตบอล คือ การทำสงคราม ทั้งนี้ องค์ประกอบของสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบคือการแข่งขันฟุตบอลนั่นเอง

2. อุปลักษณ์เชิงพื้นที่ คือ การนำประสบการณ์ของเราที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่หรือทิศทางมาใช้ อธิบายปรากฏการณ์อื่น (ญัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556 : 105) เป็นรูปภาษาที่จัดอยู่ในวงความหมายของ “พื้นที่” ด้วยการนำคำหรือถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับพื้นที่มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบ

กับมหาอุทกภัย (ณรงค์करण รอดทรัพย์. 2558 : 68) ในการใช้ภาษาของมนุษย์หลายครั้ง เรามักจะใส่อารมณ์กับ “ทิศทาง” ไปด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งทิศ “ขึ้น” กับทิศ “ลง” หากเราลองสังเกต เราจะพบว่า “ขึ้น” กับ “ลง” จะมีอุปลักษณะที่ต่างกัน “ขึ้น” จะแสดงความสดใส มีชีวิตชีวา ในทางกลับกัน “ลง” จะแสดงความท้อเหี่ยว ไร้ชีวิตชีวา หรือก็คือการนำเอาสิ่งที่เป็นนามธรรมมาเปรียบเทียบกับเชิงพื้นที่หรือทิศทาง

สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องของคำของเลคอฟที่มีความหมายบ่งบอกทิศทางทั้งที่เป็นคำกริยาและบุพบท ในภาษาอังกฤษจะสะท้อนความคิดในหลายประเด็น ซึ่งเลคอฟเรียกอุปลักษณะเหล่านี้ว่า Orientation Metaphors โดยมีคำศัพท์ที่แสดงอุปลักษณะประเภทนี้ เช่น คำบอกทิศทางขึ้น-ลง, เข้า-ออก, หน้า-หลัง, ตื่น-ลึก, กลาง-ริม ซึ่งเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ (ชัชวดี ศรีลัมพ์. 2548) เช่น

HAPPY IS UP, SAD IS DOWN
I'm feeling up.
That *boosts* my spirits.
My spirit *rose*.
You're in *high* spirit.
Thinking about her always gives me a *lift*.
I'm feeling *down*. I'm *depressed*.

คำที่พิมพ์เป็นตัวเอนนั้นเป็นคำศัพท์ที่บอกให้เรารู้ถึงมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขและทุกข์ เป็นลักษณะทางกายภาพที่เกิดขึ้นเมื่อเวลาที่เราก่อเกิดความทุกข์ เศร้าใจ ร่างกายของเราก็จะมีทิศทางที่ไปในทางลง ดังนั้น คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความทุกข์นั้นจึงเป็นคำศัพท์ที่บอกทิศทางลง

3. อุปลักษณะเชิงวัตถุ หมายถึง รูปภาพที่จัดอยู่ในวงความหมายของ “วัตถุ” ซึ่งเป็นการนำคำหรือถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับวัตถุมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับอารมณ์กลัว (ณรงค์करण รอดทรัพย์, 2558: 75) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาร่างกายของเรามาอธิบายสิ่งอื่นหรือก็คือการมองสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น เหตุการณ์ อารมณ์ ความคิด ในฐานะที่เป็นวัตถุสิ่งของ ดังตัวอย่าง (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556 : 105)

ผู้จัดการเป็นผู้ *หยิบยื่น* โอกาสให้ผม
หากเราไม่ตรงต่อเวลา ก็อาจ *เสีย* โอกาสดีๆ ในชีวิต
เมื่อมี *โอกาส* ทางธุรกิจ ก็ต้อง *รีบคว้า* ไว้ จะหาว่า *ฉวย* โอกาสไม่ได้
ผมขอ *ใช้* โอกาสนี้ ขอขอบคุณทุกท่าน

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มีการนำคำศัพท์ที่ใช้กับสิ่งของ เช่น หีบยื่น รับ ฉวย ใช้ ฯลฯ มาใช้กับ “โอกาส” ซึ่งเป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ หรือก็คือการมองโอกาสในฐานะของวัตถุสิ่งของ ดังนั้น ถ้อยคำอุปมาอุปไมยข้างต้นจึงสะท้อนให้เห็นอุปมาอุปไมย โอกาส คือ สิ่งของ (มีค่า)

ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์ถ้อยคำอุปมาอุปไมย (Metaphor Analysis) มาวิเคราะห์ถ้อยคำในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนเกี่ยวกับเหตุการณ์มหาอุทกภัยเพื่อแสดงให้เห็นว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถถ่ายทอดระบบความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ให้กับผู้อื่นได้รับรู้ อีกทั้งการศึกษาถ้อยคำอุปมาอุปไมยตามทฤษฎีของ Lakoff และ Johnson นำไปสู่การค้นหาคำตอบว่า อุปมาอุปไมยมีได้ถูกใช้เพียงแค่คำเปรียบในเชิงวรรณกรรมเท่านั้น แต่ยังอยู่ในการสื่อสารรูปแบบอื่นๆ ที่ถ่ายทอดระบบความคิดและการกระทำในชีวิตประจำวันของเรานั้น การศึกษาระบบความคิดของมนุษย์จึงควรเริ่มต้นจากการศึกษาภาษา เพราะภาษาจะเป็นร่องรอยสำคัญที่บ่งชี้ได้ว่าระบบความคิดของมนุษย์มีความซับซ้อนและมีการถ้อยคำโยงกัน

แนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคม (Social Construction of Reality)

งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดนี้มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์วาทกรรมมหาอุทกภัย: อำนาจของภาษากับการประกอบสร้างความเป็นจริงในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคมจากแวดวงวิชาการ เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจการทำงานของสื่อมวลชนในการทำหน้าทีเป็นผู้ประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมผ่านวาทกรรมมหาอุทกภัย ดังนี้

แนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Social Construction of Reality) เป็นแนวคิดที่สร้างขึ้นโดยสำนักปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) (สุวรรณมาศ เหล็กงาม. 2552 : 30) กลุ่มนักสังคมวิทยาเยอรมัน และได้รับการพัฒนาอย่างมากจาก Stuart Hall เป็นนักคิดในทฤษฎีสถาบันวัฒนธรรมศึกษาแห่งอังกฤษ โดยเขาให้ความสนใจการเข้ารหัสและถอดรหัสในงานสื่อสารมวลชนที่นับเป็นรูปแบบหนึ่งทางวัฒนธรรมในสังคมสมัยใหม่และมีความสำคัญในการถ่ายทอดอุดมการณ์ต่างๆของสังคม (กาญจนา แก้วเทพ. 2541 : 31)

แนวคิดร่วมที่สำนักวัฒนธรรมศึกษาใช้อธิบายการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมคือแนวคิดที่ว่า สิ่งที่เราเรียกว่า “ความเป็นจริง” (Reality) นั้นมิใช่เป็นสิ่งที่มียู่แล้ว (Given/Outthere) หากแต่เชื่อว่า “ความเป็นจริงนั้นเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น (Construct)” (กาญจนา แก้วเทพ. 2553 : 241)

Berger และ Luckmann (วิทยา พานิชล้อเจริญ. 2543 : 14 ; อ้างอิงมาจาก Berger and Luckmann. 1900) เชื่อว่าการรับรู้ความจริงของบุคคลเกิดขึ้นจากการทำงานของโลกสองใบคือโลกแห่งความเป็นจริงเป็นโลกที่เราสามารถสัมผัสและรับรู้ได้ว่ามีอยู่จริงและโลกแห่ง

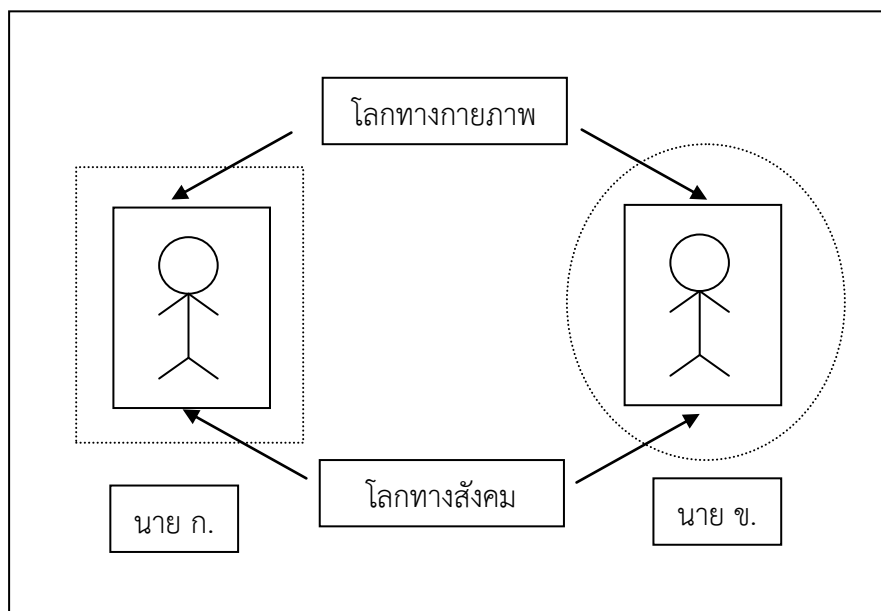
ความหมายคือการใช้ความหมายผ่านความรู้ที่เรามี (จากสถาบันต่างๆ) ทางสังคมและนำมาใช้อธิบาย บางส่วนของโลกแห่งความเป็นจริงนั้นเป็นเพราะมนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงมิติของโลกแห่งความจริงได้ ความรู้เหล่านี้เมื่อมีการสื่อสารแลกเปลี่ยนและมีการสั่งสมเป็นระยะในคลังของความรู้ของสังคมจะ ถูกยอมรับจากสมาชิกทางสังคมว่าเป็นจริงไปโดยปริยายโดยเราสามารถเรียกความจริงดังกล่าวว่า ความจริงทางสังคม

Gergen (ปณิสญา อธิจิตตา. 2555 : 20 ; อ้างอิงมาจาก Gergen. 2001)

ได้อธิบายกระบวนการที่มนุษย์เรียนรู้และมีประสบการณ์ต่อโลก ดังนี้

1. โลกไม่ได้แสดงตนต่อผู้สังเกตการณ์ แต่มนุษย์รู้จักโลกผ่านประสบการณ์อันเป็นผล มาจากการใช้ภาษาของมนุษย์
2. การกำหนดหมวดหมู่ทางภาษาเกิดจากการที่ผู้คนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มในช่วง ฌ เวลาและสถานที่นั้นๆ
3. การเข้าใจความเป็นจริง (Reality) มักขึ้นอยู่กับความเข้าใจของคนที่มีต่อบริบทของ การสื่อสารในเวลานั้น ซึ่งมักเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ตามประสบการณ์และสถานการณ์ที่พบเจอ
4. วิธีคิดและพฤติกรรมของคนเราขึ้นอยู่กับว่าเราเข้าใจความเป็นจริง (Reality) ว่าอย่างไร

ด้านกาญจนา แก้วเทพ (2553 : 242) กล่าวว่า เราสามารถเปรียบเทียบแนวคิดเรื่อง ความเป็นจริงทางสังคมได้จากภาพประกอบ 2

ที่มา : กาญจนา แก้วเทพ (2553 : 242)

ภาพประกอบ 2 เปรียบเทียบแนวคิดเรื่องความเป็นจริงทางสังคม

ภาพประกอบ 2 แสดงให้เห็นว่าแนวคิดนี้เริ่มจากคำอธิบายที่ว่ามนุษย์เรามีโลกแวดล้อมรอบตัว 2 ระดับ ระดับแรกคือ โลกทางกายภาพ ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น พื้นดิน ท้องฟ้า แม่น้ำ ต้นไม้ ฯลฯ และระดับที่สองคือ โลกทางสังคม ซึ่งเกิดจากการประกอบสร้างของสังคม โลกทั้งสองนี้ย่อมมีความหมายที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นแต่ละยุค ดังนั้น บางกรณีแม้โลกทางกายภาพจะเป็นแบบเดิม เช่น นาย ก. และนาย ข. ต่างยืนอยู่หน้าต้นไม้ใหญ่เหมือนกัน แต่ทว่าเนื่องจากโลกทางสังคมของนาย ก. และนาย ข. ต่างต่างกัน เช่น นาย ก. เป็นชาวกะเหรี่ยงที่โลกทางสังคมเชื่อว่า ในต้นไม้ใหญ่ๆ จะมีเทวดาอารักษ์อาศัยอยู่ ทำให้นาย ก. ไหว้ต้นไม้หรือเอาผ้ามาคาดไว้เพื่อห้ามตัดต้นไม้ั้น ในขณะที่นาย ข. เป็นเจ้าของโรงงานทำไม้ โลกทางสังคมก็จะทำให้นาย ข. คิดคำนวณว่าต้นไม้ใหญ่ขนาดนี้จะเลื่อยเป็นไม้กระดานได้กี่แผ่น เป็นต้น

จากทัศนะของนักวิชาการต่างๆ จะเห็นได้ว่า การศึกษาแนวคิดการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม มีความคาบเกี่ยวกันระหว่างการศึกษาด้านภาษาศาสตร์และด้านปรากฏการณ์วิทยา เนื่องจากมีจุดเริ่มต้นคำอธิบายเดียวกันว่า “ความเป็นจริง” (Reality) เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมโดยใช้การสื่อสาร เพื่อความชัดเจนผู้ศึกษาจึงได้แบ่งคำอธิบายออกได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้ (ปณิสญา อธิจิตตา. 2555 : 22)

1. คำอธิบายด้านภาษาและสัญลักษณ์ตามแนวคิดของ Hall (ปณิสญา อธิจิตตา. 2555 : 22 ; อ้างอิงมาจาก Hall. 1997 : 24-25) ได้อธิบายการทำงานร่วมกันระหว่างความหมายและภาษาไว้ 3 ประการ ดังนี้

1.1 ภาษาเป็นภาพสะท้อนโลกความจริง (Reflective Approach) มีความเชื่อพื้นฐานว่าความหมายดำรงอยู่ในทุกสิ่ง อาทิเช่น บุคคล ความคิด และเหตุการณ์ในโลกต่างๆ ด้วยเหตุนี้ภาษาจึงทำหน้าที่สะท้อนหรือเลียนแบบความจริง (Reflecting of Imitating) อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือจำลองโลกความเป็นจริง (Mimetic) เช่น การใช้ภาษาในรูปสัญลักษณ์เชิงภาพ (Visual sign) ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดภาษาหรือภาพเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งต่างๆ ในโลกความจริง

1.2 ภาษาเป็นการแสดงถึงความตั้งใจของผู้สื่อสาร (Intentional Approach) มีความเชื่อพื้นฐานว่า ผู้พูดหรือผู้เขียนกำหนดความหมายต่อโลกความจริงผ่านการใช้ภาษา และแสดงถึงความตั้งใจของผู้เขียน โดย Hall เห็นว่าแนวทางการศึกษานี้มีความบกพร่อง เนื่องจากภาษาเป็นเรื่องของการสื่อสารที่ขึ้นอยู่กับแบบแผนร่วมกันของภาษาศาสตร์ (Shared Linguistic Conventions) และมีกระบวนการเข้ารหัสความหมายร่วมกัน (Shared Codes) นั่นหมายความว่าความคิดส่วนตัวมีการต่อรองกับความหมายอื่นได้ และข้อโต้แย้งนำไปสู่แนวทางการศึกษาต่อมา

1.3 ภาษาเป็นการประกอบสร้างความหมาย (Constructionist Approach) แนวคิดนี้ปฏิเสธความคิดที่ว่าผู้เขียนหรือผู้พูดสามารถกำหนดความหมายในภาษา แต่มีความเชื่อพื้นฐานว่าสิ่งต่างๆ ไม่มีความหมายใดๆ ในตัวเองจนกว่าเราจะเป็นผู้สร้างความหมายต่อโลกรอบตัวและสื่อสารไปยังผู้อื่น

2. คำอธิบายด้านปรากฏการณ์นิยมสำนักปรากฏการณ์วิทยา (กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน. 2553) เห็นว่า ความเป็นจริง (Reality) ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้ว แต่จะเกิดขึ้นเมื่อปัจเจกบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับเหตุการณ์ วัตถุต่างๆ และสร้างให้เกิดความเป็นจริงขึ้นมา โดยผ่านการรับรู้ (Perception) การตีความ (Interpretation) หรือการสร้างความหมาย (Making Sense) ทั้งนี้ความเป็นจริงจะแปรเปลี่ยนไปเมื่อตัวปัจเจกบุคคลที่เข้าไปสัมผัสกับเหตุการณ์หรือวัตถุ หลังจากนั้นประสบการณ์ที่ได้รับจะถูกจัดเก็บใน “คลังความรู้ทางสังคม” (Stock of Knowledge) ของมนุษย์ ซึ่งจะทำหน้าที่จัดเก็บข้อมูลที่ได้รับผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมที่ผ่านมา และนำความรู้ที่ได้นำมาใช้ทำความเข้าใจกับความหมายของปรากฏการณ์ที่มีลักษณะคล้ายๆ กันที่เกิดขึ้นต่อๆ มา

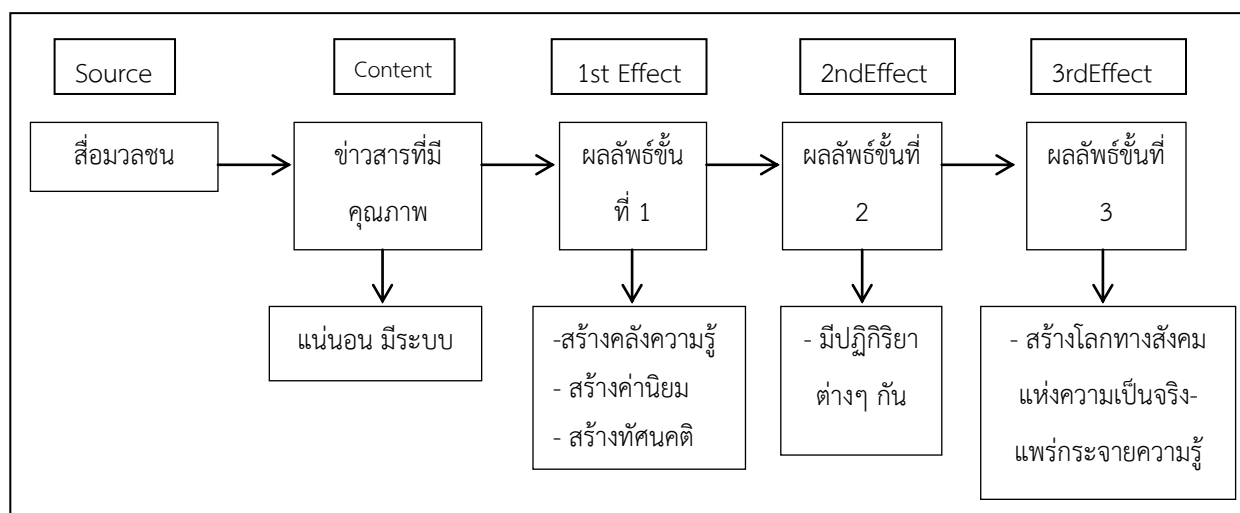
แนวคิดของสำนักปรากฏการณ์นิยม มีนักทฤษฎีรุ่นแรก เช่น Schutz (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ. 2553 ; อ้างอิงมาจาก Schutz. 2001) สนใจคำถามหลัก 3 คำถาม คือ คนเราสร้างความหมายกับโลกรอบตัวอย่างไร, คนเราก่อสร้าง/ตัดแปลง สร้างใหม่และรู้ซอมนชีวิตประจำวันของตนเองได้อย่างไร และคนเราทำอะไรไปโดยปริยาย โดยไม่ต้องหยุดคิดหรือหยุดตั้งคำถามได้อย่างไร ต่อคำถามดังกล่าว สำนักปรากฏการณ์นิยมตอบว่า ที่เราทำทั้งหมดได้ก็เพราะเราแต่ละคนมี “คลังแห่งความรู้ทางสังคม” เอาไว้เป็นคู่มือ เมื่อเราเผชิญกับโลก เราจึงสามารถเปิดคลังแห่งความรู้ของเราออกมาใช้ภายในพริบตาจนคล้ายกับทำได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งคลังความรู้ดังกล่าวทำให้เราสามารถสร้างความหมายให้กับสิ่งรอบตัวได้ เราจึงสามารถจัดระบบทุกอย่างในโลกและช่วยตีความประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับเราด้วย โดยจะเก็บสิ่งที่เราจัดระบบ จัดหมวดหมู่แล้วอยู่ในรูปของภาษา และการเรียนรู้ระหว่างภาษากับความจริงจะเกิดในลักษณะเชื่อมโยงกัน ซึ่งทุกวันนี้เราจะพบการประยุกต์ใช้ภาษาและคลังความรู้ในวงการสื่อสารมวลชนตลอดเวลา (ณัชชา อาจารย์ยุตต์. 2547 : 26)

3. คำอธิบายด้านบทบาทของสื่อมวลชนอธิบายตามแนวคิดบทบาทสื่อมวลชนของสำนักวัฒนธรรมศึกษา (บงกช เศรษฐามร์. 2533 : 18) ที่มีความเชื่อว่าสื่อมวลชนถือเป็นต้นกำเนิดรวมถึงสร้างสรรค์วัฒนธรรมของสังคม เพราะสื่อมวลชนเป็นสถาบันที่มีอำนาจในการวางโครงสร้างให้แก่ “ความเป็นจริง” ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารหรือเรื่องราวความเป็นจริงที่สื่อมวลชนได้นำเสนอจะสั่งสมกลายเป็นโลกแห่งความหมายที่สามารถห่อหุ้มผู้คนในสังคมให้มีโครงสร้างและความคิดเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับที่สื่อมวลชนนำเสนอสื่อมวลชนจึงมีบทบาทในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคม ที่ทำหน้าที่อบรมบ่มเพาะโลกทางสังคมให้แก่มวลชน นอกเหนือจากสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา หรือสถาบันของรัฐ

การสร้างความเป็นผลกระทบบที่เกิดขึ้นในระยะยาวอย่างหนึ่ง ทุกครั้งที่สื่อมวลชนเผยแพร่ผลงานของตนก็จะสร้างผลกระทบได้ในหลายๆ ระลอก หลายระยะ ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการค่อยๆ สั่งสมและตกตะกอนข้อมูลข่าวสารที่ละน้อยจะทำให้กลายเป็นผลึกทางวัฒนธรรมของคนและกลายเป็นโลกแห่งความจริงในที่สุด (ณัชชา อาจารย์ยุตต์. 2547 : 27 ; อ้างอิงมาจาก กาญจนา แก้วเทพ. 2541) ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 การสร้างความหมายทางสังคมผ่านทางสื่อสารมวลชน

ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ (2553 : 248)

ภาพประกอบ 3 การสร้างความหมายทางสังคมผ่านทางสื่อสารมวลชน

การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในปัจจุบันสิ่งที่เรียกว่า “ข่าว” นั้น มิใช่การรายงานความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ หากแต่เป็นการ “ประกอบสร้าง” ความเป็นจริงจากเหตุการณ์ขึ้นมา (กาญจนา แก้วเทพ. 2553 : 242) แม้จะมีผู้ที่เคยได้ให้ความหมายของการรายงานข่าวเอาไว้ว่า ข่าว คือ การรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการปรุงแต่ง บิดเบือน และสื่อมวลชนเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สะท้อนภาพสังคมให้ประชาชนได้รับรู้โดยตรงไปตรงมากที่สุดก็ตาม แต่ก็มีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่าการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้นได้นำเอาแบบแผนของการเล่าเรื่องในลักษณะของละคร นวนิยาย หรือนิทานมาใช้ในการรายงานข่าว มีการสร้างโครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร หรือแม้กระทั่งบรรยากาศ เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับสารมีความรู้สึกร่วมหรือดึงดูดให้อยากติดตามเนื้อหาข่าวเหล่านั้น (ณัชชา อาจารย์ยุตต์. 2547 : 3)

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Tuchman (อรัญญา มิ่งเมือง. 2535 ; อ้างอิงมาจาก Tuchman. 1998) ที่ได้กล่าวถึงการรายงานข่าวของสื่อมวลชนว่า “ข่าว” คือความเป็นจริงที่ถูกสร้างขึ้น โดยมีนักข่าวหรือผู้รายงานข่าวเป็นผู้สร้างความหมายให้กับเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมในรูปแบบที่น่าจะเป็นข่าว และนำเสนอข่าวเหล่านั้นออกไปยังสาธารณชน โดยที่ผู้รับสารนั้นมีได้ถูก (Passive) และนั่งรอตั้งรับให้สื่อมวลชนเป็นฝ่ายสร้างความจริงมารอบล้อมตัวเองอยู่ฝ่ายเดียว ตามทัศนะของ Mead (กาญจนา แก้วเทพ. 2553 : 242 ; อ้างอิงมาจาก Mead. 2002) เห็นว่าผู้รับสารจะมีลักษณะ Active และใช้เนื้อหาจากสื่อมวลชนมาสร้างสิ่งแวดล้อมรอบตัวเองเช่นกัน ข่าวที่ปรากฏแก่สาธารณชนจึงมิใช่เฉพาะข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ต่างๆ เท่านั้น แต่เป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานข้อเท็จจริง

ของเหตุการณ์ โดยผ่านกระบวนการสร้างความหมายของสื่อมวลชนหรือการกลั่นกรองคัดเลือกประเด็นที่ใช้ในการนำเสนอมาแล้ว (ณัชชา อาจารย์ยุตต์. 2547)

อวยพร พาณิช และคณะ (2544) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสถาบันสื่อมวลชนว่ามีบทบาทในการผลิต และถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารว่าเป็นกลุ่มที่มีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ หน้าที่ในการค้นหาความจริง และหน้าที่ในการบอกเล่าความจริงโดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการนำเสนอความจริง คำว่า “ความจริง” ในกระบวนการสื่อสารจึงมิได้หมายความแต่เพียงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงเท่านั้น แต่ความจริงจะขึ้นอยู่กับแก่นของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือแก่นของความคิด ตลอดจนแก่นของชีวิตและอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งมีวิธีการแสวงหาและนำเสนอที่แตกต่างกันออกไป

บทบาทของสถาบันสื่อมวลชนในการสร้าง “ภาพความจริงในสังคม” ขึ้นมานั้น รัตนา ประยูรรักษ์ (2545) ได้กล่าวว่า สื่อมวลชนสร้างภาพลักษณ์ของตนเองว่า “สื่อจะทำหน้าที่เป็นกระจกส่องสังคม” เมื่อสร้างภาพลักษณ์เช่นนี้ จึงทำให้ดูเสมือนว่า เมื่อ “ของจริง” เป็นอย่างไรภาพที่เกิดขึ้นในกระจกก็จะเป็นอย่างนั้น แต่เมื่อปรากฏเหตุการณ์หลายๆ อย่างขึ้น จึงเริ่มมีการตั้งข้อเสนาว่า โลกแห่งความเป็นจริงและโลกที่สร้างขึ้นมานั้นเป็นคนละโลกเดียวกัน ดังนั้น เมื่อนำแนวคิดนี้มาเชื่อมโยงกับแนวคิดในด้านข่าวก็จะมีลักษณะเดียวกัน คือ “ข่าว” ไม่น่าจะเป็นเหตุการณ์ แต่ “ข่าว” น่าจะเป็น “เรื่องเล่าถึงเหตุการณ์ที่ผู้สื่อข่าว หรือผู้สังเกตเหตุการณ์นำมารายงาน” เพราะในการรายงานนั้นผู้เห็นเหตุการณ์จะนำเพียงบางส่วนของเหตุการณ์มารายงานเท่านั้น ข่าวอาจมีความจริงเพียงบางส่วนและบางส่วนอาจมีการบิดเบือนความเป็นจริง ที่เรียกว่า “การสร้างภาพความเป็นจริง” ของนักข่าว อันมีปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน

ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคมมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์กลวิธีในการประกอบสร้างความเป็นจริงในการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับมหาอุทกภัย พ.ศ. 2554 โดยใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดอุปลักษณ์ เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างภาษาที่ใช้ในการประกอบสร้างความจริง สื่อมวลชนในฐานะผู้ประกอบสร้างความจริงตลอดจนกลวิธีในการประกอบสร้างความจริงเพื่อให้สามารถตอบคำถามได้ว่าข้อมูลข่าวสารที่สื่อมวลชนนำเสนอผ่านทางภาษาเกี่ยวกับเหตุการณ์มหาอุทกภัยนั้นเป็น “เรื่องจริง” หรือเป็น “เรื่องสร้าง” และสื่อมวลชนปลูกฝังมโนทัศน์ที่มาจากจินตนาการของสื่อมวลชนให้กลายมาเป็นความเป็นจริง

แนวคิดภาพ (Representation)

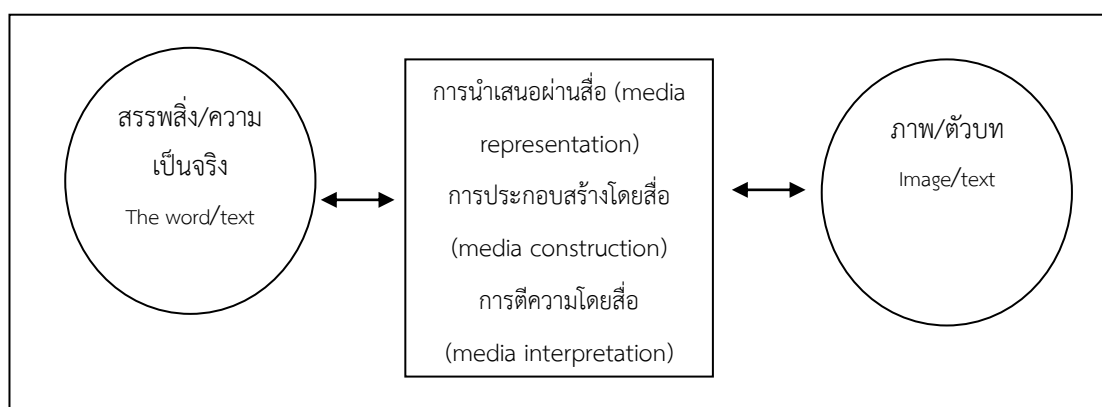
ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดภาพแทน (Representation) จากมุมมองของนักวิชาการหลายท่านเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วาทกรรมมหาอุทกภัยว่ามีการนำเสนอภาพแทนทางสังคมในแง่มุมที่หลากหลาย อันเป็นผลมาจากปฏิบัติการทางวาทกรรม แนวคิดภาพแทนจะทำให้เห็นความสัมพันธ์ของวาทกรรมกับสังคม โดยมีสื่อมวลชนเป็นผู้ประกอบสร้างขึ้นจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์มหาอุทกภัย ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับภาพแทนหรือภาพตัวแทน (Representation) เป็นแนวคิดสำคัญหนึ่งของสำนักวัฒนธรรมศึกษา มีผู้ได้ให้ความหมายของภาพแทนเอาไว้หลากหลาย เช่น Hall (ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ. 2551 ; อ้างอิงมาจาก Hall. 1997) ให้ความหมายของภาพแทนว่า หมายถึงการใช้ภาษาเพื่อพูดบางสิ่งบางอย่างที่สื่อความหมายไปยังคนอื่นๆ ได้ ภาษาเป็นตัวกลางสำคัญที่ทำให้มนุษย์สื่อสารเข้าใจกันได้ เราจำเป็นต้องใช้ภาษาสื่อความหมายเพื่อแสดงสิ่งที่เราต้องการพูดถึง

คำว่า “ภาพตัวแทน” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Representation ซึ่งนอกจากคำว่าภาพตัวแทนแล้ว บางครั้งก็มีผู้ใช้คำว่า “ภาพแทน” และ “ภาพเสนอ” ซึ่งสื่อความหมายเดียวกัน และคำว่า Representation นอกจากจะหมายถึงภาพที่มองเห็นรับรู้ได้แล้ว ยังมีความหมายครอบคลุมถึงกระบวนการในการนำเสนอภาพตัวแทนด้วย (วันชนะ ทองคำภา. 2554 : 13) ด้าน กาญจนา แก้วเทพ (2553) ได้อธิบายถึงการสร้างภาพตัวแทนไว้ว่า แนวคิดเรื่องภาพแทนเชื่อว่าความจริงไม่ได้ดำรงอยู่ แต่ขึ้นอยู่กับกระบวนการประกอบสร้างขึ้นมาจากคนในสังคม เช่น กรณีของภาพตัวแทนโสเภณีในละครโทรทัศน์นั้น มักจะถูกประกอบสร้างให้เป็นแบบฉบับของผู้หญิงที่แต่งตัวจัดจ้าน แต่งหน้าอู้อวด pudica ไม่ไพเราะหู และเป็นผู้หญิงที่ไม่ดีของสังคม ดังนั้น ภาพแทนจึงมิใช่การสะท้อนความจริงอย่างตรงไปตรงมา หากแต่เกิดจากการประกอบสร้างที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับบริบทของสังคมนั้นๆ

การนำเสนอภาพแทนไม่ได้เป็นกระบวนการถ่ายทอดสิ่งต่างๆ โดยไม่มีการบิดเบือน แต่เป็นกระบวนการที่แอบแฝงการผลิตความหมายต่างๆ ไว้ กล่าวคือ ผู้ที่นำเสนอภาพแทนนั้นคือผู้ที่ใส่ความหมายต่างๆ ลงไปในกระบวนการนำเสนอ “ภาพแทน” (นันทิดา จงมีสุข. 2555 : 16) ดังนั้นภาพแทนจึงมิใช่ภาพที่เคยเกิดขึ้นหรือมีมาแต่ก่อนดังที่เข้าใจกัน แต่เป็นภาพที่สร้างขึ้นมาจาก “ภาพต้นแบบ” ไปสู่ “ภาพตัวแทน” โดยผู้ใช้ภาษาที่ต้องการนำเสนอหรือให้นิยามกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ตามความต้องการ โดยสิ่งเหล่านั้นจะต้องได้รับการยอมรับความหมายโดยสังคม ดังที่ ไมเคิล โอ ซอจเนสซี (Michael O’ Shaughnessy) และ เจน สเตดเลอร์ (Jane Stadler) ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง “ภาพต้นแบบ สื่อ และภาพตัวแทน” (วันชนะ ทองคำภา. 2554 : 15) ดังภาพประกอบ 4

ที่มา: ไมเคิล โอ ซอจเนสซี และ เจน สเตดเลอร์ (วันชนะ ทองคำภา. 2554 : 15)

ภาพประกอบ 4 ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาพต้นแบบ สื่อ ภาพตัวแทน

จากภาพประกอบ 4 แสดงความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเห็นว่าสิ่งต่างๆ ล้วนถูกนำเสนอผ่านสื่อกลาง ดังนั้น ในกระบวนการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ “สื่อ” จึงมีบทบาทในการบิดเบือนภาพของสิ่งต่างๆ ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ คือ การนำเสนอ เป็นการให้ความหมายแก่สิ่งต่างๆ การประกอบสร้าง เป็นการตีความหมายต่างๆ ที่มีอยู่ในวัฒนธรรมมาให้ความหมายแก่สิ่งที่ถูกนำเสนอ และวิธีการสุดท้าย การตีความ เป็นการแปลความหมายของสิ่งที่นำเสนอให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้ส่งสารเข้าใจ หลังจากนั้นเมื่อผ่านกระบวนการดังกล่าวแล้ว ก็จะได้ภาพ หรือ ตัวบทซึ่งมีลักษณะแปรเปลี่ยนไปจากสิ่งที่เป็นต้นแบบ

คำว่า Representation ในภาษาอังกฤษนั้นเสนอแนวคิดที่อาจจะไม่สามารถแปลได้ด้วยคำว่า “ภาพแทน” ทั้งหมด เนื่องจากคำว่า ภาพแทน เป็นผลผลิตหรือวัตถุสำเร็จที่ไม่ได้รวมเอากระบวนการการนำเสนอเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ ฮอลล์เชื่อว่า Representation เป็นการผลิตสร้างความหมายโดยใช้ระบบสัญลักษณ์ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์. 2548 ; อ้างอิงมาจาก Hall. 1997 : 15) อันเป็นการพยายามที่จะเชื่อมโยงแนวคิด กับระบบสัญลักษณ์เข้าด้วยกัน หรือเป็นการนำเสนอแนวคิดผ่านระบบสัญลักษณ์ ตามแนวคิดของนักสัญวิทยา “ความหมาย” เป็นเรื่องของความแตกต่าง/ตรงข้าม มิใช่เกิดจากเนื้อในของสิ่งนั้น คู่ตรงข้ามของสรรพสิ่งต่างก็ร่วมกำหนดความหมายซึ่งกันและกัน เช่น ผู้หญิง กับผู้ชาย สงครามกับสันติภาพ เป็นต้น ความหมายในทัศนะของนักสัญวิทยาจึงมีลักษณะเป็นพลวัต ไม่หยุดนิ่งตายตัว แต่เป็นเรื่องของการประกอบกันขึ้น เพื่อสร้างความหมายที่ไม่รู้จัก (ไชยรัตน์ เจริญสินโอสการ. 2545)

Hall (สุรเดช โชติอุดมพันธ์. 2548 ; อ้างอิงมาจาก Hall. 1997) พิจารณาว่าระบบการนำเสนอภาพแทนนั้นเกิดขึ้นในสองระดับ คือ ระดับของการนำเสนอภาพแทนในใจ เป็นการพยายามตีความจริงรอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดจากกระบวนการกลั่นกรองสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวให้เป็นความรู้หรือความคิดหนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ และระดับของการนำเสนอภาพแทนภายนอก เป็นการสื่อสารความคิดความรู้ที่อยู่ในหัวสมองออกมาให้ผู้อื่นรับทราบโดยระบบสัญลักษณ์หนึ่งๆ เช่น ภาษา เป็นต้น

จากที่กล่าวถึงความหมายของภาพแทนมาข้างต้น ฮอลล์ ได้สรุปเกี่ยวกับที่มาของความหมาย 3 แนวทาง ประกอบด้วย (ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ. 2551)

1. แนวทาง Reflective Approach เชื่อว่าความหมายถูกตรึงอยู่กับทุกสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ แม้กระทั่งความคิด ซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความหมายได้ เช่น ต้นไม้ก็คือต้นไม้ ภาษาตามแนวคิดนี้จึงเป็นเพียงกระจกที่ทำหน้าที่สะท้อนความเป็นจริงตามธรรมชาติอย่างตรงไปตรงมาภาษาจึงกลายเป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ไร้เดียงสา ข้อบกพร่องของภาษาตามแนวคิดนี้คือภาษาไม่สามารถหาความหมายได้สนิทตามความเป็นจริงในธรรมชาติ ภาษาเป็นเพียงรหัสที่ใช้อ้างถึงสิ่งต่างๆ เท่านั้น

2. แนวทาง International Approach กลุ่มนี้มองว่าความหมายต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ได้ดำรงอยู่ตามธรรมชาติแต่ขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้พูดหรือผู้ส่งสาร เช่น การพูดคำว่า “ลาว” อาจสร้างความหมายได้หลากหลายขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้พูดว่าจะสื่ออะไร แนวคิดนี้มีข้อบกพร่องที่เห็นว่า

ภาษาเป็นอำนาจของผู้ส่งสารฝ่ายเดียว ทั้งที่การใช้ภาษาเป็นกระบวนการที่ต้องมีการสร้างความเข้าใจร่วมกันของสองฝ่าย และมีองค์ประกอบในการสื่อสารที่หลากหลายกว่านั้น

3. แนวทาง Constructionist Approach แนวทางนี้ปฏิเสธแนวทางสองกลุ่มแรก โดยแนวคิดนี้เชื่อว่า ความหมายเกิดจากการประกอบสร้างโดยการใช้ระบบตัวแทนหรือระบบสัญลักษณ์เพื่ออ้างอิงถึงโลกความเป็นจริงให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ สัญลักษณ์จึงเป็นรหัสที่ใช้เป็นข้อตกลงทางความหมายร่วมกันของสังคมหนึ่งๆ โดยมีได้สะท้อนความเป็นจริงแต่อย่างใด ซึ่งการประกอบสร้างภาพแทนสามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง (เอกรัฐ เลหาทัญวณิชย์. 2552 ; อ้างอิงมาจาก Hall. 1997) ดังนี้

3.1 แนวทางสัญญวิทยา (Semiology) เป็นแนวทางที่ศึกษาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมว่าสัญลักษณ์ทำหน้าที่ค้นหาความหมายในสังคมอย่างไร โดยนักคิดคนสำคัญ ได้แก่ แฟร์ดินองซ์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) ซึ่งโซซูร์มีความเชื่อว่า “ภาษา” เป็นระบบของสัญลักษณ์ โดยสัญลักษณ์จะมีความหมายได้ก็ต่อเมื่อมีความแตกต่างจากตัวอื่นๆ

3.2 แนวทางการศึกษาวาทกรรม (Discursive Approach) แนวทางนี้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างอำนาจและความหมาย และอธิบายถึงการสร้างภาพแทนความจริงกับนัยทางการเมืองที่เกิดขึ้น นักคิดคนสำคัญได้แก่ มิเชล ฟูกูต์ (Michel Foucault) โดยฟูกูต์ชี้ให้เห็นว่าการสร้างภาพแทนเกิดจากความปรารถนาของผู้สร้าง ซึ่งต้องการให้ภาพแทนที่ถูกสร้างเป็นตัวแทนความรู้เพื่อให้ผู้สร้างนั้นมีอำนาจ โดยเสนอสมมติฐานในการศึกษาความจริงไว้ 3 ข้อ คือ

3.2.1 ความจริงกับกระบวนการสร้าง คือ ความจริงเป็นระบบความเข้าใจที่เกิดจากการสร้างและกฎเกณฑ์ที่เผยแพร่ความจริง ไม่มีความจริงใดเกิดขึ้นเองโดยไม่มีเหตุสร้างขึ้น

3.2.2 ความจริงกับอำนาจ คือ ความจริงเชื่อมโยงกับระบบอำนาจที่สร้างและรักษาความจริง ซึ่งเกิดจากความพยายามในการใช้อำนาจสร้างและยืนยันความจริงให้แผ่กว้างออกไป

3.2.3 ความจริงกับความเป็นอื่น คือ ปริมาณของอำนาจที่สร้างความจริงไม่ได้จำกัดอยู่ที่สถาบันทางสังคม แต่อยู่ที่การสร้างภาพ “คนอื่น” และ “ความเป็นอื่น” ให้กับสิ่งต่างๆ ในโลกของความจริง

ภาพแทน จึงมีใช้ภาพที่นำเสนอสิ่งต่างๆ ที่ถูกกล่าวถึงอย่างตรงไปตรงมาในฐานะที่เป็นภาพต้นแบบ แต่ภาพแทนนั้นเป็นภาพที่นำเสนอผ่านเจตนาใดเจตนาหนึ่งของผู้ส่งสารที่ต้องการจะสร้างภาพแทนความหมายให้กับสรรพสิ่งไปตามความต้องการ ดังนั้น ในการศึกษาวาทกรรมมหาอุทกภัย ผู้วิจัยจึงได้นำเอาแนวคิดภาพแทนมาใช้ประกอบการวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อให้เห็นถึงการสร้างภาพแทนสรรพสิ่งภายใต้เหตุการณ์มหาอุทกภัย ว่าสื่อมวลชนได้ประกอบสร้างความเป็นจริงจากวาทกรรมมหาอุทกภัย และภาพความเป็นจริงเหล่านั้นได้สร้างภาพแทนซึ่งนำไปสู่การให้ความหมายกับสิ่งต่างๆ รอบข้างตามแต่วาทกรรมที่สื่อมวลชนได้กำหนดขึ้น

แนวคิดวาทกรรม (Discourse)

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดวาทกรรมตามทัศนะของมิเชลล์ ฟูโกต์ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วาทกรรมมหาอุทกภัย โดยเน้นการศึกษาสิ่งที่สื่อมวลชนแสดงออกผ่านทางภาษา เช่น การนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคม โดยใช้แนวคิดวาทกรรมทางสายสังคมศาสตร์และทางด้านภาษาศาสตร์ควบคู่กันไป เพื่อให้การวิเคราะห์วาทกรรมมีความเป็นกลางยิ่งขึ้น ดังนี้

“ภาษา” ในทางภาษาศาสตร์ หมายถึง ระบบสัญลักษณ์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเสียงและความหมาย ภาษามีกฎเกณฑ์เป็นระบบไวยากรณ์ของภาษา ทั้งยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสื่อสารความคิด อารมณ์ และความต้องการของมนุษย์ (ดิยู ศรีนราววัฒน์. 2553 : 249) แต่นักมานุษยวิทยาและนักภาษาศาสตร์สังคมหลายคน เช่น วอร์ด กูดอินฟ, เดลล์ ไฮมส์ และวิลเลียม ลาบอฟ ให้ความหมายของภาษาที่สอดคล้องกันว่า คือรูปแบบของพฤติกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งไม่อาจจะศึกษาเป็นเอกเทศโดยไม่คำนึงถึงบริบททางสังคม และมนุษย์จะเข้าใจภาษาได้ดีหากเข้าใจระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม สถาบันที่ยึดถือ ตลอดทั้งปรัชญาของสมาชิกในแต่ละสังคมที่ใช้ภาษานั้นๆ ดังนั้น ตามความหมายข้างต้น ภาษาจึงมีความสัมพันธ์กับระบบทางวัฒนธรรมและสังคมของมนุษย์อย่างแยกไม่ออก

เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ของภาษากับระบบทางวัฒนธรรม วาทกรรมนับว่าเป็นประเด็นหลักในการศึกษาวรรณกรรมและปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอื่นๆ “วาทกรรม” เป็นคำที่เริ่มมีผู้นิยามใช้กันมาก หากแต่ความหมายของคำดังกล่าวอาจจะคลาดเคลื่อนไปตามบริบทของสังคม ในกรอบวัฒนธรรมศึกษานั้น อาจจะนิยามได้ว่าวาทกรรมเป็นกรอบคิดที่นำเสนอผ่านตัวบท กล่าวคือ ตัวบทที่รายล้อมวิถีชีวิตประจำวันของเรา ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร บทสนทนา ละคร โฆษณา ต่างทำหน้าที่เสมือนประจักษ์พยานที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการควบคุมหรือจัดการวิถีคิดของมนุษย์ หรือเมื่อวิเคราะห์ให้ละเอียดลึกซึ้งแล้ว ตัวบทดังกล่าวอาจจะแสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์หรือวิธีการมองโลกของแต่ละยุคแต่ละสมัย หรือของแต่ละกลุ่มชนได้ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์. 2548)

มิเชลล์ ฟูโกต์ (Michel Foucault) ได้นิยามความหมายของ “Discourse” (วาทกรรม) ไว้ว่า (ไชยฤกษ์. 2556 ; อ้างอิงมาจาก Hall. 2001 : 72 ; cited in Hall. 1992 : 291) ใ้ว่า

“a group of statements which provide a language for talking about – a way of representing the knowledge about – a particular topic at a particular historical moment... Discourse is about the production of knowledge through language. But...since all social practices entail meaning, and meaning shape and influence what we do – our conduct – all practices have a discursive aspect”

“Discourse” ข้างต้นจึงหมายถึง กลุ่มถ้อยคำที่ใช้แสดงความรู้หรือวิธีการนำเสนอความรู้เกี่ยวกับหัวข้อเฉพาะในช่วงเวลาประวัติศาสตร์หนึ่งๆ อาจสรุปได้ว่า “Discourse” ในความหมายนี้หมายถึงกระบวนการการผลิตความรู้ผ่านภาษา แต่เนื่องจากปฏิบัติการต่างๆ ในสังคมนั้นก่อให้เกิดความหมาย และความหมายดังกล่าวย้อนกลับมามีอิทธิพลต่อปฏิบัติการต่างๆ ที่เราก่อกระทำ ดังนั้นปฏิบัติการต่างๆ จึงถือว่าเป็นปฏิบัติการเชิงวาทกรรมด้วย นั่นคือวาทกรรมมิได้จำกัดตัวอยู่ที่เฉพาะภาษา แต่การกระทำต่างๆ ในสังคมมีมิติของความเป็นวาทกรรมอยู่ด้วย

ทัศนะของมิเชล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) (ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ. 2545) เขามองว่าวาทกรรม คือ ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (Constitute) เอกลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง วาทกรรมทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง ขณะเดียวกันวาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้นมิให้เอกลักษณ์และความหมายบางอย่างเกิดขึ้น (Subjugate) หรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณ์และความหมายของบางอย่างที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลื่อนหายไปพร้อมๆ กันด้วย (Displace)

ฟูก็อดต์ เสนอความคิดว่าทั้ง “ความรู้” “ความจริง” และภาษาเหมือนกับทัศนคติอื่นๆ ของมนุษย์คือไม่มีความเป็นกลาง ต่างถูกหล่อหลอมขึ้นมาจากสิ่งรอบตัว เช่น สถานะทางสังคมของผู้พูด จึงทำให้สิ่งที่คนเห็นว่าเป็นความรู้ ความจริง หรือ ภาษากลางของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ถ้าคนยอมรับในความแตกต่างดังกล่าวได้ก็จะไม่เกิดปัญหา แต่เมื่อนำแนวคิดนี้มาใช้ในบริบทของสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนชนชั้นต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันพบว่า เกิดการเอาเปรียบกันทางความรู้ ความจริง และทางภาษา กล่าวคือ ชนชั้นสูงจะใช้สิทธิ์ในการผูกขาดว่าความรู้หรือความจริงในมุมมองของเขาเป็นเรื่องที่ถูกต้องที่สุด ดังนั้นสังคมจึงต้องยอมรับในสิ่งที่เขาพูดหรือยอมรับในภาษาของคนกลุ่มนี้ (สาวิตรี คทวณิช. 2549)

วาทกรรมนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับเรื่องของอำนาจของผู้ที่ใช้ภาษา เมื่อกล่าวถึงวาทกรรมย่อมหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงอำนาจไม่ได้เนื่องจากเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ เพราะอำนาจจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีคู่ความสัมพันธ์ในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งสามารถควบคุมอีกฝ่ายหนึ่งให้ทำตามที่ต้องการ ฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าสามารถจำกัดเสรีภาพในการกระทำ และ/หรือมีอิทธิพลต่อความคิดหรือทัศนคติของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่ในลักษณะไม่สมมาตร กล่าวคือ ฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าจะควบคุมอีกฝ่ายหนึ่งและจะไม่เกิดกรณีกลับกัน

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจอาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่มคนในสังคม สถาบันและองค์กร คู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบที่วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สนใจศึกษาไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แต่คือการที่กลุ่มหนึ่งในสังคมควบคุมการกระทำและความคิดของอีกกลุ่มหนึ่ง ในบทความเรื่อง Structure of Discourse and Structure of Power ฟาน ไดก์ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556 : 21 ; อ้างอิงมาจาก Dijk. 1989) กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่าง

โครงสร้างของวาทกรรมกับโครงสร้างของอำนาจไว้หลายด้าน ประเด็นแรก เขาแจกแจงประเภทวาทกรรมกับรูปแบบการควบคุมไว้ดังนี้

1. วาทกรรมที่มีเจตนาชี้้นำ จะควบคุมการกระทำโดยตรง ตัวอย่างวาทกรรมประเภทนี้ได้แก่ คำสั่ง กฎหมาย กฎเกณฑ์ต่างๆ การขู่ ฯลฯ ผู้ผลิตวาทกรรมประเภทนี้มักเป็นผู้มีบทบาทในฐานะสถาบันหรือมีอำนาจของสถาบันรองรับ

2. วาทกรรมที่มีอิทธิพลต่อการกระทำในอนาคตของคนในสังคมหรือเกี่ยวข้องกับอำนาจโดยการยินยอมพร้อมใจ

3. วาทกรรมประเภทชักจูงใจ เช่น โฆษณา วาทกรรมประเภทนี้จะใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ต่างๆ เพื่อชักจูงใจให้เกิดการกระทำในอนาคต

4. วาทกรรมประเภทพรรณนาเหตุการณ์ การกระทำ และสถานการณ์ในอนาคต เช่น คำทำนาย คำเตือน (ซึ่งบางครั้งประกอบด้วยคำแนะนำรูปแบบต่างๆ) ฯลฯ กลุ่มผู้ที่มีอำนาจที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมประเภทนี้คือ บรรดาผู้เชี่ยวชาญซึ่งควบคุมความรู้และเทคโนโลยี

5. วาทกรรมเรื่องเล่าที่แพร่ไปในวงกว้าง เช่น นวนิยาย ภาพยนตร์ ฯลฯ ก็มีอิทธิพลต่อการกระทำของคนในสังคมเช่นกัน

นอกจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ วาทกรรมยังมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการสร้างสิ่งที่เรียกว่า “อุดมการณ์” ทางสังคม เนื่องจากวาทกรรมถูกสร้างโดยสังคมและมีอิทธิพลต่อสังคม กิจกรรมทางสังคมทุกประเภทจัดเป็นกิจกรรมทางวาทกรรมทั้งสิ้น ความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ (Ideology) ต่างตีความแตกต่างกันไปในหมู่นักวิชาการ ซึ่งต้นสายของการศึกษาอุดมการณ์นี้มาจากแนวคิดแบบวัตถุนิยมวิภาษวิธี (Dialectical Materialism) ของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ผู้วางรากฐานแนวคิดแบบมาร์กซ์นิสต์ (Marxism) มาร์กซ์ได้แบ่งโครงสร้างสังคมออกเป็นสองส่วน คือ โครงสร้างส่วนล่าง (Base Structure) ซึ่งหมายถึงระบบเศรษฐกิจ และโครงสร้างส่วนบน (Super Structure) อันหมายถึง ระบบการเมือง กฎหมาย วัฒนธรรม จิตสำนึก และอุดมการณ์ของคนในสังคม โดยโครงสร้างทั้งสองส่วนนี้มีความสัมพันธ์แบบ “วัตถุนิยมวิภาษวิธี” โดยที่ปัจจัยทางเศรษฐกิจอันได้แก่ ปัจจัยทางการผลิตและพลังการผลิต เป็นตัวกำหนดอุดมการณ์และจิตสำนึกของคนในสังคมเป็นหลัก (สุรพงษ์ ชัยนาม. 2524 : 53-54)

อุดมการณ์ก็คือความรู้ ความเชื่อ ความคิด ศิลธรรม คติธรรม ตลอดจนค่านิยมซึ่งเป็นที่นิยมและยอมรับยึดถือกันโดยสมาชิกในสังคมหนึ่ง นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ, ทัทยา จันทรมังกร และศตนันต์ เป็ญบุญทา. 2547 ; อ้างอิงมาจาก Dijk. 1998) อุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในสังคมมิได้เกิดขึ้นหรือเป็นอยู่อย่างธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้าง ปั้นแต่งให้เกิดขึ้นคล้ายกับธรรมชาติ ส่วนใหญ่การประกอบสร้างจะทำโดยกลุ่มผู้ที่มีอำนาจผ่านการใช้อำนาจทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา โดยมีสื่อในการนำเสนอและผลิตซ้ำสิ่งที่ปั้นแต่งให้กลายเป็น “ความจริง” จนเป็นที่ยอมรับ เป็นเรื่องธรรมดา ผู้ที่เป็นสมาชิกในสังคมซึ่งเป็นผู้ถูกปกครองและไร้สื่อจึงกลายเป็นผู้ด้อยอำนาจ

ประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาวาทกรรม ตามทัศนะของมิเชลล์ ฟูกูต์ เรียกว่า การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse and Discourse Analysis) มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการพยายาม ศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์ และลำดับปฏิกิริยาต่างๆ ในการสร้าง เอกลักษณ์และความหมายต่างๆ ให้กับสรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคมในรูปแบบของวาทกรรม และ ภาควิปฏิบัติการณ์ของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ ว่าเป็นมาอย่างไร มีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงการนำในการ กำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องนั้นๆ อย่างไรบ้าง มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ อะไรบ้าง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้าง รวมถึงตลอดถึงการเก็บกด/ปิดกั้น สิ่งเหล่านี้ของวาทกรรม มีอย่างไร (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2545)

สำหรับการวิเคราะห์วาทกรรมนั้น ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2554) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า มนุษย์หรือผู้พูดเป็นเพียง “ร่างทรง” หรือผู้ที่กระทำตาม ตอกย้ำ ผลิตซ้ำกฎเกณฑ์ของสิ่งที่พูดมากกว่า คิดค้นหรือสรรสร้างระบบและกฎเกณฑ์ใหม่ขึ้นมา เพราะถ้าเป็นแบบหลังก็สื่อสารกับคนในวงการไม่รู้ เรื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้พูดสามารถพูดได้ภายใต้กรอบของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ เท่านั้น ฉะนั้น วาทกรรมจึงเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ว่าใครจะเป็นผู้พูด พูดอะไร พูดเมื่อไหร่ และพูดอย่างไร ประโยค เดียวกันถ้าหากพูดโดยบุคคลที่มีฐานะทางสังคมแตกต่างกัน ต่างโอกาส ต่างสถานที่จะไม่เหมือนกัน เช่น หากเราเห็นพาดหัวข่าวฉบับหนึ่ง (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. 2553) เขียนว่า ‘ตำรวจ แกะดำ ค่าไม่เสียเอง’ ประโยคนี้เกิดจากการนำเอาวาทกรรม 3 ชุดมาประสานกัน คือ วาทกรรม A ตำรวจคือคนดี วาทกรรม B การตัดไม้ไม่ดี และวาทกรรม C คนเลวในหมู่คนดีเรียกว่า “แกะดำ” เมื่อมีการพูดคำว่าตำรวจนั้นก็จะมีชุดความรู้/วาทกรรมที่เกี่ยวกับตำรวจอยู่ข้างหลัง ตำรวจคือคนดี เช่นเดียวกับ ‘การตัดไม้’ และ ‘แกะดำ’ ซึ่งหากชุดความรู้/วาทกรรมที่อยู่ข้างหลังเปลี่ยนไปความหมาย ของการปะทะประสานระหว่างวาทกรรม A+B+C ก็จะไปเปลี่ยนไปหมด หรือหากเราเปลี่ยนพาดหัว ดังกล่าวเป็นว่า ‘ตำรวจแกะดำ จุจริตไม่เป็น’ เราก็จะเห็นว่าความหมาย/ชุดความรู้เกี่ยวกับ ‘ตำรวจ’ จะเปลี่ยนไปทั้งชุด เป็นต้น

ปฏิบัติการทางวาทกรรมแต่ละครั้งจึงเป็นการปะทะประสานเอาวาทกรรม A B C มาประกอบกันเข้าเป็นคำพูด/ข้อเขียน/ภาพวาด/การแสดงออกปฏิบัติ/ฯลฯ อย่างนับไม่ถ้วน อย่างไรก็ตาม ความสนใจของฟูกูต์ มิได้หยุดอยู่ตรงเพียงการวิเคราะห์คุณลักษณะของวาทกรรมเหล่านี้เท่านั้น หากทว่า ความสนใจของเขาได้ก้าวต่อไปอีกหนึ่งก้าว นั่นคือ เขาต้องการอธิบายให้ได้ว่าวาทกรรมเหล่านี้ได้เข้ามา กำหนดคุณค่าต่างๆ ความเข้าใจได้/เข้าใจไม่ได้ ความถูก/ความผิด ควร/ไม่ควร พูดได้/พูดไม่ได้ ต้อง ปฏิบัติต่อ/อย่าปฏิบัติต่อ ได้อย่างไร กล่าวคือ ฟูกูต์มิได้ต้องการเพียงแต่จะเผยโฉมหน้า/ไวยากรณ์ของ วาทกรรม หากทว่าเขาต้องการชี้ให้เห็นถึง ‘บทบาทและการใช้อำนาจของวาทกรรมที่มีต่อมนุษย์ในสังคม’ และในเวลาเดียวกันก็ต้องการ ‘ทำทาบบทบาทและการใช้อำนาจดังกล่าว’ ด้วยการเปิดเผยให้เห็นว่า อำนาจและความชอบธรรมที่มนุษย์กลุ่มหนึ่งอ้างอิงว่ามาจากแหล่งความรู้สารพัดนั้น แท้จริงแล้วความรู้ เหล่านี้เป็นเพียงผลผลิตของวาทกรรมชุดหนึ่งๆ เท่านั้น (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. 2553)

ฟูโกต์ได้อธิบายปฏิบัติการและวิธีวิเคราะห์เชิงวาทกรรม (Discourse Analysis) ในบทความเรื่อง “The Order of Discourse” (ศุภชัย เจริญวงศ์. 2544 : 16 ; อ้างอิงมาจาก Mcleod. 1981) อย่างน่าสนใจว่า วาทกรรมจะมีภาคปฏิบัติการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. วาทกรรมกีดกัน ห้ามปราม และแบ่งแยก วาทกรรมชุดใดจะมีอำนาจต้องมีปฏิบัติการเพื่อกีดกันวาทกรรมอื่นและห้ามปรามวาทกรรมบางประเภท (Another Principle of Exclusion) โดยเห็นว่าวาทกรรมที่มีอำนาจสามารถแบ่งส่วนและปฏิเสธ (Division and Rejection) ชุดวาทกรรมอื่นออกจากประโยคความรู้ที่ถูกให้กลายเป็นวาทกรรมที่ผิด เช่น การแยกคนบ้าออกจากคนดี การกั้นความปกติออกจากความผิดปกติ (หรือกรณีนี้คือการแยก “ผู้เข้าเมืองถูกกฎหมาย” ออกจาก “ผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย”) ยิ่งกว่านั้นวาทกรรมดังกล่าวยังห้ามปราม (Prohibition) ทั้งตัวมันเองและวาทกรรมอื่นไม่ให้พูดในบางสิ่งบางเรื่อง เช่น ห้ามพูดเกี่ยวกับเรื่องเพศ หรือห้ามแถลงถึงความปกติของคนบ้า เป็นต้น ฟูโกต์เห็นว่ากระบวนการกั้นออกและห้ามปรามนี้ ทำให้ชุดวาทกรรมชุดหนึ่งสามารถสถาปนาขึ้นเป็นประโยคความรู้ที่ถูกและมีอำนาจในการแถลงความหมาย โดยกระทำผ่านสถาบัน เช่น การศึกษา ระเบียบวินัย หรือจารีตปฏิบัติ

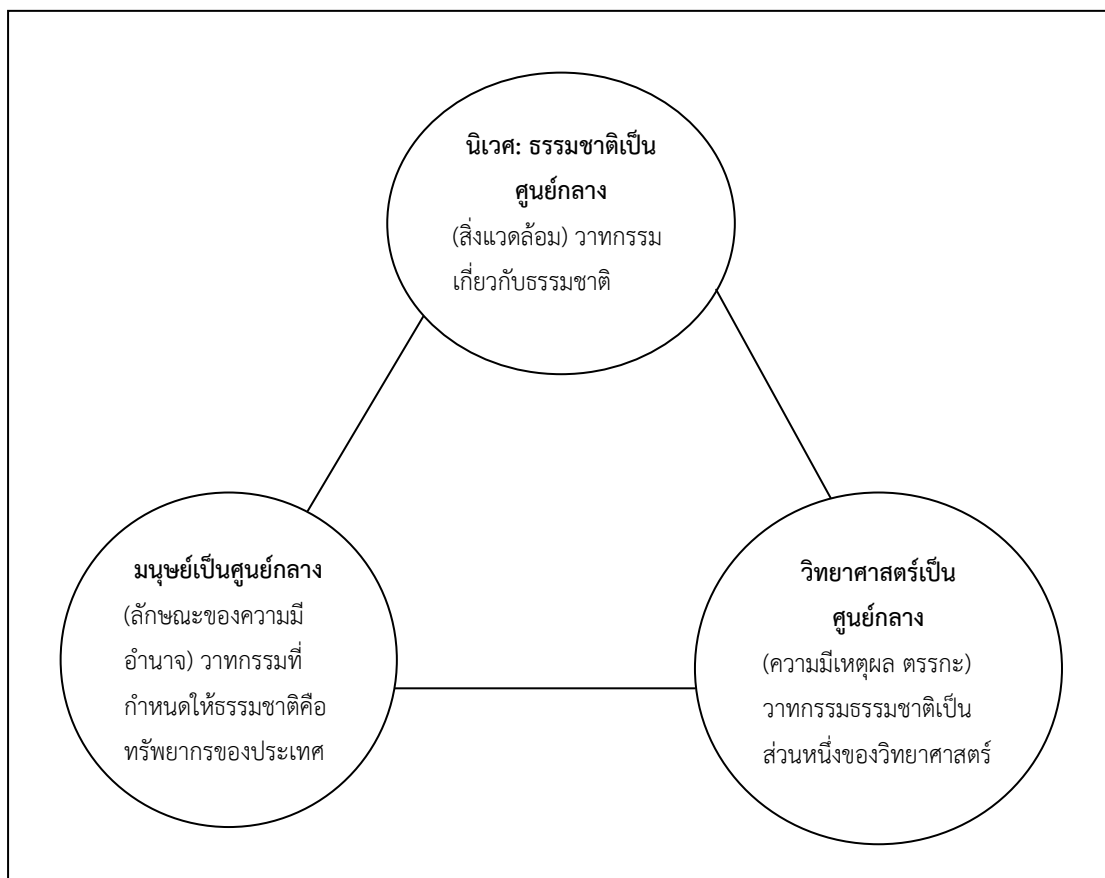
2. วาทกรรมหลักควบคุมวาทกรรมอื่น วาทกรรมจะมีปฏิบัติการกั้นเขตและควบคุมวาทกรรมอื่น (Controlling and Delimiting Discourse) โดยวาทกรรมที่ขึ้นมาเถลิงอำนาจจะมีกลไกการวิจารณ์ (Commentary) ชุดวาทกรรมอื่นหรือวาทกรรมเก่าให้หมดความถูกต้อง พร้อมทั้งให้เอกสิทธิ์แก่ผู้พูด ซึ่งหมายถึงกลุ่มวาทกรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ให้มีอำนาจในการแถลงความหมายหรือสื่อสิ่งต่างๆ โดยไม่ว่ากลไกการวิพากษ์วิจารณ์หรือการให้เอกสิทธิ์แก่ผู้พูด ล้วนตกอยู่ภายใต้การจำกัดและควบคุมทางวินัยที่ฟูโกต์เห็นว่าเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบ หรือสร้างการยอมรับในสังคมกว้างว่าเราควรวิพากษ์วิจารณ์อะไร อย่างไร และใครควรเป็นผู้พูดผู้วิจารณ์ หรือกล่าวอีกแง่คือวาทกรรมจะทำหน้าที่แยกแยะชุดประโยคว่าสิ่งใดถูกหรือผิด

3. วาทกรรมสร้างความชอบธรรมให้ตนเอง ฟูโกต์เห็นว่าชุดวาทกรรมจะสามารถตรึงตัวเองอยู่ได้ในสังคมอย่างชอบธรรม โดยวาทกรรมที่ขึ้นมาเถลิงอำนาจจะผ่านพิธีกรรมบางอย่างให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์น่าเชื่อถือ เช่น วาทกรรมในอดีตบางส่วนผ่านพิธีกรรมทางศาสนา หรือบางส่วนผ่านกฎเกณฑ์ความยุติธรรม เพื่อให้ชุดวาทกรรมมีเอกสิทธิ์ บริสุทธิ และในปัจจุบันชุดวาทกรรมที่มีอำนาจต้องผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ ทดลอง หรือได้รับความยอมรับในการเป็นศาสตร์ ยิ่งกว่านั้นในการสถาปนาความเป็นตัวตนทางวาทกรรม ยังมีสังคมเพื่อผลิตหรือคงความศักดิ์สิทธิ์เอาไว้ โดยหากดำเนินอยู่ในวงแคบ เช่น ในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือในเฉพาะบางสาขาวิชา ก็ยิ่งทำให้ชุดวาทกรรมมีเอกสิทธิ์และอำนาจมากยิ่งขึ้น

เมื่อพูดถึงเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ มีตัวอย่างแนวคิดหนึ่งที่น่าสนใจซึ่งได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการวิเคราะห์วาทกรรม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความน่าสนใจและสามารถนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์วาทกรรมมหาอุทกภัยผ่านการใช้วาทกรรมชาติเชิงโวหารของเฮิร์นดัลและบราวน์ (ไซยรัตน์

เจริญสินโอฟาร. 2554 : 265-266) พวกเขาเห็นว่า สามารถจำแนกวาทกรรมว่าด้วยธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม เรียกว่าเป็นต้นแบบการวิเคราะห์โวหารเพื่อการศึกษาวาทกรรมด้านสิ่งแวดล้อมออกได้ เป็นสามประเภทด้วยกัน ดังแสดงภาพประกอบ 5

ที่มา: Herndl and Brown, eds., (1996: 11)

ภาพประกอบ 5 ต้นแบบการวิเคราะห์โวหารเพื่อการศึกษาวาทกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

จากภาพประกอบ กล่าวถึงวาทกรรมแบบแรก ได้แก่ วาทกรรมแบบจัดระบบ/ระเบียบ/ควบคุม วาทกรรมชุดนี้มักผลิตโดยสถาบันที่มีอำนาจในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจเชิงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม วาทกรรมชุดนี้จะมองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะที่เป็นทรัพยากรที่มีไว้เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เป็นวาทกรรมที่ใช้นุษย์เป็นศูนย์กลาง มองจากตัวมนุษย์เป็นหลัก จึงคล้ายกับวาทกรรมของพวก Technocentrism ในงานของบาร์นส์และเกรกอรี ที่ผู้เขียนกล่าวถึงข้างต้นเนื่องจากเป็นวาทกรรมที่ผลิตและต่อยอดโดยสถาบันหลักที่มีอำนาจในสังคม ฉะนั้น วาทกรรมชุดนี้จึงมีอิทธิพลค่อนข้างสูงในการกำกับความคิด การพูด การเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม เป็นการพูดของผู้มีอำนาจหรือถ้าหากพูดในภาษาของการวิเคราะห์ โวหารก็เรียกว่ามีอำนาจในนามของสถาบันสังคม

วาทกรรมแบบที่สอง ได้แก่ วาทกรรมวิทยาศาสตร์ ในวาทกรรมชุดนี้ธรรมชาติถูกมองว่าเป็นวัตถุเพื่อการศึกษา เพื่อการหาความรู้ผ่านวิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ ธรรมชาติที่แบ่งผู้ศึกษา วิธีการศึกษาออกจากสิ่งที่ถูกศึกษา ขณะเดียวกันก็โชว์ความสามารถของผู้ศึกษาและเครื่องมือในการศึกษาว่าสามารถช่วยให้เราเข้าใจธรรมชาติได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ส่วนภาษาที่วาทกรรมชุดนี้เลือกใช้คือความมีเหตุมีผลอันประกอบไปด้วยเรื่องของข้อมูล ข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้ที่เป็นภววิสัย ขณะเดียวกันก็เก็บกดปิดกั้นโวหารแบบอื่นๆ ไว้

ส่วนวาทกรรมแบบที่สาม ได้แก่ วาทกรรมแบบกวี วาทกรรมชุดนี้มองธรรมชาติในเชิงสุนทรีย์ใช้ภาษาในเชิงพรรณนาถึงความสวยงามของธรรมชาติ มองธรรมชาติว่าเป็นแหล่งคุณค่า สร้างความบันเทิง สร้างจิตวิญญาณให้กับมนุษย์ มองมนุษย์ว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ฉะนั้นจึงต้องอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ พลังของวาทกรรมชุดนี้อยู่ที่การใช้ภาษาเพื่อกระตุ้นปลุกเร้าอารมณ์ความรู้สึกของคนให้ตระหนักถึงคุณค่าความสวยงามของธรรมชาติ จะได้ช่วยกันบำรุงรักษาและทะนุถนอมธรรมชาติ ขณะเดียวกันวาทกรรมชุดนี้ก็ทำหน้าที่ปิดบัง ลดทอนด้านที่โหดร้ายทารุณของธรรมชาติไว้ วาทกรรมแบบกวีเป็นที่นิยมในแวดวงขบวนการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ดังกรณีของแนว Ecocentrism และแนว Deep Ecology

แบบจำลองนี้แสดงให้เห็นถึงกฎในการสร้างวาทกรรมของสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีส่วนในการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม วาทกรรมมักจะพิจารณาให้ธรรมชาติเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่จะต้องมีการบริหารจัดการท่ามกลางกระแสสังคม ซึ่งมีประโยชน์มากในฐานะที่เราสามารถนำความหลากหลายของวาทกรรมสิ่งแวดล้อมไปใช้ในการวิเคราะห์เพื่อเทคนิคการจัดลำดับในการวิจารณ์หรือนักเขียน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ได้รับการนำเสนอในพื้นที่สื่อมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นนวนิยาย เรื่องสั้น บทกวี หรือแม้กระทั่งในสื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ เนื่องจากมนุษย์มักจะให้สื่อเป็นพื้นที่ในการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่มีต่อโลกธรรมชาติ จนอาจกล่าวได้ว่า งานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติมีความหมายในฐานะสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมของมนุษย์มานานแล้ว (ธัญญา สังขพันธานนท์. 2556 : 29 ; อ้างอิงมาจาก Branch. 2001 : 91)

อย่างไรก็ตามในระดับของการปฏิบัติจริง อาจมิได้มีการแยกวาทกรรมเหล่านี้ออกจากกันเด็ดขาดเพราะนักเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติมักประสานวาทกรรมแบบต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อหว่านล้อมคนอ่านให้เห็นคล้อยตามตัวอย่าง เช่น ในยุคเริ่มแรกของนักเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติมักเลือกการเล่าเรื่องแบบเปิดเผยให้เห็นถึงมหันตภัย ภัยพิบัติต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับโลก แต่การวิเคราะห์โวหารช่วยให้เราเห็นว่า การเล่าเรื่องแบบนี้ประดังหรือที่เรียกว่านิเวศวิทยาแบบตื่นตระหนกที่ผู้เขียนกล่าวถึงข้างต้นนั้นเป็นการสร้างฉากเพื่อเรียกร้องความสนใจของคนอ่านมากกว่าเป็นการพยากรณ์เหตุการณ์ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554)

ผู้วิจัยนำแนวคิดวาทกรรม ประกอบกับแนวคิดวาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ เอิร์นดล์และบราวน์ ซึ่งเป็นแนวคิดในเรื่องของการใช้โวหารในการนำเสนอวาทกรรมเชื่อมโยงเข้ากับ หลัก 3 ส่วนในการประกอบสร้างวาทกรรม อันได้แก่ แนวคิดธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง แนวคิดมนุษย์ เป็นศูนย์กลาง และแนวคิดวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง มาใช้วิเคราะห์วาทกรรมมหาอุทกภัยที่มีการ ประกอบสร้างขึ้นมาขึ้นได้นำเสนอความคิดหรือสื่อความหมายผ่านวาทกรรมโดยอาศัยภาษาที่สื่อผ่าน ตัวบทและบริบททางสังคม ลักษณะ ความหมาย ความสัมพันธ์ของวาทกรรม ผู้ประกอบสร้างวาทกรรม และอำนาจ ที่มีความเกี่ยวข้องทางความคิดที่ซับซ้อน ตลอดจนเห็นการปะทะ ต่อสู้ แย่งชิงการสร้าง ความหมาย ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติภายใต้วาทกรรมมหาอุทกภัยที่มีต่อสังคม

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง วาทกรรมมหาอุทกภัย: อำนาจของภาษากับการประกอบสร้างความเป็นจริง ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวาทกรรมในแง่ของการประกอบสร้างและการสื่อ ความหมาย ความตั้งใจอุดมการณ์ทางสังคมในวาทกรรมมหาอุทกภัยในพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ราย สัปดาห์ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะศึกษา โดยแบ่งการศึกษาที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัยออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มแรกเป็นการศึกษาทางด้านวาทกรรม กลุ่มที่สองเป็น การศึกษาอุปถัมภ์กับการประกอบสร้าง และกลุ่มที่สามเป็นการศึกษาทางด้านภาพแทน ที่เกี่ยวข้อง กับการวิจัยในครั้งนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม

การวิเคราะห์วาทกรรมคือการพยายามศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับ เหตุการณ์ และรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งที่ห่อหุ้ม เราอยู่ในสังคมในรูปของวาทกรรม และภาคปฏิบัติของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ ว่ามีความเป็นมา อย่างไร โดยเป็นชุดของความสัมพันธ์ที่มีความสลับซับซ้อนในสังคมซึ่งกำหนดการพูดถึงสิ่งนั้น เช่น สถาบันต่างๆ ในสังคม ระบบเศรษฐกิจ จารีต เทคนิควิทยาการ ระบบการจัดประเภทแยกแยะต่างๆ ในสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ก่อให้เกิดวาทกรรมขึ้นมา ประเด็นสำคัญของการวิเคราะห์วาท กรรมไม่ได้อยู่ที่ว่า คำพูดนั้นจริงหรือเท็จอย่างที่บรรดานักทฤษฎีแนวปฏิฐานนิยมและประจักษ์นิยม สนใจ แต่ความสนใจกลับอยู่ที่กฎเกณฑ์ชุดหนึ่งที่เป็นตัวกำกับให้การพูดนั้นเป็นไปได้มากกว่าการพิสูจน์ ว่าเรื่องนั้นเท็จหรือจริง

เรื่องวาทกรรมมีผู้ที่ได้ศึกษาไว้อย่างหลากหลายแง่มุมทั้งทางด้านมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ ผู้วิจัยได้เลือกนำเอาผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วาทกรรมในมุมต่างๆ เพื่อเป็น

กรอบของการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวาทกรรมพบว่าผู้ศึกษาวาทกรรมไว้อย่างน่าสนใจโดยเฉพาะในสื่อมวลชนซึ่งจัดเป็นสื่อที่เป็นผู้เชื่อมโยงและแสดงให้เห็นภาพของคนในสังคมมากที่สุด และถือว่าเป็นระยะหลายปีที่ผ่านมาเรื่องวาทกรรมจัดเป็นเรื่องที่มีผู้ให้ความสนใจศึกษา จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ก็ยังได้รับความสนใจศึกษาและมีความพยายามเชื่อมโยงวาทกรรมเข้ากับการศึกษาเรื่องต่างๆ ดังที่ได้สืบค้นมามีเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับวาทกรรมดังนี้

การศึกษาของ อวยชัย สังสนา (2544) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมการสื่อความหมายของนิวัตติ กองเพียร นวัตกรรมในหนังสือพิมพ์รายวันและนิตยสารรายสัปดาห์มติชน” พบว่าวาทกรรมการสื่อความหมายของนิวัตติ กองเพียร ประกอบสร้างด้วยกรอบคิดเกี่ยวกับเพศสภาพ มุมมองทางศิลป์ สถานภาพทางสังคม ช่องทางนำเสนอ วัฒนธรรมและบรรทัดฐานสังคม โดยการตีความหมายวาทกรรมของนิวัตติ กองเพียร จากกลุ่มต่างๆ ในสังคมมีทิศทางที่สอดคล้องกับการสื่อความหมายวาทกรรมของนิวัตติ กองเพียร ในแง่ของการได้สะท้อนอุดมการณ์แบบปิตาธิปไตย ซึ่งมีส่วนกำหนดการตีความหมายวาทกรรมของผู้ถอดรหัสด้วย รวมทั้งแสดงการโต้ตอบทางวาทกรรมระหว่างผู้นำเสนอกับผู้ตีความด้วย

นอกจากนั้นแล้วยังพบว่าการศึกษาครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของผู้สร้างวาทกรรมในแง่ชายเป็นใหญ่ จากการแยกส่วนการมองผู้หญิงที่เป็นนางแบบและกำหนดมาตรฐานในการมองว่าอะไรคือความสวยงาม และอะไรคือความไม่สวยงาม วาทกรรมไม่ได้ถูกกำกับไว้แต่อำนาจของผู้ผลิต แต่มีอำนาจของคนอ่านกำกับอยู่ด้วย คืออ่านแล้วถอดความหมายอะไรออกมา นิวัตติในฐานะผู้ผลิตวาทกรรมอำนาจของเขาจึงถ่ายทอดผ่านการเขียน ซึ่งอยู่ภายใต้โครงสร้าง วิธีคิดในกรอบสังคมแบบผู้ชายเป็นใหญ่ ในขณะที่ผู้อ่านก็มีอำนาจในการถอดรหัสที่สะท้อนผ่านอุดมการณ์ของตนเอง และของบรรทัดฐานในสังคมรวมอยู่ด้วย และอำนาจสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

ด้านการศึกษาของ รัตนาวิที สำราญสุข (2545) ได้ศึกษาเรื่อง วาทกรรมวิเคราะห์รายการนายกาทักซิณคุยกับประชาชน และรายการชวนออนไลน์พบว่าวาทกรรมที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์รายการนายกาทักซิณคุยกับประชาชนและรายการชวนออนไลน์ทั้งรูปแบบและเนื้อหาเป็นเรื่องของสถานภาพ บทบาท สิทธิ อำนาจ อุดมการณ์ การครองความเป็นใหญ่ และการแย่งชิงพื้นที่ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง รูปแบบวาทะที่ปรากฏในรายการนายกาทักซิณคุยกับประชาชนส่วนใหญ่เป็นวาทะที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และวาทะที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ในขณะที่รายการชวนออนไลน์มีรูปแบบวาทะที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงมากที่สุด และประเด็นที่พบในรายการซึ่งการโต้แย้งแสดงเหตุผลกันมีทั้งสิ้น 5 ประเด็น ได้แก่ การปฏิรูปราชการ การโยกย้ายนายทหารระดับสูง กฎหมายฟื้นฟูเศรษฐกิจ 11 ฉบับ ปัญหาการก่อการร้ายภาคใต้ และกรณีทุจริตการจัดซื้อปุ๋ย อยู่ภายใต้การกำกับมาตรฐานความหมายของวาทกรรม 3 ชุด ได้แก่ วาทกรรมชุดธุรกิจการเมือง, วาทกรรมชุดพ่อขุน และวาทกรรมชุดนักข้อมูลข่าวสาร โดยพบว่าทำให้ความหมายที่เกิดขึ้นได้ส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์เชิงบวกของนายกาทักซิณ รวมทั้งส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างวาทกรรมต่อประชาชนและฝ่ายตรงข้าม ผู้ถูกอ้างอิงเพื่อนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ต่ออำนาจการปกครอง

กระบวนการสร้างวาทกรรมของรายการนายกฯ ทักษิณ คุยกับประชาชนแสดงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างปฏิบัติการทางวาทกรรมและปฏิบัติการสังคมวัฒนธรรม โดยปฏิบัติการทางวาทกรรมประกอบด้วยกระบวนการผลิต ได้แก่ ผู้นำเสนอตัวบทที่ใช้ตัวนายกฯพูดด้วยตนเอง การคัดเลือกประเด็นโดยมีที่มาจากเกณฑ์ด้านเนื้อหา เกณฑ์จากตัวบุคคล และเกณฑ์ด้านบริบท โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่มุ่งเน้นการเข้าถึงประชาชนจำนวนมากคือเป็นกลุ่มประชาชนระดับกลางไปจนถึงระดับรากหญ้า ประชาชนในภูมิภาค

นอกจากวาทกรรมการเมืองแล้ว ในช่วง พ.ศ. 2532-2546 ประเด็นปัญหาของการจัดการพลังงานได้ปะทุขึ้นจนกลายเป็นการปะทะต่อสู้ทางการเมืองอย่างต่อเนื่องยาวนานและได้ก่อให้เกิดการถกเถียงอย่างกว้างขวางในสังคมไทย มีการศึกษาวาทกรรมธรรมชาติที่ปรากฏในสื่อมวลชนอย่างแพร่หลาย ยกตัวอย่างเช่น สุรสม กฤษณะจุฑะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การเมืองวัฒนธรรมของความเป็นอื่นในพื้นที่สี่: การต่อสู้ทางวาทกรรมว่าด้วยพลังงาน ที่มุ่งให้ความสนใจความขัดแย้งของปัญหาพลังงานใน 3 กรณี คือ กรณีเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานี, กรณีโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก และโรงไฟฟ้าถ่านหินหินกรูด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการต่อสู้ระหว่างคู่กรณีหลักสองฝ่าย คือ กลไกอำนาจรัฐกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาพลังงานนำไปสู่การเผชิญหน้าในอาณานิคมสาธารณะนั่นก็คือพื้นที่สี่ การทำความเข้าใจปัญหาอันซับซ้อนของการเผชิญหน้าทั้งในการเมืองและในพื้นที่สี่จำเป็นต้องใช้มโนทัศน์ทางสังคมมาใช้ในการวิเคราะห์ นั่นก็คือ ‘วาทกรรม’ ‘ความเป็นอื่น’ และ ‘สัมพันธ์บท’

การศึกษานี้มองว่าพลังงานได้ “ถูกกระทำ” ให้กลายเป็นวัตถุโดย “ผู้กระทำ” มากมายหลายฝ่าย วาทกรรมหลากหลายจากผู้กระทำการหลายฝ่ายปรากฏขึ้นในเวทีต่อสู้ช่วงชิงความหมายเพื่อสร้างการยอมรับและความเข้าใจจากสาธารณะ ในกระบวนการสร้างวาทกรรมยุทธศาสตร์หนึ่งซึ่งวาทกรรมกระแสหลักนิยมใช้ คือ การนิยามและสร้างภาพคู่ต่อสู้ให้ “กลายเป็นอื่น” ในด้านกลับกันฝ่ายที่ต่อต้านได้ใช้ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการตอบโต้อันหลากหลาย เพื่อไปให้พันกรอบของการจำแนกความแตกต่างทางสังคมที่ตั้งอยู่บนวิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามระหว่าง “ตัวเรา” กับ “คนอื่น”

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าจำเป็นต้องศึกษาวาทกรรมในพื้นที่สี่โดยอ้างอิงเชิงสัมพันธ์กับ “ตัวบท” ได้แก่ การกระทำทางสังคมนั่นเอง ผลสรุปของการวิจัยครั้งนี้คือการชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างการต่อสู้เชิงวาทกรรมในพื้นที่สี่กับรูปธรรมของการปะทะต่อสู้ในปริมณฑลทางสังคม-วัฒนธรรมและการเมือง เนื้อหาของวาทกรรมและตัวเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแต่โยงใยเชื่อมต่อกันอย่างแนบแน่น ส่วนความหมายในวาทกรรมและการต่อสู้ต่างก็คาบเกี่ยวสัมพันธ์กันและกันไม่จบสิ้น จนก่อให้เกิดเป็น “ปฏิบัติการทางวาทกรรม” ขึ้น

สืบเนื่องจากการศึกษาของสุรสม ยังมีผู้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับเรื่องพลังงานและการต่อสู้ช่วงชิงพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ ดังเช่น จิตรกร โพธิ์งาม (2549) ได้ศึกษาเรื่อง วาทกรรมเรื่องเขื่อนปากมูล ไว้อย่างน่าสนใจ ผลการวิจัยพบว่าวาทกรรมเขื่อนปากมูลสร้างขึ้นจากแนวคิดของรัฐที่

ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเพื่อก้าวขึ้นเป็นเสี้ยวตัวที่ห้าของเอเชีย รัฐจึงเสนอวาทกรรมว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ความมั่นคงของระบบไฟฟ้า และเขื่อนปากมูล เมื่อถูกต่อต้านรัฐจึงเสนอวาทกรรมว่าด้วยบันไดปลาโจนอันเป็นการนำความรู้ทางเทคนิคมาใช้แก้ปัญหาทางการเมือง การส่งผ่านอำนาจควบคุมเหนือทรัพยากรดังกล่าวทำให้ชาวบ้าน นักการเมืองท้องถิ่น สื่อ และแนวร่วมอื่นๆ เสนอวาทกรรมต้านเชื่อว่าการสร้างเขื่อนจะส่งผลกระทบต่อระบบธรรมชาติของลุ่มน้ำมูล คือ ทำให้น้ำท่วมแก่งสะพือและส่งผลกระทบต่อด้านอื่นๆ ในยุคหลังสมัชชาคนจนเสนอวาทกรรมว่าด้วยปลาแม่น้ำโขง การสูญเสียอาชีพประมง สิทธิชุมชน และวิจัยไต่บ้าน ในขณะที่ภาครัฐทำการตอบโต้โดยการเสนอวาทกรรมว่าด้วยมือบรับจ้าง

ผลการศึกษาของจิตรกรนั้นแสดงให้เห็นมุมมองที่เขาได้ทำการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับการใช้วาทกรรมในการสร้างอำนาจของรัฐบาลเพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมในการสร้างเขื่อนปากมูล ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่าสามารถนำเอาการศึกษาขึ้นมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์วาทกรรมมหาอุทกภัยในแง่ของการสร้างวาทกรรมจากภาครัฐในการจัดการปัญหาน้ำท่วมเพื่อให้ประชาชนเห็นว่ารัฐสามารถแก้ไขปัญหาได้ แต่ในขณะเดียวกันประชาชนก็ได้เชื่อมั่นในการทำงานของรัฐ จึงสร้างวาทกรรมขึ้นมาอีกชุดหนึ่งเพื่อตอบโต้ความล้มเหลวของภาครัฐเหมือนประชาชนที่เสนอวาทกรรมต้านเขื่อนปากมูลด้วยเช่นกัน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 นั้นผู้วิจัยได้พยายามสืบค้นข้อมูลในเชิงของการศึกษาวิจัยจากแหล่งต่างๆ พบว่ายังมีผู้หยิบเอามาศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรมที่ปรากฏค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่มักจะมีเพียงผู้ที่นำเอาบางถ้อยคำมาวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ในรูปแบบของบทความเสียมากกว่า ส่วนการศึกษาที่ใกล้เคียงเกี่ยวเนื่องกันนั้นผู้วิจัยพบว่ามีเรื่องที่น่าสนใจอยู่เรื่องหนึ่งนั่นคือการศึกษาเรื่องการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายสิทธิในน้ำของประเทศไทยของ กิตติ วิสารกาญจน (2553) ที่ได้แสดงให้เห็นวาทกรรม “น้ำเป็นของชาติ” ว่าเป็นวาทกรรมสิทธิในน้ำที่เกิดขึ้นในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ โดยตัวแสดงนโยบายที่มีบทบาทมากได้แก่ นักการเมือง นายทหารและผู้ทรงคุณวุฒิจากฝ่ายการเมืองในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในบริบทสังคมการเมืองที่แนวคิดชาตินิยมและกระแสรักชาติยังคงค้างมาจากการชุมนุมทางการเมืองและการรัฐประหาร 2550 ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นและได้มีการผลักดันให้เรื่องการจัดการน้ำเป็น “วาระน้ำแห่งชาติ” ท่ามกลางความไม่ลงรอยและลักลั่นของวาทกรรมเกี่ยวกับสิทธิในน้ำตามระบบกฎหมายกับตามแนวคิดสิทธิชุมชน จึงนำไปสู่การประกอบสร้างความหมายใหม่ให้แก่วาทกรรมสิทธิในน้ำขึ้นใหม่อีกครั้ง โดยคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำได้กำหนดให้ “น้ำเป็นของชาติ” ซึ่งรัฐและประชาชนมีสิทธิร่วมกันในการใช้ประโยชน์ พัฒนาและอนุรักษ์

การผูกโยงเรื่องสิทธิและอำนาจในการจัดการน้ำเข้าไว้กับ “วาทกรรมความเป็นชาติ” นั้นหนึ่งอาจเป็นแค่เกมทางภาษาเพื่อจะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและสร้างการยอมรับให้แก่ตัวแสดง

นโยบายต่างๆ ในกระบวนการกำหนดนโยบายเท่านั้น แต่อีกนัยหนึ่งอาจแสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะอยู่ในยุคสมัยที่มโนทัศน์เรื่องชาติและความเป็นชาติจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเพียงจินตนากรรมและเป็นวาทกรรมที่มีความคลุมเครือในความหมายและความเข้าใจอย่างมากก็ตามแต่ “ความเป็นชาติ” ก็ยังคงเป็นวาทกรรมที่ทรงพลังและถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดการยอมรับภายใต้อำนาจของวาทกรรมบางอย่างได้อย่างแนบเนียนในสังคมไทยปัจจุบัน

การศึกษาข้างต้นนั้นทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงโครงสร้าง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้ใช้น้ำในฐานะที่น้ำได้กลายเป็นวาทกรรมที่ว่า “น้ำเป็นสมบัติของชาติ” ซึ่งแสดงให้เห็นมุมมอง วิธีการในการแสดงอำนาจของคนที่มือน้ำ สามารถนำไปใช้เพื่อประกอบการอธิบายวาทกรรมมหาอุทกภัยได้อย่างชัดเจนและมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น

นอกจากการศึกษาวาทกรรมในสื่อหนังสือพิมพ์แล้ว ผู้วิจัยยังได้ขยายการศึกษาให้ครอบคลุมถึงสื่อมวลชนประเภทวรรณกรรม ซึ่งจัดเป็นสื่อที่สะท้อนให้เห็นภาพสังคมผ่านทางภาษาเล่าเรื่องได้อย่างน่าสนใจ แม้ว่าวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นหรือนวนิยายจัดเป็นสิ่งที่ต่างขึ้นมาจากจินตนาการของผู้เขียนเป็นสำคัญ แต่ภายใต้การผูกเรื่องราวขึ้นนั้นหลายครั้งผู้เขียนก็ได้อ้างอิงหรือนำเอาภาพความเป็นจริงในสังคมมาเป็นส่วนหนึ่งของการเล่าเรื่องอย่างแนบคาย ดังที่ผู้วิจัยได้ศึกษางานของบัณฑิต ทิพย์เดช(2553) เรื่องวาทกรรมการเมืองในงานวรรณกรรมของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล พบว่าวรรณกรรมของเสกสรรค์ได้สะท้อนภาพความทุกข์ยากของชนชั้นล่างจำนวนมากที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม อันเป็นลักษณะวาทกรรมการเมืองที่วาดด้วยเรื่องของการถูกเอารัดเอาเปรียบ และการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ยังพบว่ามอดุคการณ 3 รูปแบบที่แฝงอยู่ในตัวบท ได้แก่ อุดมการณ์อำนาจนิยม อุดมการณ์ความรุนแรง และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ อุดมการณ์ทั้ง 3 ได้เคลือบแฝงมากับวาทกรรมการถูกเอารัดเอาเปรียบ การลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนวาทกรรมประชาธิปไตยและวาทกรรมคอมมิวนิสต์ เพื่อที่จะบอกอย่างเป็นนัยว่าเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ยังนิยมใช้อำนาจในการควบคุม ครอบงำ นิยมใช้ความรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ ตลอดจนต้องการเชิดชูวีรกรรมของตนเองในฐานะวีรบุรุษที่ไม่เคยยอมแพ้

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการวิเคราะห์วาทกรรมในด้านต่างๆ ได้แสดงให้เห็นพัฒนาการของการศึกษา และพบจุดร่วมที่น่าสนใจคือวาทกรรมได้กลายเป็นชุดความคิดที่ต้องสื่อผ่านถ้อยคำภาษา การนิยาม การเรียกชื่อ หรือสมญานาม การให้ความหมาย และการอ้างอิงกับชุดความคิดอื่นๆ ที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม หรืออ้างอิงกับรูปแบบการสื่อสารหลากหลายประเภท เช่น การใช้ภาษาเขียนควบคู่ไปกับถ้อยคำเรื่องที่มีถ้อยคำเร้าอารมณ์ มีสีสันหรือหวา ซึ่งการศึกษาวาทกรรมที่ปรากฏในสื่อมวลชนนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาตั้งแต่ตัวของผู้ส่งสารซึ่งก็คือแหล่งข่าว ศึกษาช่องทางในการนำเสนอ นั่นก็คือตัวสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง และศึกษาที่ตัวของผู้รับสาร นั่นก็คือประชาชน รวมไปถึงปฏิกิริยาตอบกลับที่เป็นผลของการสื่อสารวาทกรรมมหาอุทกภัยผ่านพาดหัวข่าว ผู้วิจัย

สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางประกอบการศึกษาวัฒนธรรมหาอุทกภัยที่ปรากฏในพาดหัวข่าวหน้าหนึ่งในหนังสือพิมพ์เพื่อให้การวิเคราะห์ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับอุปลักษณะ การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม และภาพแทนทางสังคม

แนวคิดเรื่องการอุปลักษณะ การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม และภาพแทน เป็นแนวคิดที่มองว่าสื่อมวลชนไม่ได้เป็นแต่เพียงช่องทางหรือพาหนะในการเผยแพร่และถ่ายทอดวัฒนธรรมเท่านั้น แต่สื่อมวลชนยังเป็น “แหล่งกำเนิดในการสร้างสรรค์” ของสังคมเพราะการสื่อสารนั้น เป็นกระบวนการทางสัญลักษณ์ที่ทำการสร้างสรรค์ รักษา แก้ไข และตกแต่งความเป็นจริงหนึ่งๆ ด้วยแนวคิดการสร้างความเป็นจริงทางสังคมมองว่า สิ่งที่เราเรียกว่า “ความเป็นจริง” นั้นมิใช่เป็นสิ่งที่มียู่แล้ว แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาและเชื่อว่าในสังคมยุคปัจจุบันนี้สื่อมวลชนเป็นสถาบันสำคัญที่จัดวางรูปความเป็นจริง สื่อมวลชนถูกมองว่าเป็นกระจกที่สะท้อนความเป็นจริงของสังคม มีบทบาทเป็นตัวตอกย้ำ ค่านิยมความคิดความเชื่อต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมซึ่งมีอิทธิต่อการประกอบสร้างคิดในแง่ต่างๆ ในการศึกษา เรื่องการอุปลักษณะ การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม และภาพแทน สามารถนำไปเชื่อมโยงกับ วาทกรรมเพื่อทำให้เห็นกลวิธีในการวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน ดังนั้นตัวอย่างงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ยกมา ศึกษาหลายงานวิจัยปรากฏรูปแบบการศึกษาที่เชื่อมโยงเอาอุปลักษณะ การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม และภาพแทนมาเป็นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

อุปลักษณะในงานวิจัยที่มีผู้ศึกษานับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาเพื่อค้นหากลวิธี ในการถ่ายทอดความคิดหรือโน้ตทัศน์หนึ่งไปสู่โน้ตทัศน์หนึ่ง โดยอาศัยการเปรียบเทียบของสิ่งสองสิ่งที่มีความแตกต่างหรืออยู่ต่างวงความหมายกันมาเชื่อมโยงให้เกิดความหมายร่วมกัน กรรณก รัมมะอัสต์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบอุปลักษณะความรักในเพลงไทยลูกทุ่งกับเพลงไทยสากล โดยใช้ ทฤษฎีอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ พบว่า มีการใช้อุปลักษณะเกี่ยวกับความรักทั้งหมด 16 อุปลักษณะ โดยที่ อุปลักษณะเชิงมนทัศน์เกี่ยวกับความรักในเพลงไทยลูกทุ่งยุคก่อนมีการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพและวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ในขณะที่เพลงไทยลูกทุ่งยุคปัจจุบันมีการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความทันสมัย ความเจริญเติบโตของสังคมมากขึ้น ซึ่งการศึกษาอุปลักษณะดังกล่าวมีจุดเด่นที่นำเอาเรื่องของความรักในเพลงที่มีเนื้อหาแตกต่างกันตามยุคสมัยมาศึกษา ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงผ่านมนทัศน์เกี่ยวกับความรักของคนในสังคมแต่ละยุค แต่ทั้งนี้ก็ยังมิจุดด้อยที่การเลือก นำเอาเพลงที่แตกต่างกันด้วยเนื้อหาและช่วงเวลาในการนำเสนอมาศึกษานั้น แน่นนอนว่าย่อมทำให้เห็นถึงมนทัศน์เกี่ยวกับความรักที่แตกต่างกันไปตามประเภทของเพลง ซึ่งหากมีการนำเอาเพลงที่อยู่ในยุคเดียวกันหรือประเภทเดียวกันแต่มาจากผู้แต่ง ผู้ขับร้อง หรือสังกัดเพลงที่ต่างกันมาศึกษา อาจทำให้เห็นภาพสังคมที่มีความเป็นปัจจุบันอย่างหลากหลายยิ่งขึ้น

ปี พ.ศ. 2554 เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ขึ้นในประเทศไทย ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ทำให้เกิดการตื่นตัวต่อภาวะน้ำท่วมที่สร้างความเดือดร้อนให้กับประเทศไทย จากเหตุการณ์

ครั้งนี้เองที่นำไปสู่การสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับน้ำซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยมีการศึกษาของ กิตติมา พุ่มซ้อน (2554) ศึกษาเรื่อง การอุปลักษณ “น้ำ” ในสำนวนไทย จากหนังสือสำนวนไทย 33 เล่ม พบว่า สำนวนไทยเกี่ยวกับน้ำ มีที่มาจากสำนวน 11 แบบ การสร้างอุปลักษณ “น้ำ” ในสำนวนไทย เกิดจากการสร้างคำว่า “น้ำ” ที่เป็นคำมูล และคำประสม โดยคำว่าน้ำมักปรากฏอยู่ในตำแหน่งกลาง สำนวน ท้ายสำนวน และต้นสำนวน ตามลำดับ การศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับน้ำที่แนบแน่นอยู่ในสำนวนไทย

การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบเข้ากับ สิ่งต่างๆ ได้ เนื่องจากภาษามีความสัมพันธ์กับความคิดของมนุษย์อยู่ตลอดเวลา การดำเนินกิจกรรม ต่างๆ จึงอยู่ภายใต้กระบวนการแห่งการสร้างความหมาย ไม่เว้นแม้กระทั่งกิจกรรมเกี่ยวกับความตายที่มีความเกี่ยวข้องกับการอุปลักษณ ดังที่ ยมลภัทร ภัทรคุปต์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง อุปลักษณความตาย ในหนังสือธรรมะ ตามแนวคิดทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารของหนังสือธรรมะ พบว่า ถ้อยคำ อุปลักษณความตายในหนังสือธรรมะสะท้อนมโนอุปลักษณเกี่ยวกับความตาย 17 มโนอุปลักษณ ซึ่ง สามารถจัดกลุ่มมโนอุปลักษณความตายออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ภัย การเดินทางและการเคลื่อนที่ การสูญเสียวัตถุและการไม่คงสภาพ การสิ้นสุดกระบวนการ และสิ่งที่มีประโยชน์ ซึ่งอุปลักษณความตาย ได้สะท้อนมุมมองทางสังคม 4 ประการ คือ มนุษย์ไม่ได้เป็นอมตะ ชีวิตและความตายไม่ใช่สิ่งตรงข้ามกัน ทุกคนควรเชื่อถือศรัทธาหันมาศึกษาธรรมะปฏิบัติธรรม และความตายไม่ใช่สิ่งน่ากลัว ซึ่งอุปลักษณ เหล่านี้ต่างมีหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด ด้านบุคคลสัมพันธ์ และด้านสัมพันธ์ภาพ ตามแนวคิด ทฤษฎีอุปลักษณ

ภาษากับการเมืองเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ได้รับนิยมนำมาศึกษา โดยเฉพาะในแง่มุมมองของ การอุปลักษณ เนื่องจากลักษณะเด่นของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารทางการเมือง รวมไปถึงบุคคลต่างๆ ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง ล้วนแต่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่ม ต่างๆ ในสังคมจากการสื่อสาร ดังที่ รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม (2551) ได้ศึกษา อุปลักษณที่นักการเมืองใช้: การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชานและวจนปฏิบัติศาสตร์ โดยวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณและหน้าที่ ของมโนอุปลักษณที่นักการเมืองใช้ในวาทกรรมการเมืองประเภทต่างๆ พบว่า ถ้อยคำอุปลักษณที่ นักการเมืองใช้สะท้อนมโนอุปลักษณเกี่ยวกับการเมือง 9 มโนอุปลักษณ ประกอบด้วย การเมือง คือ การต่อสู้ การเมือง คือ การเดินทาง การเมือง คือ การแข่งขัน การเมือง คือ ครอบครั้ว การเมือง คือ การรักษาโรค การเมือง คือ การแสดง การเมือง คือ ธุรกิจ การเมือง คือ การดูแลและทำนุบำรุง และ การเมือง คือ เกม โดยที่มโนอุปลักษณเหล่านี้ได้ทำหน้าที่ 3 ด้าน คือ หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ และหน้าที่ด้านสัมพันธ์ภาพ

การศึกษาถ้อยคำอุปลักษณของนักการเมืองเป็นตัวอย่างที่สำคัญที่แสดงให้เห็นว่า ในการเมืองเปรียบเป็นสนามอย่างหนึ่งสำหรับใช้เพื่อสร้างความหมายและช่วงชิงอำนาจของบรรดา นักการเมือง เพื่อสร้างภาพในด้านดีและเสนอภาพในด้านร้ายให้กับฝ่ายตรงข้าม ภาษาเหล่านี้เอง

ที่นอกจากจะมีอำนาจต่อนักการเมืองแล้ว ยังส่งผลต่อมโนทัศน์ของคนในสังคมที่มีต่อการเมืองอีกด้วย เห็นได้ว่ามโนทัศน์การต่อสู้และการแข่งขันนั้นเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับทุกสังคมมิใช่เฉพาะในวงการการเมืองเท่านั้น โชคชัย ห่วงถนอม (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์อุปลักษณะการต่อสู้และการแข่งขันในข่าวธุรกิจตามแนวทฤษฎีบรรณศาสตร์พุทธิปัญญา ซึ่งรวมเอาแนวคิดทางด้านจิตวิทยา ภาษาศาสตร์ และปรัชญามาประมวลเข้าด้วยกัน โดยวิเคราะห์ความหมายประจำรูป และความหมายตามบริบทของอุปลักษณะการต่อสู้ พบว่า อุปลักษณะการต่อสู้มีความหมายประจำรูป หมายถึง การต่อสู้และการแข่งขันในเหตุการณ์จริง แต่มีความหมายตามบริบท หมายถึง การต่อสู้แข่งขันในทางธุรกิจ สอดคล้องกับการศึกษาของ รัฐชนีย์ญา กลิ่นน้ำหอม ที่พบว่าอุปลักษณะ การเมือง คือ การต่อสู้ ขัดกันพบเหล่านี้ จึงเสมือนเป็นการยืนยันว่าคนในสังคมมีการสร้างและใช้มโนทัศน์อยู่ในทุกการสื่อสาร โดยมีการสร้างความหมายประจำรูปซึ่งเป็นความหมายแท้จริงเข้ากับความหมายตามบริบทเพื่อช่วยอธิบายมโนทัศน์ต่างๆ

จุดร่วมที่น่าสนใจในการศึกษาอุปลักษณะที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการวิจัย อยู่ที่การมุ่งเปรียบเทียบสิ่งต่างๆ ในรูปแบบของการต่อสู้หรือแข่งขัน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างอำนาจหรือความชอบธรรมของคนในสังคม ด้วยการนำเอาสิ่งที่คิดว่าด้อยกว่ามนุษย์มาเปรียบเทียบในเชิงอุปลักษณะเพื่อแสดงออกถึงความต้องการที่จะมีชัยชนะ หรือการเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในช่วงชั้นทางสังคม ไม่เว้นแม้กระทั่งการนำอุปลักษณะการต่อสู้ไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำไปใช้ประกอบการศึกษาอุปลักษณะกับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัย เนื่องจากวาทกรรมมหาอุทกภัยมีลักษณะของการประกอบสร้างเรื่องราวการต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

นอกจากงานวิจัยเกี่ยวกับอุปลักษณะแล้ว ยังมีผู้วิจัยที่ได้ศึกษาเรื่องประกอบสร้างวาทกรรมที่เป็นกลวิธีหนึ่งในการสร้างวาทกรรม เนื่องจากเล็งเห็นว่าวาทกรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการประกอบสร้างและการประกอบสร้างก็จำเป็นต้องอาศัยวาทกรรมมาอธิบาย ดังนั้นจึงเกิดการศึกษาค้นคว้าวาทกรรม การประกอบสร้างความจริง จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจเรื่องการประกอบสร้างวาทกรรมควบคู่กันไป ด้วย งานวิจัยเกี่ยวประกอบสร้างวาทกรรมที่น่าสนใจ มีผู้ศึกษาไว้ ดังนี้ตัวอย่างในการวิเคราะห์เรื่องการประกอบสร้างและสื่อความหมายของสื่อมวลชนมีผู้ศึกษาไว้อย่างน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นส่วนของเนื้อหา ภาษา หรือแม้กระทั่งการศึกษาภาพหรือการ์ตูนที่ปรากฏในสื่อมวลชน อาทิเช่น การศึกษาของ สุพัฒน์ศิริ แพงพันธุ์ (2544) เรื่อง การประกอบสร้างและการสื่อความหมายของการ์ตูนการเมืองไทย ในช่วงรณรงค์การเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2544 พบว่า การประกอบสร้างการ์ตูนการเมืองมี 4 ขั้นตอนคือ การรับข้อมูลข่าวสาร การเลือกประเด็นในการนำเสนอ การประกอบสร้างภาพการ์ตูน และการนำเสนอภาพการ์ตูนสู่ผู้รับสาร ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ประสบการณ์และทัศนคติของนักเขียนการ์ตูน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของหนังสือพิมพ์ ภาระหน้าที่ของนักเขียนการ์ตูน และผู้รับสาร ทั้งนี้การ์ตูนการเมืองไทยในช่วงรณรงค์การเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2544 สื่อความหมายใน 2

ประเด็นคือ ประเด็นเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง นำเสนอถึงความบกพร่องของผู้สมัครคนสำคัญ สำหรับ ประเด็นภาพรวมกล่าวถึงการทำงานขององค์กรกลางที่ดูแลการเลือกตั้งและพฤติกรรมทุจริตของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

การศึกษาที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องการประกอบสร้างความเป็นจริงและการสื่อความหมาย ซึ่งรัตนา ประยูรรัช (2545) ศึกษาเรื่องการประกอบสร้างความเป็นจริงและการตัดสินผู้ตกเป็นข่าว ด้วยการเล่าเรื่องในหนังสือพิมพ์ พบว่าการประกอบสร้างความเป็นจริงในข่าวทุกกรณีจะมีการตัดสินผู้ตกเป็นข่าวอยู่ด้วย นั่นหมายถึงว่าในข่าวนั้นจะมีการตัดสินคุณค่าต่างๆ ในสังคมแฝงอยู่ (โดยเฉพาะในกรณีนี้คือการตัดสินคุณค่าผู้ตกเป็นข่าว) และอาจรวมถึงว่ามีคุณสมบัติในการเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณค่าต่างๆ ในสังคมด้วย กลวิธีการบรรยายเรื่องและโครงเรื่องในข่าวจะเป็นเครื่องมือสื่อความหมายของแก่นเรื่องหรือมุมมองความคิดไปยังผู้อ่านได้อย่างแนบเนียน โดยจะกำหนดความสัมพันธ์ว่าอะไรสัมพันธ์กับอะไร และสื่อให้เกิดความเข้าใจ ตีความ ตัดสิน และให้ค่าสิ่งต่างๆ ในเรื่องได้โดยที่แก่นเรื่องนั้นจะถูกผลิตซ้ำเป็นแบบเดิมๆ ในข่าวลักษณะเดียวกันจนกลายเป็นเรื่องที่คุณอ่านคุ้นเคย และเกิดการหลอหลอมความคิดบุคคลในสังคมให้รับรู้ แก่นเรื่อง หรือมีมุมมองความคิด ตัดสิน และให้ค่าต่างๆ ไปในแบบเดียวกัน อย่างเป็นธรรมชาติ จึงอาจกล่าวได้ว่าแก่นเรื่องอันเป็นที่คุ้นเคยของประชาชนที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ นี้จะถูกเก็บไว้เป็นคลังความรู้ของนักข่าวก่อนแล้ว และเมื่อเกิดเหตุการณ์ใดขึ้น หนังสือพิมพ์ก็จะตีความเหตุการณ์นั้นด้วยการตั้งสมมติฐานในใจว่าควรจะเป็นลักษณะใดและตัดสินให้ค่าว่าใครคือพระเอก ใครคือผู้ร้าย แล้วจึงนำเหตุการณ์ที่ได้กลิ่นกรองแล้วดังกล่าวไปใส่ให้ตรงกับแก่นเรื่องที่มีอยู่ในใจ โดยแนวโน้มการนำเสนอเนื้อหาในเกือบทุกกรณีนั้นจะไม่แตกต่างกัน คือมักจะให้บทบาทผู้ตกเป็นข่าวในทางลบ และเน้นนำเสนอเนื้อหาที่เร้าอารมณ์เป็นหลัก

ด้าน สุภา จิตติวิสุรัตน์ (2545) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อภาพยนตร์อิงเรื่องจริงของผู้สร้างภาพยนตร์ โดยศึกษาความหมายของ “ความเป็นจริง” ในภาพยนตร์จากการเข้ารหัสของผู้สร้างภาพยนตร์ และศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้ความหมายของ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อภาพยนตร์ของผู้รับสารกลุ่มต่างๆ พบว่า จุดมุ่งหมายการประกอบสร้างของผู้สร้างภาพยนตร์ซึ่งมีอยู่ 2 ประการ คือ เพื่อให้ดูเหมือนเป็นเรื่องจริงและเพื่อสื่อความหมายเดิมและสร้างความหมายใหม่ให้แก่ “ความเป็นจริง” โดยวิธีการประกอบสร้างเพื่อให้ดูเหมือนเป็นเรื่องจริงนั้น ผู้สร้างภาพยนตร์อาศัยองค์ประกอบต่างๆ 5 องค์ประกอบได้แก่ ตัวละคร โครงเรื่อง การสร้างความเกี่ยวข้องกับผู้ชมโดยตรง ฉาก และกลวิธีการนำเสนอของสื่อภาพยนตร์ ส่วนวิธีการประกอบสร้างเพื่อสื่อความหมายเดิมและสร้างความหมายใหม่ให้แก่ “ความเป็นจริง” นั้น ผู้สร้างภาพยนตร์อาศัยองค์ประกอบต่างๆ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดยืนของผู้เล่าเรื่อง การนำเสนอ “ความเป็นจริง” ในหลายมิติแก่นเรื่อง และปมความขัดแย้ง

ทั้งนี้ ความหมายที่ปรากฏในภาพยนตร์จากการเข้ารหัสของผู้สร้างภาพยนตร์นั้น พบความหมายที่เกิดจากการสื่อความหมายเดิมส่วนใหญ่ออก และสร้างเป็นความหมายใหม่ ความหมาย

ที่เกิดจากการตีความหมายเดิมบางส่วน และต่อยอดความหมายเดิมบางส่วนให้ชัดเจนขึ้น สำหรับการรับรู้ความหมายของผู้รับสารนั้น ศึกษาเปรียบเทียบจากกลุ่มตัวอย่างผู้รับสาร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ตรง และกลุ่มที่มีประสบการณ์กับ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อ พบว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ตรงจะถอดรหัสสารด้วยการปฏิเสธความหมายของผู้สร้างภาพยนตร์ ส่วนกลุ่มที่มีประสบการณ์กับ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อ จะถอดรหัสสารด้วยมุมมองที่หลากหลายซึ่งมีทั้งเห็นด้วย ตอรอง และปฏิเสธความหมายของผู้สร้างภาพยนตร์ ซึ่งความแตกต่างของการถอดรหัสสารนี้ เป็นผลมาจากการที่ผู้รับสารทั้งสองกลุ่มถูกประกอบสร้างความหมายมาจากโลกเชิงสัญลักษณ์ที่แตกต่างกัน

ช่วงความขัดแย้งระหว่างชาติมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกากับอิตาลี มีการนำเสนอข่าวสงครามที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ไทยอย่างแพร่หลาย ซึ่งวิธีการนำเสนอมีลักษณะของการประกอบสร้างความจริง ดังที่ ณัชชา อจายรัตน์ (2547) ศึกษาเรื่อง การประกอบสร้างความจริงในข่าวสงครามระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศอิตาลีของหนังสือพิมพ์ไทย พบว่าหนังสือพิมพ์มีการประกอบสร้างความจริงในเนื้อหาข่าวสงครามโดยให้ความหมายผ่านการใช้ภาษาทั้งเชิงบวกและเชิงลบเกี่ยวกับสงคราม ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอิตาลี และประเทศไทยแตกต่างกันไปตามระดับความขัดแย้ง ประกอบกับนำกลวิธีการเล่นเรื่องมาใช้ในการรายงานข่าว ทั้งนี้หนังสือพิมพ์ไม่ได้ให้ความหมายในเชิงตัดสินที่เจาะจงลงไปชัดเจนว่าฝ่ายใดเป็นพระเอกหรือผู้ร้าย แต่มีการให้ความหมายสลับบทบาทกันอยู่ตลอดเวลา แตกต่างกันไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงระดับความขัดแย้ง และพบว่าปัจจัยในการประกอบสร้างความจริงในข่าวสงครามครั้งนี้มีทั้งหมด 4 ปัจจัยคือ แหล่งข่าวที่นำมาใช้ในการรายงานข่าว มุมมองและทัศนคติส่วนตัวของผู้สื่อข่าว ประสบการณ์ในการทำข่าวและความรู้เท่าทันสื่อของผู้สื่อข่าว และวิธีการทำให้ข่าวดูตื่นตื้นน่าสนใจ

งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่ช่วยอธิบายเรื่องเพศสภาพกับการประกอบสร้าง ดังเช่นงานวิจัยของพรพิชชา บุญบรรจง (2554) ได้ศึกษาเรื่องแม่เฒ่า: มายาคติความเป็นเมียที่ถูกประกอบสร้างในละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และละครเวที โดยนำเอาประเด็นที่ผู้คนกำลังสนใจอย่างเช่นตำนานแม่เฒ่าพระโขนงที่มีการนำมาสร้างเป็นละคร ละครเวที หรือกระทั่งภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยมทุกยุคสมัยมาศึกษา ผลการศึกษามุ่งเสนอกระบวนการถ่ายทอดวิถีปฏิบัติของผู้หญิงไทยภายใต้ระบบสังคมชายเป็นใหญ่ที่ปรากฏอยู่ในเรื่องแม่เฒ่าทุกสำนวน ภายใต้กรอบทฤษฎีจิตวิทยา การตีความการกระทำหลักในละคร การเข้ารหัสและการถอดรหัส ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า การนำเรื่องแม่เฒ่ามาประกอบสร้างใหม่ในรูปแบบสื่อบันเทิงทั้ง 3 สื่อ เปรียบเสมือนการกดทับแม่เฒ่าเอาไว้ถึง 2 ระดับชั้น ในชั้นแรกแบบเรื่องแม่เฒ่าทุกแบบเรื่องเผยให้เห็นการถ่ายทอดอุดมคติและอคติของสังคมไทยเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติและบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงและผู้ชาย โดยใช้ตัวละครแม่เฒ่าทั้งตอนที่เป็นคนและเป็นผี เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดคุณสมบัตินิ่งมของความเป็นหญิงไทยที่ว่าสิ่งใดควรกระทำและสิ่งใดไม่ควรกระทำ หากผู้หญิงคนใดกระทำในสิ่งที่สังคมกำหนดไว้ว่าไม่ควรกระทำ ผู้หญิงคนนั้นจะได้รับการลงโทษเช่นผีแม่เฒ่า

ความสนใจเรื่องการประกอบสร้างยังได้แผ่ขยายเข้าไปในวงการกีฬา โดย ทิฆัมพร เอี่ยมเรไร (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นชาติในกีฬามวยไทย มีการวิเคราะห์ ความหมายและกระบวนการประกอบสร้างความหมายของมวยไทยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติในอดีต จนถึงปัจจุบัน พบว่ามวยไทยเสนออัตลักษณ์ “ความเป็นชาติ” สัมพันธ์กับบริบทสังคมที่มีความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จากปัจจัยภายในและภายนอกที่มีส่วนผลักดัน โดยที่ยุคมวยไทยถูกใช้สร้าง อัตลักษณ์ชาติตามแนวคิดตะวันตก คือ ยุคปัจจุบัน (ยุคสินค้าและอัตลักษณ์ชาติ) ทั้งนี้ สื่อมวยไทย มีระดับในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาติต่างกัน มวยไทยลุ่มพินีสร้างความเป็นไทยมากที่สุด ตามมา ด้วยมวยไทยทางโทรทัศน์ ภาพยนตร์มวยไทย และคลิปมวยไทยใน youtube.com ขณะเดียวกัน คลิปมวยไทยใน youtube.com ก็สร้างความเป็นอื่นมากที่สุดด้านการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทย พบทั้งหมด 5 บทบาทด้วยกันคือ บทบาทแบบเดิมเพื่อบอกกับตัวเอง บทบาทเพื่อบอกกับคนอื่น บทบาทด้านเศรษฐกิจ บทบาทในการสร้างอัตลักษณ์รสนิยมแบบไทยๆ และบทบาทที่ปรับตัว เพื่อปรับประสานเข้ากับเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

นพมาศ เรื่องพานิชภิบาล (2551) ที่ได้ศึกษา การวิเคราะห์วาทกรรมความงามในหน้า โฆษณาของนิตยสารสตรีพบว่า การประกอบสร้างความหมายของความงามในหน้าโฆษณาของนิตยสารสตรี ที่ผ่านกระบวนการประกอบสร้างโดยที่ผู้หญิงถูกใส่รหัสและให้คำนิยามมาเป็นตัวตั้ง และใช้กลยุทธ์ ทางการตลาดทั้งด้านการวางผังที่มีการใช้การวางผังแบบเต็มหน้ามากกว่าแบบหน้าต่อพิเศษ 2 หน้า ส่วนการสร้างความหมายจากภาพประกอบนั้น มีลักษณะการนำเสนอภาพความเป็นผู้หญิงที่เชื่อมโยง ความสัมพันธ์ต่างๆ กับรูปแบบของสัญญาณเพื่อการบริโภค

การศึกษาอุปลักษณ์ การประกอบสร้าง เป็นการศึกษที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ ผู้ใช้ภาษากับกลวิธีนำเสนอ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสื่อสารความรู้ ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ รวมถึงอำนาจของระบบสังคม ซึ่งอุปลักษณ์และการประกอบสร้างอาจนำไปสู่การเผยให้เห็นภาพแทน ทางสังคมที่แฝงอยู่ในการสื่อสาร ดังนั้น จำเป็นอย่างที่ผู้วิจัยทางด้านอุปลักษณ์ การประกอบสร้าง ความเป็นจริงในสังคม หรือวาทกรรม จะต้องศึกษาเกี่ยวกับเรื่องภาพแทนควบคู่กันไปด้วย

ภาพแทนได้รับความสนใจศึกษาในแวดวงวิชาการทางด้านภาษาศาสตร์ ดังที่ผู้วิจัยจะ ยกตัวอย่างงานวิจัยที่สำคัญ อาทิ จักรกริช โพธิ์ศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การนำเสนอภาพแทนของ รักร่วมเพศชายในเพลงลูกทุ่งและหมอลำ พบว่า เพลงลูกทุ่งและหมอลำมีการสื่อความหมายชายรักร่วมเพศ ผ่านตัวหมาย 8 กลุ่ม คือ เกย์ กะเทย สาวประเภทสอง ประเทือง แต่ว หญิงเทียม แอ๊บแมนหรือผู้ชาย แอ๊บแมน และที่ไม่ปรากฏคำเรียกชายรักร่วมเพศ นำไปสู่การแสดง ความหมายของภาพแทนกลุ่มรักร่วมเพศชาย 2 กลุ่ม คือ ภาพแทนของเกย์และภาพแทนของกะเทย ซึ่งปรากฏภาพแทนที่เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ทางเพศ และการร่วมเพศภาพแทนที่เกี่ยวกับมุมมองทางด้านความรักภาพแทนที่เกี่ยวกับตัวตนของรักร่วมเพศและ ภาพแทนที่เกี่ยวกับทัศนคติต่อสังคมของรักร่วมเพศ โดยมีปัจจัยทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นปัจจัยที่เชื่อมโยง กับบริบทภายนอก และปัจจัยภายใน มาเป็นหลักในการสร้างความหมายผ่านภาพแทน

ด้าน สมัย วรรณอุตร (2557) ได้ศึกษาเรื่อง พระลักพระลาม (รามเกียรติ์ฉบับลาว): การนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ลาวและนิเวศวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงผลการศึกษาในแง่มุมมองการนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นลาวนั้น พบว่าประกอบไปด้วยอัตลักษณ์ทางชนชั้น อัตลักษณ์ทางการเมือง อัตลักษณ์ทางศาสนาและอัตลักษณ์ทางเพศสภาวะส่วนการนำเสนอภาพแทนนิเวศวัฒนธรรมสังคบลุ่มน้ำโขง พบว่า ผู้คนในสังคบลุ่มน้ำโขงให้ความสำคัญกับเครือญาติและมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในลุ่มน้ำโขง มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมและสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ทั้งที่อยู่เหนือโลก บนโลกและใต้โลกการนำเสนอภาพแทนในแง่มุมมองการศึกษาของสมัยนั้น เป็นการเสนอภาพแทนผ่านอัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างขึ้นจากรวมกรรม นำไปสู่การเชื่อมโยงสังคมและวัฒนธรรมเข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การสร้างภาพแทนอัตลักษณ์ลาวนั้น อุมารินทร์ ตูลารักษ์ (2553) ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง ภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรมในแบบเรียนลาวชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง “คนงาม” พบว่าวรรณกรรมเรื่องคนงามแสดงให้เห็นภาพแทนผู้หญิงเกี่ยวกับการเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อสังคมตามลักษณะของคนใหม่แบบสังคมนิยมในอุดมคติรัฐ แต่อีกส่วนหนึ่งยังมีภาพแทนผู้หญิงที่ขัดแย้งไม่ยินยอมทำตามนโยบายรัฐ อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมอยู่ในฐานะตัวบททางวัฒนธรรมที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงในสังคม ผ่านการนิยามผู้หญิงในสถานะต่างๆ

ภาพแทนจึงมิได้เป็นภาพที่เกิดขึ้นจากความจริง แต่เกิดจากการนำเอาภาพความจริงนั้นไปสร้างเป็นนิยามตามความต้องการของแต่ละคนหรือกลุ่มคนและถ่ายทอดออกสู่สังคม โดยภาพแทนเหล่านั้นจะกลายเป็นภาพแทนทางสังคม ดังเช่นงานวิจัยของ สุพัชรินทร์ นาคคงคำ (2556) ศึกษา เรื่อง ภาพแทนสตรีไทยในนวนิยายอีโรติกของนักเขียนชายไทย ที่แสดงให้เห็นว่าการสร้างภาพแทนสตรีไทยของนักเขียนชายไทยนั้นได้รับอิทธิพลด้านแนวคิดและกลวิธีการสร้างสรรค์มาจากรกตะวันตก ทำให้เกิดการเสนอภาพแทนสตรีไทย 3 ลักษณะ ประกอบด้วย ลักษณะแรก สตรีไทยกับชนบความเป็นหญิงไทยเป็นการสร้างภาพความเป็นสตรีตามอุดมคติของชายไทย ลักษณะที่สอง สร้างภาพแทนสตรีไทยในฐานะเป็นวัตถุทางเพศที่บำบัดความใคร่แก่ผู้ชาย ลักษณะสุดท้าย สร้างภาพแทนให้สตรีไทยมีความเป็นอื่นผ่านพฤติกรรมทางเพศซึ่งผิดแปลกไปจากชนบสังคม

การศึกษาของ สุพัชรินทร์ นาคคงคำ (2556) แสดงให้เห็นว่าการสร้างภาพแทนสตรีในนวนิยายอีโรติกนั้น ความหมายมิได้อยู่ที่ภาษา แต่ความหมายต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นเป็นภาพแทนนั้นมีเรื่องของความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของนักเขียนชาย ทำให้มุมมองในการนำเสนออันยึดโยงอยู่กับแนวคิดที่เรียกว่าชายเป็นใหญ่ แนวคิดนี้เองที่ส่งผลต่อการสร้างภาพแทนสตรีให้ออกมาในรูปแบบดังกล่าว จินดา ศรีรัตนสมบูรณ์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง เยอรมันมองหญิงไทย: ภาพแทนหญิงไทยในงานเขียนเยอรมันร่วมสมัย โดยศึกษางานเขียนเยอรมันประเภทเรื่องแต่งและกึ่งเรื่องแต่ง ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ทศวรรษที่ 70 เป็นต้นมา พบว่า หญิงไทยถูกประกอบสร้างให้เป็นวัตถุแห่งความปรารถนาซึ่งเต็มไปด้วย

เสนห์แห่งตะวันออก ในขณะที่เดียวกันก็ถูกนำเสนอว่าเป็นผู้หญิงที่มีความชั่วร้ายไม่น่าไว้วางใจและเป็นอันตรายต่อชายตะวันตก เป็นการสร้างภาพแทนแบบเหมารวมเพื่อสนองความปรารถนาทั้งที่เปิดเผยและซ่อนเร้นของตะวันตก

เห็นได้ว่า ทั้งการศึกษาของ สุพัชรินทร์ นาคคงคำ และการศึกษาของ จินดา ศรีรัตนสมบูรณ์ ต่างมีจุดร่วมในความแตกต่างของตัวบทและมุมมองของผู้สร้างที่นำมาศึกษา ซึ่งเป็นการย้ำให้เห็นว่าการสร้างภาพแทนผู้หญิงผ่านมุมมองของผู้ชายไทยและเยอรมันนั้น ล้วนแต่เป็นการสร้างภาพแทนด้านลบให้ผู้หญิงกลายเป็นวัตถุทางเพศหรือเป็นเพียงสิ่งของที่สนองความต้องการของเพศชาย สิ่งเหล่านี้ ล้วนแต่ตอกย้ำให้เห็นว่าแนวคิดภาพแทนนั้นมีใช้สิ่งที่เกิดขึ้นจริง แต่มีการสร้างขึ้นภายใต้กรอบหรือกระบวนการของคนกลุ่มหนึ่งในสังคม จนกลายเป็นภาพแทนความจริงในที่สุด

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุปสรรคการประกอบสร้าง และภาพแทนข้างต้น ผู้วิจัยได้ใช้ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ที่ดับทจากเหตุการณ์มหาอุทกภัยที่สื่อมวลชนได้นำเสนอข่าวสาร โดยเริ่มต้นจากการศึกษางานวิจัยทางด้านการอุปสรรคที่เป็นการค้นหาว่าการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยมีการใช้กลวิธีอุปสรรคเข้ามาเป็นส่วนสำคัญนำไปสู่การเผยให้เห็นถึงภาพแทนสรรพสิ่งที่สื่อมวลชนสร้างขึ้นโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความหมาย ความจริง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยต่อไป

องค์ความรู้เกี่ยวกับมหาอุทกภัย ปี พ.ศ. 2554

ประเทศไทยในอดีตโดยเฉพาะในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างเคยประสบอุทกภัยครั้งรุนแรงหลายครั้ง และเท่าที่มีการบันทึกข้อมูลพบว่าเหตุการณ์น้ำท่วมเมื่อปี พ.ศ. 2485 (สมัยรัชกาลที่ 7) มีระดับน้ำท่วมสูงสุดโดยวัดระดับที่สะพานพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ 2.3 เมตร รทก. ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มี การสร้างอ่างเก็บน้ำต่างๆ เช่น เขื่อนภูมิพล (พ.ศ. 2507) และเขื่อนสิริกิติ์ (พ.ศ. 2514) ภายหลังมีการสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ต้นน้ำแล้วแต่ยังมีเหตุการณ์น้ำท่วมครั้งสำคัญตามมาหลายครั้ง ได้แก่ ในปี พ.ศ. 2521, 2523, 2526 และ 2538 โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2526 และ 2538 มีปริมาณน้ำมากกว่าปีอื่นๆ ทำให้มีน้ำท่วมขังเป็นบริเวณกว้าง โดยระดับน้ำที่สะพานพุทธวัดได้ประมาณ 2.13 และ 2.25 เมตร รทก.

มูลค่าความเสียหายจากอุทกภัยแต่ละปีอยู่ที่หลักหนึ่งพันล้านถึงหลักหมื่นล้าน โดยสถิติย้อนหลัง 20 ปีตั้งแต่ปี 2532 ถึง 2553 ประเทศไทยได้รับความเสียหายจากน้ำท่วมเป็นมูลค่ารวม 1.3 แสนล้านบาท ปีที่ได้รับความเสียหายมากที่สุดคือปี 2553 มูลค่า 16,338 ล้านบาท ปี 2543 มูลค่า 10,032 ล้านบาท โดยความเสียหายครอบคลุมทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สิน อาทิ ราษฎรเดือดร้อนและเสียชีวิต อาคาร โรงเรียน พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหาย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. 2554)

ปลายปี 2554 ประเทศไทยประสบอุทกภัยใหญ่ในรอบ 70 ปี มหาอุทกภัยในครั้งนี้มีสาเหตุมาจากฝนที่ตกหนักเป็นบริเวณกว้างและสะสมต่อเนื่องตลอดทั้งฤดูฝน ตลอดจนอิทธิพลของมรสุมและพายุกำหนด 5 ลูก ส่งผลให้ตั้งแต่ 1 มกราคมถึง 31 ตุลาคม 2554 ไทยมีปริมาณฝนตกสะสม 1,822.4 มิลลิเมตร สูงกว่าค่าปกติ (เฉลี่ย 30 ปี) ถึงร้อยละ 28 และหากนับเฉพาะภาคเหนือจะสูงกว่าปกติถึงร้อยละ 42 ปริมาณน้ำฝนดังกล่าวจึงสะสมเป็นมวลน้ำจำนวนมากมหาศาล ส่งผลให้ทางเดินของน้ำตามธรรมชาติไม่สามารถรองรับได้จึงเอ่อล้นเข้าท่วมพื้นที่การเกษตรและพื้นที่อุตสาหกรรม และมีความรุนแรงสูงสุดในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน 2554 สร้างความสูญเสียอย่างมากแก่ประชาชนและระบบเศรษฐกิจ ทั้งบ้านเรือน ทรัพย์สิน ไร่นา โรงงาน เครื่องจักร และอุปกรณ์ต่างๆ (ทศพร ศรีเพียงจันทร์ และคณะ. 2555 : 1)

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 (ราชกิจจานุเบกษา. 2550) ให้ความหมายคำว่า “สาธารณภัย” หมายถึง อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดสัตว์ โรคระบาดสัตว์น้ำ การระบาดของศัตรูพืช ตลอดจนภัยอื่นๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณชน ไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติ มีผู้กระทำให้เกิดขึ้น อุบัติเหตุ หรือเหตุอื่นใด ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตร่างกายของประชาชน หรือการเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ และให้หมายความรวมถึงภัยทางอากาศและก่อวินาศกรรมด้วย

อุทกภัย จัดเป็นสาธารณภัยรูปแบบหนึ่ง เป็นเหตุการณ์ที่มีน้ำท่วมพื้นดินสูงกว่าระดับปกติ ซึ่งมีสาเหตุจากปริมาณน้ำฝนมากจนทำให้ปริมาณน้ำส่วนเกินมาเติมปริมาณน้ำผิวดินที่มีอยู่ตามสภาพปกติ จนเกินขีดความสามารถระบายน้ำของแม่น้ำ ลำคลอง และยังมีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ โดนการปิดกั้นการไหลของน้ำตามธรรมชาติ ทั้งเจตนาและไม่เจตนา จนเป็นอันตรายต่อชีวิตทรัพย์สินของประชาชนและสิ่งแวดล้อม สามารถจำแนกตามลักษณะการเกิดได้ ดังนี้

1. น้ำท่วมขัง/น้ำล้นตลิ่ง (Inundation/Over Bank Flow) หมายถึง สภาวะน้ำท่วมหรือสภาวะน้ำล้นตลิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากระบบระบายน้ำไม่มีประสิทธิภาพ มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป อันเป็นผลจากการเกิดฝนตกหนัก ณ บริเวณนั้นๆ ติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน มักเกิดขึ้นในบริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำและบริเวณชุมชนเมืองใหญ่ๆ น้ำท่วมขังส่วนใหญ่จะเกิดบริเวณท้ายน้ำและแม่น้ำเป็นบริเวณกว้าง เนื่องจากไม่สามารถระบายน้ำได้ทัน

2. น้ำท่วมฉับพลัน (Flash Flood) หมายถึง สภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันในพื้นที่เนื่องจากฝนตกหนักในพื้นที่ที่มีความชันมาก และมีคุณสมบัติในการกักเก็บน้ำหรือต้านน้ำน้อยหรืออาจเกิดจากสาเหตุอื่นๆ เช่น เขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำพังทลาย น้ำท่วมฉับพลัน มักเกิดขึ้นจากฝนตกหนัก และมักเกิดขึ้นในบริเวณที่ราบระหว่างหุบเขา ซึ่งอาจจะไม่มีฝนตกหนักในบริเวณนั้นมาก่อนเลย แต่มีฝนตกหนักมากบริเวณต้นน้ำที่อยู่ห่างออกไป การเกิดน้ำท่วมฉับพลันมีความรุนแรงและเคลื่อนที่ด้วยความเร็วมาก โอกาสที่จะป้องกันและหลบหนีจึงมีน้อย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประสบปัญหาอุทกภัยทุกปี เนื่องจากพื้นที่ตั้งอยู่ในที่ลุ่มซึ่งหนึ่งใน 25 ลุ่มน้ำของประเทศไทยที่เป็นลุ่มน้ำสายหลักของประเทศ คือ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยเกิดจากการรวมตัวของลุ่มน้ำจากภาคเหนือ คือ แม่น้ำปิงและแม่น้ำน่าน และไหลออกสู่อ่าวไทยโดยมีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 20,523.42 ตารางกิโลเมตร สภาพลุ่มน้ำทางฝั่งตะวันออกในเขตจังหวัดนครสวรรค์และลพบุรีเป็นที่ราบสูง มีเนินเขาเตี้ยเป็นสันปันน้ำกั้นระหว่างลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำป่าสัก ส่วนทางตอนล่างลงมาอยู่ในเขตจังหวัดสระบุรีและฉะเชิงเทราเป็นที่ราบลาดเขาลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลในเขตจังหวัดสมุทรปราการ สภาพลุ่มน้ำทางฝั่งตะวันตกของลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบนเป็นที่ราบและตอนล่างเป็นที่ราบลุ่มลาดลงไปจรดชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย (ทศพร ศรีเพียงจันทร์ และคณะ. 2555 : 1)

การศึกษาของ ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล (2554, 2555 : 3) หน่วยศึกษาพิบัติภัยและข้อสนเทศเชิงพื้นที่ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะนักวิชาการที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวข้องกับน้ำท่วมในประเทศไทย กล่าวว่า จากการศึกษาแบบจำลองทางคอมพิวเตอร์ของหน่วยงานด้านอุตุนิยมวิทยาชั้นนำของโลก พบว่า แนวโน้มในอนาคตนั้น สภาพความแปรปรวนของภูมิภาคของประเทศไทยจะมีความถี่เพิ่มมากขึ้น จะก่อให้เกิดปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม พายุโซนร้อน พายุฤดูร้อน ดินถล่ม เพิ่มมากขึ้นหลายเท่าตัว โดยในช่วง 20 ปีหลังนี้ รูปแบบฝนตกได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมาก ทำให้เห็นชัดว่าน้ำท่วมจะอยู่คู่กับเราตลอด เราต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิต และต้องบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปสาเหตุของการเกิดมหาอุทกภัยไว้ดังนี้

1. สาเหตุจากธรรมชาติ จากฐานข้อมูลพิบัติภัยระหว่างประเทศ (EM-DAT) (พัลลภ กฤตยานวัช. 2554 : 17) พบว่าในปี พ.ศ. 2553 ที่ผ่านมามีเกิดพิบัติภัยธรรมชาติทั่วโลกจำนวนมาก แต่ครั้งหนึ่งมีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 10 คนหรือมีผู้ได้รับผลกระทบเกิน 100 คน และมีประชาชนได้รับผลกระทบมากถึงประมาณ 300 ล้านคนและสร้างความเสียหายคิดเป็นมูลค่ากว่า 3.3 ล้านล้านบาท โดยพิบัติภัยน้ำท่วมเกิดขึ้นมากที่สุด 182 ครั้ง ดินโคลนถล่ม 25 ครั้ง แผ่นดินไหวรวมทั้งสิ้น 23 ครั้ง ภัยแล้ง 14 ครั้ง ไฟป่า 7 ครั้ง ภูเขาไฟระเบิด 6 ครั้ง และหิมะถล่มสี่ครั้ง ทั้งนี้ประเทศที่เผชิญกับพิบัติภัยธรรมชาติมากที่สุดได้แก่ จีน (22) อินเดีย (16) ฟิลิปปินส์ (14) สหรัฐอเมริกา (12) และอินโดนีเซีย (11)

ปัจจุบันภัยพิบัติต่างๆ ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งทั่วทุกภูมิภาคของโลก ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ที่โลกกำลังปรับตัวเข้าสู่สภาวะสมดุลใหม่ หลังจากที่มนุษยชาติได้ใช้เทคโนโลยี ในการทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อมทางอ้อมอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทำให้โลกเสียสมดุลทางสภาวะแวดล้อมทั้งปวง ภูมิภาคไหนที่เสียสมดุลมากก็จะมีภัยพิบัติเกิดขึ้นที่รุนแรงมากเท่านั้น แม้ภัยพิบัติที่รุนแรงจะไม่ค่อยเกิดขึ้นในประเทศไทยบ่อยครั้งนักแต่ก็ไม่ควรมองข้ามและไม่ควรประมาทกับอนาคต เพราะนับแต่วันนี้เป็นต้นไป อนาคตจะเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนต้องมีความตื่นตัวเตรียมพร้อมตั้งรับกับสิ่งที่จะ

เปลี่ยนแปลงได้เสมอ ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงสามารถสรุปสาเหตุการเกิดมหาอุทกภัยจากธรรมชาติได้ ดังนี้ (เทพพรณี เสตตุบรรณ. 2541)

- 1) ฝนตกหนักพร้อมพายุ
- 2) ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้
- 3) ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ
- 4) พายุเขตร้อน ได้แก่ พายุดีเปรสชัน พายุโซนร้อน พายุไต้ฝุ่น
- 5) พายุฟ้าคะนอง
- 6) ร่องความกดอากาศต่ำกำลังแรงพัดผ่านหรือร่องมรสุม
- 7) น้ำทะเลหนุน
- 8) แผ่นดินไหวหรือภูเขาไฟระเบิด
- 9) หิมะละลาย

2. สาเหตุจากการกระทำของมนุษย์ ภายใต้วิถีชีวิตของมนุษย์ยุคใหม่ กระบวนการได้มาซึ่งปัจจัยการดำรงชีพมีขั้นตอนที่ซับซ้อนมากกว่าวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนหน้านี้อย่างมาก การได้มาซึ่งอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ล้วนมีขั้นตอนมากมาย โดยเฉพาะหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม การขนส่ง การซื้อขายแลกเปลี่ยนเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งจนเกิดเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีแนวคิดแตกต่างกันหลายรูปแบบ จนกระทั่งการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจส่วนใหญ่มาอยู่ภายใต้แนวคิดทุนนิยม และเชื่อว่ามนุษย์สามารถจัดการกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองการยังชีพตามวิถีการบริโภคนิยมอันเป็นกระแสหลักของยุคปัจจุบันได้ ภายใต้วิถีชีวิตเช่นนี้กระบวนการได้มาซึ่งสิ่งของต่างๆ จากการผลิตทางการเกษตรหรืออุตสาหกรรมอยู่ภายใต้ 4 ขั้นตอน คือ การเตรียมวัตถุดิบ การผลิตการกระจายและการบริโภค วิถีชีวิตเช่นนี้สร้างปัญหาตามขนาดของการผลิต เพราะต้องเตรียมหาวัตถุดิบเพื่อป้อนการผลิต และขณะเดียวกันทั้ง 4 ขั้นตอนได้ปล่อยของเสีย (Waste) ออกสู่สิ่งแวดล้อมตลอดเวลาทั้งในรูปของแข็งของเหลวและก๊าซ ที่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เพราะเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตของประชาชน และที่ความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม การพัฒนาเทคโนโลยีอันเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศและการเพิ่มขึ้นของประชากรมนุษย์อย่างรวดเร็วในช่วงเวลาที่ผ่านมาทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ น้ำ ดิน และแร่ธาตุอย่างสิ้นเปลือง ส่งผลทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดังกล่าวทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศยังเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเพื่อผลิตสินค้าทั้งที่เป็นสินค้าประเภททุน (Capital Goods) และสินค้าบริโภค (Consumer Goods) ซึ่งกระบวนการผลิตนี้เองที่ก่อให้เกิดของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพขนบทเป็นชุมชนเมืองอาจเป็นอีกสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมรุนแรงมากขึ้น (อภิลาศ ใจสถานนท์. 2537)

จากกรณีศึกษามหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นเมื่อปี 2554 พบว่า ก้อนน้ำที่เกิดจากอุทกภัยทางภาคเหนือได้ไหลผ่านทางแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ซึ่งเส้นทางต้นน้ำที่ไหลผ่านนั้นเป็นร่องน้ำที่ตื้นเขิน จึงเป็นสาเหตุทำให้น้ำล้นตลิ่งไหลเข้าท่วมพื้นที่เศรษฐกิจและพื้นที่เกษตรของชุมชนทางภาคเหนือ เมื่อก้อนน้ำทั้งสี่สายหลักไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดนครสวรรค์ จึงเป็นผลต่อเนื่องของมหาอุทกภัยในภาคกลางกรุงเทพฯ และปริมณฑล ทั้งนี้ก็เกิดจากสาเหตุเดียวกัน คือร่องน้ำที่ไหลผ่านตื้นเขินไม่เป็นธรรมชาติเดิม ซึ่งร่องน้ำตื้นเกิดจากการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำ การบุกรุกพื้นที่ริมตลิ่งแม่น้ำ และการสร้างเขื่อนกักน้ำล้นเป็นสาเหตุของการปรับเปลี่ยนทิศทางของการสะสมตะกอนในร่องน้ำ เมื่อร่องน้ำตื้นทิศทางของน้ำที่ไหลก็จะเปลี่ยนแปลง จึงเป็นต้นเหตุของการเกิดอุทกภัยในวาระต่างๆ (กนกพันธ์ โลกุลตรวจศ์. 2554 : 37)

อีกทั้งสภาพภูมิอากาศในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม มักจะมีร่องความกดอากาศต่ำพาดผ่านตอนบนจนถึงตอนกลางของประเทศเป็นประจำทุกปี และในช่วงเดือนสิงหาคม ถึงเดือนกันยายนจะเป็นช่วงที่มีพายุดีเปรสชันและพายุไต้ฝุ่นจากทะเลจีนใต้เคลื่อนตัวผ่านเข้ามาบริเวณภาคกลางตอนบนและภาคตะวันออก เฉียงเหนือเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ในบางปีจะไม่มรสุมพัดผ่านโดยตรง แต่พายุหมุนเขตร้อนที่ก่อตัวในบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกและทะเลจีนใต้ก่อนจะสลายตัวเป็นหย่อมความกดอากาศต่ำ และร่องความกดอากาศต่ำซึ่งมีอิทธิพลต่อสภาพอากาศ และปริมาณฝนในหลายพื้นที่ของประเทศไทย

3. สภาพร่องความกดอากาศต่ำ ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมมีร่องมรสุมพัดผ่านบริเวณประเทศไทยอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะบริเวณตอนบนและตอนกลางของประเทศส่งผลให้เกิดฝนตกหนักและน้ำท่วมในหลายพื้นที่นอกจากนี้มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดบริเวณทะเลอันดามัน ประเทศไทยและอ่าวไทยมีกำลังค่อนข้างแรงเป็นปัจจัยที่เสริมให้ปริมาณฝนยิ่งเพิ่มทวีมากขึ้น

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเฉพาะปริมาณฝนในพื้นที่กรุงเทพมหานครยังพบอีกว่าปี 2554 ปริมาณฝนสะสมตั้งแต่ต้นปีมีค่าสูงที่สุดเมื่อเทียบกับปริมาณฝนรายเดือนสะสมของสำนักการระบายน้ำ เฉลี่ยคาบ 20 ปี 2534 ถึง 2553 และปริมาณฝนรายเดือนสะสมของกรมอุตุนิยมวิทยาเฉลี่ยคาบ 30 ปี 2524 ถึง 2553 โดยในวันที่หนึ่งธันวาคม 2554 มีปริมาณฝนสะสมตั้งแต่ต้นปีอยู่ที่ 2,257.5 มิลลิเมตร ซึ่งปริมาณฝนรายเดือนสะสมเฉลี่ยคาบ 20 ปีของสำนักการระบายน้ำสิ้นเดือนพฤศจิกายนอยู่ที่ 1,654.4 มิลลิเมตรส่วนปริมาณฝนรายเดือนสะสมเฉลี่ยคาบ 30 ปีของกรมอุตุนิยมวิทยาสิ้นเดือนพฤศจิกายน อยู่ที่ 1,973.5 มิลลิเมตร (ทศพร ศรีเพียงจันทร์ และคณะ. 2555 : 31 ; อ้างอิงมาจาก Thaiwater. 2554)

สำหรับสภาพพายุและร่องความกดอากาศของช่วงก่อนและขณะเกิดน้ำท่วมปี 2554 นั้น (ทศพร ศรีเพียงจันทร์ และคณะ. 2555 : 23) มรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมทะเลอันดามันและอ่าวไทยทำให้มีฝนตกต่อเนื่องและประเทศไทยจะเริ่มเข้าสู่ฤดูฝนนอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากหย่อมความกดอากาศต่ำบริเวณอ่าวมะตะบัน ประเทศพม่าที่เข้าปกคลุมบริเวณภาคเหนือตอนบน ทำให้บริเวณภาคเหนือภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางมีปริมาณฝนรวมสูงกว่าปกติ

การศึกษาปริมาณฝนเป็นการรวบรวมข้อมูลปริมาณฝนทั้งรายวันและรายเดือนของ สถานีวัดปริมาณฝนที่อยู่ในพื้นที่โครงการและบริเวณข้างเคียงจากกรมอุตุนิยมวิทยาและกรมชลประทาน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะการกระจายตัวและความรุนแรงของปริมาณฝนที่ตก รวมถึงช่วงเวลาของการเกิดฝนในช่วงที่เกิดน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2554 และปีอื่นๆ ที่มีปริมาณฝนอยู่ในเกณฑ์มากผิดปกติ พบว่า จากการรวบรวมข้อมูลปริมาณน้ำฝนจากกรมอุตุนิยมวิทยาและกรมชลประทาน จำนวน 65 สถานี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในช่วงฤดูฝนปี 2554 ฝนแปรระหว่าง 1,122.40 ถึง 1,511.43 มม. ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยฤดูฝนสูงสุดจะอยู่ที่ลุ่มน้ำน่าน 1,511.43 มม. รองลงมาคือลุ่มน้ำยม 1,388.89 มม. และ ลุ่มน้ำสะแกกรัง 1,249.88 มม. (ทศพร ศรีเพียงจันทร์ และคณะ. 2555 : 29)

การบริหารจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของเขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์นับเป็น เครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งซึ่งนอกจากจะสามารถควบคุมปริมาณน้ำที่จะระบายลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาได้ อย่างมีประสิทธิภาพแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อการอุปโภคบริโภคเกษตรกรรมอุตสาหกรรมการผลิต กระแสไฟฟ้าและการรักษาระบบนิเวศอีกด้วย

ข้อมูลจากศูนย์วิจัยวิศวกรรมน้ำและโครงสร้างพื้นฐานกล่าวถึงการระบายน้ำของ เขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์เป็นส่วนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เขื่อนภูมิพลตั้งอยู่ บริเวณเขาแก้วอำเภอสามเงาจังหวัดตากและเขื่อนสิริกิติ์ตั้งอยู่บริเวณเขาพระช่อมอำเภอท่าปลา จังหวัด อุตรดิตถ์โดยเขื่อนทั้งสองแห่งเป็นเขื่อนอเนกประสงค์ทำหน้าที่กักเก็บน้ำเพื่อประโยชน์ด้านอุปโภค บริโภคเกษตรกรรมอุตสาหกรรมการผลิตกระแสไฟฟ้าและการบรรเทาอุทกภัย สำหรับการบริหาร จัดการน้ำในเขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์จะพยายามควบคุมให้อยู่ในเกณฑ์ระดับควบคุมซึ่งมีอยู่สอง เกณฑ์ คือ เกณฑ์ระดับเก็บกักต่ำสุดและเกณฑ์ระดับเก็บกักสูงสุด โดยการปฏิบัติงานอ่างเก็บน้ำจะต้อง พยายามเก็บกักน้ำให้ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ระดับเก็บกักต่ำสุดเพื่อไม่เสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ ในขณะที่ระดับ น้ำในอ่างเก็บน้ำจะต้องไม่สูงกว่าเกณฑ์ระดับเก็บกักสูงสุด เพื่อไม่ให้เสี่ยงต่อการเกิดน้ำไหลล้นเกิน จนทำให้พังทลายได้

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำของเขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์ในปี พ.ศ. 2552-2554 โดยใช้เกณฑ์ระดับเก็บกักสูงสุดและต่ำสุด พบว่า ในช่วงมกราคมถึงพฤษภาคมระดับน้ำ ในอ่างเก็บน้ำของเขื่อนภูมิพลอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ระดับเก็บกักต่ำสุด ตั้งแต่มกราคมจนถึงกลาง มิถุนายน ในขณะที่อ่างเก็บน้ำของเขื่อนสิริกิติ์มีปริมาณน้ำอยู่ต่ำกว่าเกณฑ์ระดับเก็บกักต่ำสุด ตั้งแต่ กลางมกราคมจนถึงปลายมิถุนายน จนกระทั่งเกิดพายุฝนตกมาอย่างต่อเนื่องจึงทำให้ระดับน้ำใน อ่างเก็บน้ำทั้งสองแห่งค่อยๆ เพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่เดือนกรกฎาคมเป็นต้นมา (ภานุวัฒน์ ปิ่นทอง. 2555 : 112-113)

ที่มิวิเคราะห์สนเทศธุรกิจ ฝ่ายนโยบายเศรษฐกิจการเงิน (2554) ได้สรุปผลกระทบจาก มหาอุทกภัยที่เริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม 2554 ในพื้นที่ภาคเหนือและแผ่ขยายวงกว้างครอบคลุม พื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมทั้งสิ้น 64 จังหวัด โดยสถานการณ์และรุนแรงขึ้น

ตามลำดับจนเข้าสู่จุดสูงสุดในเดือนตุลาคมจากเหตุการณ์น้ำท่วมนิคมอุตสาหกรรมครั้งแรกในประวัติศาสตร์จำนวน 7 แห่งในจังหวัดอยุธยาและปทุมธานีในเบื้องต้นประเมินค่าว่าความเสียหายของโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมจะอยู่ที่ 2.4 แสนล้านบาทและโรงงานนอกนิคมอุตสาหกรรมอยู่ที่ 2.4 แสนล้านบาทเช่นกัน (รายงานของกระทรวงอุตสาหกรรมต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อ 25 ตุลาคม 2554) พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายประมาณ 11.4 ล้านไร่ส่งผลให้ ธปท. ประเมินว่าเศรษฐกิจไทยในไตรมาสที่สี่จะหดตัวลงมากและทั้งปี 2554 เศรษฐกิจขยายตัวลดลงจากร้อยละ 2.6 เหลือเพียงร้อยละ 1.8 ประมาณการ ณ 30 พฤศจิกายน 2554

ธปท. ได้ทำการสำรวจผู้ประกอบการรอบพิเศษเกี่ยวกับผลกระทบจากภาวะอุทกภัยในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน 2554 พบว่าร้อยละ 95 ของผู้ตอบแบบสอบถามได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมโดยเกือบครึ่งหนึ่งได้รับผลกระทบในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้ธุรกิจในการผลิตได้รับผลกระทบรุนแรงกว่าธุรกิจในการบริการการผลิต โดยกลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดได้แก่ ยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ผลกระทบจากน้ำท่วมยังทำให้ดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจเดือนตุลาคม 2554 ปรับตัวลดลงจากเดือนก่อนมาอยู่ที่ระดับ 36.7 ใกล้เคียงกับจุดต่ำสุด 34.4 ของเหตุการณ์ปิดสนามบินในเดือนพฤศจิกายน 2551 โดยการลดลงของความเชื่อมั่นในครั้งนี้เป็นการลดลงจากทุกองค์ประกอบโดยเฉพาะการผลิตการจ้างงานการสั่งซื้อและผลประกอบการซึ่งลดลงจากเดือนก่อนอย่างมีนัยสำคัญ

จากการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับอุทกภัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนับจากอดีตถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามหาอุทกภัย 2554 นั้นมีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อมนุษย์ในสังคมเป็นวงกว้าง ซึ่งมีสาเหตุเกิดจากหลายปัจจัย เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนภาพสังคมอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะในสื่อสารมวลชนที่มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารตามหน้าที่ ทั้งนี้ นอกจากการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมหาอุทกภัยแล้ว สื่อมวลชนยังได้สร้างภาพและถ่ายทอดอุดมการณ์ทางสังคมเกี่ยวกับธรรมชาติได้อย่างหลากหลายแง่มุม สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะวิเคราะห์ถ้อยคำที่แสดงออกถึงชุดความรู้ ความจริง อำนาจ และอุดมการณ์ที่สื่อมวลชนได้ประกอบสร้างขึ้นผ่านการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร

องค์ความรู้เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกตามกำหนดระยะเวลาที่กำหนดติดต่อกัน เช่น รายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์ หรือรายเดือน มีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวนหลายแผ่นพับไม่มีการเย็บเล่มเสนอข่าวสารบทความและคอลัมน์ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่กำลังเป็นที่สนใจของคนทั่วไปในขณะนั้นซึ่งสิ่งที่น่าสนใจจะต้องมีความสดใหม่เพิ่งเกิดขึ้น และมีความน่าสนใจ (กัณธิมา ธนะโสภณ. 2534 : 400)

ในวงการหนังสือพิมพ์วารสารหรือนิตยสารปัจจุบันนี้มีการแข่งขันในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการตลาด การพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ การหาสมาชิก ตลอดจนคุณภาพของหนังสือพิมพ์ วารสารหรือนิตยสารเองเป็นสำคัญด้วย ฉะนั้น ในกลุ่มผู้ประกอบการจะทำหนังสือพิมพ์ดังกล่าวเพื่อจะสนองความต้องการของผู้อ่านส่วนใหญ่ แนวโน้มในการจัดทำหนังสือพิมพ์จึงต้องแสวงหาและต้องการผู้มีความรอบรู้ความชำนาญในวิชาชีพนี้มากขึ้นด้วย

การจัดทำหนังสือพิมพ์ วารสาร หรือนิตยสารในรูปแบบใดก็ตาม ต้องประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย หลายสาขาวิชา การเข้าร่วมมือดำเนินการอย่างจริงจังและจริงจังในอันที่จะให้สาระข่าวสารหรือความบันเทิงใจทันกับความต้องการของผู้อ่าน ทั้งจะเป็นที่นิยมชมชอบและเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หนังสือพิมพ์ วารสาร หรือนิตยสารนั้นจึงจะจัดจำหน่ายได้มากพอ จนกระทั่งได้รับคำว่า “ติดตลาด” ผู้จัดทำจึงจะพบกับความสำเร็จได้ (วิษณุ สุวรรณเพิ่ม. 2540)

ประเทศไทยเริ่มมีหนังสือพิมพ์ภาษาไทยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2387 แต่การนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นยังอยู่ในแวดวงของกษัตริย์ พระยาตติวงศ์ ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ดังที่ ภาคภูมิ วรรณภา (2549) กล่าวว่า ในยุคนั้นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่รู้หนังสือ แต่ด้วยการสนับสนุนและเห็นประโยชน์ของกษัตริย์ไทยในสมัยนั้น ทำให้วงการหนังสือพิมพ์เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในฐานะสื่อที่ให้ความรู้ ความคิดที่หลากหลาย โดยเฉพาะในรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเป็นผู้สอนนักหนังสือพิมพ์ ในขณะที่เดียวกันก็ทรงเป็นนักหนังสือพิมพ์ตัวอย่างที่ดี จนถือว่าเป็นยุคทองของวงการหนังสือพิมพ์ไทยก็ว่าได้ มีหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นมากกว่า 133 ฉบับ แต่ถึงกระนั้นก็ตามกว่าหนังสือพิมพ์จะสามารถพัฒนาเป็นธุรกิจที่มั่นคงได้ต้องผ่านปัญหาอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ต้องสูญเสียเสรีภาพการแสวงหาและการนำเสนอข่าวสาร ในสภาวะที่สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลง มีการออกกฎหมายเพื่อควบคุมการใช้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์หลายฉบับ นอกจากนี้สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาให้หนังสือพิมพ์เป็นสถาบันที่สร้างสรรค์สังคมได้ เพราะความอยู่รอดทางธุรกิจกลายเป็นประเด็นที่ทุกคนไม่อาจปฏิเสธ

ครั้นเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากขึ้น การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมีความมั่นคง กฎหมายที่ออกมาเพื่อควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ก็ถูกยกเลิกไป อาทิเช่น ประกาศคณะปฏิวัติการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 (ปร. 42) ทำให้ธุรกิจหนังสือพิมพ์มีความมั่นคง โดยนอกจากจะมีเจ้าของเป็นเอกชนแล้วยังเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นเจ้าของ จากการนำหุ้นออกมาขายในตลาดหลักทรัพย์ เช่น หนังสือพิมพ์มติชน บางกอกโพสต์ The Nation และวัฏจักร แต่ก็ต้องประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำอีกครั้งในช่วงปี พ.ศ. 2540 เรื่อยมา ธุรกิจสิ่งพิมพ์ต้องปรับตัวอย่างมาก บ้างก็ต้องปิดตัวเองไป บางรายก็เปลี่ยนโฉมใหม่เป็นต้น

1. ประเภทหนังสือพิมพ์

เมื่อกล่าวถึงประเภทของหนังสือพิมพ์แล้ว มีนักวิชาการหลายท่านที่ได้จัดแบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์ไว้อย่างหลากหลาย แต่ที่หยิบมานำเสนอเป็นการแบ่งประเภทหนังสือพิมพ์ตามลักษณะ

เนื้อหาที่น่าสนใจในหนังสือพิมพ์แบบกว้างๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท ดังนี้ (ดร.ณิธิ หิรัญรักษ์. 2542)

1.1 หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ (Quality Newspaper) หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่มุ่งเน้นการเสนอข่าวประเภทข่าวหนัก (Hard News) เป็นหนังสือพิมพ์สำหรับผู้อ่านที่ต้องการทราบข่าวสารรายละเอียดที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ประกอบด้วย ข่าวสังคม ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการศึกษา ข่าวเหล่านี้มุ่งสนองความรู้ความคิดของผู้อ่านเป็นสำคัญ การใช้ภาษาในหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ไม่หือหวาเร้าอารมณ์มากนัก มีลักษณะค่อนข้างจริงจังมากกว่า เนื้อหาหนักไปทางรายละเอียดข้อเท็จจริง การแสดงความคิดเห็นจะใช้เหตุผลมากกว่าเล่นสำนวน หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มีจำนวนจำหน่ายไม่สูงนัก ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทนี้มักจะเป็นผู้บริหารหรือผู้มีการศึกษาพอสมควร เช่น ข้าราชการ ครู อาจารย์ นิสิต นักศึกษา นักธุรกิจ เป็นต้น ตัวอย่างหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ได้แก่ มติชน สยามรัฐ สยามโพสต์ ฐานเศรษฐกิจ ประชาชาติธุรกิจ กรุงเทพธุรกิจรายวัน เป็นต้น

2.2 หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ (Popular Newspaper) หนังสือพิมพ์ที่มุ่งเน้นการเสนอข่าวประเภทเร้าอารมณ์ (Sensational) หรือ ข่าวเบา (Soft News) เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวภัยพิบัติต่างๆ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับเพศ ข่าวบุคคล ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวกีฬา ข่าวบันเทิง ข่าวแปลกประหลาด ข่าวในแวดวงสังคมข่าวความขัดแย้งและความรุนแรงต่างๆ เป็นต้น ข่าวเหล่านี้เป็นข่าวประเภทที่คนธรรมดาสามัญทั่วไปสนใจ สนองอารมณ์ของคนส่วนใหญ่ในสังคม เหมาะกับผู้อ่านทุกระดับชั้น

ลักษณะการเสนอเนื้อหาสาระประเภทนี้เต็มไปด้วยการเร้าอารมณ์ การใช้ภาษาในหนังสือพิมพ์ประเภทนี้มักใช้ถ้อยคำที่หือหวา เกินจริง เร้าอารมณ์ของผู้อ่านมาก เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาดึงดูดผู้ที่ต้องการทราบข่าวบันเทิง ข่าวกีฬา อาชญากรรม หรือเหตุการณ์ประหลาด ส่วนข่าวการเมืองหรือเหตุการณ์ประจำวันจะรายงานสั้นๆ เน้นการนำเสนอข่าวเร้าอารมณ์และตื่นเต้น พาดหัวขนาดใหญ่ที่มีลักษณะการนำเสนอเร้าความสนใจของผู้อ่าน มีรูปภาพประกอบข่าวมากมาย รูปแบบการเขียนเต็มไปด้วยสีสันจินตนาการ และมักจะใช้ภาษาแบบสร้างภาพพจน์อยู่เสมอ หนังสือพิมพ์ประเภทนี้เป็นที่นิยมแพร่หลายของคนทั่วไปมาก มียอดจำหน่ายค่อนข้างสูง ตัวอย่างหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด บ้านเมืองแนวหน้าคม ชัด ลึก เป็นต้น

2.3 หนังสือพิมพ์ระดับตลาดกลาง (Mid-Market Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่น่าสนใจระหว่างเนื้อหาบันเทิงกับเนื้อหาเชิงคุณภาพพอๆ กัน

2. หนังสือพิมพ์รายคาบหรือหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

สุภาณี นิตยเสมอ (2543) กล่าวถึงหนังสือพิมพ์รายคาบหรือหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่ไม่ใช่รายวันซึ่งจะออกเป็นรายคาบแต่ละคาบอาจจะเป็น 3 วัน 7 วัน 10 วัน 15 วัน หรือรายเดือน หนังสือพิมพ์รายคาบมักไม่เน้นความสดของข่าวแต่เน้นการเสนอข้อมูลข่าวสาร สารคดี และบทวิเคราะห์ที่ทันสมัย หนังสือพิมพ์เฉพาะเรื่องนิยมออกเป็นรายคาบมากกว่ารายวัน เนื่องจากลักษณะของเนื้อหาเรื่องราวการวิเคราะห์ข่าวโดยไม่ได้เน้นองค์ประกอบด้านความสดเป็นหลัก หรือ

บางครั้งเนื้อหาที่ไม่มากพอที่จะออกเป็นรายวัน ซึ่งในประเทศไทยนั้นหนังสือพิมพ์รายคาบอยู่หลายฉบับ แต่ที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงคือหนังสือพิมพ์ที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษา ประกอบด้วย

1. หนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ เป็นหนังสือพิมพ์ในเครือหนังสือพิมพ์สยามรัฐ (รายวัน) มีจุดกำเนิดที่เริ่มต้นจากแนวคิดของพลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ก่อตั้งและให้กำเนิดหนังสือพิมพ์สยามรัฐ เนื้อหาของหนังสือพิมพ์มีการนำเสนอเนื้อหาที่หนักแน่นและเต็มไปด้วยสาระวิชาการ ด้วยการเสนอแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจวัฒนธรรม และต่อสู้เคียงข้างสถาบันพระมหากษัตริย์

2. หนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ เป็นหนังสือพิมพ์วิเคราะห์ข่าวรายสัปดาห์ ครอบคลุมเนื้อหาและบทวิเคราะห์เจาะลึกทั้งเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ต่างประเทศ กีฬา ทั้งนี้แนวคิดและอุดมการณ์ในการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ค่อนข้างมีความคลุมเครือและถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเนื้อหาบางส่วนมีการนำเสนอโน้มเอียงและหมิ่นเหม่ต่อการลบหลู่สถาบัน ดังจะเห็นได้จาก บออาเคียวราท เป็นต้น

3. หนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ในเครือเนชั่น มัลติมีเดีย ถือเป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ที่เป็นตัวแทนภาคประชาชน การนำเสนอเนื้อหาค่อนข้างมีการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะการจับตาตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลที่มีความใกล้ชิดกับ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารภายใต้วิสัยทัศน์ในการผสานสื่อที่หลากหลายเพื่อเข้าถึงทุกครัวเรือนและมีปณิธานในการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง และสร้างแรงบันดาลใจ ด้วยความน่าเชื่อถือ ทันเหตุการณ์อย่างสร้างสรรค์

ทั้งนี้หนังสือพิมพ์ทั้งสามฉบับนั้น เป็นสื่อกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมหาอุทกภัย 2554 โดยลักษณะของการนำเสนอมีทั้งส่วนที่สอดคล้องและแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีผลต่อเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์จะได้รับความนิยมหรือไม่ได้รับความนิยมหรือได้รับความเชื่อถือจากผู้อ่านมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ทางด้านข่าวบทความสาระคดี เนื้อหาด้านบันเทิงเนื้อหาด้านโฆษณาและเนื้อหาอื่นๆ ปัจจัยที่มีผลต่อเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ ได้แก่ (สุภาณี นิตยเสมอ. 2543 : 48-51)

1. นโยบายของหนังสือพิมพ์นโยบาย หมายถึง สิ่งที่หนังสือพิมพ์ยึดถือเพื่อเป็นแนวในการปฏิบัติอาจจะเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ โดยทั่วไปหนังสือพิมพ์ทุกฉบับจะมีนโยบายหลัก คือ เสนอข่าวสารให้ตรงตามความเป็นจริงอย่างเป็นกลางและส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่วนนโยบายอื่นๆ นั้นอาจจะแตกต่างกันไป เช่น หนังสือพิมพ์คุณภาพมักจะเน้นนโยบายในการเสนอข่าวเชิงคุณภาพมากกว่าข่าวที่จะดึงดูดให้คนซื้อ หนังสือพิมพ์ปริมาณมักจะเน้นเนื้อหาที่น่าสนใจเพื่อมุ่งขายหนังสือพิมพ์ให้ได้จำนวนมาก หนังสือพิมพ์เฉพาะด้านเรื่องใดก็จะเน้นข่าวสารความรู้สาระบันเทิงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ

2. ปัจจัยด้านบุคลากร ความรู้ความสามารถของบุคลากรในฝ่ายบรรณาธิการ ตั้งแต่ผู้สื่อข่าว ช่างภาพ คนเขียนข่าว คนเขียนบทความ คนเขียนสารคดี คนเขียนพาดหัว ตลอดจนบรรณาธิการ เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุดต่อคุณภาพของเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ ผู้สื่อข่าวที่มีความสามารถจับประเด็นข่าวได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและรายงานข่าวออกมาอย่างสละสลวยเข้าใจง่าย ผู้สื่อข่าวที่มีความรู้และประสบการณ์จะสามารถวิเคราะห์ เจาะลึก และตีความข่าวได้อย่างถูกต้อง เขียนคอลัมน์ความเห็นที่มีมุมมองน่าสนใจและให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาสังคมได้ ด้วยเหตุนี้ชื่อเสียงของหนังสือพิมพ์จึงมาจากการมีผู้สื่อข่าวคอลัมน์นิสต์ที่มีชื่อเสียงอยู่ในสังกัด

3. ปัจจัยด้านเวลา หนังสือพิมพ์รายวันจะมีข้อจำกัดเรื่องเวลาเนื่องจากจะต้องป้อนข่าวให้ทันตามกำหนด ในขณะที่บางครั้งต้องตีพิมพ์ข่าวสำคัญที่กำลังเกิดขึ้นและประชาชนสนใจ แต่ยังไม่ได้อ่านข้อมูลที่เพียงพอ ปัจจัยด้านเวลาเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้ผู้สื่อข่าวต้องรีบปิดข่าวต่างๆ ที่ยังหาข้อสรุปหรือตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ไม่ครบถ้วน ในบางกรณีผู้สื่อข่าวอาจถูกแหล่งข่าวหลอกโดยให้ข้อมูลเพียงฝ่ายเดียวหรือข้อมูลบิดเบือน ในเวลากระชั้นชิดซึ่งผู้สื่อข่าวที่ไม่รู้ทันอาจจะนำมาใช้เพราะต้องปิดต้นฉบับ ปัจจัยด้านเวลาจะมีผลอย่างมากจนถึงขั้นที่ว่านักหนังสือพิมพ์อาจจะละเลยการรายงานข้อเท็จจริงหรือการเขียนแสดงความคิดเห็นในปัญหาสาธารณะที่สำคัญ แต่อาจไม่ได้อยู่ในกระแสเพียงเพราะไม่มีเวลาในการสืบค้นข้อมูล ซึ่งกรณีเช่นนี้ประชาชนหรือสังคมคือผู้เสียโอกาส

4. ปัจจัยด้านธุรกิจ หนังสือหนังสือพิมพ์เป็นธุรกิจเอกชนความอยู่รอดจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ หนังสือพิมพ์ที่มีนักการเมืองหรือพรรคการเมืองเป็นเจ้าของ โดยสามัญสำนึกผู้สื่อข่าวย่อมมีความเกรงใจที่จะเสนอข่าวซึ่งขัดต่อผลประโยชน์ของเจ้าของ เมื่อสินค้าที่ให้สปอนเซอร์ฝากขายแจกมาให้ตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ก็อาจจะต้องรับไว้พิจารณา แม้ไม่มีพันธะสัญญาว่าจะตีพิมพ์ให้แต่ก็มีความเกรงใจและมีแนวโน้มจะตีพิมพ์ได้ง่ายกว่าข่าวจากผู้อื่นที่มีคุณค่าใกล้เคียงกัน ถ้าสปอนเซอร์รายใหญ่ของหนังสือพิมพ์ดำเนินงานผิดพลาด หนังสือพิมพ์ก็ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษในการเสนอข่าวที่ทำให้สปอนเซอร์เสียหายพจน์ เนื่องจากเกรงว่าอาจจะโดนถอนโฆษณาออกไป ปัจจัยด้านธุรกิจโดยเฉพาะโฆษณาจึงมีอิทธิพลต่อเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ จะมากหรือน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับนโยบายของหนังสือพิมพ์และความเป็นอิสระของฝ่ายบรรณาธิการ

5. ปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อม สภาวะแวดล้อมหมายถึงความรวมไปถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เช่น สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ กระแสสังคม เมื่อสภาวะแวดล้อมเป็นอย่างใดหนังสือพิมพ์ก็จะตีพิมพ์เนื้อหาให้สอดคล้องกัน เนื่องจากจะได้รับความสนใจจากผู้อ่านมากกว่า และทำให้รู้สึกว่หนังสือพิมพ์มีความรวดเร็วในการรายงานเรื่องราวและมีความทันสมัย

อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์อาจจะเสนอเนื้อหาตามกระแสในขณะเดียวกันควรมีความรับผิดชอบถึงสาระที่เป็นแก่นของสังคมด้วย จึงจะสามารถจุดประกายความคิดและเป็นผู้นำให้สังคมพัฒนาไปได้ เท่าที่ผ่านมานี้หนังสือพิมพ์มักเสนอเรื่องราวที่มีความฮือฮากันโดยขาดการวิเคราะห์เจาะลึก

ถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เมื่อมีข่าวใหม่เกิดขึ้นก็หันไปให้ความสนใจในเรื่องใหม่โดยไม่ได้ติดตามเรื่องเก่าอีก จึงมักปรากฏว่าสังคมไทยเกิดปัญหาที่วนเวียนซ้ำซาก

ผู้วิจัยได้นำภูมิหลังเกี่ยวกับมหาอุทกภัย และภูมิหลังเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์และการรายงานข่าวมาใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงภูมิหลัง ความเป็นมาของมหาอุทกภัยและหนังสือพิมพ์ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงที่มา ลักษณะ และองค์ประกอบที่สำคัญของเนื้อหาทั้งสองส่วน ซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์วาทกรรมและหาอุดมการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมหาอุทกภัย ปี 2554 ได้อย่างถูกต้องต่อไป

บทที่ 3

อุปักษ์ณธ์กัับการประกอบสร้างวาทกรรมจากมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

บทนี้ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาอุปักษ์ณธ์กัับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ โดยใช้แนวคิดอุปักษ์ณธ์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการประกอบสร้างวาทกรรมในส่วนของตัวบทซึ่งเป็นเนื้อหาที่น่าเสนอเกี่ยวกับเหตุการณ์มหาอุทกภัย อันแสดงให้เห็นถึงกลวิธีการสร้าง การผูกโยง การรื้อทำลาย การเน้นย้ำ การสร้างอารมณ์ความรู้สึกโดยใช้ตัวบทเป็นพาหะการส่งสาร เนื่องจากวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ที่ผู้วิจัยได้เลือกมาศึกษาเกิดจากการนำเสนอของผู้ส่งสารที่เป็นสื่อมวลชน ในรูปแบบของการรายงานข่าว บทความประเภทต่างๆ สารคดี การรายงานพิเศษ ฯลฯ โดยมีช่องทางในการสื่อสารคือหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ 3 ฉบับ ประกอบด้วยหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์สุดสัปดาห์ หนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ และหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ซึ่งจัดเป็นสื่อสารมวลชนที่ทำหน้าที่ในการประกอบสร้างความเป็นจริงในรูปแบบต่างๆ ให้กับวาทกรรมมหาอุทกภัย ผ่านการใช้กลวิธีทางภาษาที่แยบคายจนทำให้เกิดการสร้างควมหมายกับวาทกรรม

จากการศึกษาผู้วิจัยค้นพบว่าสื่อมวลชนใช้กลวิธีอุปักษ์ณธ์เพื่อประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัย 3 กลวิธี ดังนี้

1. อุปักษ์ณธ์เชิงโครงสร้าง
2. อุปักษ์ณธ์เชิงวัตถุ
3. อุปักษ์ณธ์เชิงพื้นที่

อุปักษ์ณธ์เชิงโครงสร้าง

อุปักษ์ณธ์เชิงโครงสร้าง คือ กลวิธีทางภาในการเปรียบเทียบมโนทัศน์หนึ่งผ่านอีกมโนทัศน์หนึ่งในเชิงโครงสร้าง ซึ่งเราสามารถเทียบองค์ประกอบของสิ่งที่ถูกเปรียบกับองค์ประกอบของแบบเปรียบเทียบได้เป็นคู่ๆ กระบวนการทางควมหมายของอุปักษ์ณธ์ ได้แก่ กระบวนการถ่ายโยงระหว่างควมหมายสองควมหมายจากควมหมายต้นทางไปยังควมหมายปลายทาง ผ่านการเปรียบเทียบที่อาจปรากฏคำเชื่อมที่แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบระหว่างแบบเปรียบกับแบบที่ถูกเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ได้ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์กลวิธีการอุปักษ์ณธ์เชิงโครงสร้างในวาทกรรมมหาอุทกภัยได้แก่ มหาอุทกภัย คือ สงครามมหาอุทกภัย คือ สิ่งมีชีวิตและ มหาอุทกภัย คือ โรคภัยไข้เจ็บ ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

1. มหาอุทกภัย คือ สงคราม

มหาอุทกภัย 2554 นับได้ว่าเป็นมหาอุทกภัยที่ร้ายแรงที่สุดเท่าที่เกิดขึ้นในประเทศไทย (พินิจ จันทร และคณะ. 2554 : 23) ทั้งในแง่ของปริมาณน้ำ พื้นที่ และจำนวนผู้ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาของภาคกลาง และที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ในสังคม ผ่านการนำเสนอของสื่อมวลชนที่ใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อประกอบสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับการต่อสู้ ธรรมชาติโดยใช้ชุดคำที่มีวงความหมายเกี่ยวกับสงคราม ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 อุปถัมภ์มหาอุทกภัย คือ สงคราม

วงความหมาย สงคราม	บริบทจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์	ที่มา
ศึกน้ำ	- นีก็หายไปนาน วันนี้โผล่มาแล้ว เพราะเห็นว่าคุณสาวสุดที่รัก ถูกกอดตั้นหนักทั้งศึกในและศึกนอก มีนับ 'ศึกน้ำ' ที่ยังไม่มีความที่ว่าลดลงไปง่ายๆ	(ตลาดนัดการเมือง, 2554 : 10)
ทัพ ยกดง พ่ายแพ้	- ปี 2554 ทัพน้องน้ำหวังจะกลืนกินถนนพระราม 2 เมืองหลวงที่ยอมยกธงแต่ยังมีชาวบ้านฝั่งธนฯ กลุ่มเล็กๆ นีที่ไม่ยอมพ่ายแพ้ และทำทุกอย่างเพื่อปกป้องถนนสายนี้เอาไว้ แล้วก็ทำสำเร็จ	(บางระจัน 54, 2554 : 87)
กองทัพ เคลื่อนทัพ	- กองทัพ 'น้องน้ำ' นับหมื่นล้านลูกบาศก์เมตร เคลื่อนทัพลงมาเมืองหลวง ผู้คนแตกตื่น เสียขวัญ เพราะผู้หลักผู้ใหญ่ที่บัญชาการทะเลาะเบาะแว้งกันเอง	(บางระจัน 54, 2554 : 87)
ล้อมกรุง	- ถ้าไม่เจอกับตัวเอง คงไม่รู้ถึงความยากลำบากจากสาเหตุน้ำท่วมบ้าน และปีนี้ อาจได้เจอกันถ้วนหน้า เพราะเวลานี้เหนื้อมี มากจริงๆ หลังจากน้ำล้อมกรุงไว้เมื่อสัปดาห์ก่อน และซึ่งสัปดาห์นี้ เชื่อว่าน้ำคงทะลุทะลวงสู่ใจกลางกรุงเทพฯ ก็อาจเป็นไปได้	('เท่ง' น้ำตาซึม บทเรียน... อย่าฝืนสู่น้ำ?, 2554 : 34)
โจมตี	- ค่าเสียหายจำนวนนั้น ยังไม่นับค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูหลังอุทกภัยหนี่ที่มากมายมหาศาลไม่แพ้กันแน่นอน แล้วก็ยังไม่นับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นถ้าหากน้ำหลากทะลักเข้าโจมตีกรุงเทพมหานคร	('น้ำ' กับ 'อุทกภัย' 'คน' กับ 'ธรรมชาติ', 2554 : 20")

ตาราง 1 (ต่อ)

วงความหมาย สงคราม	บริบทจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์	ที่มา
จุโถม	- ปรากฏการณ์ ‘ทะเลสาบตอนเมือง’ เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ 27 ตุลาคม ที่ผ่านมา หลังจากมวลน้ำมหาศาลได้ <u>จุโถม</u> มาทางทิศเหนืออย่างต่อเนื่อง	(“บ้านผมก็น้ำท่วม ใช้ชีวิตเหมือนกับ ผู้ประสบภัย” พล.อ.อ.อิทธิพร ศุภวงศ์ ผู้บัญชาการทหารอากาศ. 2554 : 16)
หน้าด่าน	- ...โดยเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็น <u>เสมือนหน้าด่าน</u> แบกรับน้ำแทนกรุงเทพฯ สถานการณ์ <u>เข้าขั้นวิกฤต...</u>	(‘น้ำท่วม’ อุตฯ พิษาค แสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’, 2554 : 22)
ทำนบล้อมรอบ พระนคร	- ส่งผลให้ กทม. ตัดสินใจเลือกวิธีการป้องกันตนเอง จากภัยน้ำท่วม ด้วยการสร้าง <u>ทำนบล้อมรอบพระนคร</u> ด้วยเหตุผลสำคัญว่าเพราะกรุงเทพฯ เป็นหัวใจของ ระบบเศรษฐกิจประเทศ	(ส่องมุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขาฯ ‘มูลนิธิ สืบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’, 2554 : 13)
ชัยภูมิ	- เพราะฉะนั้น “ <u>ชัยภูมิ</u> ” ของประเทศไทยคือชัยภูมิที่ ต้องเผชิญกับภาวะผันผวนของทั้งภัยแล้งและภัยน้ำท่วม อย่างประมาทไม่ได้	(น้ำลดตอผุด, 2554 : 90)
สงคราม หายนะ	- ผมฟังเพลงน้อยลง ดู/อ่านสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในฝั่ง <u>บันเทิงน้อยลง</u> ในช่วงที่น้ำกำลังท่วม ใจคอมันไม่บันเทิง เอาเสียเลย เพราะมันแต่ไปสนใจระดับน้ำ อยากรู้ว่าน้ำ จะลดลงหรือยัง น้ำขึ้นมากน้อยเพียงใด ผมไม่เคยอยู่ใน ภาวะสงคราม แต่น้ำท่วมคงจะคล้ายๆ <u>สงคราม</u> อยู่บ้าง อาทิ เป็นหายนะของคนหมู่มาก	(น้ำท่วมขโมยความบันเทิง ไป (เกือบ)หมด, 2554 : 64)
สงคราม	- ในยามที่ต้องทำ <u>สงคราม</u> กับน้ำเช่นนี้ ทั้งรัฐบาลเพื่อ ไทย และกองทัพ ก็ต้องพักรบเรื่องการแย่งชิงอำนาจใน กองทัพ	(สงครามน้ำ-สงคราม อำนาจ ‘ปู-ปิ๊กตู’ คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน. และศึกหน้าห้อง ‘ปิ๊กอ้อด’, 2554 : 14)

ตาราง 1 (ต่อ)

วงความหมาย สงคราม	บริบทจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์	ที่มา
สงคราม	- ในยามที่ต้องทำสงครามกับน้ำเช่นนี้ ทั้งรัฐบาลเพื่อไทย และกองทัพ ก็ต้องพักรบเรื่องการแย่งชิงอำนาจในกองทัพ	(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ ‘ปุ-บึกตู’ คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน. และศึกหน้าห้อง ‘บึกอ้อด’, 2554 : 14)
ต่อกร	- ...เธอเล่าให้ฟังถึงเบื้องหลังความคิดที่ปลุกให้ลุกขึ้นมาต่อกรกับน้องน้ำ ว่ามันเริ่มมาจากการฟังนักวิชาการประเมินว่าสำหรับฝั่งธนาฯ แล้ว ต้องท่วมนาน...	(บางระจัน 54, 2554 : 87)
ต่อสู้	- การต่อสู้กับพลังน้ำ มิได้มีแต่เฉพาะหน่วยการปกครองท้องถิ่นเท่านั้น โรงงาน หมู่บ้านจัดสรร มหาวิทยาลัย โรงเรียน เขตวัด บ้านของปัจเจกบุคคล ฯลฯ ต่างก็มีความพยายาม ไม่มากก็น้อยที่จะต่อสู้กับมหาภัยพิบัติในครั้งนี้ด้วย	(การเมืองและการบริหาร อุทกภัย ระหว่างหน่วยเล็กและหน่วยใหญ่, 2554 : 67)
พ.ร.ก. ฉุกเฉิน	- อีระชน มโนมัยพิบูลย์ รองผู้ว่าฯ กทม. กลับเห็นว่า ‘ประตุระบายน้ำคลองสามวา’ จะต้องมีการควบคุมมวลชนที่ขัดขวางการระบายน้ำในจุดนี้ แต่หากเกิดปัญหาขึ้นมาอีก รัฐบาลควรจะประกาศ ‘พ.ร.ก. ฉุกเฉิน’ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ควบคุมมวลชนได้	ตลาดนัดการเมือง (เนชั่น สุดสัปดาห์, 2554 : 10)
หญิงเหล็ก เสริมทัพ	- ยิ่งได้หญิงเหล็กจากภาคเอกชนอย่าง ‘ไก่อ๊’ สรรุช ธงศิลา เจ้ใหญ่แห่งมูลนิธิปูนซีเมนต์ไทย มาเสริมทัพ ยิ่งทำให้ภารกิจของคนฝั่งธนาฯ สมบูรณ์มากขึ้น...	(บางระจัน 54, 2554 : 87)
แม่ทัพ ลุย	- โดยมีบึกจู้ พล.ร.ท. ทวีวุฒิ พงศ์พิพัฒน์ รองเสธ.ทร. เป็นแม่ทัพลงลุยพื้นที่ รวมทั้งการช่วยผลักดันน้ำในเขตกรุงเทพฯ	(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ “ปุ-บึกตู” คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน. และศึกหน้าห้อง”บึกอ้อด”, 2554 : 16)

ตาราง 1 (ต่อ)

วงความหมาย สงคราม	บริบทจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์	ที่มา
สรรพกำลัง	- ...ถึงเราจะระดมทุกสรรพกำลัง ทำทุกอย่างที่ทำได้ จนสามารถปกป้องแทนพิมพ์ให้อยู่รอดปลอดภัยจากน้ำ เจ้าพระยาที่เอ่อล้นทะลักข้ามแนวกันมาได้...	(น้ำท่วม, 2554 : 4)
ยุทธศาสตร์ ปกป้อง	- ทั้งที่ ‘ศปภ.’ มียุทธศาสตร์ว่าต้องปกป้อง ‘นิคมอุตสาหกรรมบางชัน’ ซึ่งอยู่ท้ายประตูระบายน้ำคลองสามวา ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ว่าฯ กทม. ถึงกับต้องออกมาเรียกร้องหาความชัดเจนจากรัฐบาล	(เบื้องหลังคน-เบื้องหลัง ข่าว: มวลน้ำปะทะ มวลชน, 2554 : 8)
วอร์รูม สู้	- ...ในส่วนของ ทบ. พล. อ. ประยุทธ์ สั่ง บิ๊กโต้ง พล.ท. อุดมเดช สีตบุตร แม่ทัพภาคที่ 1 บินด่วนไปตั้ง <u>วอร์รูมสู้กับน้ำ</u> ที่อยุธยา กินนอนอยู่ที่นั่นเลย	(“สงครามน้ำ-สงคราม อำนาจ ‘ปู-บิ๊กตู’ คู่พระ นาง กับเกาเหลา กอ. รมน. และศึกหน้าห้อง ‘บิ๊กอ้อด’, 2554 : 14)
รักษากรุง	- น้ำท่วมโลกของคนไทยครั้งนี้ ชาวบ้านรู้สึกกันมาก (ขึ้น) กับมาตรการการรักษากรุงไม่ให้แตก	(น้ำท่วมขมโยมความบันเทิง ไป (เกือบ) หมด, 2554 : 64)
ตีฝ่าวงล้อม	- ขณะที่บ้านกำลังจมน้ำ เพราะอยู่แถวๆ คลองภาษีเจริญ รสนา โตสิตระกูล ส.ว. กทม. เลือกที่จะป้องกัน บ้านตนเพียงเล็กน้อย แล้วตัดสินใจเก็บกระเป๋าออกจากบ้าน <u>ตีฝ่าวงล้อม</u> นองน้ำ พาชชาวบ้านปกป้องถนน พระราม 2 เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์	(บางระจัน 54, 2554 : 87)
ปล้นสะดม	- ใครจะคิดกันว่า คนไทยจะอดอยากขาดแคลนแสนสาหัสและจนแถมถึงกับต้อง <u>ปล้นสะดม</u>	(‘น้ำ’ กับ ‘อุทกภัย’ ‘คน’ กับ ‘ธรรมชาติ’, 2554 : 20”)

จากตาราง 1 ข้างต้น ผู้วิจัยจะแสดงรายละเอียดการวิเคราะห์ชุดคำหาอุทกภัย คือ สงคราม ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอบทความ “ตลาดนัดการเมือง” ในหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ ได้เลือกใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อประกอบสร้างความคิดเกี่ยวกับมหาอุทกภัยว่าเป็น “สงคราม” โดยใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ “ศึก” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “นี่ก็หายไปนาน วันนี้ไผ่ล่มาแล้ว เพราะเห็นว่ำน้องสาวสุดที่รัก ถูกกดดันหนักทั้งศึกในและศึกนอก มินับ ‘ศึกน้ำ’ที่ยังไม่มีท่าทีว่าลดลงไปง่ายๆ พล.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงสื่อสารถึงคนไทยผ่านทวิตเตอร์ “วันนี้ขออนุญาตส่งความห่วงใยมายังทุกท่านที่ประสบภัยน้ำท่วม ทั้งทางตรงและทางอ้อม ความจริงผมแอบทำงานอยู่ห่างๆ...”

(ตลาดนัดการเมือง. 2554 : 10)

จากตัวอย่าง (1) สื่อมวลชนได้นำเสนอว่า มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 ได้นำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัย คือ สงคราม โดยใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง เพื่อเปรียบเทียบ “สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ” เป็น “สงคราม” ดังจะเห็นได้จากการเลือกใช้คำว่า “ศึก” ทำหน้าที่เป็นแบบเปรียบเทียบ ถูกนำมาเปรียบเทียบซึ่งเรียกว่าแบบที่ถูกเปรียบเทียบคือ “น้ำท่วม” ซึ่งไม่ปรากฏอยู่ในบริบทของเนื้อหา แต่ก็สามารถเข้าใจได้จากการนำความหมายแบบเปรียบเทียบมาใช้กับแบบที่ถูกเปรียบเทียบ กล่าวคือนำคำ “ศึก” ซึ่งเป็นคำนาม หมายถึง การใช้กำลังประหัตประหารกันอย่างรุนแรงระหว่างรัฐหรือประเทศตั้งแต่ 2 รัฐ หรือ 2 ประเทศขึ้นไป เช่น ศึกชายแดน, การต่อสู้ระหว่างบุคคลกับบุคคลหรือระหว่างพวกหนึ่งกับอีกพวกหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556 : 1146) มาเปรียบเทียบกับน้ำท่วม ดังจะเห็นได้จากคำว่า ‘ศึกน้ำ’ ซึ่งสามารถสื่อความหมายว่ามหาอุทกภัยครั้งนี้มนุษย์กำลังต่อสู้กับธรรมชาติ นำไปสู่การสร้างมโนทัศน์ให้กับผู้รับสารว่าน้ำท่วมเป็นศึกสงคราม ที่มีใช้ระหว่างคนกับคน แต่เป็นสงครามระหว่างคนกับน้ำ ถือเป็นประกอบสร้างธรรมชาติในฐานะที่เป็นศัตรูของมนุษย์ นอกจาก “ศึก” จะเป็นแบบเปรียบกับ “น้ำท่วม” แล้ว ยังเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เปรียบเทียบถึงปัญหาของนักการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงมหาอุทกภัย ดังปรากฏในบริบทตัวอย่างข้างต้นที่ว่า “ศึกในและศึกนอก” ซึ่งแม้จะไม่ปรากฏถ้อยคำซึ่งเป็นแบบที่ถูกเปรียบเทียบ แต่ก็สามารถนำไปสู่การเปรียบเทียบให้เห็นว่า ศึกในและศึกนอกนั้นหมายถึงศึกระหว่างพรรคการเมือง โดย “ศึกใน” ก็คือปัญหาการต่อสู้และความขัดแย้งภายในของคนในพรรคเพื่อไทย อันมีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรค และ “ศึกนอก” อันหมายถึง การต่อสู้ของพรรคเพื่อไทยกับพรรคการเมืองอื่น ๆ นั้นเอง

สื่อมวลชนได้ใช้แนวคิดอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เพื่อนำเสนอภาพมหาอุทกภัยว่าเป็นสงคราม โดยเชื่อมโยงเข้ากับเหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สองมาใช้สร้างความหมายของมหาอุทกภัยให้กลายเป็นสงคราม ดังตัวอย่างในบทความ “บางระจัน 54” ในหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์

(2) “200 กว่าปีที่แล้ว อภิมหาที่พม่าจะยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา แต่ปรากฏว่าระหว่างทางเจอกับชาวบ้านในหมู่บ้านเล็กๆ ที่ชื่อบางระจัน หยิบมีดดาบ หล่ปืนใหญ่กันตามมีตามเกิด ต้านทัพเอาไว้ได้หลายเดือน ทัพมโหฬารของพม่าบุกเข้าเมืองหลวงกะเขาไม่ได้สักที

ปี 2554 ทัพนองน้ำหวังจะกลืนกินถนนพระราม 2 เมืองหลวงก็ยอมยกธง แต่ยังมีชาวบ้าน ผังธนา กลุ่มเล็กๆ นี้ที่ไม่ยอมพ่ายแพ้ และทำทุกอย่างเพื่อปกป้องถนนสายนี้เอาไว้ แล้วก็ทำสำเร็จ แต่จะยันทัพไว้ได้ตลอดรอดฝั่งหรือไม่ขึ้นอยู่กับเมืองหลวงที่จะส่งเครื่องต้นน้ำเครื่องสูบน้ำ มาช่วย”

(บางระจัน 54. 2554 : 87)

จากตัวอย่างข้างต้นสื่อมวลชนได้นำเสนอโมโนทัศน์ “มหาอุทกภัย คือ สงคราม” ได้อย่างชัดเจน แม้ว่ามหาอุทกภัยครั้งนี้จะเกิดขึ้นทั่วประเทศ แต่สื่อมวลชนกลับมุ่งนำเสนอภาพ การพยายามปกป้องกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยจากน้ำท่วมของชาวผังธนา เพื่อแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับความสำคัญในเชิงพื้นที่ ไปเปรียบเทียบแบบสหบทเข้ากับเหตุการณ์ “อภิมหาทัพพม่าจะยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา” แต่มีชาวบ้านบางระจัน เป็นค่ายป้องกันตัวเองของชาวบ้าน เมืองสิงห์บุรีและเมืองต่างๆ ที่พากันมาหลบภัยกองทัพพม่าที่บางระจัน ในคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่สอง สามารถต้านทานการเข้าตีเมืองของกองทัพพม่าได้หลายครั้ง จนได้ชื่อว่า “เข้มแข็งกว่า กองทัพของกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้น” และมีกิตติศัพท์เลื่องลือในด้านวีรกรรมความกล้าหาญใน ประวัติศาสตร์ไทย โดยมีอนุสาวรีย์สร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงวีรกรรมในครั้งนี้ในจังหวัดสิงห์บุรี ดังแสดง ในอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบเทียบ	แบบที่ถูกเปรียบเทียบ
กรุงศรีอยุธยา	กรุงเทพมหานคร
ชาวบ้านบางระจัน	ชาวบ้านผังธนา
กองทัพพม่า	ทัพนองน้ำ
มีตดาบ, หล่อปืนใหญ่	เครื่องต้นน้ำ, เครื่องสูบน้ำ

เห็นได้ว่าสื่อมวลชนได้ใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อเปรียบเทียบเหตุการณ์ สองเหตุการณ์เข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน นั่นคือ เหตุการณ์สงครามการรบระหว่างกองทัพพม่ากับชาวบ้าน บางระจันใน ระหว่าง ปี พ.ศ. 2307-2309 เข้ากับสงครามการต่อสู้ระหว่างคนกับน้ำ ในปี พ.ศ. 2554 ในลักษณะที่ปรากฏแบบเปรียบเทียบ แต่ไม่ปรากฏแบบที่ถูกเปรียบเทียบอย่างชัดเจน แต่ผู้รับสารก็สามารถ เชื่อมโยงเรื่องราวที่เกิดจากถ้อยคำอุปลักษณ์ “กรุงศรีอยุธยา” คือ “กรุงเทพมหานคร”, “ชาวบ้าน บางระจัน” คือ “ชาวบ้านผังธนา”, “กองทัพพม่า” คือ “ทัพนองน้ำ” และ “มีตดาบ, หล่อปืนใหญ่” คือ “เครื่องต้นน้ำ, เครื่องสูบน้ำ”

สอดคล้องกับตัวอย่างที่ (3) ที่นำเสนอการเปรียบเทียบมหาอุทกภัย คือ สงคราม ในลักษณะของการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง ดังตัวอย่างบทความ ‘น้ำท่วม’ อุตุฯ พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’ ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์รายสัปดาห์

(3) “...โดยเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นเสมือนหน้าด่านแบกรับน้ำแทนกรุงเทพฯ สถานการณ์เข้าขั้นวิกฤต...”

(‘น้ำท่วม’ อุตะฯ พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’. 2554 : 22)

การเปรียบเทียบในข้อความที่ว่า “จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นเสมือนหน้าด่าน” ได้แสดงให้เห็นกลวิธีทางภาษาที่สื่อมวลชนได้เสนอถ้อยคำอุปลักษณ์ “หน้าด่าน” ซึ่งเป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อสื่อความหมายถึงแบบที่ถูกเปรียบ คือ “จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยเขียนอิงเหตุการณ์ประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ซึ่งในครั้งนั้นก็เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมขึ้นเช่นเดียวกันกับครั้งนี้ ต่างกันเพียงแต่ในปี พ.ศ. 2554 นั้นจังหวัดพระนครศรีอยุธยากลายเป็น “เมืองหน้าด่าน” ที่มีได้อยู่ในฐานะเมืองราชธานี จึงกลายเป็นเมืองแรกที่ต้องสู้เพื่อไม่ให้ข้าศึกบุกถึงเมืองหลวง ซึ่งในที่นี้ สื่อมวลชนได้เลือกใช้คำ “แบกรับน้ำแทนกรุงเทพฯ” เป็นการแสดงให้เห็นการจัดลำดับความสำคัญของจังหวัดอื่นว่าด้อยกว่ากรุงเทพฯ นำมาซึ่งการสร้างความรู้สึกในเรื่องความสำคัญให้ประชาชนคล้อยตามนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำในเรื่องของมาตรฐานการป้องกัน การช่วยเหลือของภาครัฐในที่สุด

สอดคล้องกับการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนในบทความ 2 มุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขานา ‘มูลนิธิสืบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’ ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์รายสัปดาห์ที่ได้แสดงให้เห็นว่ากรุงเทพมหานครนั้นมีความสำคัญมากกว่าจังหวัดอื่นๆ ที่ถูกน้ำท่วม ดังตัวอย่าง

(4) “ส่งผลให้ กทม. ตัดสินใจเลือกวิธีการป้องกันตนเองจากภัยน้ำท่วม ด้วยการสร้างทำนบล้อมรอบพระนคร ด้วยเหตุผลสำคัญว่าเพราะกรุงเทพฯ เป็นหัวใจของระบบเศรษฐกิจประเทศ”

(สองมุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขานา ‘มูลนิธิสืบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’. 2554 : 13)

จากตัวอย่างสื่อมวลชนได้นำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัยสองมุม ในมุมแรกเลือกใช้กลวิธีนำเสนอว่ากรุงเทพฯ เป็นเมืองที่สำคัญกว่าจังหวัดอื่น โดยการใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างตั้งข้อความ “สร้างทำนบล้อมรอบพระนคร” และ “กรุงเทพฯ เป็นหัวใจของระบบเศรษฐกิจประเทศ” ซึ่งถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เป็นแบบเปรียบเทียบก็คือ คำว่า “ทำนบ” ซึ่งเปรียบได้กับปราการป้องกันข้าศึกศัตรูกับคำว่า “หัวใจ” ในความหมายแรกหมายถึงอวัยวะหนึ่งในร่างกายมีหน้าที่สำคัญคือสูบฉีดเลือดไปเลี้ยงร่างกายเพื่อให้มนุษย์ยังมีชีวิตอยู่ได้ และแบบที่ถูกเปรียบก็คือ “กรุงเทพฯ” ผ่านการใช้คำเชื่อม “กรุงเทพฯ เป็นหัวใจ” ดังนั้นจากตัวอย่างข้างต้น ผู้อ่านจะสามารถเข้าใจความหมายได้ว่าหากเปรียบเศรษฐกิจเป็นร่างกายของมนุษย์แล้ว ข้อความที่สื่อมวลชนนำเสนอได้แสดงให้เห็นว่า กรุงเทพฯ นั้นมีความสำคัญมากที่สุด จึงนำไปสู่การสร้างคุณค่าให้กับกรุงเทพฯ เป็น “หัวใจ” ของประเทศ ดังแสดงในอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบ

เมืองหน้าด่าน

แบบที่ถูกเปรียบ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ดังนั้นจากบริบทที่สื่อมวลชนได้นำเสนอ ข้อความดังกล่าวจึงกลายเป็นวาทกรรมที่ชูให้กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางของประเทศไทย ดังนั้นการปกป้องเมืองหลวงจึงกลายเป็นอำนาจอันชอบธรรม ภายใต้กรอบวาทกรรมกับการพัฒนา ทำให้สามารถใช้เป็นเหตุผลสำคัญที่ต้องทุ่มสร้าง “ทำนบ” เพื่อล้อมรอบปกป้อง “พระนคร” ซึ่งก็คือกรุงเทพฯ นับเป็นการให้คุณค่าเชิงพื้นที่แสดงให้เห็นว่ากรุงเทพฯ คือ พระนคร อันเป็นเมืองหลวงที่ต้องปกป้องจากน้ำท่วม “ทำนบ” จึงกลายเป็นเครื่องหมายขีดเส้นแบ่งระหว่างความเป็นเมืองกับชนบท นำไปสู่วิถีปฏิบัติที่มนุษย์เลือกกระทำผ่านความหมายของพื้นที่อย่างไม่เท่าเทียม เพียงเพื่อจะกั้นน้ำและรักษาตัวเมืองไว้โดยไม่สนใจว่าน้ำที่ถูกทำนบกั้นนั้นจะไหลเข้าท่วมพื้นที่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ถูกลดคุณค่าให้เป็นเพียง “เมืองหน้าด่าน”

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกิดจากโครงสร้างทางความคิด เราสามารถเข้าใจอุปลักษณ์นี้ได้เพราะมีการทับซ้อนระหว่างขอบเขตของมโนทัศน์ต่างๆ นั่นเป็นเพราะการที่มีมิติทางความคิดทั้งหลาย (Mental Spaces) หรือพื้นที่ทางมโนทัศน์ (ณัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์. 2554 : 75-78) มีการเชื่อมต่อกันอย่างเป็นระบบ หมายความว่าวัตถุหรือองค์ประกอบในมิติทางความคิดหนึ่งไปสัมพันธ์กับวัตถุหรือองค์ประกอบในอีกมิติทางความคิดหนึ่ง ดังที่สื่อมวลชนได้นำเสนอในบทความน้ำท่วมขมโยความบันเทิงไป (เกือบ) หมดจากหนังสือพิมพ์ชิ้นสุดสัปดาห์ที่ใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างในการเปรียบเทียบมหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 ว่าเป็น “ภาวะสงคราม” ดังตัวอย่าง (5)

(5) “ผมฟังเพลงน้อยลง ดู/อ่านสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในฝั่งบันเทิงน้อยลง ในช่วงที่น้ำกำลังท่วม ใจคอมันไม่บันเทิงเอาเสียเลย เพราะมัวแต่ไปสนใจระดับน้ำ อยากรู้ว่าน้ำจะลดลงหรือยัง น้ำขึ้นมากน้อยเพียงใด ผมไม่เคยอยู่ในภาวะสงคราม แต่น้ำท่วมคงจะคล้ายๆ สงครามอยู่บ้าง อาทิ เป็นหายนะของคนหมู่มาก การกินการอยู่ไม่ปกติ มีข่าวลือมากมาย (เกี่ยวกับน้ำ) มีคนตาย มีทหารมาช่วยประชาชน ฯลฯ”

(น้ำท่วมขมโยความบันเทิงไป (เกือบ) หมด. 2554 : 64)

จากประโยค “ผมไม่เคยอยู่ในภาวะสงคราม” เป็นการนำเสนอที่สื่อมวลชนได้ใช้กลวิธีทางภาษามาจากวัจนกรรมการบอกเล่าเพื่อให้ผู้รับสารรู้สึกร่วมว่าทั้งสื่อมวลชนและผู้อ่านนั้นต่างไม่เคยตกอยู่ในภาวะสงครามมาก่อน แต่ทุกคนล้วนทราบกันดีว่าสงครามนั้นเป็นอย่างไร (จากสื่อต่างๆ นั่นเอง) มาเปรียบเทียบเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมว่ามหาอุทกภัยนั้นก็ไม่ได้ต่างจากสงคราม ดังปรากฏในข้อความ “น้ำท่วมคงจะคล้ายๆ สงครามอยู่บ้าง” โดยใช้กลวิธีการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างที่มีแบบเปรียบเป็น “สงคราม” และแบบที่ถูกเปรียบเป็น “น้ำท่วม” นำมาเปรียบเทียบกันโดยปรากฏคำเชื่อม “คล้าย” ทำให้ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงความหมายสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจน

ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจนอกเหนือไปจากการประกอบสร้างความจริงว่ามหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 คือ สงคราม ปราบกฏในบทความ บางระจัน 54 ของหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ ที่นำเสนอให้เห็นว่าสื่อมวลชนได้มองเพียงแค่ภาพของความรุนแรงของมหาอุทกภัยว่ามีลักษณะเหมือนสงคราม แต่ยังได้ใช้กลวิธีการนำเสนอที่ลดทอนความรุนแรงและน่ากลัวของน้ำท่วม ด้วยการเปรียบเทียบว่าน้ำท่วม คือ มนุษย์ โดยใช้คำเรียกน้ำท่วมว่า “น้องน้ำ” ซึ่งตามความหมายตรง “น้อง” แปลว่า ผู้ร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันและเกิดทีหลัง ลูกของอาหรือลูกของน้า, เรียกคนที่อายุคราวน้อง, ออกทีหลัง, มาทีหลัง หรือหากเป็นคำวิเศษณ์หมายถึง จวนจะเป็น, ใกล้จะเป็น, เกือบจะเป็น เช่น น้องๆ อธิบัติเข้าไปแล้ว

เมื่อใช้คำว่าน้อง มารวมกับคำว่า น้ำ จนเกิดเป็นคำ “น้องน้ำ” เพื่อเรียกมหาอุทกภัย ในปี พ.ศ. 2554 จึงทำให้ลดความรู้สึกของสังคมที่มีต่อมหาอุทกภัยลง สร้างความรู้สึกน่ารัก น่าเอ็นดู และนุ่มนวลมากขึ้น ดังปรากฏในตัวอย่าง (6)

(6) “กองทัพ‘น้องน้ำ’ นับหมื่นล้านลูกบาศก์เมตร เคลื่อนทัพลงมาเมืองหลวง ผู้คนแตกตื่น เสียขวัญ เพราะผู้หลักผู้ใหญ่ที่บัญชาการทะเลาะเบาะแว้งกันเอง”

(บางระจัน 54. 2554 : 87)

บทความ “บางระจัน 54” สื่อมวลชนได้ใช้กลวิธีการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างแบบสองชั้น โดยชั้นแรกเปรียบเทียบ น้องน้ำ คือ น้อง (น้องสาว, คนที่อายุน้อยกว่า) เพื่อประกอบสร้างความหมายให้กับมหาอุทกภัย ส่วนชั้นที่สอง สื่อมวลชนได้เปรียบเทียบมหาอุทกภัย คือ สงคราม ดังจะแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบเทียบ	แบบที่ถูกเปรียบเทียบ
กองทัพน้องน้ำ	น้ำท่วม
เคลื่อนทัพ	การไหลของน้ำจากที่หนึ่งสู่ที่หนึ่ง
เมืองหลวง	กรุงเทพมหานคร

กลวิธีในการอุปลักษณ์ของสื่อมวลชนเป็นลักษณะที่ปรากฏแบบเปรียบเทียบ แต่ไม่ปรากฏแบบที่ถูกเปรียบเทียบ อันประกอบด้วยถ้อยคำอุปลักษณ์ “กองทัพน้องน้ำ” ที่แม้จะไม่ปรากฏแบบที่ถูกเปรียบเทียบแต่ก็แสดงให้เห็นว่าหมายถึงน้ำท่วม ทั้งนี้ในการเลือกใช้คำ “น้องน้ำ” เพื่อมาแทนความหมายของน้ำท่วมถือเป็นการลดทอนความน่าหวาดกลัวรวมไปถึงคุณค่าของธรรมชาติ เพื่อเป็นการสร้างความรู้สึกให้ผู้อ่านเกิดความผ่อนคลายและมองว่ามหาอุทกภัยไม่ได้มีความน่ากลัว ส่วนถ้อยคำ “เคลื่อนทัพ” ก็นำมาใช้แทนเพื่อสื่อความหมายถึงการไหลของน้ำจากพื้นที่ภาคกลางตอนบนไปสู่กรุงเทพมหานคร เสมือนว่าเป็นกองทัพมาจากค่ายบางระจันเคลื่อนทัพเข้าสู่เมืองหลวง และถ้อยคำ “เมืองหลวง” ก็ได้มีการนำไปใช้เพื่อเปรียบเทียบกับกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ถึงแม้ว่าสื่อมวลชนจะประกอบสร้างความหมาย

ของมหาอุทกภัยในลักษณะของการลดทอนความเลวร้ายและน่ากลัวของน้ำท่วมลง แต่สื่อมวลชนก็ยังมิได้ละทิ้งกรอบมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติว่า มหาอุทกภัย คือ สงคราม ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับมหาอุทกภัย จากตัวอย่างที่ (7)-(8)

(7) “...เธอเล่าให้ฟังถึงเบื้องหลังความคิดที่ปลุกให้ลุกขึ้นมาต่อกรกับน้องน้ำ ว่ามันเริ่มมาจากการฟังนักวิชาการประเมินว่าสำหรับฝั่งธนฯ แล้ว ต้องท่วมยาวนาน...”

(บางระจัน 54. 2554 : 87)

สอดคล้องกับเนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอในบทความเดียวกันในตัวอย่าง (8)

(8) “...เมื่อมองเห็น‘มवलน้ำ’ที่ต้องลำเลียงลงทะเล ‘รสนา’ จึงเริ่มประสานเครือข่ายอย่างเอาจริงเอาจังมากขึ้นเพื่อเอาน้องน้ำ 3 ล้าน ลบ.ม. ออกไปให้ได้เร็วที่สุด ยิ่งได้หญิงเหล็กจากภาคเอกชนอย่าง ‘โก้’ สรรุช ธงศิลา เจ้ใหญ่แห่งมูลนิธิปูนซีเมนต์ไทย มาเสริมทัพ ยิ่งทำให้ภารกิจของคนฝั่งธนฯ สมบูรณ์มากขึ้น...”

(บางระจัน 54. 2554 : 87)

ตัวอย่างในบทความ บางระจัน 54 และบทความ ศิลปะเมื่อน้ำท่วม ศิลปะหลังน้ำลด ย้ำให้เห็นว่า มหาอุทกภัย คือ สงคราม แม้จะใช้คำเรียก น้ำท่วม ว่า น้องน้ำ แต่ในบริบทของเนื้อหายังได้เลือกนำคำศัพท์เกี่ยวกับสงคราม มาใช้เพื่ออุปลักษณ์เชิงโครงสร้างให้เห็นว่ามหาอุทกภัย คือ สงคราม อยู่ดี ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
ต่อกร	ต่อสู้
น้องน้ำ	น้ำท่วม
มवलน้ำ	กองทัพ
หญิงเหล็ก	‘โก้’ สรรุช ธงศิลา
เสริมทัพ	การนำบุคคลมาช่วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสื่อมวลชนได้ประกอบสร้างภาพมหาอุทกภัย คือ สงคราม ผ่านการเปรียบเทียบ “มหาอุทกภัย” คือ “สงคราม” มี “น้องน้ำ” เป็น “ข้าศึก” ที่ “ยกกองทัพ” คือ “มवलน้ำ” บุกรุกเข้าตีเมืองต่างๆ (เปรียบเทียบกับเหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง) ดังนั้น การนำเสนอของสื่อมวลชนจึงมีลักษณะของการผูกเรื่องราวเหตุการณ์น้ำท่วมให้เหมือนกับเหตุการณ์สงครามในอดีตไม่เว้นแม้กระทั่งเมื่อน้ำได้ท่วมมาถึงพื้นที่สำคัญของประเทศไทยในปัจจุบัน สื่อมวลชนก็ได้ใช้กลวิธีการนำเสนอข้อมูลให้มีความเกี่ยวโยงกัน เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและเป็นการผลิตซ้ำมโนทัศน์มหาอุทกภัย คือ สงคราม ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ดังที่ปรากฏในแผนผังข้างต้นได้แสดงให้เห็นกลวิธีการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างที่ปรากฏแบบเปรียบเทียบแต่ไม่ปรากฏแบบที่ถูกเปรียบอยู่ในเนื้อหาของบทความผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ “ต่อกร” ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในความหมายของการต่อสู้ในศึกสงคราม แต่ทั้งนี้ในเนื้อหากลับแสดงความหมายถึงการต่อสู้กับมหาอุทกภัย คำว่า “น้องน้ำ” จึงถูกนำมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบที่สื่อความหมายถึงน้ำท่วม คำ “มวลงน้ำ” ก็ถูกเปรียบเทียบเป็นมนุษย์เฉกเช่นเดียวกับ “มวลงคน” แสดงให้เห็นถึงจำนวน ปริมาณ ที่มีมากมายมหาศาล คำ “หญิงเหล็ก” ที่ให้ความหมายถึงผู้หญิงที่มีความแข็งแกร่ง นำมาใช้เปรียบเทียบกับผู้หญิงที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการแก้ปัญหา น้ำท่วม และสุดท้ายคือคำ “เสริมทัพ” ที่ถูกนำไปใช้เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่าน้ำท่วมนั้นคือสงคราม เพราะฉะนั้นการแก้ไขปัญหา น้ำท่วมก็คือการต่อสู้ในศึกสงครามที่จำเป็นต้องมีการเรียกนักรบต่างๆ เข้ามาเสริมให้กองทัพเข้มแข็งนั่นเอง

นอกจากการประกอบสร้างความหมายของวาทกรรมมหาอุทกภัย คือ สงคราม แล้ว สื่อมวลชนยังได้ประกอบสร้างวาทกรรมพื้นที่ของมนุษย์ผ่านการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง ดังปรากฏในตัวอย่างที่ (9)

(9) “น้ำท่วมโลกของคนไทยครั้งนี้ ชาวบ้านรู้สึกกันมาก (ขึ้น) กับมาตรการการรักษากรุงไม่ให้แตก แต่พวกเขากลับถูกน้ำท่วมซ้ำซากอย่างจำเจ มีทั้งความน้อยเนื้อต่ำใจ ความรู้สึกที่โลกนี้ไม่ยุติธรรม ความคับแค้น ฯลฯ ดูข่าวโทรทัศน์ที่ไร ก็เห็นข่าวกรุงเทพฯ มีศักยภาพในการป้องกันน้ำท่วมได้ ส่วนน้ำที่ท่วมนาข้าว สวนผัก สวนผลไม้ของตน ไม่รู้ว่าจะลดเมื่อไร ต้องเผชิญน้ำท่วมไปตามยถากรรม แหม! คนบ้านนอก ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ก็มีหัวใจที่เจ็บปวดเป็นนะครับ”

(น้ำท่วมขโมยความบันเทิงไป (เกือบ) หมด. 2554 : 64)

มโนทัศน์ที่สื่อมวลชนเสนอว่า น้ำท่วม คือ ข้าศึก ที่บุกเข้ามารุกรานประเทศ เป็นการสร้างความรู้สึกให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกว่าน้ำท่วมครั้งนี้ไม่ต่างไปจากกองทัพพม่าที่เข้ามาตีกรุงศรีอยุธยา ให้แตกพ่าย ทำให้สื่อมวลชนได้ใช้มิติทางประวัติศาสตร์เพื่อเสนอภาพความรุนแรงของมหาอุทกภัย ให้เทียบเท่ากับสงครามในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และถ้อยความรู้สึกแห่งสงครามครั้งนั้นมาสู่การสร้างความรู้สึกร่วมของผู้คนในสังคมผ่านการเปรียบเทียบแล้ว บทความยังได้นำเสนอให้เห็นว่าสื่อมวลชนได้ใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อเสนอความเป็นเจ้าของพื้นที่ ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบเทียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
รักษากรุง	กรุงเทพมหานคร

จากแผนผังแสดงให้เห็นว่ามนุษย์จะต้องช่วยกันปกป้องไม่ให้ข้าศึก (น้องน้ำ) บุกรุกเข้าตีเมืองแตก และเสนอว่ามหาอุทกภัยครั้งนี้ น้ำได้เข้าท่วมพื้นที่หลายส่วนของประเทศไทย และพื้นที่เหล่านั้นถูกเปรียบเทียบผ่านแบบเปรียบเทียบที่เป็นถ้อยคำอุปลักษณ์ว่า “โลกของคนไทย” ซึ่งแสดงความหมายถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่ ความเป็นทั้งหมด ความเป็นของเรา เมื่อน้ำท่วมประเทศไทยก็เหมือนกับน้ำท่วมโลกของคนไทยด้วยนั่นเอง รวมทั้งถ้อยคำอุปลักษณ์ “รักษากรุงไม่ให้แตก” ก็เป็นแบบเปรียบเทียบที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับวาทกรรม มหาอุทกภัย คือ สงครามที่เมื่อนำคำ “รักษากรุง” มาใช้ในบริบทของน้ำท่วม จึงแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนได้เปรียบเทียบมหาอุทกภัยในครั้งนี้นี้กับสงคราม และเสนอว่ากรุงเทพมหานครนั้นมีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองราชธานี จึงจำเป็นต้องมีการรักษาปกป้องเมืองหลวงไม่ให้ถูกข้าศึกตีแตกนั่นเอง

สอดคล้องกับบทความ ‘เท่ง’ น้ำตาซึม บทเรียน... อย่าฝืนสู้น้ำ? ที่สื่อมวลชนนำเสนอในหนังสือพิมพ์เน้นสุดสัปดาห์ ลักษณะของการนำเสนอแสดงให้เห็นการผูกเรื่องรวมมหาอุทกภัยต่อเนื่องสอดคล้องกับตัวอย่างที่ได้ยกไว้ก่อนหน้านี้ว่า เมื่อเกิดสงครามขึ้นย่อมมีข้าศึกที่พยายามจะตีเมืองหลวงให้แตกแต่ยังไม่สามารถทำได้ สื่อมวลชนจึงได้นำเสนอภาพมหาอุทกภัยขณะที่กำลังท่วมในบริเวณโดยรอบกรุงเทพมหานครว่าคือ ข้าศึกที่กำลังล้อมเมืองหลวง ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (10)

(10) “ถ้าไม่เจอกับตัวเอง คงไม่รู้ถึงความยากลำบากจากสาเหตุน้ำท่วมบ้าน และปีนี้ อาจได้เจอกันถ้วนหน้า เพราะเวลาน้ำเหนือมีมากจริงๆ หลังจากน้ำล้อมกรุงไว้เมื่อสัปดาห์ก่อน และซึ่งสัปดาห์นี้เชื่อว่าน้ำคงทะลุทะลวงสู่ใจกลางกรุงเทพฯ ก็อาจเป็นไปได้”

(‘เท่ง’ น้ำตาซึม บทเรียน... อย่าฝืนสู้น้ำ?. 2554 : 34)

สื่อมวลชนใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างมาเปรียบเทียบการไหลท่วมของน้ำในมหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 ว่าเสมือนเป็นการปิดล้อมกรุงศรีอยุธยาโดยข้าศึกที่เป็นกองทัพพม่า ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบเทียบ	แบบที่ถูกเปรียบเทียบ
น้ำ	ข้าศึก
กรุง	เมืองหลวง/กรุงเทพมหานคร

ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สื่อมวลชนนำมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบคือคำว่า “น้ำ” ที่หมายถึงมหาอุทกภัย แต่ใช้สื่อความหมายถึงแบบที่ถูกเปรียบเทียบซึ่งไม่ได้แสดงในบริบทของเนื้อหาบทความในตัวอย่าง แต่ผู้รับสารก็เข้าใจความหมายว่าเป็นการเปรียบเทียบให้ “น้ำ” คือ “ข้าศึก” เพราะคำว่า “ล้อม” ที่นำมาเชื่อมนั้นแสดงให้เห็นถึงการอุปลักษณ์ให้น้ำกลายเป็นข้าศึกที่เข้าท่วมพื้นที่โดยรอบ คำ “กรุง” ก็ถูกถ่ายโยงจากกรุงศรีอยุธยามาเป็นกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่ามหาอุทกภัยที่

“น้ำล้นมกรง” นี้เหมือนกับเป็นเหตุการณ์ที่ข้าศึกเข้าปิดล้อมกรุงศรีอยุธยาเมื่อครั้งสงครามเสียกรุงนั่นเอง

เมื่อมวลน้ำหรือนองน้ำเข้าปิดล้อมเมืองหลวง ภาพต่อมาที่สื่อมวลชนประกอบสร้างเกี่ยวกับมหาอุทกภัย คือ ภาพการโจมตีเมืองหลวง จากบทความ ‘น้ำ’ กับ ‘อุทกภัย’ ‘คน’ กับ ‘ธรรมชาติ’ และบทความ เมื่อนิคมอุตสาหกรรม ‘จมน้ำ’ นักลงทุนญี่ปุ่นอ่วมอุตาฯ รถยนต์-ส่งออกสะดุด ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ได้นำเสนอให้เห็นว่าเหตุการณ์มหาอุทกภัยคือสงคราม หรือ มหาอุทกภัยคือข้าศึก โดยการเปรียบเทียบน้ำท่วมด้วยกลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง เพื่อสร้างมโนทัศน์และความหมายให้กับมหาอุทกภัยที่เข้าท่วมกรุงเทพมหานคร ดังปรากฏในข้อความต่อไปนี้ (11)-(12)

(11) “ค่าเสียหายจำนวนนั้น ยังไม่นับค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูหลังอุทกภัยหนี้ที่มากมาย มหาศาลไม่แพ้กันแน่นอน แล้วก็ยังไม่นับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นถ้าหากน้ำหลากทะลักเข้าโจมตีกรุงเทพมหานคร เมืองที่มีประชากรคร่ำๆ ราว 10 ล้านคน หรือพาลท่วมทันเลยไปถึงภาคตะวันออกของประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมหลากหลายชนิด คิดเป็นสัดส่วนสูงถึง 2 ใน 3 ของทั้งประเทศ”

(‘น้ำ’ กับ ‘อุทกภัย’ ‘คน’ กับ ‘ธรรมชาติ’. 2554 : 20)

สอดคล้องกับบทความ “เมื่อนิคมอุตสาหกรรม ‘จมน้ำ’ นักลงทุนญี่ปุ่นอ่วมอุตาฯ รถยนต์-ส่งออกสะดุด จากหนังสือพิมพ์มติชนเช่นเดียวกันที่นำเสนอว่า

(12) “ปริมาณน้ำมหาศาลดังที่กล่าวมาแล้วนั้นเองนอกจากจะสร้างความเดือดร้อนให้กับชุมชนที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นนครสวรรค์ ลพบุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยาแล้ว ยังพุ่งเข้าโจมตีสร้างความเสียหายนิคมอุตสาหกรรมของประเทศ 7 แห่ง ชนิดที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน”

(เมื่อนิคมอุตสาหกรรม ‘จมน้ำ’ นักลงทุนญี่ปุ่นอ่วมอุตาฯ รถยนต์-ส่งออกสะดุด. 2554 : 10)

บทความ (11)-(12) สื่อมวลชนเลือกใช้คำว่า “หลากทะลัก” เพื่อแสดงให้เห็นว่าน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2554 นั้นมีพลังที่รุนแรงเพียงใด แม้ว่าในอดีตเราจะเคยชินกับน้ำท่วมจากคำว่า “น้ำหลาก” หรือ “ฤดูน้ำหลาก” ซึ่งเป็นคำเรียกแทนฤดูฝนในประเทศไทยที่เมื่อฝนตกและปริมาณน้ำเพิ่มสูงขึ้นจนเกิดน้ำล้นตลิ่งก็จะทำให้น้ำหลากเข้าท่วมบ้านเรือนเรือสวนของชาวบ้านกันเป็นประจำทุกปี ถือเป็นความเคยชินในสังคมไทยสมัยนั้นเพราะเราต่างคิดว่าฤดูน้ำหลากเป็นวิถีชีวิตตามปกติ แต่ในตัวอย่างข้างต้นคำว่า “หลากทะลัก” ถูกนำมาใช้คู่กับคำว่า “โจมตี” หรือ “พุ่งโจมตี” ทำให้ความหมายของน้ำท่วมในยุคนี้จึงมิใช่ความหมายเดียวกันกับฤดูน้ำหลากในอดีตแล้ว เพราะคำว่าโจมตีนั้นหมายความว่าถึงกริยาที่ใช้กำลังบุกเข้าตี เช่น โจมตีข้าศึก (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556 : 341) จึงทำให้น้ำท่วมกลายเป็นแบบเปรียบเทียบที่ถูกรับเปรียบกับข้าศึกโดยปริยาย

สิ่งสำคัญในการนำเสนอบทความของหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์คือลักษณะของการเล่าเรื่องมีความคล้ายคลึงกับนวนิยาย เนื่องจากสื่อมวลชนมีการนำเสนอข้อมูลน้ำท่วมด้วยการผูกเรื่องหรือมีโครงเรื่องที่น่าไปสู่ความขัดแย้งจากจุดเริ่มต้นหรือเปิดเรื่อง มีการดำเนินเรื่อง มีปมปัญหาหรือจุดวิกฤติตั้งที่ได้ยกตัวอย่าง เมื่อข้อมูลข่าวสารถูกสื่อมวลชนนำเสนอโดยกลวิธีการนำเสนออย่างนวนิยาย โครงเรื่องเกี่ยวกับมหาอุทกภัยจึงมีความหลากหลาย โดยเฉพาะในส่วนของปมปัญหาหรือจุดวิกฤติ เฉกเช่นเดียวกับวาทกรรมมหาอุทกภัยที่นำเสนอให้เห็นว่าน้ำท่วมได้ไหลเข้าท่วมพื้นที่ประเทศไทยในทุกทิศทาง ซึ่งลักษณะการนำเสนอจึงสอดคล้องกับกลวิธีการเล่าเรื่องในนวนิยาย ดังตัวอย่าง (13)

(13) “ปรากฏการณ์ ‘ทะเลสาบดอนเมือง’ เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ 27 ตุลาคม ที่ผ่านมา หลังจากมวลน้ำมหาศาลได้จู่โจมมาทางทิศเหนืออย่างต่อเนื่อง”

(พล.อ.อ.อิทธิพร ศุภวงศ์. 2554 : 16)

บทความ “บ้านผมก็น้ำท่วม ใช้ชีวิตเหมือนกับผู้ประสบภัย” พล.อ.อ.อิทธิพร ศุภวงศ์ ผู้บัญชาการทหารอากาศนำเสนอในหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์เป็นลักษณะการนำเสนอปมปัญหาหรือจุดวิกฤติในมุมที่สองที่สื่อมวลชนประกอบสร้างขึ้นเพื่อให้เห็นความรุนแรงหรือแรงกระทำที่มหาอุทกภัยได้กระทำต่อประเทศไทย เพื่อผลิตซ้ำวาทกรรมมหาอุทกภัยคือสงครามด้วยการเสนอให้เห็นว่า “มวลน้ำมหาศาลได้จู่โจมมาทางทิศเหนือ” แทนที่สื่อมวลชนจะใช้คำว่าน้ำท่วมกลับเลือกใช้คำสร้างภาพเพื่อแสดงให้เห็นถึงขนาด ความยิ่งใหญ่ หรือความรุนแรง ด้วยการใช้คำว่า “มวล” อันหมายถึงทั้งหมดทั้งสิ้น ทั้งปวง (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556 : 884) มาผสมกับคำว่า “น้ำ” เพื่อสร้างความรู้สึกที่น้ำท่วมที่เกิดขึ้นนั้นมีขนาดและปริมาตรมหาศาลเหมือนข้าศึกที่พร้อมจะจู่โจม ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
มวลน้ำ	ข้าศึก
จู่โจม	น้ำเข้าท่วม
โจมตี	น้ำเข้าท่วม

จากตัวอย่างที่ (11), (12) และ (13) มีการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ว่า “มวลน้ำ” ซึ่งเป็นคำที่สื่อความหมายเชื่อมโยงกับสงคราม เพราะคำว่า “มวลน้ำ” นั้นได้รับการประกอบสร้างจากสื่อมวลชนเพื่อทำให้ธรรมชาติกลายเป็นข้าศึก ถึงแม้ว่าสื่อมวลชนจะมีได้แสดงแบบที่ถูกเปรียบตามหลักการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง แต่ก็มีมีการแสดงให้เห็นภาพของการต่อสู้จากการเลือกใช้คำว่า “โจมตี” ที่มีความหมายว่า ใช้กำลังเข้าตี เช่น โจมตีข้าศึก (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556 : 341) และ “จู่โจม” ที่มีความหมายว่าตรงเข้าไปถึงตัวอย่างรวดเร็ว, เข้ากระทำการโดยไม่ให้รู้ตัว เช่น ตำรวจจู่โจมจับบ่อนพนัน

(ราชบัณฑิตยสถาน. 2556 : 331) มาเปรียบเทียบกับมหาอุทกภัย ดังนั้นถ้อยคำอุปลักษณ์ทั้งสองคำนี้จึงอยู่ในวงความหมายของสงครามที่ได้นำมาใช้ในบริบทของมหาอุทกภัยจึงแสดงให้เห็นการต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้อย่างชัดเจน

การนำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัยยังแสดงให้เห็นกลวิธีการเล่าเรื่องแบบนวนิยาย ด้วยการเสนอฉากที่มีความจำเป็นในการเล่าเรื่อง เพื่อเป็นพื้นที่ของการทำสงครามระหว่างคนกับน้ำ เป็นการย้ายภาพ มหาอุทกภัย คือ สงคราม ดังปรากฏในข้อความที่อุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเกี่ยวกับพื้นที่ดังตัวอย่าง (14)

(14) “เพราะฉะนั้น “ชัยภูมิ”ของประเทศไทยคือชัยภูมิที่ต้องเผชิญกับภาวะผันผวนของทั้งภัยแล้งและภัยน้ำท่วมอย่างประมาทไม่ได้”

(น้ำลดตอผุด. 2554 : 90)

อุปลักษณ์เชิงโครงสร้างที่ปรากฏในบริบทตัวอย่างที่ (15) เป็นการนำเสนอเพื่อให้สอดคล้องกับการเลือกใช้คำ “น้ำหลากทะลักเข้าโจมตี” หรือคำว่า “โจมตี” ที่ปรากฏในตัวอย่างก่อนหน้านี้ ซึ่งเป็นการแสดงลักษณะของอุปลักษณ์ที่นำเอาน้ำท่วมมาเปรียบเทียบกับศัตรูหรือข้าศึกที่เข้ามารุกรานประเทศ หรือลักษณะน้ำท่วมแบบ “ข้าศึกตีเมือง” การเลือกใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ว่า “ชัยภูมิ” ซึ่งหมายความถึงทำเลที่เหมาะสม และมักจะนำมาใช้เกี่ยวกับการทำสงคราม สื่อมวลชนได้เปรียบเทียบชัยภูมิในประเทศไทยว่าเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเกิดศึกสงคราม ซึ่งในที่นี้ก็คือการทำสงครามกับน้ำ เนื่องจากเป็นประเทศในเขตรอบน้ำท่วมถึงเป็นส่วนใหญ่นั้นเอง แม้จะไม่ปรากฏลักษณะของการเปรียบเทียบกับสงครามในยุคอดีตหรือสงครามครั้งที่ผ่านมา แต่บริบทของเนื้อหา ก็ได้แสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนกำลังแสดงความน่ากลัวของน้ำท่วมว่าเหมือนกับเป็นทหารต่างแดนที่พยายามบุกยึดกรุงเทพมหานคร ผ่านคำกล่าวที่ว่า “ประเทศไทยคือชัยภูมิที่ต้องเผชิญกับภาวะผันผวนของทั้งภัยแล้งและภัยน้ำท่วม” อันเป็นการย้ำให้เห็นถึงความหมายของธรรมชาติที่ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้งหรือน้ำท่วมก็ล้วนเป็นสิ่งบั่นทอนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มนุษย์จะต้องต่อสู้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข

นอกจากจะมุ่งใช้อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์เพื่อเสนอว่า น้ำท่วม คือ ข้าศึก แล้ว ลักษณะของการนำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัยของสื่อมวลชนยังประกอบสร้างภาพน้ำท่วม คือ สงคราม ด้วยการผูกโยงเรื่องราวเหตุการณ์น้ำท่วมให้กลายเป็นฉากสู้รบ และส่งผ่านความหมายของมหาอุทกภัยด้วยวิธีการใดๆ ผ่านภาษาภายใต้บริบทเชิงพื้นที่ เวลา สถานการณ์ เพื่อบอกกล่าวเรื่องราวอันยิ่งใหญ่ที่เต็มไปด้วยระเบียบแบบแผน วิถีปฏิบัติในมหาอุทกภัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดหรือการกระทำของคนในสังคม ดังตัวอย่างจากบทความ การเมืองและการบริหารอุทกภัย ระหว่างหน่วยเล็กและหน่วยใหญ่ และบทความ คนสู้น้ำ ที่ปากน้ำโพ ในหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ในตัวอย่างที่ (15)-(17)

(15) “การต่อสู้กับพลังน้ำ มิได้มีแต่เฉพาะหน่วยการปกครองท้องถิ่นเท่านั้น โรงงาน หมู่บ้าน จัดสรร มหาวิทยาลัย โรงเรียน เขตวัด บ้านของปัจเจกบุคคล ฯลฯ ต่างก็มีความพยายาม ไม่มากนักน้อย ที่จะต่อสู้กับมหาภัยพิบัติในครั้งนี้ด้วย”

(การเมืองและการบริหารอุทกภัย ระหว่างหน่วยเล็กและหน่วยใหญ่. 2554 : 67)

(16) “แน่นอนว่าการรับมือกับภัยธรรมชาติขนาดใหญ่เช่นนี้ ไม่สามารถทำได้คนเดียวสี่คน ที่ผมปักหลักรายงานสถานการณ์น้ำท่วมที่ปากน้ำโพ ภาพที่เห็นจนชินตาคืออาสาสมัครทั้งเยาวชนและ ประชาชนที่ช่วยกันคนละไม้คนละมือในการทำงานครั้งนี้เรียกว่างานนี้ น้ำกับคนสู้กันตัวต่อตัว”

(ที่เห็นและเป็นอยู่ : คนสู้น้ำ ที่ปากน้ำโพ. 2554 : 16)

(17) “ถามว่าทำไมต้องชื่อ ‘รู้ สู้ Flood’ อดคิดไม่ได้ว่าพ้องกับ ‘วิ่ง สู้ ฟัด’ ปิงหัวเราะอีกครั้ง ก่อนตอบว่า “ตอนที่ประชุมกันก็ได้ซีเรียสกันมากกว่าจะชื่ออะไร ขอแค่แบบว่าบอกได้ว่าเราทำ ขึ้นมาเพื่อต่อสู้กับภาวะน้ำท่วมนะ”

(รู้ทันน้ำท่วม ‘รู้ สู้ Flood’ คนรุ่นใหม่หัวใจเพื่อมวลชน. 255 : 13)

สื่อมวลชนได้ใช้กลวิธีการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อผลิตซ้ำองค์ความรู้ขึ้นเพื่อใช้อ้างอิง กำกับ ควบคุมมหาอุทกภัยให้กลายเป็นสงคราม ด้วยการเลือกใช้คำ “ต่อสู้”, “ต่อสู้กับพลังน้ำ” “น้ำกับคนสู้กัน” จนนำไปสู่การหาทางออกด้วยการสร้างกลยุทธ์ในการต่อสู้กับน้ำอย่าง “รู้ สู้ Flood” เพื่อสื่อความหมายให้เห็นว่าน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในประเทศไทย คือ สงครามรูปแบบหนึ่ง เป็นสงครามของความอยู่รอดระหว่าง “มนุษย์” กับ “ธรรมชาติ” นำไปสู่การเปรียบเทียบอาวุธที่ใช้เพื่อต่อสู้กับน้ำว่าไม่สามารถใช้อาวุธที่ใช้กันในสงครามมาต่อสู้ได้ แต่จำเป็นต้องใช้อาวุธ/กลยุทธ์ที่ต่างออกไปหรือต้องสร้างขึ้นมาใหม่ เป็นวาทกรรมที่ประกอบสร้างจากชุดของความคิดว่า “ธรรมชาติคือศัตรู” ที่เมื่อมาอยู่ร่วมกันในพื้นที่สื่อทำให้มีสถานะเชิงอำนาจที่จะขั้บอกรั้ให้มนุษย์กระทำการ “ต่อสู้” จึงจะรอดพ้นจาก “น้ำท่วม” จนนำมาสู่การสร้างมโนทัศน์ว่า น้ำท่วม คือ ข้าศึก ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบเทียบ	แบบที่ถูกเปรียบเทียบ
การแก้ปัญหา น้ำท่วม	ต่อสู้
ข้าศึก	พลังน้ำ, น้ำ
วิ่ง สู้ ฟัด (ภาพยนตร์)	‘รู้ สู้ Flood’

โดยเฉพาะในบทความ รู้ทันน้ำท่วม ‘รู้ สู้ Flood’ คนรุ่นใหม่หัวใจเพื่อมวลชนที่สื่อมวลชนได้อุปลักษณ์มหาอุทกภัยผ่านแบบเปรียบเทียบคือ “วิ่ง สู้ ฟัด” ซึ่งเป็นชื่อภาษาไทยของภาพยนตร์ชุดของฮอลลีวูดที่มีเนื้อหากี่ยวกับการต่อสู้ผู้ร้าย กับแบบที่ถูกเปรียบเทียบ คือ ‘รู้ สู้ Flood’ ทำให้เกิดการถ่ายโยงมโนทัศน์ในการต่อสู้ของตัวละครในภาพยนตร์มาสู่การต่อสู้ของประชาชนกับมหาอุทกภัย

สอดคล้องกับบทความ วิกฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วนในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ที่สื่อมวลชนได้นำเสนอให้เห็นฉากสงครามการต่อสู้ระหว่างคนกับน้ำเช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ โดยอาศัยกลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง ดังตัวอย่าง (18)-(19)

(18) “ไม่มีใครเตรียมรับมือเพื่อต่อสู้กับภัยพิบัติจากธรรมชาติเพราะช่วงปี 2551-2553 มีแต่การต่อสู้ทางการเมืองของคนกับคน”

(วิกฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน. 2554 : 20)

(19) “อย่างไรก็ตาม ต้องเตรียมการรับมือให้พร้อม เนื่องจากบทเรียนจากคนแถบปริมณฑล ก็มีให้เห็นกันแล้วว่าการที่จะยืนหยัดสู้หน้านั้น ไม่มีทางชนะ แม้ว่าจะวางกระสอบทรายรอบบ้านสูงท่วมหัวก็ตาม เพราะน้ำมันก็ยังผุดไหลตามท่อ ไหลนองเต็มบ้าน ซึ่งยากที่จะป้องกันได้”

(‘เท่ง’ น้ำตาซึม บทเรียน...อย่าฝืนสู้น้ำ?. 2554 : 34)

ตัวอย่างจากบทความทั้งสองที่ได้ยกมาประกอบ แสดงให้เห็นกระบวนการทัศน์ของสังคม ภายใต้กรอบวาทกรรมมหาอุทกภัย คือ สงคราม นำมาซึ่งวิถีปฏิบัติที่มนุษย์ใช้เพื่อปกป้องตนเองจากมหาอุทกภัย จนเกิดเป็นการสร้างความเป็นอื่นให้กับธรรมชาติ เมื่อสื่อมวลชนใช้กลวิธีทางภาษาทำให้น้ำกลายเป็น “ข้าศึก” มนุษย์จึงต้องเผชิญหน้ากับน้ำในสนามแห่งสงคราม คำ “รับมือ” และ “ต่อสู้” เป็นกลวิธีการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างที่สอดคล้องกับตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น ตัวอย่างที่ (18) แสดงให้เห็นการอุปลักษณ์ผ่านเหตุการณ์สองเหตุการณ์ โดยแบบเปรียบเทียบคือ “การต่อสู้ทางการเมืองของคนกับคน” กับแบบที่ถูกเปรียบเทียบ คือ “ไม่มีใครเตรียมรับมือเพื่อต่อสู้กับภัยพิบัติจากธรรมชาติ” ที่สื่อมวลชนมองว่ามหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 นั้นก็มีลักษณะที่เป็นสงครามเหมือนกันกับปัญหาการเมือง ดังนั้น “น้ำท่วม” และ “การเมือง” ก็คือ “สงคราม” เช่นเดียวกัน เพียงแต่น้ำท่วมนั้นเป็นสงครามระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แต่การเมืองเป็นสงครามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ สุดท้ายแล้วทั้งสองเหตุการณ์ก็นำไปสู่การแบ่งความเป็น “พวกเรา-พวกเขา” นั้นเอง

ด้านตัวอย่างที่ (19) แม้จะไม่ปรากฏแบบเปรียบกับแบบที่ถูกเปรียบเทียบที่ชัดเจน ในลักษณะเดียวกันกับตัวอย่างที่ (18) แต่ก็ปรากฏว่ามีการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่อยู่ในวงความหมายของสงคราม ประกอบด้วยคำว่า “รับมือ/ยืนหยัด/สู้หน้า/ชนะ” และคำว่า “ป้องกัน” นำมาใช้เพื่อแสดงให้เห็นแนวคิดของมนุษย์ต่อธรรมชาติในฐานะศัตรูหรือข้าศึกที่มีความเข้มแข็งและยากยิ่งที่จะเอาชนะได้ นำไปสู่การสร้างความหมายว่ามหาอุทกภัยคือสงครามดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างของตัวอย่างที่ (18)-(19)

แบบเปรียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
ต่อสู้อยู่	น้ำท่วม
ข้าศึก	น้ำ
การรับมือ, ยืนหยัด	การป้องกันน้ำท่วม
เอาชนะ	การเอาชนะน้ำท่วม

หากกล่าวถึงสงคราม เมื่อข้าศึกบุกเข้ามาประชิดเมืองทางเดียวที่มนุษย์จะกระทำได้ก็คือการรับมือและต่อสู้กับข้าศึกเพื่อปกป้องหรือขับไล่ผู้รุกราน เช่นเดียวกับการนำเสนอข่าวมหาอุทกภัยที่สื่อมวลชนได้ใช้ภาษาในการสร้างภาพความระส่ำระสายของบ้านเมืองในยามที่ต้องทำสงครามกับน้ำ ไม่ว่าจะเป็นการใช้คำ “ต่อสู้”, “ปกป้อง”, “รับมือ” ฯลฯ เพื่อสร้างภาพความเป็นข้าศึกหรือภาวะสงครามระหว่างคนกับน้ำ สอดคล้องกับบทความ ‘มาร์ครีเทิร์น’ ปริศนาพระดั่งเมืองสิงห์ ในวันที่อาสา...ผ่านน้ำท่วมจากหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ ที่ได้เสนอว่ามนุษย์จะต้องต่อสู้กับน้ำ ดังตัวอย่าง (20)

(20) “เพราะตั้งแต่พรรคประชาธิปัตย์ ได้คณะกรรมการบริหารชุดใหม่แล้ว ก็บุกทำงานเรื่องที่ชาวบ้านเดือดร้อนทันที ด้วยการตะลุยลงพื้นที่น้ำท่วมอย่างต่อเนื่อง”

(‘มาร์ครีเทิร์น’ ปริศนาพระดั่งเมืองสิงห์ ในวันที่อาสา...ผ่านน้ำท่วม. 2554 : 12)

จากข้อความ (20) คำว่า “บุก”, “ตะลุย” ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตเป็นคำวิเศษ หมายถึง อาการที่ตีหรือบุกตะเข้าไปไม่รีงรอ, ไม่ละ, ไม่เลือก, ตะบึงไปกี่ว่า ดังนั้นการที่สื่อมวลชนเลือกนำมาใช้เพื่อสร้างภาพความรุนแรงของมหาอุทกภัย จึงนำไปสู่การสร้างความรู้สึกว่ามหาอุทกภัย คือ สงคราม มนุษย์จึงไม่ใช้กรอบมโนทัศน์ว่าน้ำท่วมคือภัยธรรมชาติมาต่อสู้ แต่ได้ใช้กรอบมโนทัศน์น้ำท่วมคือข้าศึก ดังนั้น จึงเลือกใช้คำ “ตะลุย” เพื่อสร้างความรู้สึกว่าต้องต่อสู้ ต้องบุกไปต่อสู้กับน้ำท่วม ต้องไปด้วยความรวดเร็วมาใช้แทน

เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัย คือ สงคราม จึงอยู่ที่การพยายามสร้างความหมายให้ธรรมชาติกลายเป็นอื่น ซึ่งกระบวนการเช่นนี้ไม่ได้เป็นการบังคับกะเกณฑ์ให้คนเชื่อโดยการใช้อำนาจหรือความรุนแรงอย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นการกระทำอย่างแยบคายจนแทบไม่รู้ตัวถึงปฏิบัติการของการใช้กลไกลงโทษเพื่อเข้ามาแทรกซึมความคิดเห็นคล้อยตาม (สุรสม กฤษณะจุฑะ. 2547 : 89) เพื่อให้ผู้รับสารเชื่อหรือรู้สึกถึงความรุนแรงของมหาอุทกภัยว่าเป็นสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับพม่า ดังที่ได้กล่าวในตัวอย่างที่ (1) เป็นต้นมา จึงไม่แปลกที่จะพบว่าสื่อมวลชนได้ประกอบสร้างความหมายของธรรมชาติว่าเป็นข้าศึก ด้วยการเสนอภาพฉากการต่อสู้ระหว่างคนกับน้ำให้กลายเป็นสงคราม ดังตัวอย่าง

เมื่อกองทัพน้ำได้ทำลายผนังกั้นน้ำลงส่งผลให้น้ำเข้าท่วมพื้นที่สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกคล้อยตาม จึงผลิตซ้ำความคิดด้วยการประกอบสร้างภาพความไม่ยอมแพ้ของมนุษย์ ดังตัวอย่าง (21)

(21) “ขณะที่บ้านกำลังจมน้ำ เพราะอยู่แถวๆ คลองภาษีเจริญ รสนา โตสิตระกูล ส.ว. กทม. เลือกที่จะป้องกันบ้านตนเพียงเล็กน้อย แล้วตัดสินใจเก็บกระเป๋าออกจากบ้าน ตีฝ่าวงล้อมน้องน้ำ พยายามบ้านปกป้องถนนพระราม 2 เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์”

(บางระจัน 54. 2554 : 87)

การเลือกนำเสนอการต่อสู้พลังน้ำจากชุดข้อความ “ตีฝ่าวงล้อมน้องน้ำ” มาสื่อความหมายถึงความพยายามปกป้องพื้นที่ประเทศไทยจากน้ำท่วม เป็นกลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างที่สอดคล้องกับตัวอย่างที่ได้ยกมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นการผลิตซ้ำทางความคิดว่า “มหาอุทกภัย คือ สงคราม” ด้วยการสร้างมโนทัศน์ว่า ขณะนี้บ้านเมืองตกอยู่ในวงล้อม ซึ่งคำว่าล้อม หมายถึงคำกริยา แสดงอาการโอบเป็นวงโดยรอบ, ตีวงเข้าไปโดยรอบ เช่น ล้อมค่าย (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556 : 1041) ของข้าศึก คือ น้องน้ำ โดยนัยหนึ่งก็คือการพยายามที่จะให้ความหมายว่าน้ำท่วมครั้งนี้เกิดขึ้นทั่วทุกทิศทาง และมวลน้ำนั้นได้ล้อมรอบพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร ดังนั้นการที่มนุษย์จะรอดพ้นจากน้ำท่วมได้จะต้อง “ตีฝ่าวงล้อมของน้องน้ำ” นับเป็นการประกอบสร้างมหาอุทกภัยให้กลายเป็นสงคราม ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างของตัวอย่างที่

แบบเปรียบเทียบ	แบบที่ถูกเปรียบเทียบ
ตีฝ่าวงล้อม	อพยพ
น้องน้ำ	น้ำท่วม
แพ้สงคราม	จมน้ำ

จากบทความข้างต้น การนำเสนอของสื่อมวลชนเป็นการย้าว่าทหกรรมมหาอุทกภัยคือข้าศึก โดยที่การทำสงครามกับน้ำนั้นสื่อมวลชนได้สร้างชุดถ้อยคำขึ้นมามากมายเพื่อแสดงให้เห็นความรุนแรงของมหาอุทกภัยว่าไม่ต่างไปจากสงคราม มีการอุปลักษณ์ถ้อยคำเพื่อแสดงออกถึงการต่อสู้ อุปลักษณ์ถ้อยคำเพื่อนำเสนอรูปแบบวิธีการต่อสู้ และยังมีกรอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อเปรียบเทียบสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นว่าเป็นเครื่องมือการต่อสู้

การนำเสนอซ้ำของสื่อมวลชนจึงกลายเป็นการผลิตซ้ำแนวคิดหรืออุดมการณ์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นว่าน้ำท่วมคือปัญหาที่บั่นทอนความมั่นคงของชาติ เมื่อมหาอุทกภัยกลายเป็นสงครามระหว่างมนุษย์กับน้ำ จึงทำให้เกิดการนำเสนอวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำสงครามในแบบอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างตามมาอีกมากมาย อาทิ การทำสงครามกับน้ำท่วมทำให้เกิดปัญหาการแย่งชิง การปกป้องพื้นที่ อาหาร และความอยู่รอด ดังข้อความในตัวอย่าง (22) ที่ได้นำเสนอว่า

(22) “อุทกภัยหนี่สะท้อนหลายสิ่งหลายอย่างออกมาให้เห็นกันอย่างกระจะ-กระจะ ใครจะไปคิดว่าประเทศที่เป็นอยู่ข้าวอู่่น้ำของโลกอย่างเมืองไทย จะเกิดภาพการยื้อแย่งข้าวของ อาหาร ที่ถูกโปรยลงทางอากาศเพื่อเอาชีวิตรอด

ใครจะคิดกันว่า คนไทยจะอดอยากขาดแคลนแสนสาหัสและจนแค้นถึงกับต้องปล้นสะดม”

(‘น้ำ’ กับ ‘อุทกภัย’ ‘คน’ กับ ‘ธรรมชาติ’. 2554 : 20)

ข้อความที่ได้ยกตัวอย่างมานั้นแม้จะไม่ได้กล่าวถึงน้ำท่วมว่ามีบทบาทอย่างไรในการเป็นข้าศึก แต่ก็ปรากฏถึงผลพวงที่ตามมาจากน้ำท่วมที่บุกเข้ายึดเมือง ซึ่งสร้างความเดือดร้อนและทำให้เกิดการแย่งชิงอาหารหรือทรัพยากรเพื่อดำรงชีพ ด้วยการอุปโลกน์ให้ “อาหาร” เป็น “สะดม” ที่คนใช้เพื่อการดำรงชีวิตในช่วงน้ำท่วม ซึ่งนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ จนทำให้อาหารเหล่านั้นได้มีความหมายว่าเป็นสะดมที่ทหารและชาวบ้านได้ใช้เพื่อประทังชีวิตในยามศึกสงคราม และย่อมเกิดการขาดแคลนได้เนื่องจากการสู้รบอาจกินระยะเวลาที่ยาวนาน

คำว่า “สะดม” จึงมีการนำมาใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของความยากลำบากในการใช้ชีวิตในยามน้ำท่วม เพื่อจะแสดงให้เห็นความรุนแรงและผลพวงที่ตามมาของมหาอุทกภัย ว่าทำให้คนไทยเกิดภาวะขาดแคลนอาหาร เนื่องจากไม่สามารถจะออกจากพื้นที่น้ำท่วมเพื่อไปหาอาหารได้ จึงทำให้คนเริ่มยื้อแย่งอาหารที่มีการบริจาคม (ซึ่งมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน) ซึ่งการกระทำเหล่านี้เองทำให้สื่อมวลชนได้เสนอมุมมองว่าท้ายที่สุดแล้วคนที่เดือดร้อนก็หันมาต่อสู้แย่งชิงและปล้นสะดมกันเองเพื่อความอยู่รอด

นอกจากสื่อมวลชนจะใช้คำว่า “สะดม” มาเพื่อเปรียบเทียบมหาอุทกภัยว่าเป็นข้าศึกแล้ว สื่อมวลชนยังได้ใช้คำว่า “อุ้งยังชีพ” มาใช้เพื่อเสริมแนวคิดอุปโลกน์มหาอุทกภัย คือ ข้าศึก ดังตัวอย่าง (23) จากบทความ เรียนรู้จากน้ำท่วม ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ที่นำเสนอเกี่ยวกับ “อุ้งยังชีพ” ว่า

(23) “...ขณะเดียวกัน ระหว่างน้ำท่วม มีการนำ “อุ้งยังชีพ” ไปแจกให้ผู้เดือดร้อน ภาพที่ปรากฏคือการชูมือสลอนเพื่อรับ “อุ้งยังชีพ” นั้นจากเจ้าหน้าที่หรือผู้เข้าไปแจกอย่างไม่เป็นระเบียบ จะมีเป็นระเบียบบ้างคือการรับ “อุ้งยังชีพ” พระราชทาน หรือบางหมู่บ้านที่ “ผู้ใหญ่” ช่วยจัดระเบียบให้

ทั้งยังไม่รู้ได้มีการรับอุ้งยังชีพซ้ำแล้วซ้ำอีกหรือไม่ ซึ่งก็น่าเห็นใจเพราะไม่มีใครรู้ว่าเมื่อไหร่ น้ำจะลด”

(เรียนรู้จากน้ำท่วม. 2554 : 25)

(24) “...และด้วยความเชื่อว่า กทม. คงจะไม่ประสบกับเหตุการณ์น้ำท่วมเหมือนจังหวัด พระนครศรีอยุธยา เพราะมีศักยภาพในการระบายน้ำออกนอกพื้นที่ให้ได้ ดังนั้น คนกรุงเทพฯ จึงไม่ควรซื้อข้าวปลาอาหารมากักตุนมากมาย แต่ควรมีถุงยังชีพให้พออยู่อาศัยภายในบ้านได้ 1-2 วัน ติดตัวเอาไว้...”

(สองมุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขาฯ ‘มูลนิธิสีบา’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’. 2554 : 13)

จากตัวอย่างข้างต้น สื่อมวลชนได้นำเสนอความหมายเกี่ยวกับถุงยังชีพในฐานะที่เป็น สะดมในช่วงมหาอุทกภัย ตามความหมายของคำว่า “ถุงยังชีพ” คือ ถุงใส่สิ่งของที่ช่วยประทังชีวิต มีข้าวสาร อาหารแห้ง น้ำดื่ม ยารักษาโรค เป็นต้น เมื่อนำมาใช้ในช่วงมหาอุทกภัย จึงหมายความว่าถึงถุงสิ่งของที่ใช้เพื่อประทังชีวิตในช่วงน้ำท่วม ซึ่งแน่นอนว่าถุงยังชีพนั้นสามารถนำไปใช้เมื่อบ้านเมืองไม่ปกติ ซึ่งสามารถอุปถัมภ์เชิงโครงสร้างว่า “ถุงยังชีพ” คือ “สะดม” ที่ใช้สำหรับดำรงชีวิตในยามสงครามนั่นเอง

(25) “ถึงเราจะระดมทุกสรรพกำลัง ทำทุกอย่างที่ทำได้ จนสามารถปกป้องแทนพิมพ์ให้อยู่รอดปลอดภัยจากน้ำเจ้าพระยาที่เอ่อล้นทะลักข้ามแนวกันมาได้”

(น้ำท่วม. 2554 : 4)

(26) “โดยเฉพาะ ทร. บิ๊กหรั่ง พล.ร.อ. สุรศักดิ์ หุ่นเรียงรมย์ ผบ.ทร. ที่แม่บ้านตัวเอง ยานรังสิตจะน้ำท่วม แต่ก็ต้องออกมาช่วยชาวบ้านก่อน ระดมกำลังทหารเรือทั้งหน่วยรบและหน่วยสนับสนุน หน่วยซีล มนุษย์กบ ยุทธโประณเข้าช่วยที่อยุธยาและหลายจังหวัดภาคกลาง โดยมีบิ๊กจู้ พล.ร.ท. ทวีวุฒิ พงศ์พิพัฒน์ รอง เสธ.ทร. เป็นแม่ทัพลงลุยพื้นที่ รวมทั้งการช่วยเหลือผลักดันน้ำในเขตกรุงเทพฯ”

(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ “ปู-บิ๊กตู” คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน.

และศึกหน้าห้อง ‘บิ๊กอ้อด’. 2554 : 16)

ตัวอย่าง (25)-(26) ข้างต้นเป็นอีกส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นมุมมองและวิถีคิดที่มนุษย์มองธรรมชาติเป็นอื่น ผ่านการใช้อุปถัมภ์เชิงโครงสร้างที่เปรียบเทียบมหาอุทกภัยว่าเป็นข้าศึกได้อย่างชัดเจน โดยเนื้อหาหลักคือการนำเสนอภาพการลงพื้นที่ช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมในอยุธยา แทนที่สื่อมวลชนจะเขียนอย่างตรงไปตรงมากลับใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อสร้างความน่าหวั่นเกรงให้กับธรรมชาติในการเสริมแนวความคิดความเป็นอื่น ด้วยการสร้างภาพการช่วยเหลือน้ำท่วมให้เหมือนกับการออกรบกับข้าศึกที่เป็นมนุษย์จริงๆ จนต้องมีการให้ทหารในหน่วยต่างๆ ดังจะเห็นในข้อความที่ว่า “ระดมกำลังทหารเรือ ทั้งหน่วยรบและหน่วยสนับสนุน หน่วยซีล มนุษย์กบ ยุทธโประณเข้าช่วยที่

อยุธยา” นับเป็นการแสดงให้เห็นว่าภาษาที่เราใช้กันอยู่ทั่วไปที่พบในสื่อมวลชนนั้นแท้จริงแล้วมิใช่อุบาย
ในภาษาแต่มันยังอยู่ในความคิดและการกระทำของมนุษย์อีกด้วย

อุปลักษณ์มหาอุทกภัยคือสงคราม จึงแสดงให้เห็นว่ามนุษย์นั้นหวาดกลัวธรรมชาติ
จนต้องเตรียมกำลังพลให้พร้อมเพื่อสู้รบกับน้ำ รวมไปถึงการเตรียม “ยุทธโศภรณ์” ซึ่งหมายถึง วัสดุ
อุปกรณ์ทั้งปวงและยุทธภัณฑ์ทุกชนิดซึ่งใช้ในราชการทหาร รวมทั้งเครื่องมือยานยนต์ ชิ้นส่วนอะไหล่
สาธารณูปโภคอันจำเป็นเพื่อปฏิบัติการรบ นับเป็นการแสดงให้เห็นว่าน้ำท่วมครั้งนี้ไม่ต่างจากข้าศึกที่บุก
ตีเมือง แม้ไม่มีกองทัพทหารในเชิงการรบหรือเชิงสงครามจะมีก็แต่น้ำจำนวนมหาศาลที่ท่วมพื้นที่ใน
ประเทศ แต่เรายังหวั่นเกรงจนต้องเอารถถังออกไปต่อสู้กับน้ำ โดยใช้นายทหารเป็น “แม่ทัพ”
ทำหน้าที่ในการปกป้อง ต่อสู้ และให้ความช่วยเหลือประชาชนโดยใช้อาวุธยุทธโศภรณ์อย่างเต็มกำลัง
ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
การระดมกำลัง	การให้ช่วยเหลือ
ยุทธโศภรณ์	เครื่องมือช่วยน้ำท่วม
แม่ทัพ	หัวหน้าในการช่วยเหลือ

แม้ว่าในอดีตอุปลักษณ์จะนำมาใช้ในเชิงวรรณศิลป์ อาทิเช่น การเขียนกวีเพื่อให้เห็นถึง
ความงดงามทางภาษาที่มนุษย์ใช้สรรค์สร้างสิ่งไม่มีชีวิตขึ้นมาให้มีบทบาทเฉกเช่นสิ่งมีชีวิต แต่ปัจจุบันนี้
ได้มีการนำอุปลักษณ์มาใช้เพื่อเสนอความหมาย ความคิด ในงานเขียนเพื่อการสื่อสารด้านอื่นๆ มากขึ้น
โดยเฉพาะในงานเขียนข่าว ทั้งที่ตามหลักการเขียนข่าวแล้วจำเป็นต้องใช้ภาษาอย่างตรงไปตรงมา ไม่
แฝงนัยทางความคิดหรือความรู้สึกของสื่อมวลชน วาทกรรมมหาอุทกภัยเป็นอีกภาพหนึ่งที่สะท้อนให้
เห็นว่ามนุษย์นั้นได้พยายามสร้างความน่ากลัวให้กับธรรมชาติผ่านทางภาษาเพื่อตอกย้ำว่า “น้ำท่วม”
คือข้าศึกที่เข้ามารุกราน ดังตัวอย่าง (27)

(27) “แม่จะได้ไปเจอหน้า ผบ. เหล่าทัพ แต่किनโตะประชุม หรือออกตรวจพื้นที่น้ำท่วม
ไม่มีใครเอื้อนเอ่ยเรื่อง พ.ร.บ. กลาโหม แน่ เพื่อระดมแก้ปัญหา น้ำท่วม ที่เป็นงานพิสูจน์ฝีมือของ
นายกฯ หลิงมือใหม่ที่กำลังเป็นนางเอกที่เดินลุยย่ำวารีที่ก่อตัวเป็นคลื่นยักษ์พร้อมกลุ่มสยาม
ในยามที่ต้องทำสงครามกับน้ำเช่นนี้ ทั้งรัฐบาลเพื่อไทย และกองทัพ ก็ต้องพักรบเรื่อง
การแย่งชิงอำนาจในกองทัพ”

...โดยฉวยวิกฤตน้ำท่วมให้เป็นโอกาส ระดมกำลังทหารเข้าแก้ไขปัญหา แบบที่ทหาร
ทำงานกันหามรุ่งหามค่ำ เริ่มงานตั้งแต่ 6 โมงเช้า กว่าจะปิดภารกิจในแต่ละวันก็ราวเที่ยงคืน ตี 2
โดยที่ พล.อ.ประยุทธ์ ก็เป็นงาน ออกตรวจการช่วยเหลือน้ำท่วมของ ทบ. เกือบทุกวัน”

(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ “ปู-บิ๊กตุ๋” คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน.
และศึกหน้าห้อง ‘บิ๊กอ้อด’. 2554 : 14)

จากตัวอย่างข้างต้น อุปลักษณ์เชิงโครงสร้างที่สื่อมวลชนได้ถ่ายทอดผ่านบทความ แสดงให้เห็นถึงการพยายามสร้างความหมายให้มหาอุทกภัยในฐานะของข้าศึกหรือสงคราม โดยการจับคู่ ระหว่างแบบเปรียบกับแบบที่ถูกเปรียบ ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
ระดม, ระดมกำลัง	การรวบรวมผู้ช่วยเหลือ
นางเอก	น.ส. ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร
คลื่นยักษ์	น้ำท่วม
สยาม	เมืองหลวง
สงคราม	การป้องกันและต่อสู้น้ำท่วม

การนำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์นั้น มีลักษณะการนำเสนอโดยกลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นว่ามหาอุทกภัยซึ่งเป็นภัยธรรมชาตินั้น เปรียบเทียบได้กับสงครามและถูกจัดวางให้เป็นคู่ตรงข้ามกับมนุษย์ โดยที่มนุษย์ได้ซ่อนความหมายเหล่านั้นไว้ในภาษาที่นำเสนอ ตัวอย่าง (28)-(29) คือผลผลิตจากวาทกรรมมหาอุทกภัย คือ “โจทย์ใหญ่” และ “บทเรียน” ที่ได้จากสงครามนำไปสู่ความพยายามในการรับมือทั้งจากภาครัฐและประชาชน ที่แสดงออกผ่านการนำเสนอของสื่อมวลชนว่าเมื่อมหาอุทกภัยคือสงครามนอกจากการต่อสู้และรับมือกับน้ำท่วมแล้ว จำเป็นต้องมีการวางแผนป้องกันไม่ให้เกิดน้ำท่วมขึ้นมาอีกด้วย ดังปรากฏในตัวอย่าง (28)-(29)

(28) “หลังอุทกภัยสองปีซ้อนรัฐบาลที่มีสายตายาวไกล ควรจะสรุปให้ประชาชนได้รับรู้ว่า เรากำลังเผชิญกับภัยธรรมชาติแบบไหน หนักแค่ไหน รัฐมีแผนป้องกันแก้ไขอย่างไร การแก้ไขปรับเปลี่ยนนโยบายและงบประมาณ ยกเลิกโครงการที่สำคัญน้อยกว่า ทำสิ่งที่จำเป็นมากกว่า เป็นสิ่งที่ต้องกล้าตัดสินใจอย่างรวดเร็ว”

(วิฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณ์ต้องปรับนโยบายด่วน. 2554 : 20)

หรือจากข้อความในหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ ที่มีการเลือกใช้คำสอดคล้องกัน ดังนี้

(29) “เหนือสิ่งอื่นใด สิ่งที่รัฐบาลจะต้องคิดต่อและต่อยอดเป็นวาระแห่งชาติ ก็คือ การวางแผนทำระบบป้องกันภัย และป้องกันน้ำท่วมทั่วประเทศ เพื่อไม่ให้เกิดการแก้ปัญหาพื้นที่หนึ่ง ต้องไปกระทบกับอีกพื้นที่หนึ่ง เหมือนปิดสวิตช์ให้พันตัว อย่างที่นักการเมือง รัฐมนตรี ช่วยพื้นที่ของใครของมัน หากจะแนบนियมเอาตัวรอดอย่างเดียว เหมือนที่ผ่านมา”

(พระราชทานกำลังใจ ‘ปู’ เร่งแผน ‘2 P 2 R’ แก้น้ำท่วม. 255 : 14)

ตัวอย่างข้างต้น มีการเปรียบเทียบอุทกภัยให้เป็นข้าศึกอย่างหนึ่งที่ประชาชนต้องเผชิญ และมีแผนป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา แสดงการเปรียบเทียบให้น้ำท่วมเป็น “สงคราม” ด้วยการเลือกใช้คำว่า “การวางแผนทำระบบป้องกัน” เสมือนเป็นกลยุทธ์ในการสู้รบกับน้ำ โดยมีอาวุธที่สำคัญคือนโยบายและงบประมาณ แม้ว่าในข้อความตัวอย่างจะไม่ได้มีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงการเปรียบเทียบมโนทัศน์หนึ่งผ่านอีกมโนทัศน์หนึ่งตามหลักการของอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง แต่เมื่อเรานำคำศัพท์ที่ได้ปรากฏในข้อความดังกล่าวแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบเทียบ	แบบที่ถูกเปรียบเทียบ
แผนป้องกัน	แผนการสู้รบ

ทั้งนี้ ในมุมมองของสื่อมวลชนยังได้แสดงให้เห็นว่าน้ำท่วมนั้นมิใช่เพียงแต่เป็นข้าศึก เพราะปรากฏถ้อยคำที่เป็นแบบเปรียบเทียบ คือคำว่า “สระ” ซึ่งถูกนำไปเปรียบกับแบบที่ถูกเปรียบเทียบ นั่นก็คือ น้ำท่วมนั่นเอง จากข้อความตัวอย่างข้างต้นนับเป็นการแสดงให้เห็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมหาอุทกภัยของสื่อมวลชนทั้งจากหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ และหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ ต่างมีมุมมองที่สอดคล้องกันว่ามหาอุทกภัยเปรียบเป็นข้าศึก สอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ที่นำเสนออุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเกี่ยวกับมหาอุทกภัยในเชิงให้ความหมายว่าเป็นสงครามที่ประเทศไทยเป็นฝ่ายตั้งรับ เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่กองทัพมาบุกตีกรุงศรีอยุธยา ดังนี้

(30) “สำหรับคนกรุงเทพฯ และปริมณฑลนอกจากจะหวงใยเพื่อนมนุษย์ในจังหวัดอื่นๆ ที่กำลังเผชิญหน้ากับอุทกภัยครั้งใหญ่แล้วขณะเดียวกันบริเวณที่ราบเจ้าพระยา ซึ่งกำลังประสบอุทกภัยก็มีน้ำท่วมขังอยู่อีกประมาณ 10,000 ล้านลูกบาศก์เมตร คำอธิบายแรก บอกให้คนดูไม่ประมาทและตั้งรับกับอุทกภัยที่อาจเกิดขึ้นอย่างไม่ตื่นตระหนกตกใจจนเกินควร”

(สองมุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขาฯ ‘มูลนิธิสืบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’. 2554 : 13)

คำว่า “เผชิญหน้า” และ “ตั้งรับ” เป็นการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างที่สอดคล้องกับตัวอย่างที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้น นั่นคือ การเปรียบเทียบมหาอุทกภัยว่าเป็นข้าศึก ที่จะต้องมีการ “ตั้งรับ” (ตั้งรับ คือ การเตรียมพร้อม) หรือรับมือกับ “น้ำ” ซึ่งได้กลายเป็นศัตรูของมนุษย์เป็นการแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ได้สร้างการรับรู้เกี่ยวกับน้ำให้เป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับมนุษย์ น้ำท่วมจึงมิใช่เรื่องปกติอย่างที่เรารู้จักกันมาในอดีตว่ามนุษย์นั้นได้พึ่งพาอาศัยน้ำในการดำรงชีวิต แต่น้ำได้ถูกทำให้เป็นศัตรูที่สร้างความเดือดร้อนเสียหายแทน

อุปลักษณ์นี้ได้นำเสนอให้เราเห็นว่าอุทกภัยก็เหมือนข้าศึกที่เข้ามารุกรานประเทศ ซึ่งเราหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภาษาที่ใช้ในการนำเสนอได้แสดงให้เห็นแนวคิดของคนที่มีความเห็นว่าสิ่งที่ต้อง “เผชิญ” ทำให้ความหมายของมหาอุทกภัยเป็นไปในด้านลบ มนุษย์จำเป็นต้องต่อสู้กับน้ำในฐานะ “ข้าศึก” เพื่อปกป้องบ้านเมือง โดยมีสิ่งสำคัญก็คือการวางแผนต่อสู้และรับมือด้วยอาวุธที่มีอยู่ เช่นเดียวกับปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งประหนึ่งเป็นข้าศึกก็จำเป็นต้องมีการตั้งรับ รวมทั้งต้องมีการวางแผนนโยบายจากส่วนกลางและใช้งบประมาณเพื่อบริหารจัดการแก้ไขปัญหา

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่ากลวิธีการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยคือ สงครามในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์นั้น มีลักษณะของการต่อสู้หรือการทำสงครามอย่างชัดเจน ด้วยการ ใช้คำ การนำเสนอขั้นตอน กระบวนการ ระยะเวลาในการ “ต่อสู้” กับน้ำท่วม และในตอนสุดท้ายนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอการวิเคราะห์วาทกรรมมหาอุทกภัยคือสงครามเพื่อเสนอให้เห็นว่าน้ำท่วมใหญ่นั้น มีลักษณะร่วมของสงครามผ่านภาษาที่ถ่ายทอดความคิดของมนุษย์เกี่ยวกับการต่อสู้กับน้ำว่าสิ่งที่เกิดขึ้น นั้นเป็นภาวะที่ไม่ปกติ เป็นสถานการณ์ฉุกเฉินจึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์เพื่อจัดการสถานการณ์สงคราม ไม่ต่างจากการรบระหว่าง “คนกับคน” ดังข้อความต่อไปนี้ (31)

(31) “ผมประหลาดใจมาก ที่เกิดเหตุใหญ่หลวงกับประเทศระดับมหาอุทกภัยขนาดนี้แล้ว หลายฝ่ายยังทำราวกับว่าเป็นเรื่องปกติ ไม่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั้งในระดับปัจเจก เอกชน จนถึงรัฐบาล ทุกคนรอจน ‘น้ำท่วมถึงอก’ แล้วถึงได้เห็นว่าเป็นเรื่องฉุกเฉิน”

(ปัญหาของประเทศไทยคืออวิชา. 2554 : 26)

“สถานการณ์ฉุกเฉิน” หรือ “เรื่องฉุกเฉิน” ที่ปรากฏในตัวอย่าง (31) เป็นการเสนอ กรอบคิดเกี่ยวกับมหาอุทกภัย คือ สงคราม ด้วยการใช้กลวิธีทางภาษาในการอุปลักษณ์ให้เหตุการณ์ น้ำท่วมที่เป็นเรื่องธรรมชาติ ยกกระดับขึ้นเป็นสงคราม เพราะด้วยความหมายของคำว่า “สถานการณ์ ฉุกเฉิน” คือ สถานการณ์อันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยแห่งรัฐ หรืออันอาจทำให้รัฐ ตกอยู่ในภาวะคับขันหรือภาวะการณ์รบหรือสงคราม

เมื่อสื่อมวลชนเลือกใช้คำว่า “สถานการณ์ฉุกเฉิน” มาสื่อความหมายถึงความรุนแรง ของมหาอุทกภัย จึงทำให้เป็นการสร้างมโนทัศน์ไปโดยปริยายว่าน้ำท่วมคือเหตุการณ์ไม่ปกติ เป็น เหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ดังนั้น ภาครัฐจึงมีอำนาจในการประกาศว่าพื้นที่ใด กำลังตกอยู่ในสถานการณ์เช่นว่า โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายของรัฐอันสะท้อนกรอบแนวคิดการสร้าง ธรรมชาติให้กลายเป็นอื่น (น้ำท่วม คือ ข้าศึก, มหาอุทกภัย คือสงคราม) นำไปสู่การประกาศ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ดังตัวอย่าง (32)-(33)

(32) “กรณีชาวบ้านเขตคลองสามวา รวมตัวกดดันให้ กทม. เปิดประตูระบายน้ำสูง 1 เมตร ทั้งที่ ศปภ. กับ กทม. มีข้อตกลงว่าจะเปิดแค่ 70 ซม. เพื่อรักษาสมดุลของน้ำ มิให้ไหลเข้าท่วมพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมบางชัน และอาจย้อนกลับเข้ากรุงเทพฯ ชั้นใน หลังยื้อกันพักใหญ่ รัฐบาลก็สั่งให้ กทม. เปิดตามคำร้องของชาวคลองสามวา ชีระชน มโนมัยพิบูลย์ รองผู้ว่าฯ กทม. กลับเห็นว่า ‘ประตูระบายน้ำคลองสามวา’ จะต้องมีการควบคุมมวลชนที่ขัดขวางการระบายน้ำในจุดนี้ แต่หากเกิดปัญหาขึ้นมาอีก รัฐบาลควรจะประกาศ ‘พ.ร.ก. ฉุกเฉิน’ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ควบคุมมวลชนได้”

(ตลาดนัดการเมือง. 2554 : 10)

(33) “ที่ผ่านมา การปะทะกันของมวลชนเกิดขึ้นเป็นหย่อมๆ ยิ่งน้ำหลากล้นไปที่ไหน ยิ่งมีการบุกทำลายพืชน้ำ หรือกั้นดินกั้นน้ำมากขึ้น จากสาเหตุดังกล่าว พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก จึงเห็นด้วยกับการไม่ประกาศ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน เพราะไม่ใช่วิธีแก้ปัญหามวลชน แม้ ศปภ. จะเคยออกคำสั่งห้ามประชาชนเข้าพื้นที่น้ำท่วม แต่ชาวบ้านก็ยังพังพังกั้นน้ำอยู่ เพราะไม่มีใครอยากจมอยู่กับน้ำเน่าเป็นแรมเดือน”

(ตลาดนัดการเมือง. 2554 : 10)

จากตัวอย่างในบทความ ปัญหาของประเทศไทยคืออริชาและบทความตลาดนัดการเมือง(31)-(33) จากหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์สามารถอธิบายวาทกรรมหาอุทกภัยได้ด้วยกลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
สถานการณ์ฉุกเฉิน	น้ำท่วม
พ.ร.ก. ฉุกเฉิน	อาวุธในการต่อสู้กับน้ำท่วม

ประเทศไทยมีกฎหมายว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน “พ.ร.ก. ว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548” ซึ่งนำไปสู่การมอบอำนาจให้นายกรัฐมนตรีสามารถห้ามบุคคลกระทำการบางสิ่งบางอย่างที่ขัดต่อ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน แต่ในกรณีมหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 จะเห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบนั้นเกิดจาก “ธรรมชาติ” มิได้เกิดการกระทำของมนุษย์ การเรียกร้องให้รัฐบาลประกาศใช้ พ.ร.ก. ฉุกเฉินจึงแสดงให้เห็นภาวะความหวาดกลัวที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ ในฐานะที่เป็น “ข้าศึก” ที่เข้ามารุกรานสร้างความเสียหายหรือทำลายความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ทำให้มนุษย์ต้องต่อสู้แย่งชิงพื้นที่กันเอง ดังนั้น มนุษย์สามารถใช้อำนาจทางกฎหมายเข้ามาจัดการต่อสู้หรือตอบโต้มหาอุทกภัยโดยมุ่งหวังจะทำให้สถานการณ์กลับมาเป็นปกติ

นอกจากการประกาศ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน แล้ว การประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยคือ สงคราม ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายของธรรมชาติ และเกิดการเปลี่ยนแปลงในมิติทาง สังคม เศรษฐกิจ รวมถึงการเมืองอย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และผลิตซ้ำความคิดการสร้างความเป็นอื่นให้ ธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากการสื่อความหมายผ่านทางภาษาที่สื่อมวลชนเลือกใช้ในตัวอย่าง (34)

(34) “ขณะเดียวกันทีมยุทธศาสตร์ ปชป. ยังจับเรื่องชาวบ้านเดือดร้อนจากข้าวของแพงขึ้น จึงเปิดเฟซบุ๊ก ‘ดิฉันปากท้อง’ ให้ข้อมูลราคาข้าวแกง, ราคากล้วยเตี๋ยว, ราคาสินค้าในตลาดสด, ราคา พืชผลการเกษตร ในแต่ละจังหวัด เพื่อเปรียบเทียบกับค่าแรงขั้นต่ำ เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงความ เหมาะสมราคาสินค้ากับราคาค่าครองชีพ”

(‘มาร์คเทิร์น’ ปรินาพระดังเมืองสิงห์ ในวันที่อาสา...ผ่านน้ำท่วม. 2554 : 12)

จากตัวอย่าง (34) สื่อมวลชนได้นำเสนอให้วาทกรรม มหาอุทกภัย คือ สงคราม ด้วยการเลือกสร้างแนวคิดที่ว่ามนุษย์สามารถรับมือกับน้ำท่วมได้นั้นจำเป็นต้องมี “ยุทธศาสตร์” ซึ่งเป็นการนำคำศัพท์ที่ใช้ในทางทหาร อันหมายถึง แผนการปฏิบัติซึ่งวางไว้เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ จำเพาะ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสงครามนำมาสร้างความหมายธรรมชาติให้กลายเป็นอื่น นั่นก็คือ มหาอุทกภัย คือ สงครามอย่างแสบคาย โดยมุ่งแสดงความยิ่งใหญ่ของมนุษย์กับการสู้รบกับน้ำท่วม ในฐานะของข้าศึกผ่านการเลือกใช้ถ้อยคำที่สะท้อนวิถีคิดของสังคม ด้วยกลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบเทียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
ทีมยุทธศาสตร์สงคราม	กลุ่มคนที่วางแผนเกี่ยวกับน้ำท่วม
แม่ทัพ	ปชป./พรรคประชาธิปัตย์

จากตัวอย่างสื่อมวลชนได้แสดงแบบเปรียบเทียบคือ ทีมยุทธศาสตร์ ปชป. ซึ่งก็หมายถึงความถึง กลุ่มคนที่ทำหน้าที่ในการวางแผนแก้ปัญหาหรือรับมือกับน้ำท่วมของฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ นำไป เปรียบเทียบความหมายกับแบบที่ถูกเปรียบเพื่อสื่อความหมายให้เห็นว่าน้ำท่วมครั้งนี้มีลักษณะของ สงคราม กลุ่มคนที่ทำหน้าที่ในการวางแผนป้องกันจึงเป็นเหมือนกับทหาร เป็นนักรบ หรือเป็นแม่ทัพ ที่ทำหน้าที่ในการวางแผนการรบนั่นเอง

สอดคล้องกับการนำเสนอในบทความ มวลน้ำปะทะมวลชนจากหนังสือพิมพ์เนชั่นสุด สัปดาห์ ที่นำเสนอว่ามหาอุทกภัย คือ สงคราม ด้วยการนำความทรงจำเกี่ยวกับสงครามระหว่างไทย กับพม่ามาเชื่อมโยงเพื่อสร้างภาพความรุนแรงของมหาอุทกภัย สื่อมวลชนได้อาศัยกลวิธีอุปลักษณ์ เชิงโครงสร้างเพื่อยกระดับความรุนแรงของน้ำท่วมให้เป็นสงคราม จึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการต่อสู้ กับน้ำ ดังตัวอย่าง (35)-(36)

(35) “ทั้งที่ ‘ศปภ.’ มียุทธศาสตร์ว่าต้องปกป้อง ‘นิคมอุตสาหกรรมบางชั้น’ ซึ่งอยู่ท้ายประตูระบายน้ำคลองสามวา ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ว่าฯ กทม. ถึงกับต้องออกมาเรียกร้องหาความชัดเจนจากรัฐบาล”

(เบื้องหลังคน-เบื้องหลังข่าว: มวลน้ำปะทะมวลชน. 2554 : 8)

(36) “กรณีนี้เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่า ‘ยุทธศาสตร์’ ถูกการเมือง-มวลชน ครอบงำเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

(เบื้องหลังคน-เบื้องหลังข่าว: มวลน้ำปะทะมวลชน. 2554 : 8)

จากตัวอย่างที่ (35)-(36) แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการจัดการกับธรรมชาติในรูปแบบของสงครามที่มี “มวลน้ำ” เป็นข้าศึก มนุษย์จึงไม่อาจใช้วิธีการแบบที่ใช้ในสถานการณ์ปกติได้ เมื่อมหาอุทกภัย คือ สงคราม จึงเลือกสร้างความรู้สึกร่วมให้กับมนุษย์ด้วยกันผ่านทางภาษา จนกลายเป็นการผลิตซ้ำเพื่อแสดงให้เห็นว่ามนุษย์สามารถต่อสู้กับธรรมชาติได้ ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
ศปภ.	กองบัญชาการ
การวางแผนบริหารจัดการน้ำท่วม	ยุทธศาสตร์
นิคมอุตสาหกรรมบางชั้น	เมืองพระยามหานคร

จากตัวอย่างที่ (34)-(36) แสดงให้เห็นการสร้างมโนทัศน์ให้ธรรมชาติกลายเป็นศัตรู ด้วยการเลือกนำคำว่า “ยุทธศาสตร์” มาใช้ในช่วงเวลาที่เกิดมหาอุทกภัย จึงเป็นการขยายความหมายของคำออกไปจากเดิมที่ใช้เมื่อกล่าวถึงการศึกษาสงคราม การบริหารการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นวงความหมายต้นทางให้สัมพันธ์กับวงความหมายปลายของคำว่า “ยุทธศาสตร์” โดยการถ่ายโยงจากสงครามกรุงศรีอยุธยากับพม่ามาเป็นสงครามระหว่างคนกับน้ำ ทั้งนี้สื่อมวลชนได้นำเสนอแบบเปรียบ “ศปภ.” กับแบบที่ถูกเปรียบ คือ กองบัญชาการ เนื่องจาก ศปภ. เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการวางแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งในบริบทของเนื้อหาในตัวอย่างได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามหาอุทกภัยครั้งนี้เปรียบเสมือนสงคราม ที่น้ำได้กลายเป็นข้าศึกบุกเข้าตีเมืองต่างๆ ของไทย จนนำไปสู่การสร้างแบบเปรียบให้กับนิคมอุตสาหกรรมบางชั้น ว่ามีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองอยู่หัวอยู่ท้าย จึงจำเป็นต้องรักษาเขตพื้นที่นั้นเอาไว้นั่นเอง

การถ่ายโยงความหมายของคำว่า “ยุทธศาสตร์” ส่งผลสู่การสร้างความหมายให้กับคำหรือวลีอื่นๆ ที่ปรากฏในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในช่วงมหาอุทกภัย ปี พ.ศ. 2554 ในลักษณะของการใช้นามนัยที่นำมาใช้เพื่อกล่าวถึงการจัดการในช่วงมหาอุทกภัย ที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน ดังตัวอย่าง (37)-(39)

(37) “แน่นอน เราเห็นภาวะอลหม่านในการแก้ไขปัญหา “น้ำท่วม” ของรัฐบาลมือใหม่ ภายใต้การนำของ น.ส. ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จากบางระกำโมเดลจากทฤษฎี 2 พี 2อาร์ ที่เน้นไปยังบุคคลพื้นที่เป็นหลัก

มาสู่ศูนย์สนับสนุนการอำนวยความสะดวกและการบริหารสถานการณ์อุทกภัย อุทกภัย วาตภัย และดินโคลนถล่ม(ศอส.) เป็นงานระดับกระทรวงภายใต้การนำของ นายยงยุทธ วิชัยดิษฐ์ และ นายพระนาย สุวรรณรัฐ

และที่สุดก็กลับกลายมาเป็น ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัย (ศปภ.) เป็นงานระดับชาติ ภายใต้การดูแลของ พล.ต.อ. ประชา พรหมนอก

มีการเปลี่ยนแนวทางการทำงาน และบุคคลแบบถึยิบ

สะท้อนการประเมินสถานการณ์ ที่ไม่ “แม่นยำ” เท่าที่ควร

นำไปสู่ภาวะ “ทำไปแก้ไป” ทำให้ต้องวิ่งตามภาวะ “วิกฤต” ทั้งที่หลายเรื่องสามารถบรรเทาความเสียหายลงได้ หากประเมินสถานการณ์ความรุนแรงได้แม่นยำกว่านี้”

(วิกฤต เป็น ‘โอกาส’. 2554 : ไม่มีเลขหน้า)

(38) “‘ทำเงินโมเดล’ ดูเข้าทำอยู่ไม่น้อย หากการแก้ปัญหาน้ำทั้งระบบ ไม่มุ่งหวังเพียงงบประมาณก้อนใหญ่ ที่ผลประโยชน์ไม่เคยตกถึงมือประชากร...”

(น้ำท่วม-ไม่ท่วมปัญญา โมเดล ‘เรือผลักดันน้ำ’ ต้นทางจากลุ่มน้ำท่าจีน. 2554 : 16)

(39) “...จึงน่าสนใจความเห็นของ พลอดประสพ สุรัสวดี รมว. วิทยาศาสตร์ฯ ทำโครงการ ประชาอาสา โดยคนบ้านอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และมีเรือเป็นของตนเองให้ช่วยผูกเรือไว้ให้แน่น และเดินเครื่องโดยหันหัวเรือไปทางทิศเหนือ และหางเรือไปทางทิศใต้ เพื่อช่วยกันดันน้ำออกจากแม่น้ำลงสู่ทะเลให้เร็วที่สุด..”

(น้ำเหนือล้นเขื่อนยักษ์ หลากไหลสู่เจ้าพระยา-ป่าสัก ถึงเวลา ‘ขอบกรุง’ ต้องจม. 2554 : 12)

เมื่อมนุษย์ได้สร้างมโนทัศน์ให้มหาอุทกภัย คือ สงคราม ดังนั้นการจะต่อสู้สงครามให้ได้รับชัยชนะจึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ที่จะทำให้ได้รับชัยชนะ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงได้ใช้กลวิธีอุปลักษณ์ได้สร้างมหาอุทกภัยให้เป็นสงครามที่การนำเสนอเกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขน้ำท่วมแบบ “ยุทธศาสตร์” จึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เฉพาะในมหาอุทกภัยดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบเทียบ

บางระกำโมเดล

ท่าจีนโมเดล

แบบที่ถูกเปรียบ

แผนยุทธศาสตร์การรบ

แผนยุทธศาสตร์การรบ

ทฤษฎี 2 พี 2อาร์	แผนยุทธศาสตร์การรบ
โครงการประชาอาสา	แผนยุทธศาสตร์การรบ
(ศอส.)	กองบัญชาการย่อย
(ศปภ.)	กองบัญชาการหลัก

เห็นได้ว่าสื่อมวลชนได้ถ่ายทอดความหมายของ “บางระกำโมเดล”, “ท่าจีนโมเดล”, “ทฤษฎี 2 พี 2อาร์” และ “โครงการประชาอาสา” เป็นนามธรรมหรือเป็นองค์ความรู้ให้อยู่ในฐานะของแบบเปรียบ ไปสู่การสร้างความหมายในเชิงรูปธรรมเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับมหาอุทกภัย หรือก็คือแบบที่ถูกเปรียบให้เป็นแผนยุทธศาสตร์การต่อสู้กับน้ำท่วมในฐานะที่เป็นข้าศึก เป็นมนุษย์ มิใช่ธรรมชาติ ดังนั้นจึงต้อง “คั้นน้ำ” ออกจากพื้นที่

พร้อมทั้งยังยกระดับความหมายให้กับคำ ศอส. และ ศปภ. ซึ่งเป็นแบบเปรียบให้ขยายขอบเขตไปเกินกว่าการเป็นศูนย์สนับสนุนการอำนวยความสะดวกและการบริหารสถานการณ์อุทกภัย อุทกภัย วาตภัย และดินโคลนถล่ม และศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัย นั่นก็คือแบบที่ถูกเปรียบให้เป็นวอร์รูมหรือกองบัญชาการที่ทำหน้าที่ในการสั่งการ วางแผนยุทธศาสตร์เพื่อสู้รบกับน้ำท่วม

สอดคล้องกับตัวอย่างจากบทความ สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ ‘ปู-บิ๊กตุ๋’ คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ. รমন. และศึกหน้าห้อง ‘บิ๊กอ๊อด’ ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ที่ได้ใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อเปรียบเทียบให้ ศปภ. คือ กองบัญชาการหลักในการรบ มีการตั้ง “วอร์รูม” ซึ่งเป็นค่านาม หมายถึง ห้องที่ใช้วางแผนสั่งการ ห้องวางแผนยุทธศาสตร์การรบ และอุปลักษณ์ให้ ศปภ. เป็นศูนย์อำนวยความสะดวก สั่งการ เพื่อเตรียมพร้อมที่จะสู้รบกับน้ำท่วมโดยมีนายทหารระดับสูงและนายกรัฐมนตรีร่วมประชุม คือ ร่วมทำศึกสงครามนั่นเอง ดังตัวอย่าง

(40) “...ตั้งแต่เปิดศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมที่ดอนเมืองทั้งบิ๊กอ๊อด พล.อ.ยุทธศักดิ์ ศศิประภา รมว. กลาโหม และ ผบ. เหล่าทัพ ก็ต้องไปประชุมทุกวันไม่เว้นแม้แต่เสาร์อาทิตย์ ซึ่งทำให้นายกฯ ยิ่งลักษณ์ ได้แสดงความเป็นผู้นำหญิง นั่งโต๊ะ ประชุมสั่งการ ผบ.เหล่าทัพระดมสรรพกำลังเต็มพิภคสู้น้ำท่วม...

...ในส่วนของ ทบ. พล. อ. ประยุทธ์ สั่ง บิ๊กโต่ง พล.ท. อุดมเดช สีตบุตร แม่ทัพภาคที่ 1 บินด่วนไปตั้งวอร์รูมสู้กับน้ำที่อยุธยา กินนอนอยู่ที่นั่นเลย โดยมีกำลังทหารจากกองทัพภาคที่ 1 โดยเฉพาะบรรดาทหารวงศ์เทวีญูของกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ (พล. 1 รอ.)...”
 (“สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ ‘ปู-บิ๊กตุ๋’ คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ. รমন. และศึกหน้าห้อง ‘บิ๊กอ๊อด’.

2554 : 14)

จากตัวอย่างสามารถเปรียบเทียบกลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างดังแสดงในแผนผัง
อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
กองบัญชาการหลัก	ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม
แม่ทัพ	บิ๊กอ๊อด
เจ้าเมือง	ผู้นำหญิง
ระดมสรรพกำลัง	เตรียมกำลังรบ
วอร์รูม	ศูนย์ช่วยเหลือน้ำท่วม

นับจากตัวอย่างที่ (1) จนถึงตัวอย่างปัจจุบันสื่อมวลชนได้ย้าแนวคิดและให้ความหมาย
ว่า มหาอุทกภัย คือ สงคราม ดังนั้นจึงมีการประกอบสร้างคำ “วอร์รูม” เป็นศัพท์ทางทหารเพื่อนำมา
อุปลักษณ์เชิงโครงสร้างให้เห็นภาพความยิ่งใหญ่ของมหาอุทกภัยว่าเป็นสงคราม นำไปสู่การแสดงให้เห็น
ถึงฐานความคิดที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติในฐานะที่เป็นข้าศึก จึงจำเป็นต้องใช้กลุ่มบุคคลที่มีหน้าที่ในการ
รบหรือปกป้องบ้านเมืองอย่างเช่นกลุ่มของทหารมาเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาในครั้งนี การจะรับมือ
กับสงครามได้จึงจำเป็นต้องอาศัยกำลังทางทหารเข้ามาช่วยเหลือและวางแผนการป้องกันแก้ไข ซึ่ง
นอกจากข้อความที่ปรากฏในบทความตัวอย่างแล้ว ในความเป็นจริงเมื่อครั้งมหาอุทกภัย พ.ศ. 2554
ปรากฏว่ามีการนำศัพท์ “วอร์รูม” ไปใช้อย่างแพร่หลายในหน่วยงานต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม
อาทิ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพลังงาน กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น จึงแสดงให้เห็นว่า
มนุษย์นั้นมีแนวคิดว่ามีมหาอุทกภัยคือสงครามอย่างชัดเจน

สุดท้าย การย้าแนวคิดว่ามีมหาอุทกภัย คือ สงคราม ได้แสดงผ่านการนำเสนอของ
สื่อมวลชนว่าไม่สามารถเอาชนะมหาอุทกภัยได้ โดยการเลือกใช้คำและประโยคมาเป็นแบบเปรียบ
เพื่อถ่ายโยงสร้างความรู้สึกรู้สึกจากสงครามเสียกรุงครั้งที่สองสู่สงครามมหาอุทกภัย ดังตัวอย่าง (41)

(41) “จะว่าไปแล้ว บางกอกไม่ได้พ่ายหรือครับ ประเทศชาติต่างหากที่ต้องพ่ายพ่ายแพ้
ให้กับความโง่เขลาและเห็นแก่ตัวของคนกลุ่มหนึ่งครับ”

(ประเทศไทย 2554 วันที่นายฯ เป็น... เลือดเย็น. 2554 : 11)

เหตุที่กล่าวว่าสื่อมวลชนได้ถ่ายโยงการรบระหว่างไทยกับพม่ามาสู่การรบระหว่าง
คนกับน้ำ เนื่องจากในตัวอย่าง (41) สื่อมวลชนได้เลือกนำคำ “บางกอก” อันเป็นอีกชื่อหนึ่งของ
กรุงเทพมหานคร และมีที่มาในเชิงประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเมืองบางกอกเป็นเพียง
หัวเมืองค้าขาย ไม่ได้มีความสำคัญในฐานะเมืองหลวงของสยามอย่างปัจจุบัน แต่เมื่อนำมาใช้ปัจจุบัน

ยุคสมัยเปลี่ยนแปลงบริบทเปลี่ยน จึงทำให้เกิดการถ่ายโยงชื่อเมืองหลวงจากกรุงศรีอยุธยามาเป็นบางกอกหรือกรุงเทพมหานคร เกิดแบบเปรียบเทียบคือ “บางกอกพ่าย” ที่ถูกนำไปเปรียบเทียบกับแบบที่ถูกเปรียบอย่างคำ “อยุธยาคล่มแล้ว” ในฐานะของแบบที่ถูกเปรียบ เพื่อเสนอมนทัศน์ว่าสุดท้ายแล้วมนุษย์ก็เป็นฝ่ายที่พ่ายแพ้ให้กับสงครามที่สู้รบกับธรรมชาติ

ดังนั้น จากการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ (1)-(41) สามารถสรุปได้ว่าในช่วงมหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 นั้น สื่อมวลชนได้มุ่งนำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัยว่าเป็นสงคราม จากการเลือกใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง ผ่านการเปรียบเทียบที่ปรากฏชุดถ้อยคำที่เป็นแบบเปรียบ กับชุดถ้อยคำที่เป็นแบบที่ถูกเปรียบเพื่อนำเสนอภาพสงครามระหว่างคนกับธรรมชาติ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งมนุษย์ไม่สามารถต้านทานพลังน้ำได้และเกิดความพ่ายแพ้ในที่สุด

2. มหาอุทกภัย คือ สิ่งมีชีวิต

เนื่องจากในมหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 ได้เกิดปรากฏการณ์ใหม่เกี่ยวกับการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและสร้างความรับรู้ให้กับประชาชน นั่นคือการอุปลักษณ์ให้ “น้ำท่วม” มีชีวิตจิตใจ ดังที่เราจะเคยได้ยินมาเสมอว่า “น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์” หรือในเนื้อเพลงของวงคาราบาวที่ว่า “น้ำคือชีวิต เพราะน้ำคือชีวิตทั้งเกิดก่อนและหลังเลี้ยง ทำลายและเยียวยารักน้ำรักชีวิต รู้น้ำรู้ชีวิตมองล้าธารผ่านความคิด มองชีวิตอย่าง นอกจากนั้น “น้ำ” ยังสามารถเป็นได้ทั้งมนุษย์ ปีศาจ สัตว์ร้าย มีทั้งด้านดีและร้ายในตัวเองเฉกเช่นสัตว์โลก นับเป็นตัวอย่างกลวิธีทางภาษาของมนุษย์ในการอุปลักษณ์ (เปรียบเทียบ) ให้ธรรมชาติมีชีวิต จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์กลวิธีการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างในวาทกรรมมหาอุทกภัย ได้แก่ มหาอุทกภัย คือ สิ่งมีชีวิต ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 อุปลักษณ์มหาอุทกภัย คือ สิ่งมีชีวิต

วงความหมาย สิ่งมีชีวิต	บริบทจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์	ที่มา
ชีวิต	- สอนภูมิศาสตร์นักเรียนไปด้วยเลยว่า น้ำมาจากไหน จะไปไหน ระหว่างพัก ระหว่างเดินทาง ใช้ชีวิตอย่างไร	(ของดีมีอยู่, 2554 : 100)
ศัตรู เพื่อน	- ในความเป็นจริงน้ำไม่ใช่ศัตรูของเรา แต่เรามองว่าน้ำคือเพื่อนของเรา	(เรียนรู้อยู่กับน้ำ (เนา) น้ำไม่ใช่ศัตรู-อย่าคิดชนะน้ำ, 2554 : 29)

ตาราง 2 (ต่อ)

วงความหมาย สิ่งมีชีวิต	บริบทจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์	ที่มา
อุดมการณ์ สันดาน	- เหมือนที่ทัน ผบ.ทพ. ท่านบอกนั่นแหละครับว่า น้ำมันไม่มีอุดมการณ์ฮ่าๆ แต่น้ำมันมีสันดานจริงๆ ครับ คือมันอยากไหลจากที่สูงลงที่ต่ำ โดยเฉพาะอยาก ลงสู่ทะเล	(อยู่ๆ ไปในช่วงน้ำท่วมบ้าง ไม่ท่วมบ้าง, 255 : 86)
พฤติกรรม	- พฤติกรรมของน้ำครั้งนี้แตกต่างจากน้ำท่วมที่เคย เกิดขึ้น ไม่ได้มีฝนตกหนักจนระดับน้ำสูงขึ้นทันที หรือ แผ่นดินสไลด์ แต่คราวนี้น้ำมาเรื่อยๆ ทางแม่น้ำ	(คำทำนาย, 2554 : 74)
น้องน้ำ	- ต้นสัปดาห์ที่ผ่านมา น้องน้ำได้เดินทางมาถึงย่าน พระราม 2 มีการคาดการณ์ว่าจะทำให้ถนนสาย ดังกล่าวถูกตัดขาดไม่สามารถใช้ในการสัญจรได้	(สมุทรสาครโมเดล ‘รถวิ่งได้ น้ำวิ่งเร็ว’ ยุทธการอุ้ม ‘น้อง น้ำ’ลงทะเล, 2554 : 24)
น้องน้ำ ที่สูบ	- บทบาทที่เราต้องทำตอนนี้คือเป็นแม่สื่อผลักดัน ให้น้องน้ำได้มาเจอกับที่สูบ เพราะถ้าน้องน้ำไม่ลงมา ที่สูบก็แห้งเหี่ยว ไม่ได้ทำงาน	(บางระจัน 54, 2554 : 87)
สายน้ำกลืน	- ชาวบ้านที่ต้องถูกสายน้ำกลืน เสียชีวิตปีละนับ ร้อยราย ประชาชนที่ต้องเดือดร้อน สูญเสียทรัพย์สิน	(‘ทักษิณ’ มาก่อน... น้ำท่วม ไว้ทีหลัง, 2554 : 23)
ปลาวาฬ	- แปรรูปคำว่า น้ำหนึ่งหมื่นล้านลูกบาศก์เมตร ให้ เป็นอะไรสักอย่างที่มีนัยใหญ่ ให้เห็นภาพว่ามันใหญ่ จริงๆ แล้วที่นี้เพื่อนก็เลยริเสิร์ชมาว่า น้ำหนักของน้ำ เท่านี้จะหนักประมาณปลาวาฬ50 ตัว แล้วมันน่ารักดี	รู้ทันน้ำท่วม ‘รู้สู้ Flood’ คนรุ่นใหม่หัวใจเพื่อมวลชน, 2554 : 13)

วาทกรรมมหาอุทกภัยมีการนำเสนอวาทกรรมผ่านการอุปลักษณ์ มหาอุทกภัย คือ
สิ่งมีชีวิต สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิด “นิเวศวิทยาเชิงลึก” (Deep Ecology) ของอาร์น แนส
(กุนนาร์ รุนด์เกรนด์. 2557 : 296 ; อ้างอิงมาจาก อาร์น แนส. 1974) ที่เสนอว่า มนุษย์เป็น
ส่วนหนึ่งของธรรมชาติและทุกส่วนของธรรมชาติก็มีสิทธิเท่าเทียมกันในการพัฒนาและเติบโต เป็นสังคม
ที่ไม่มีชนชั้นที่อยู่ภายในโลกของสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ซึ่งสิทธิต่างๆ ตามแบบประชาธิปไตยนั้นไม่ได้มีไว้
สำหรับมนุษย์เท่านั้น แต่มีไว้เพื่อสัตว์ พืช และแร่ธาตุด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (1)

(1) “ปัญหาวิกฤตหลังน้ำท่วม นอกเหนือจะทบทวนทุกวิชาให้ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์
ข้างถนนต้นๆ น่าช่วยได้คืดหน่อย
การขุดลอกคูคลอง แหล่งน้ำประตามี ถึงน้ำลดแล้วก็ควรทำต่อเนื่อง
สอนภูมิศาสตร์นักเรียนไปด้วยเลยว่า น้ำมาจากไหน จะไปไหน ระหว่างพัก ระหว่าง
เดินทาง ใช้ชีวิตอย่างไร

(ของดีมีอยู่. 2554 : 100)

ตัวอย่าง (1) สื่อมวลชนได้ใช้กลวิธีอุปลักษณ์ว่ามหาอุทกภัยเป็นสิ่งมีชีวิตหรือก็คือ
เป็นมนุษย์ โดยการใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อแสดงให้เห็นว่า “น้ำ คือ สิ่งมีชีวิต” ดังปรากฏใน
ข้อความที่ว่า “น้ำมาจากไหน จะไปไหน ระหว่างพัก ระหว่างเดินทาง ใช้ชีวิตอย่างไร” โดยมีแบบเปรียบเทียบ
ที่สื่อความหมายให้เห็นว่าน้ำนั้นก็เปรียบเสมือนมนุษย์ มีที่มา มีที่ไป ต้องการที่อยู่อาศัย หรือสามารถ
เดินทางและใช้ชีวิตได้เหมือนกับเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับบทความ “ใส่ชูชีพให้กายไม่พอ ต้องใส่ชูชีพ
ให้ใจด้วย” พระพรพล ปสันโน จากหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ ที่สร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติ คือ
มนุษย์ ดังตัวอย่าง (2)

(2) “น้ำท่วมคราวนี้น้ำจะพลิกวิกฤติเป็นโอกาสได้เยาะทีเดียว หากที่อยู่ของใจเราให้ได้ลือว่า
ใจเราไปอยู่ตรงไหนแล้วสบาย เหมือนกับหาที่อยู่ของน้ำให้ได้ นี่ก็เป็นการบ้านของรัฐบาล ว่า
น้ำมาแล้วให้เขาไปอยู่ไหน เมื่อมีที่อยู่ให้เขาได้ เขาก็จะไม่มารบกวน จิตใจเราก็เช่นเดียวกัน
ให้จิตใจเราไปอยู่ในที่ๆ เป็นบุญกุศล ไม่ให้เขาตกไปอยู่ในที่ต่ำ เพื่อที่จะไม่สร้างความเดือดร้อน
ให้กับตัวเราและคนอื่น”

(พระพรพล ปสันโน. 2554 : 20)

สื่อมวลชนได้นำเสนออุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง น้ำ คือ สิ่งมีชีวิต จากประโยค
“น้ำมาแล้วให้เขาไปอยู่ไหน เมื่อมีที่อยู่ให้เขาได้ เขาก็จะไม่มารบกวน” โดยมีแบบเปรียบเทียบคือน้ำ ที่ถูก
เรียกแทนว่า “เขา” ซึ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ใช้แทนผู้ที่เราพูดถึง น้ำเสียงที่สื่อมวลชนนำเสนอเน้นเป็น
การสื่อความรู้สึกเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกว่าน้ำนั้นก็เปรียบเหมือนมนุษย์ เป็นการให้ความหมาย
ของน้ำตามแนวคิดนิเวศวิทยาที่มองว่ามนุษย์นั้นเท่าเทียมกับธรรมชาติ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องมองธรรมชาติ
ในฐานะเป็นมนุษย์และปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างเท่าเทียม จากตัวอย่าง (1)-(2) สามารถแสดงกลวิธี
อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบเทียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
ชีวิต/มนุษย์	น้ำ
เขา (สรรพนามบุรุษที่ 3)	น้ำ

การนำเสนอว่า น้ำ คือ มนุษย์ ของสื่อมวลชนจึงแสดงให้เห็นกลวิธีการสร้างความหมายที่มนุษย์นำเอาคุณสมบัติของตนเองไปใส่ไว้ในสัตว์ พืช ธรรมชาติ หรือมหาอุทกภัย เพื่อทำให้เกิดมโนทัศน์ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นมนุษย์เหมือนกับเรา ดังปรากฏในประโยค “น้ำมาแล้วให้เขาไปอยู่ไหน เมื่อมีที่อยู่ให้เขาได้ เขาก็จะไม่มารบกวน” ที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ได้ใช้กลวิธีการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อเปรียบเทียบว่าน้ำ คือ สิ่งมีชีวิต หรือ เป็นมนุษย์ แต่การใช้คำ “รบกวน” นั้นเสมือนเป็นการสร้างมโนทัศน์ให้ผู้รับสารรู้สึกต่อน้ำในฐานะที่เป็น “มนุษย์สร้างปัญหา” เป็นการให้ความหมายในแง่ลบ ดังนั้น การรับมือกับน้ำท่วมจึงต้องทำอย่างเข้าใจและทำเสมือนเขาเป็นมนุษย์คนหนึ่ง รวมทั้งสื่อมวลชนยังได้เปรียบเทียบการท่วมของน้ำว่าเป็นการมาเยี่ยมของมนุษย์ที่อาจมีการพักค้างแรม จึงต้องหาที่อยู่ให้เขาเพื่อที่เขาจะได้ไม่มารบกวนเรา ซึ่งที่อยู่ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงบ้านหรือที่พักอาศัย แต่คือแม่น้ำหรือทะเลที่จะต้องผลักดันให้น้ำที่เข้าท่วมไปอยู่รวมกันสอดคล้องกับตัวอย่าง (3)

(3) “ในความเป็นจริงน้ำไม่ใช่ศัตรูของเรา แต่เรามองว่าน้ำคือเพื่อนของเรา วันนี้เขามาเยี่ยมเรา มาค้างคืนกับเรา อาจจะหลายคืนหน่อย หรืออาจจะเดือนแล้ววันหนึ่งเขาก็จะจากเราไป”
(เรียนรู้อยู่กับน้ำ (เนา) น้ำไม่ใช่ศัตรู-อย่าคิดชนะน้ำ. 2554 : 29)

ข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นว่า งานเขียนที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นมีการกล่าวโดยใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อเปรียบเทียบว่า “น้ำท่วม” เป็น “มนุษย์” ดังจะเห็นได้จากข้อความ “น้ำไม่ใช่ศัตรูของเรา แต่เรามองว่าน้ำคือเพื่อนของเรา” นั่นคือการสร้างความหมายใหม่ให้กับมหาอุทกภัย ซึ่งนำไปสู่การสร้างความรู้สึกที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงระหว่าง “ศัตรู” กับ “เพื่อน” ซึ่งถูกจัดให้เป็นคู่ตรงข้าม จากข้อความข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการที่มนุษย์ได้กระทำต่อธรรมชาติ ในชั้นแรกความรู้สึกว่าน้ำท่วมคือศัตรู เกิดขึ้นเพราะผลพวงความเสียหายที่ธรรมชาติได้สร้างในช่วงมหาอุทกภัย จึงทำให้มนุษย์รับรู้และสร้างความรู้สึกวามหาอุทกภัยที่คุกคามอยู่นั้นคือศัตรูที่สร้างความเสียหายสร้างความเดือดร้อน

ส่วนความรู้สึกในชั้นที่สอง คือ การสร้างความหมายใหม่ให้มหาอุทกภัย เป็นความหมายในด้านดีที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ นั่นคือการเปรียบเทียบว่ามหาอุทกภัยคือเพื่อน เป็นแนวคิดที่ให้คุณค่ากับธรรมชาติในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เป็นชีวิตที่มีเกิด เติบโต ต้องการที่อยู่ มีตัวตน และสามารถเคลื่อนที่ได้เฉกเช่นมนุษย์

นอกจากการหาที่อยู่ให้กับน้ำ สื่อมวลชนยังได้นำเสนอว่ามหาอุทกภัย คือ มนุษย์ ด้วยการถ่ายโยงลักษณะของมนุษย์ไปสู่ลักษณะของมหาอุทกภัยให้มีความเหมือนกัน ดังตัวอย่าง (4)-(5)

(4) “เหมือนที่ทัน ผบ.ทบ. ท่านบอกนั่นแหละครับว่า น้ำมันไม่มีอุดมการณ์ ฮ่าๆ แต่น้ำมันมีสันดานจริงๆ ครับ คือมันอยากไหลจากที่สูงลงที่ต่ำ โดยเฉพาะอยากลงสู่ทะเล ที่นี้จะไรที่ไปขวางมัน มันก็จะมุดไปเรื่อยๆ นั่นแหละครับ”

(เพ็ญ นักร้องนอก นอก (นามแฝง). 2554 : 86)

(5) “วิกฤติน้ำท่วมครั้งนี้รุนแรงเกินคาด เพราะระดับน้ำเพิ่มขึ้นโดยที่สังคมไม่ได้รับรู้ว่ามีสัญญาณอันตราย จวบจนกระทั่งทะลักเข้าเมืองใหญ่ๆ เช่น นครสวรรค์ ลพบุรี พฤติกรรมของน้ำครั้งนี้แตกต่างจากน้ำท่วมที่เคยเกิดขึ้น ไม่ได้มีฝนตกหนักจนระดับน้ำสูงขึ้นทันที หรือแผ่นดินสไลด์ แต่คราวนี้ น้ำมาเสียบๆ ทางแม่น้ำ”

(คำทำนาย. 2554 : 74)

ข้อความที่เสนอว่า “น้ำมันไม่มีอุดมการณ์” เป็นการอุปลักษณ์ “น้ำท่วม” และ “พฤติกรรมของน้ำ” ที่นำเอาการแสดงออกปฏิกิริยาของน้ำว่าเป็นสิ่งมีชีวิตเฉกเช่นมนุษย์ การพรรณนาให้น้ำท่วมมีชีวิตชีวด้วยการใส่ลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมแบบมนุษย์ให้กับน้ำ เป็นการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยมีชีวิต แต่ด้วยน้ำเสียงของสื่อมวลชนที่พยายามชี้้นำเพื่อสร้างความรู้สึกรู้สึกให้เห็นว่า แม้น้ำท่วมจะเป็นมนุษย์แต่ก็เป็นมนุษย์จำพวกคนพาลที่ถนัดใช้แต่กำลัง เนื่องจากเป็นพวกไม่มีอุดมการณ์ และย้ำความเป็นมนุษย์ให้กับธรรมชาติด้วยวลีที่ว่า “แต่น้ำมันมีสันดานจริงๆ” การหยิบเอาคำ “สันดาน” ซึ่งหมายถึงอุปนิสัยที่มีมาแต่กำเนิด เช่น มีสันดานดี สันดานเลว มักใช้ในทางไม่สู้ดี เมื่อนำมาใช้กับมหาอุทกภัยจึงทำให้เกิดการสร้าง ความหมายให้น้ำกลายเป็นมนุษย์ไปโดยปริยาย

การมองมหาอุทกภัย คือ มนุษย์ นั้น นอกจากจะเป็นการเสนอแนวคิดมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างเท่าเทียม ในมหาอุทกภัยยังได้สร้างความรู้สึกระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในลักษณะของการลดทอนความน่ากลัวของมหาอุทกภัย คือ สงคราม (ดังที่ได้วิเคราะห์ในประเด็นมหาอุทกภัยคือสงครามไปแล้ว) ด้วยการสร้างมโนทัศน์ว่า มหาอุทกภัย คือ มนุษย์ดังตัวอย่าง (6)-(7)

(6) “ต้นสัปดาห์ที่ผ่านมา น้องน้ำได้เดินทางมาถึงย่านพระราม 2 มีการคาดการณ์ว่าจะทำให้ถนนสายดังกล่าวถูกตัดขาดไม่สามารถใช้ในการสัญจรได้”

(สมุทรสารโมเดล ‘รถวิ่งได้ น้ำวิ่งเร็ว’ ยุทธการอุ้ม ‘น้องน้ำ’ ลงทะเล. 2554 : 24)

(7) “หลังหลบภัยน้องน้ำ ระเห่ร้อนเป็นนกขมิ้นเหลืองอ่อนไร้รังนอนมา 20 กว่าวัน จึงมีโอกาสแวะไปดูบ้าน”

(โรคที่มากับน้ำ (3). 2554 : 70)

กลวิธีการอุปลักษณ์ให้ธรรมชาติ คือ มนุษย์ เป็นกลวิธีเชิงโครงสร้างเพื่อแสดงความรู้สึกของมนุษย์ว่ามีได้เกรงกลัวหรือหวาดระแวงมหาอุทกภัยในฐานะเป็นการทำสงคราม แต่มันได้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกผ่อนคลายที่มีมากขึ้นภายหลังจากที่มนุษย์เริ่มทำใจยอมรับและสามารถปรับตัวกับภาวะน้ำท่วม การเรียกน้ำท่วมหรือมหาอุทกภัยด้วยคำว่า “น้องน้ำ” จึงเป็นการลดอุณหภูมิความรู้สึกของคนในสังคมลง ส่งผลไปถึงการปรับเปลี่ยนมุมมองของมนุษย์ที่เริ่มกลับมาสนใจว่าแท้จริงแล้วธรรมชาติก็คือส่วนหนึ่งของชีวิต ดังนั้น อุปลักษณ์เชิงโครงสร้างจึงได้แสดงให้เห็นกลวิธีแสดงออกในรูปแบบหนึ่งของมนุษย์

ในขณะที่เกี่ยวกับการเรียกน้ำท่วมด้วยคำว่า “น้องน้ำ” ก็ได้เป็นการแสดงออกว่ามนุษย์ยอมรับให้ธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิตหรือเป็นส่วนหนึ่งเสียทั้งหมด ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวว่า “หลังหลบภัยน้องน้ำ” สื่อความหมายให้เห็นว่าแม้ส่วนหนึ่งมนุษย์จะยอมรับน้ำท่วมในฐานะที่เป็นมนุษย์ แต่ก็ยังไม่สนิทใจพอที่จะให้น้องน้ำเป็นน้องจริงๆ ได้ เพราะมนุษย์ยังมีความหวาดหวั่นหรือวิตกว่าน้องน้ำอาจนำความเดือดร้อนมาให้ และเปรียบเทียบให้มนุษย์ “ระเห่ร้อนเป็นนกขม้นเหลืองอ่อนไร้รังนอน” ซึ่งก็คือการไม่ยอมรับที่จะใช้ชีวิตร่วมกับน้ำท่วมอยู่ในที่นั่นเอง

จากตัวอย่าง (6)-(7) สามารถนำเสนอในแผนผังมีนทัศน์อุปลักษณ์เชิงโครงสร้างให้มหาอุทกภัยมีชีวิต ดังนี้

แบบเปรียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
น้องน้ำ	น้ำท่วม
นกขม้น	ผู้ประสบภัย
รังนอน	บ้านเรือน/ที่พักอาศัย

การวิเคราะห์มหาอุทกภัยคือสิ่งชีวิตนั้นแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ได้เปลี่ยนมีนทัศน์เกี่ยวกับน้ำท่วม จากที่มองน้ำท่วมในฐานะศัตรูมาสู่การมองน้ำท่วมในฐานะมนุษย์ แต่การนำเสนอของสื่อมวลชนก็ได้แสดงความอ่อนแอทางความคิดเกี่ยวกับการมองธรรมชาติว่าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิต ดังแสดงในตัวอย่าง (8)

(8) “บทบาทที่เราต้องทำตอนนี้คือเป็นแม่สื่อผลักดันให้น้องน้ำได้มาเจอกับพี่สูบ เพราะถ้าน้องน้ำไม่ลงมาพี่สูบก็แห้งเหี่ยว ไม่ได้ทำงาน”

(บางระจัน 54. 2554 : 87)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าสื่อมวลชนได้เลือกเสนอความหมายของน้องน้ำในด้านลบมากกว่าที่จะเสนอการยอมรับน้องน้ำในฐานะของน้อง ของคนในครอบครัวที่แสดงถึงความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันด้วยระบบเครือญาติ สื่อมวลชนได้สร้างการรับรู้ ความรู้สึก และการจำได้หมายรู้เกี่ยวกับ

น้องน้ำขึ้นใหม่ ผ่านประโยค “แม่สื่อผลักดันให้น้องน้ำได้มาเจอกับพี่สูบ” เพื่อแสดงการไม่ยอมรับน้องน้ำในฐานะที่เป็น “มนุษย์” ด้วยการแทนตัวของมนุษย์ว่าเป็น “แม่สื่อ” แทนน้ำท่วมเป็น “น้องน้ำ” แทนเครื่องมือที่จะใช้กำจัดน้ำท่วมออกจากพื้นที่ว่าเป็น “พี่สูบ” ผ่านตำนานความรักระหว่างน้องน้ำกับพี่สูบ เพื่อหาความชอบธรรมในการจัดการกับธรรมชาติ และสร้างคุณค่าให้มนุษย์ในฐานะของ “แม่สื่อ” ที่ปรารถนาดีต่อน้องน้ำและพี่สูบ

ท้ายที่สุดแล้วมันก็คือการจัดการผลักดันน้ำท่วมออกจากพื้นที่ของมนุษย์ อาศัยการนำเสนอผ่านกลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างอย่างแยบคายในการลดความรู้สึกในด้านลบของผู้คนในช่วงมหาอุทกภัย และนำไปสู่การแฝงแนวคิดว่ามนุษย์มิได้เป็นส่วนหนึ่งกับธรรมชาติอย่างแท้จริง ดังจะแสดงในแผนผังมโนทัศน์อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
น้องน้ำ	น้ำท่วม
พี่สูบ	เครื่องสูบน้ำ
แม่สื่อ	มนุษย์

ตัวอย่างข้างต้นคือสิ่งที่ยืนยันให้เห็นว่ามนุษย์นั้นมีโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติว่าเป็นสิ่งมีชีวิต ดังนั้นมนุษย์จึงควรยอมรับธรรมชาติในฐานะคือส่วนหนึ่งของชีวิต ซึ่งมีมโนทัศน์ดังกล่าวนี้มีการเสนอความคิดที่ย้อนแย้งกับแนวคิดที่กล่าวว่า “มหาอุทกภัยคือสงคราม” ด้วยการมองว่ามนุษย์นั้นไม่สามารถที่จะทำสงครามกับน้ำได้ ดังตัวอย่าง (9)

(9) “แม่แต่สื่อ ยังบอกว่า สู้กับน้ำ เรากำลังใช้คำผิดไป?

เราคงต้องใช้คำใหม่ว่า หาที่ให้เขาอยู่ดีกว่า จะไปสู้กับน้ำอย่างไร เอาปืนไปยิงกับน้ำ เอาทหารเอารถถังไปสู้กับน้ำหรือ สู้อย่างไรก็สู้ไม่ได้ เราใช้คำผิด เราทำลายเขาไม่ได้”

(พระพรพล ปสันโน. 2554 : 20)

จากตัวอย่างที่ (9) เป็นกลวิธีการนำเสนอให้เห็นว่า มหาอุทกภัยนั้นไม่ใช่การทำสงครามและการรับมือกับมหาอุทกภัยจะกระทำในรูปแบบของสงครามไม่ได้เพราะน้ำท่วมไม่ใช่ข้าศึก ดังจะเห็นได้จากประโยค “จะไปสู้กับน้ำอย่างไร เอาปืนไปยิงกับน้ำ เอาทหารเอารถถังไปสู้กับน้ำหรือ สู้อย่างไรก็สู้ไม่ได้ เราใช้คำผิด เราทำลายเขาไม่ได้” เป็นการแสดงให้เห็นถึงสำนึกของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติอย่างโอบอ้อมและเข้าใจ เป็นการจัดการกับธรรมชาติอย่างประนีประนอมแทนที่จะใช้วิธีการสู้รบ แต่ใช้วิธีการ “หาที่ให้เขาอยู่ดีกว่า” ซึ่งเป็นการสร้างความรู้สึกให้มนุษย์ยอมรับธรรมชาติว่าเป็นมนุษย์หรือเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์นั่นเอง

การเสนอแนวคิดที่ว่ามหาอุทกภัยมีชีวิตตามตัวอย่างที่ (9) สอดคล้องกับการเสนอแนวคิดในตัวอย่างที่ (10) ที่แสดงถึงมโนทัศน์ของมนุษย์ว่าไม่สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ เป็นการอภิปรายในเชิงเปรียบเทียบว่าแม้มนุษย์จะมีแนวคิดที่ว่าตนเองสามารถเอาชนะทุกสิ่งได้ แต่ยังคงเวียนไม่สามารถเอาชนะน้ำท่วมได้

(10) “สาเหตุหนึ่งและอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้น้ำท่วม สืบเนื่องมาจากการจัดการน้ำและวิธีบริหารน้ำอภิมหาน้ำท่วมแห่งสยามประเทศที่กำลังดำเนินอยู่ก็เป็นเพราะความล้มเหลวข้างต้นนี้แหละ เป็นภัยที่มาจากคนส่วนหนึ่ง และเป็นภัยจากน้ำอีกส่วน เราเอาผิดกับน้ำไม่ได้ แต่เอาผิดกับคนได้”

(แล้วเมืองฟ้าก็กลายเป็นเมืองน้ำ. 2554 : 64)

จากประโยค “เราเอาผิดกับน้ำไม่ได้ แต่เอาผิดกับคนได้” เป็นการสร้างกรอบความคิดให้น้ำท่วมกลายเป็นสิ่งมีชีวิตที่สร้างความเดือดร้อน แต่เราก็ไม่สามารถที่จะเอาผิดกับน้ำได้ เป็นกลวิธีการอุปลักษณ์ให้น้ำมีตัวตนและมีพลังขึ้นมา สอดคล้องกับความเชื่อในอดีตที่มนุษย์มีความเคารพและอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ โดยถือว่าการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และวิถีการดำรงชีวิตที่แสดงว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและชีวิตกลมกลืนกับธรรมชาติ แต่ปัจจุบันทัศนะของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติได้เปลี่ยนแปลงไปนับตั้งแต่เกิดปัญหาวิกฤตธรรมชาติ อันเป็นผลมาจากสภาพความเสื่อมสลายของระบบนิเวศน์ จะสร้างความหายนะรุนแรงต่ออารยธรรมโลกและมนุษยชาติ (กอบกาญจน์ ภิณฑุมาศ. 2554 : 71) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ส่งผลให้แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและ การปฏิบัติต่อหน้าของมนุษย์จึงขัดแย้งกัน

ดังนั้น นอกจากการเสนอว่ามหาอุทกภัยคือมนุษย์ หรือธรรมชาติคือส่วนหนึ่งของชีวิต การนำเสนอว่ามหาอุทกภัยว่ามีชีวิตในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ยังได้เสนอมโนทัศน์ของมนุษย์ที่มีต่อหน้าท่วมในฐานะที่น้ำท่วมเป็นปีศาจ เป็นสัตว์ร้าย เป็นอสูรกาย หรือเป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถทำอันตรายมนุษย์ โดยอาศัยกลวิธีการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างและกลวิธีของการประพันธ์บทกวีมาสร้างอารมณ์ความรู้สึกให้กับผู้รับสาร ดังตัวอย่าง (11)

(11) “ชาวบ้านที่ต้องถูกสายน้ำกลืน เสียชีวิตปีละนับร้อยราย ประชาชนที่ต้องเดือดร้อน สูญเสียทรัพย์สิน พืชผลการเกษตรถูกทำลาย และต้องสิ้นเนื้อประดาตัวเพิ่มขึ้นปีละนับหมื่นนับแสนคน จะถูกปล่อยลอยแพตามกระแสน้ำตลอดไปหรือ...”

(‘ทักษิณ’ มาก่อน... น้ำท่วมไว้ทีหลัง. 2554 : 23)

สื่อมวลชนได้ใช้กลวิธีพรรณนาธรรมชาติให้มีอากัปกริยาหรือพฤติกรรมต่างๆ อย่างบุคคลในลักษณะแบบ “โวหารบุคคลวัต” ดังที่กอบกาญจน์ ภิญโญมารค (2554 : 82) ได้ให้ความหมายไว้ว่ากลวิธีการประพันธ์โดยใช้โวหารบุคคลวัตมีส่วนช่วยสร้างพลังทางความคิด สร้างความรู้สึก หรือทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิตสามารถถือกำเนิดขึ้นได้อย่างมีชีวิตชีวา รวมไปถึงสร้างความรู้สึกสะพรึงที่ส่งผลต่ออารมณ์ผู้รับสารได้ในเวลาเดียวกัน ตัวบทที่นำเสนอข้างต้นเป็นตอนที่ใช้กลวิธีทางภาษาในการพรรณนาให้ “สายน้ำ” มีชีวิต ดังปรากฏในวลี “ชาวบ้านที่ต้องถูกสายน้ำกลืน เสียชีวิตปละนัยร้อยราย” คำว่า “กลืน” นั้นตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายว่า เป็นอาการที่ทำให้อาหารหรือสิ่งอื่นๆ ที่อยู่ปากล่วงล้ากลงไป, โดยปริยายใช้หมายถึงอาการที่มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้น ก็ใช้ว่ากลืน ได้ ในความหมายเช่นทำให้หายหรือสูญไป

การพรรณนาให้ธรรมชาติกลืนกินมนุษย์เป็นสัญลักษณ์แสดงความยิ่งใหญ่ของน้ำว่า หากสามารถกลืนมนุษย์ได้ต้องมีขนาดใหญ่ นำไปสู่การเชื่อมโยงกับความทรงจำและจินตนาการเรื่องเล่าเกี่ยวกับยักษ์ที่มนุษย์สืบทอดกันมา จึงทำให้ประเด็นที่สองของวาทกรรมมหาอุทกภัยมีชีวิตได้สร้างมโนทัศน์ว่าน้ำท่วมคือยักษ์ หรือปีศาจที่มีตัวตนและคอยกลืนกินมนุษย์

ส่วนบทความ ทฤษฎีเกมส์ของการระบายน้ำ ที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์มติชน สุดสัปดาห์ ก็ได้แสดงให้เห็นในทำนองเดียวกันกับตัวอย่าง (11) ว่า “มหาอุทกภัยคือสัตว์ร้าย” โดยการใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างให้เห็นภาพอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง (12)-(13)

(12) “...พลันที่กระแสน้ำไหลกลืนพื้นที่หลายจังหวัด ความหวาดกลัวต่อมวลน้ำและระยะท่วมขังอันยาวนาน นำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างพื้นที่ต่างๆ ที่มวลน้ำพัดผ่าน...”

(ทฤษฎีเกมส์ของการระบายน้ำ. 2554 : 34)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการนำเอาประสบการณ์เกี่ยวกับการกลืนกินของสัตว์ร้ายมาพูดถึงการท่วมของน้ำในปี พ.ศ. 2554 เพื่อทำให้ภาพของน้ำท่วมนั้นมีลักษณะของความรุนแรงและส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้รับสาร ประกอบกับการใช้คำว่า “หวาดกลัว” และ “มวลน้ำ” ซึ่งมีความหมายที่แปลว่าน้ำทั้งสิ้นทั้งปวง หรือยิ่งใหญ่ จึงทำให้อุปลักษณ์ น้ำ คือ สัตว์ร้าย และเป็นสัตว์ร้ายที่อยู่ในน้ำ สื่อมวลชนได้นำเสนอมโนทัศน์ ดังบริบทข้อความ “นำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างพื้นที่ต่างๆ ที่มวลน้ำพัดผ่าน” เพื่อสร้างความรู้สึกให้ผู้อ่านเห็นว่าน้ำคือสิ่งมีชีวิตที่สร้างปัญหา แม้สื่อมวลชนจะไม่ได้นำเสนอให้เห็นพื้นที่ที่น้ำไม่ท่วม แต่การกล่าวถึงประโยคข้างต้นก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าน้ำคือตัวการที่นำความขัดแย้งมาสู่พื้นที่ที่เกิดน้ำท่วม

สอดคล้องกับตัวอย่างที่ (13) ที่สื่อมวลชนได้ประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยมีชีวิต ให้มีความสัมพันธ์กับตำนานหรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับท้องทะเล เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันว่าน้ำท่วมหรือมวลน้ำมิใช่มนุษย์ แต่เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความผิดแผกไป ดังจะเห็นได้จากตำนานอูรงครธาตุ ตำนาน

นางเงือก นางยักษ์ ตำนานกังคี่ หรือแม้กระทั่งตำนานคราเคนของต่างประเทศ ที่เล่าถึงที่มาของตัวละคร ที่ต้องคำสาป และคำสาปเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับอุปลักษณ์ธรรมชาติให้กลายเป็นตัวละครภูตผีปีศาจ หรือเครื่องคนครึ่งสัตว์ ที่น่าหวาดกลัว

(13) “ที่มีการพูดกันเล่นๆ ว่า ‘มवलชน’ น่ากลัวกว่า ‘มवलน้ำ’ แต่ดูสถานการณ์แล้วเห็นท่ามั้น จะเป็นเรื่องจริง ยิ่งในช่วงโค้งสุดท้ายก่อนมवलน้ำจะถวายน้ำให้ท้องทะเล ปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากมवलน้ำ แต่เกิดจากมवलชนที่มีชีวิตอยู่กับมवलน้ำ”

(เบื้องหลังคน-เบื้องหลังข่าว: มवलน้ำปะทะมवलชน. 2554 : 8)

กล่าวได้ว่า โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติที่สื่อมवलชนนำเสนอในวาทกรรมมหาอุทกภัย นั้นเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องเข้ากับตำนานที่เปรียบเทียบกับตัวละครต่างๆ ซึ่งตัวละครเหล่านั้นมีลักษณะ ผิดแผกไปจากมนุษย์เข้ากับปรากฏการณ์น้ำท่วมซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นกลวิธีในการสร้างความเป็นอื่น ให้กับธรรมชาติผ่านการอุปลักษณ์ให้กลายเป็นภูตผี ปีศาจ ที่สร้างความหวาดกลัวให้กับผู้คนการ เชื่อมโยงมหาอุทกภัยเข้ากับพิธีกรรมหรือความเชื่อเป็นกลวิธีในการสร้างการรับรู้หรือมโนทัศน์เกี่ยวกับ ธรรมชาติที่สอดคล้องกับการเสนอให้มหาอุทกภัยคือภูตผี ปีศาจ ที่มนุษย์ไม่สามารถจะเอาชนะได้ ด้วยความที่ความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจเป็นความรู้สึกที่ผูกพันกับสังคมไทย ศาสนาเกิดขึ้นมาในโลกเมื่อ มนุษย์เผชิญความน่ากลัวของปรากฏการณ์ธรรมชาติที่อยู่เหนือความเข้าใจหรือความต้านทานของมนุษย์ จึงเกิดการปฏิบัติต่อธรรมชาติไปตามความกลัวของมนุษย์ (กอบกาญจน์ ภิณฑุมาธ. 2554 : 31 ; พุทธทาสภิกขุ. ม.ป.ป. : 1)

การสร้างมโนทัศน์ว่าธรรมชาติคือภูตผีปีศาจนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความหวาดกลัว ของมนุษย์แล้ว ยังเป็นการแสดงถึงแนวคิดลดทอนคุณค่าของธรรมชาติด้วยการสร้างความหมายใหม่ ให้กับธรรมชาติ เช่นเดียวกับตัวอย่าง (14) ที่มองธรรมชาติในฐานะเป็นปลาฉลาม เพื่อลดความน่ากลัว และเปลี่ยนแปลงความคิดความรู้สึกของสังคมที่มีต่อมหาอุทกภัย

(14) “จริงๆ มีหลายคนพูดเหมือนกันเพราะว่าปลาฉลามไม่ได้เป็นปลาน้ำจืด แต่โจทย์เรา มั่นมาจากตอนแรกที่ยากจะแปรรูปคำว่า น้ำหนึ่งหมื่นล้านลูกบาศก์เมตร ให้เป็นอะไรสักอย่าง ที่มันใหญ่ ให้เห็นภาพว่ามันใหญ่จริงๆ แล้วที่นี้เพื่อนก็เลยริเสิร์ชมาว่า น้ำหนักของน้ำเท่านี้จะหนักประมาณปลาฉลาม50 ตัว แล้วมันน่ารักดี ถ้าทำเป็นภาพออกมา และยังเข้าใจได้ง่ายด้วย สำหรับเด็กๆ สำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย”

(รู้ทันน้ำท่วม ‘รู้ สู้ Flood’ คนรุ่นใหม่หัวใจเพื่อมवलชน. 2554 : 13)

ข้อมูลจากเว็บไซต์วิกิพีเดีย (วาท: วิกิพีเดีย) เสนอว่า วาฬ เป็นสัตว์ที่มนุษย์รู้จักและผูกพันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในอดีตเคยมีความเชื่อว่าวาฬเป็นปลา เช่นนักปราชญ์อย่างอริสโตเติล แต่จากการศึกษาเชื่อว่าวาฬมีบรรพบุรุษร่วมกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจำพวกสัตว์กีบคี่ วาฬเป็นสัตว์ในตำนานของชนชาติต่างๆ อยู่หลายเรื่อง ที่น่าสนใจคือในตำนานของแอฟริกาตะวันออกที่เล่าว่ามีกษัตริย์องค์หนึ่งได้ขอพรจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของเครื่องประารถนาที่จะทำให้โลกมีอาหารเพียงพอสำหรับสัตว์ทั้งปวง พระเจ้าผู้เป็นเจ้าจึงส่งวาฬยักษ์มายังอาณาจักรของพระองค์พร้อมกับกินทุกอย่างจนหมดแต่ก็ไม่อิ่มเสียที กษัตริย์องค์นั้นจึงได้รับบทเรียนว่าสิ่งที่พระองค์ร้องขอไม่สามารถเป็นไปได้

เรื่องเล่าดังกล่าวสอดคล้องกับการสร้างความหมายให้ “ปลาวาฬ” คือ ในมุมหนึ่งได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของน้ำท่วมกับการทำลายทุกอย่างทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน เรือกสวนไร่นา โรงงานอุตสาหกรรม ปลาวาฬจึงได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของธรรมชาติในฐานะของผู้สร้างสมดุลให้กับโลก ด้วยการเชื่อมโยงเอาความเชื่อจากตำนานที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ในอีกมุมหนึ่งนั้นการเปรียบเทียบให้มหาอุทกภัย คือ ปลาวาฬ เป็นกลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างที่ลดทอนความน่าหวาดกลัวของน้ำท่วมรวมไปถึงการสร้างความหมายใหม่แทนที่ความน่ากลัว ด้วยการสร้างภาพน้ำท่วมเป็นปลาวาฬสีฟ้าที่มีรูปร่างหน้าตาน่ารัก ดังที่ปรากฏในประโยค “น้ำหนักของน้ำเท่านี้จะหนักประมาณปลาวาฬ 50 ตัวแล้วมันน่ารักดี ถ้าทำเป็นภาพออกมา และยังเข้าใจได้ง่ายสำหรับเด็กๆ สำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย”

สรุป จากตัวอย่างการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงโครงสร้างมหาอุทกภัย คือ สิ่งมีชีวิตพบว่าสื่อมวลชนใช้การนำเสนออุปลักษณ์เกี่ยวกับน้ำในสองรูปแบบด้วยกันคือ รูปแบบเรียกเปรียบเทียบว่าน้ำท่วม คือ มนุษย์ โดยการสร้างมโนทัศน์ผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์มาเปรียบเทียบกับน้ำ ส่วนรูปแบบที่สองสื่อมวลชนได้นำเสนอว่า น้ำ คือ ญาติปีศาจ เป็นสิ่งลึกลับ มีความน่ากลัว มีพลังอำนาจที่มนุษย์ไม่สามารถจะเอาชนะได้

3. มหาอุทกภัย คือ โรคภัยไข้เจ็บ

เหตุการณ์มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบเป็นบริเวณกว้าง ไม่ว่าจะเป็นความเดือดร้อนในเรื่องที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การคมนาคม และความปลอดภัยในด้านต่างๆ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงน้ำท่วม นำไปสู่การถ่ายทอดความหมายของวาทกรรมมหาอุทกภัย ด้วยกาอุปลักษณ์ คือ โรคภัยไข้เจ็บ ที่สร้างความเจ็บป่วยให้กับประชาชนดังที่บทความในตอนต่อไปได้นำเสนอมหาอุทกภัย คือ โรคภัยไข้เจ็บ ผ่านการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างด้วยการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งผ่านอีกสิ่งหนึ่ง จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบชุดคำที่เกี่ยวกับการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างมหาอุทกภัย คือ คือ โรคภัยไข้เจ็บ ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 อุปลักษณะมหาอุทกภัย คือ โรคภัยไข้เจ็บ

วงความหมาย โรคภัยไข้เจ็บ	บริบทจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์	ที่มา
เชื้อโรค พนักันโรค ระบบ ภูมิต้านทาน	- เชื้อโรคที่อยู่รายรอบตัวเราในจำนวนมหาศาล เปรียบไปแล้วก็เหมือนน้ำที่ถาโถมเข้ามาล้อมกรุงเทพฯ ในขณะนี้ จะทำลายระบบสุขภาพของเราได้หรือไม่คงต้อง ดูระบบพนักันโรคของร่างกาย หากพนักันไว้ไม่ไหว ทำ ให้โรคผ่านเข้าสู่ร่างกายจนได้ก็ต้องมาดูกันอีกว่าระบบ ภูมิคุ้มกันภายในร่างกายจะหาทางทำลายหรือขจัดโรค ออกจากร่างกายได้หรือไม่ ระบบภูมิต้านทานภายใน ร่างกายจึงเปรียบเสมือนระบบระบายน้ำที่อยู่ภายในเมือง	(เสริมภูมิคุ้มกันยามน้ำ ท่วม, 2554 : 71)
พิษ	- เลื่อนสอบแกต/แพต ข่วพาดหัวตัวไม่หนังสือพิมพ์ หลายฉบับ เมื่อต้นสัปดาห์ที่ผ่านมา เพราะพิษน้ำท่วมทั่ว ประเทศไทย	(เลื่อนสอบแกต (GAT)/ แพต (PAT), 2554 : 68)
EM ใจ	- เก็บชีวิตของท่านไว้ให้ดี ทรัพย์สินสมบัติให้พัดพาไป แต่ ขอความกรุณาอย่าพัดพาชีวิตความหวังและกำลังใจของ ท่านไปแต่ถ้าใครไม่ไหวจริงๆ ก็เห็นจะต้องใช้‘EM ใจ’	(เรียนรู้อยู่กับน้ำ (เนา) น้ำไม่ใช่ศัตรู-อย่าคิด ชนะน้ำ, 2554 : 29)
สาหัส	สิ่งที่เมืองไทยเผชิญอยู่ หลายประเทศก็พานพบ เช่นเดียวกัน เพราะนี่คือภาวะอุทกภัยที่เลวร้ายที่สุดใน รอบกว่า 50 ปี ของภูมิภาคอุษาคเนย์ เวียดนาม กัมพูชา ฟิลิปปินส์ จีน ญี่ปุ่น เจอกันมาหนักหนาสาหัสด้วยกัน ทั้งสิ้น	(‘น้ำ’ กับ อุทกภัย ‘คน’ กับ ‘ธรรมชาติ’, 2554 : 16)
ฟื้นฟูเยียวยา	น.ส. ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แสดงความไม่ พอใจการเบิกจ่ายงบประมาณฟื้นฟูเยียวยาผู้ประสบ อุทกภัย 2 หมื่นล้านบาทล่าช้า	(“ยิ่งลักษณ์” ไม่พอใจ, 2554 : 7)

จากตาราง 3 ผู้วิจัยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์การนำเสนอโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติว่า
เป็นโรคภัยไข้เจ็บ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “เชื้อโรคที่อยู่รายรอบตัวเราในจำนวนมหาศาล เปรียบไปแล้วก็เหมือนน้ำที่ธาโถมเข้ามาล้อมกรุงเทพฯ ในขณะนี้ จะทำลายระบบสุขภาพของเราได้หรือไม่คงต้องดูระบบผนังกันโรคของร่างกาย หากผนังกันไว้ไม่ไหว ทำให้โรคผ่านเข้าสู่ร่างกายจนได้ก็ต้องมาดูกันอีกว่าระบบภูมิคุ้มกันภายในร่างกายจะหาทางทำลายหรือขจัดโรคออกจากร่างกายได้หรือไม่ ระบบภูมิคุ้มกันภายในร่างกายจึงเปรียบเสมือนระบบระบายน้ำที่อยู่ภายในเมือง”

(เสริมภูมิคุ้มกันยามน้ำท่วม. 2554 : 71)

(2) “ที่สำคัญคือ ผนังกันโรคได้แก่ผิวหนัง อย่าปล่อยให้มึบผดแล หรือหากมีผดผแลคล้ายผนังกันน้ำแตกก็ต้องซ่อมแซมให้ได้โดยไว หากต้องเดินลุยน้ำต้องหาทางป้องกันเท้าและขาไว้อย่าให้เกิดผดผแลหรือบาดเจ็บ ไม่เช่นนั้นสารพิษเชื้อโรคที่มากับน้ำอาจจะสร้างปัญหาให้กับตัวเราชนิดไม่ให้เห็นตัวคิด ผนังกันน้ำแตกแล้ว น้ำจะธาโถมเข้ามาอย่างรวดเร็วทำให้ผนังกันน้ำด้านอื่นๆ แตกตามไปด้วยบาดแผลบนผิวหนังก็เช่นกัน...”

(เสริมภูมิคุ้มกันยามน้ำท่วม. 2554 : 71)

จากตัวอย่าง (1)-(2) สิ่ง que แสดงให้เห็นกลวิธีการเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัย คือ โรคภัยไข้เจ็บ ผ่านการเปรียบเทียบด้วยการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อเสนอภาพความน่ากลัวของมหาอุทกภัยในมุมมองที่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกร่วมว่า “น้ำ” คือ “เชื้อโรค” หรือเชื้อโรคที่เกิดจากน้ำท่วมนำไปสู่ความเจ็บไข้ได้ป่วย ดังจะแสดงในแผนผังมโนทัศน์อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบเทียบ	แบบที่ถูกเปรียบเทียบ
เชื้อโรค	น้ำท่วม
ร่างกาย	กรุงเทพมหานคร
ภูมิคุ้มกันเชื้อโรค	ผนังกันน้ำ
บาดแผล	ผนังกันน้ำแตก
ระบบภูมิคุ้มกันภายในร่างกาย	ระบบระบายน้ำ

อุปลักษณ์มหาอุทกภัย คือ โรคภัยไข้เจ็บ ได้แสดงให้เห็นการสร้างความหมายให้กับน้ำท่วม คือ เชื้อโรค ทำให้ประชาชนเกิดความเสียด้านสุขภาพต่อการติดเชื้อโรคที่มากับน้ำ มโนทัศน์ของมนุษย์ที่มีต่อน้ำนำไปสู่การสร้างความรู้สึกหวาดกลัวน้ำ เพราะเมื่อน้ำไหลเข้าท่วมที่ใดก็ตามมักจะนำเชื้อโรคหรือความเจ็บป่วยมาสู่มนุษย์ ท้ายที่สุดน้ำจึงกลายเป็นพาหะ เป็นต้นตอ หรือเป็นแหล่งเพาะเชื้อที่นำพาเชื้อโรคเข้ามาสู่ร่างกายมนุษย์

สอดคล้องกับตัวอย่างที่ (3) ที่เสนอให้เห็นว่าภัยธรรมชาติโดยเฉพาะมหาอุทกภัยจะนำไปสู่สภาวะการเพิ่มขึ้นของเชื้อโรค เนื่องจากน้ำมีความสกปรก ไม่สะอาด ไม่บริสุทธิ์ มนุษย์ไม่สามารถนำน้ำเหล่านั้นมาใช้เพื่ออุปโภคบริโภคได้ เป็นการนำเสนอมนต์คนที่หักล้างวาทกรรม “น้ำ คือ ชีวิต” หรือ “มนุษย์ต้องพึ่งพาน้ำ” เนื่องจากน้ำที่เกิดขึ้นในมหาอุทกภัยเต็มไปด้วยสิ่งสกปรกต่างๆ ดังตัวอย่าง (3)

(3) “เลื่อนสอบแกต/แพต ข้าวพาดหัวตัวไม้หนังสือพิมพ์หลายฉบับ เมื่อต้นสัปดาห์ที่ผ่านมา เพราะพิษน้ำท่วมทั่วประเทศไทย กินพื้นที่ 24 จังหวัด ใน 128 อำเภอ มีผู้ได้รับความเดือดร้อน 15 ล้านคน ในจำนวนนี้ที่เดือดร้อนมีมากถึง 45,735 คน...”

(เลื่อนสอบแกต (GAT)/ แพต (PAT). 2554 : 68)

จากตัวอย่างที่ (3) แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนได้เปรียบเทียบมหาอุทกภัยให้กลายเป็นโรคภัยไข้เจ็บ จากการเลือกใช้คำที่แสดงให้เห็นอันตรายของน้ำท่วมด้วยการเลือกใช้คำว่า “พิษน้ำท่วม” ซึ่งเป็นกลวิธีการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างที่ทำให้น้ำเปลี่ยนความหมายจากสิ่งที่มนุษย์ใช้เพื่อการดำรงชีวิต กลายเป็นพิษที่สามารถคร่าชีวิตและสร้างความเสียหายให้กับประเทศแทน

ทั้งนี้ นอกจากวาทกรรมมหาอุทกภัยจะนำเสนอให้เห็นการเปรียบเทียบว่าน้ำท่วม คือ โรคภัยไข้เจ็บแล้ว หนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ยังได้นำเอาโรคที่เกิดจากมหาอุทกภัยไปเปรียบเทียบกับปัญหาทางการเมือง ดังตัวอย่าง (4)

(4) “มาถึงวันนี้ ปฏิเสธไม่ได้แล้วว่า ‘โรคแทรกซ้อน’ ที่ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมต้องผิดทิศผิดทางก็คือ ‘โรคการเมือง’ ความขัดแย้งในพื้นที่ การชิงความได้เปรียบ ขโมยซีนกันทางการเมือง เป็นสิ่งกีดขวางสำคัญที่ไม่อาจทำให้มวลน้ำได้ระบายไปตามธรรมชาติ ทำให้แก้ปัญหาให้ชาวบ้านในภาพรวมได้ไม่เต็มที่ สิ่งเหล่านี้มันเกิดขึ้นเพราะ ‘ศูนย์การนำ’ ของรัฐบาลไม่เข้มแข็งเพียงพอ”

(เบื้องหลังคน-เบื้องหลังข่าว: มวลน้ำปะทะมวลชน. 2554 : 8)

จากตัวอย่างที่ (4) สามารถอธิบายมนต์คนที่สื่อมวลชนได้นำเสนอเกี่ยวกับมหาอุทกภัยได้อย่างน่าสนใจ นั่นคือการพยายามเปรียบเทียบเชื้อโรคที่มาจากน้ำท่วมเข้ากับการเมือง เนื่องจากเมื่อเกิดภัยน้ำท่วมเป็นวงกว้างและสร้างความเสียหายให้กับประเทศ ผู้ที่ต้องรับหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาก็คือรัฐบาล รวมไปถึงนักการเมืองที่จะใช้วิกฤตครั้งนี้ให้เป็นโอกาส ดังนั้น เมื่อภาครัฐรักษาโรคน้ำท่วมนี้ไม่ได้ ภาครัฐเองก็อาจจะเจ็บป่วยเพราะ “โรคแทรกซ้อน” หรือ “โรคการเมือง” ที่มากับน้ำท่วม ซึ่งโรคแทรกซ้อนในที่นี้มีโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ไป แต่มันเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นว่าปัญหาต่างๆ ที่รัฐบาลแก้ไขอย่างไม่ถูกต้องเหมาะสมนั้นมันจะกลายมาเป็น “โรคแทรกซ้อน” ที่จะทำให้รัฐบาล

เกิดสภาวะการทำงานที่ยากลำบาก หรือจะกล่าวโดยสรุปแล้ว “โรคแทรกซ้อน” และ “โรคการเมือง” ก็คือปัญหาการเมืองที่เกิดขึ้นช่วงมหาอุทกภัยนั่นเองสอดคล้องกับข้อความ (5) จากหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ที่เสนอมุมมองเกี่ยวกับความเครียดไว้ว่า

(5) “...ที่น่าสนใจคือ ต่อพงษ์ ไชยสาส์น รมช. สาธารณสุข พุดถึงกรณีประชาชนมีความเครียด และมีข้อเสนอที่จะนำถั่วแระ เชิญยิ้ม ดาวตลกอาวุโส ไปเรียกเสียงหัวเราะให้ประชาชนคลายเครียด ซึ่งก็มีเสียงขานรับเป็นอย่างดี ขณะที่ปลอดประสพ สุรัสวดี รมว วิทยาศาสตร์ เสนอจัดทำชุดรองเท้าแก้วที่จะไปแจกประชาชน ซึ่งเป็นชุดพลาสติกที่ใส่ตั้งแต่คอจนถึงเท้า ป้องกันน้ำเข้าสู่ร่างกายได้ เนื่องจากขณะนี้ประชาชนป่วยเป็นโรคเท้าเปื่อยและน้ำเข้าสู่อวัยวะสำคัญของร่างกายจนอาจเกิดอันตราย...”

(พระราชทานกำลังใจ ‘ปู’ เร่งแผน ‘2 P 2 R’ แก้น้ำท่วม. 2554 : 14)

การที่ ต่อพงษ์ ไชยสาส์น รมช. สาธารณสุข ได้กล่าวในข้อความ (6) แสดงให้เห็นถึงการมองมหาอุทกภัยว่าเป็นเชื้อโรคที่ทำให้ “ประชาชนมีความเครียด” เป็นกลวิธีการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง ซึ่งอาจต่างไปจากลัทธิอุปลักษณ์เชิงวัตถุ เนื่องจากมีการเปรียบเทียบให้ ความเครียด คือ มหาอุทกภัย ซึ่งก็หมายความว่า มหาอุทกภัยได้เป็นเหมือนเชื้อโรคหรือสารตั้งต้นที่นำไปสู่การเกิดโรคภัยไข้เจ็บ และเปรียบเทียบให้ ถั่วแระ เชิญยิ้ม ดาวตลกอาวุโส เป็น ยารักษาโรคเครียด โดยมีวิธีวัดผลการรักษาด้วย “เสียงหัวเราะให้ประชาชนคลายเครียด” ดังแสดงในแผนผังอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง

แบบเปรียบเทียบ	แบบที่ถูกเปรียบเทียบ
ความเครียด	โรค
ยารักษาโรค	ถั่วแระ เชิญยิ้ม
ผลการรักษาโรค	เสียงหัวเราะ

นอกจากวาทกรรมการป้องกันเชื้อโรคที่มาจากน้ำท่วมแล้ว มนุษย์ยังได้มีการประกอบสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับการบำบัดและฟื้นฟูน้ำท่วมผ่านวาทกรรม “EM Ball” ที่นำไปสู่การแสดงสัญญาณในการต่อสู้กับมหาอุทกภัยในฐานะของเชื้อโรคหรือโรคภัยไข้เจ็บด้วยการใช้ “EM Ball” มาแก้ไขปัญหาเชื้อโรคที่เกิดจากการท่วมซึ่งเป็นเวลานานในช่วงมหาอุทกภัย นำไปสู่การเป็นแหล่งเพาะและแพร่เชื้อโรคที่มากับน้ำในที่สุด ดังแสดงในตัวอย่าง (6)

(6) “เก็บชีวิตของท่านไว้ให้ดี ทรัพย์สินสมบัติให้พัดพาไป แต่ขอความกรุณาอย่าพัดพาชีวิต ความหวังและกำลังใจของท่านไป

แต่ถ้าใครไม่ไหวจริงๆ ก็เห็นจะต้องใช้ ‘EM ใจ’”

(เรียนรู้อยู่กับน้ำ (เนา) น้ำไม่ใช่ศัตรู-อย่าคิดชนะน้ำ. 2554 : 29)

การนำเสนอโมโนทัศน์เกี่ยวกับมหาอุทกภัยผ่าน EM Ball นำไปสู่การอุปโลกน์ให้ EM Ball ซึ่งมีหน้าที่เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับเชื้อโรคที่มากับน้ำท่วม กลายเป็น EM ใจ เพื่อให้คนในสังคมใช้เพื่อรักษาและเสริมสร้างกำลังใจในภาวะที่น้ำได้ทำลายและสร้างความเสียหายให้กับทรัพย์สินสมบัติ

จากตัวอย่างที่ (6) นั้น แสดงให้เห็นว่าผลที่ตามมาหลังจากเกิดมหาอุทกภัยมิใช่เพียงความเสียหายหรือเชื้อโรคที่สร้างความเจ็บป่วยทางกายให้กับคนในสังคมเท่านั้น แต่มหาอุทกภัยยังได้สร้างความเสียหายและเจ็บป่วยทางใจให้กับผู้คนที่ประสบภัยอีกด้วย ดังนั้น สื่อมวลชนจึงได้ใช้กลวิธีอุปโลกน์เชิงโครงสร้างเพื่อเปรียบเทียบให้ EM Ball ที่ใช้บำบัดน้ำเสีย กลายเป็น EM ใจ เพื่อใช้บำบัดความทุกข์ ความสิ้นหวัง รวมทั้งสร้างกำลังใจ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับมนุษย์ในการต่อสู้กับน้ำท่วมนั่นเอง

นอกจากการเปรียบเทียบ EM Ball เป็นยารักษาโรคแล้ว สื่อมวลชนยังได้นำเสนออุปโลกน์เชิงโครงสร้างเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บผ่านชุดถ้อยคำที่บ่งบอกถึงลักษณะอาการ ความเจ็บป่วยมาเปรียบเทียบกับผลกระทบที่เกิดจากน้ำท่วม ดังตัวอย่างที่ (7)

(7) “สิ่งที่เมืองไทยเผชิญอยู่ หลายประเทศก็พบเช่นเดียวกัน เพราะนี่คือภาวะอุทกภัยที่เลวร้ายที่สุดในรอบกว่า 50 ปี ของภูมิภาคอุษาคเนย์ เวียดนาม กัมพูชา ฟิลิปปินส์ จีน ญี่ปุ่น เจอกันมาหนักหนาสาหัสด้วยกันทั้งสิ้น”

(‘น้ำ’ กับ ‘อุทกภัย’ ‘คน’ กับ ‘ธรรมชาติ’. 2554 : 16)

คำว่า สาหัส ที่สื่อมวลชนเลือกใช้แทนผลกระทบของมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และประเทศในภูมิภาคอุษาคเนย์ ซึ่งคำนี้มีความหมายว่า ร้ายแรง เช่น บาดเจ็บรุนแรง, หรือรุนแรงเกินควร ซึ่งมักใช้เพื่อบอกอาการเจ็บป่วย เมื่อนำมาใช้แทนความรู้สึกของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากมหาอุทกภัย จึงทำให้มหาอุทกภัยกลายเป็นเชื้อโรคหรือความเจ็บป่วยไปโดยปริยายสอดคล้องกับตัวอย่าง (8) ที่แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบว่าความรุนแรงของมหาอุทกภัยคือโรคภัยไข้เจ็บผ่านการเลือกใช้คำ “สาหัส”

(8) “ความเห็นของผมคือเปิดทางให้น้ำเหล่านี้ผ่านเข้าระบบคลองด้านเหนือของกรุงเทพฯ ที่สร้างเป็นเครือข่ายระบายเข้าสู่พื้นที่กรุงเทพฯ ชั้นใน รวมถึงผ่านไปทางด้านตะวันออกให้ได้ ระบบคลองเหล่านี้จะช่วยเร่งผันน้ำออกทางปากน้ำเจ้าพระยา รวมถึงผันน้ำผ่านออกไปทางแม่น้ำบางปะกงได้โดยเร็ว น้ำท่วมที่สาหัสหนักก็เพราะเราไปปิดทางน้ำไหลไว้”

(เสริมภูมิคุ้มกันยามน้ำท่วม. 2554 : 71)

เมื่อมหาอุทกภัยกลายเป็นโรคร้ายที่ทำให้ผู้ได้รับผลกระทบกลายเป็นผู้ป่วย มีอาการบาดเจ็บสาหัส ซึ่งก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการรักษาโรคร้าย จึงทำให้เกิดการนำเสนอวาทกรรมอุทกภัยว่าจำเป็นจะต้องมีการรักษา ดังตัวอย่างในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์นำเสนอในบทความ “ยิ่งลักษณ์” ไม่พอใจและวิกฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณ์ต้องปรับนโยบายด่วน (9)-(10) ว่า

(9) “น.ส. ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แสดงความไม่พอใจการเบิกจ่ายงบประมาณฟื้นฟูเยียวยาผู้ประสบอุทกภัย 2 หมื่นล้านบาทล่าช้า ทั้งที่ ครม. อนุมัติไปกว่า 1 สัปดาห์ให้เบิกจ่ายเสร็จสิ้นใน 3 วัน”

(“ยิ่งลักษณ์” ไม่พอใจ. 2554 : 7)

(10) “หลังการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รัฐบาลจะต้องรีบกำหนดแผนและดำเนินการป้องกันระยะยาวโดยเร็ว ตลอดระยะเวลานับ 10 ปี สิ่งที่ทำส่วนใหญ่ยังเป็นการแก้ปัญหาขณะทีน้ำท่วมและบูรณะเยียวยาเมื่อน้ำลดไปแล้ว”

(วิกฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณ์ต้องปรับนโยบายด่วน. 2554 : 20)

จากตัวอย่างที่ (9)-(10) เป็นการย้าวาทกรรมมหาอุทกภัย คือ โรคร้ายไข้เจ็บ โดยการเสนอวาทกรรม “เยียวยา” เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ประสบภัยในมหาอุทกภัยเปรียบเป็นผู้ป่วย เป็นคนไข้ที่ต้องเร่งรักษา เมื่อคนในประเทศเจ็บป่วยอันมีสาเหตุมาจากโรคร้ายที่ชื่อน้ำท่วม ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาคคนป่วยของประเทศก็คือรัฐบาล โดยมีการเปรียบเทียบว่าสิ่งที่เป็นการรักษาโรคน้ำท่วมได้ก็คือ งบประมาณที่ภาครัฐจะต้องเป็นผู้ชดเชยให้กับผู้ประสบภัยนั่นเอง

ด้านหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ก็ได้นำเสนอวาทกรรม “เยียวยา” คล้ายคลึงกับหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ในแง่ของการเปรียบเทียบมหาอุทกภัย คือ โรคร้ายไข้เจ็บ แต่ก็มีมุมมองเกี่ยวกับการเยียวยาของภาครัฐในมุมที่ต่างออกไป ดังตัวอย่าง (11)-(12)

(11) “ถ้ารัฐบาลลดแรงกดดันของมวลชนไม่ได้ กล่าวคือ เร่งเยียวยา ชดเชยให้เขาในฐานะ ‘ผู้เสียสละ’ อย่างเต็มที่ เหตุการณ์ลุกฮือขึ้นมาหลายครั้งนั้นน้ำ ปิบบังคับให้เปิดประตูระบายน้ำจะเกิดขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และรัฐต้องยอมทุกกรณี เพราะได้สร้างมาตรฐานไว้แล้วว่ายอมมีอบมาตั้งแต่ต้น”

(เบื้องหลังคน-เบื้องหลังข่าว: มวลน้ำปะทะมวลชน. 2554 : 8)

(12) “นอกจากมาตรการเฉพาะหน้าเพื่อการช่วยเหลือเยียวยา ขาดเซยความสูญเสียของประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน คงไม่มีอะไรสำคัญไปกว่า ‘การป้องกัน’ ซึ่งคงไม่สายเกินไป หากจะคิดและทำเรื่องนี้กันอย่างจริงจัง”

(นำท่อม-ไม่ท่อมปัญญา โมเดล ‘เรือพลิกต้นน้ำ’ ต้นทางจากลุ่มน้ำท่าจีน. 2554 : 16)

จากตัวอย่างที่ (11)-(12) สื่อมวลชนในหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ได้เปรียบเทียบให้เห็นวาทกรรมมหาอุทกภัย คือ โรคภัยไข้เจ็บ โดยการเสนอว่าผู้ประสบภัย คือ ผู้ป่วย ที่รอการ “เยียวยา” จากภาครัฐ เช่นเดียวกับในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ แต่มุมที่แตกต่างกันคือหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ ได้เสนอให้เห็นวาทกรรมผู้ป่วยที่ต้องเยียวยา ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการปฏิบัติจากภาครัฐอย่างไม่เท่าเทียม เกิดเป็นปัญหาการเยียวยาที่ไม่ทั่วถึง หรือการแก้ไขแบบสองมาตรฐานนั่นเอง

เนื่องจากการนำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัยว่าเป็นโรคร้ายที่สร้างอาการบาดเจ็บเป็นความเสียหาย ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมียุทธวิธีการรักษาโรคร้าย จึงทำให้เกิดการนำเสนอหนทางในการ “เยียวยา” ซึ่งมีความหมายว่า บำบัดโรค แก้อโรค ซึ่งเป็นคำศัพท์ทางการแพทย์ที่นำมาใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากมหาอุทกภัยว่าเสมือนเป็นโรคที่ทำให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมเป็นผู้ป่วย และประชาชนก็ต้องการการรักษาเยียวยาจากภาครัฐ ซึ่งการเยียวยา คือ การให้ความช่วยเหลือนั่นเอง นับเป็นการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยคือโรคภัยไข้เจ็บโดยใช้การอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง ดังนี้

แบบเปรียบ	แบบที่ถูกเปรียบ
การช่วยเหลือผู้ประสบภัย	เยียวยา
แพทย์	รัฐบาล

นอกจากมหาอุทกภัยจะถูกอุปลักษณ์ให้เป็นโรคภัยไข้เจ็บแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงความหวาดกลัวและวิธีสร้างความหมายให้กับมหาอุทกภัยของมนุษย์ในลักษณะการสร้างความเป็นอื่นเพื่อที่จะทำให้คนในสังคมที่ประสบมหาอุทกภัยมีความชอบธรรมในการจัดการกับมหาอุทกภัยที่เป็นโรคร้ายคุกคามคนในสังคมได้ จากตัวอย่างข้างต้นนับเป็นการแสดงให้เห็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมหาอุทกภัยของสื่อสารมวลชนที่ต่างมีมุมมองที่สอดคล้องกันว่ามหาอุทกภัยเปรียบเป็นเชื้อโรคนำโรคร้ายมาสู่ประชาชนในสังคม โดยอาศัยหลักการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างและอุปลักษณ์เชิงวัตถุเพื่อสร้างความหมายเกี่ยวกับโรคร้ายให้กับมหาอุทกภัย

อุปลักษณะเชิงวัตถุ

การวิเคราะห์อุปลักษณะมุ่งชี้ให้เห็นเจตนาและอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการใช้ภาษา ชาร์เตอร์ริส-แบล็ค ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการวิเคราะห์อุปลักษณะกับวาทกรรมเชิงวิพากษ์ ไว้ดังต่อไปนี้ว่า วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มุ่งวิเคราะห์อุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบท โดยมีความคิด เบื้องหลังว่าตัวบทมิได้เป็นกลางอย่างที่ “ดูเหมือน” จะเป็น แต่มีกระบวนการทางสังคม “เลือก” รูปภาษาเพื่อสื่อความหมายที่ต้องการ อุปลักษณะก็เป็นหนึ่งในตัวเลือกทางภาษาที่พูดถึงนั้น ดังนั้น การวิเคราะห์อุปลักษณะจึงเผยให้เราเห็นความคิดที่แฝงอยู่ในตัวโดยอาศัยแนวทางการวิเคราะห์ตามกลวิธี อุปลักษณะเชิงวัตถุ ที่นำเสนอว่า “การนำเสนอประสพการณ์ที่เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของ โดยเฉพาะอย่างยิ่งร่างกาย ของเรามาอธิบายสิ่งอื่น หรือก็คือการมองสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น เหตุการณ์ อารมณ์ ความคิด ในฐานะ ที่เป็นวัตถุหรือสิ่งของ” (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556 : 110)

การศึกษาประเด็นอุปลักษณะเชิงวัตถุผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์กลวิธีการอุปลักษณะเชิงวัตถุจาก วาทกรรมมหาอุทกภัย ดังตาราง 4

ตาราง 4 อุปลักษณะเชิงวัตถุ

วงความหมาย วัตถุ	บริบทจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์	ที่มา
มวลงน้ำ	- ...เมื่อมองเห็น ‘มวลงน้ำ’ ที่ต้องลำเลียงลงทะเล ‘รสนา’ จึงเริ่มประสานเครือข่ายอย่างเอาจริงเอาจังมากขึ้นเพื่อเอานองน้ำ 3 ล้าน ลบ.ม. ออกไปให้ได้เร็วที่สุด	(บางระจัน 54, 2554 : 87)
เอาอยู่	- ที่ไหนบอกว่า “เอาอยู่” แปลไทยเป็นไทยไม่ต่างจากคำเตือนว่า ให้ประชาชน “ช่วยเหลือตัวเอง”	(‘นรกในใจ’, 2554 : 8)
กระทบ	- ในสภาพที่ปัญหาอุทกภัยกำลังกระทบกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การเสนอแก้ปัญหาจะได้รับการยอมรับ และการสนับสนุนมากกว่าช่วงเวลาอื่น	(วิกฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน, 2554 : 20)

ตาราง 4 (ต่อ)

วงความหมาย วัตถุ	บริบทจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์	ที่มา
ปิดกัน ขวาง	- อย่างไรก็ตาม น้ำเหล่านี้ถูกปิดกันเอาไว้เพราะระหว่างทางออกสู่ทะเลนั้น มีเขตเมืองต่างๆ อยู่ในพื้นที่กทม. และปริมณฑลตั้งขวางอยู่	(ส่องมุมมอง ‘น้ำท่วมกทม.’ จากเลขาฯ ‘มูลนิธิสีบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’, 2554 : 13)
ปิดทางน้ำ	- เพราะมีเส้นทางที่น้ำจะไหลได้กว้าง แต่เมื่อเราสร้างถนน สร้างสิ่งปลูกสร้างมากขึ้นเกิดการปิดทางน้ำทำให้น้ำไหลไม่ทัน	(น้ำท่วม-ไม่ท่วมปัญหาโมเดล ‘เรือผลักดันน้ำ’ ต้นทางจากลุ่มน้ำท่าจีน, 2554 : 16)
ตักตวง	- น้ำท่วม มีลักษณะที่สำคัญคือ ความเสียหายสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกพื้นที่ และแต่ละพื้นที่ก็สามารถตัดสินใจในทางใดทางหนึ่ง ลักษณะนี้คล้ายกับทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resources) เช่น ป่าไม้ หรือปลาในหนองน้ำ ที่ทุกคนสามารถเข้าไปตักตวงได้ และมักจบลงด้วยการที่ทุกคนเข้าไปแย่งใช้จนหมดลงอย่างรวดเร็ว	(ทฤษฎีเกมส์ของการระบายน้ำ”, 2554 : 43)

ผู้วิจัยพบการประกอบสร้างอุปลักษณ์มหาอุทกภัยคือวัตถุ จากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน ดังจะเห็นได้จากบทความ ‘น้ำท่วม’ อุตา พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’ จากหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ที่ได้นำเสนอว่า มหาอุทกภัยคือสิ่งของที่มนุษย์สามารถควบคุมหรือบังคับได้ตามความต้องการ จึงเกิดวาทกรรม “เอาอยู่” ดังปรากฏในตัวอย่าง (1)

(1) “นิคมอุตสาหกรรมและเขตประกอบการฯ รวม 5 แห่ง มูลค่าการลงทุนหลายแสนล้านบาท ประกอบด้วย นิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร นิคมอุตสาหกรรมบ้านหว้า (ไฮเทค) นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน เขตประกอบการอุตสาหกรรมโรจนะ เขตประกอบการอุตสาหกรรมแพคตอรีแลนด์ วังน้อย จึงเริ่มขยับเขยื้อนวางแผนป้องกัน แต่เพราะประสบการณ์ที่ว่า “เอาอยู่” ยิ่งก้องในหัวของผู้ที่มั่นใจ ความสูงของคันดินจึงไม่มาก โรงงานส่วนใหญ่ยังทำงานปกติ เครื่องจักรยังตั้งตระหง่านพร้อมเดินเครื่องตลอดเวลา”

(‘น้ำท่วม’ อุตา พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’. 2554 : 22)

(2) “ที่ไหนบอกว่า“เอาอยู่” แปลไทยเป็นไทยไม่ต่างจากคำเตือนว่า ให้ประชาชน “ช่วยเหลือตัวเอง””

(‘นรกในใจ’. 2554 : 8)

แนวคิดมนุษยอยู่เหนือธรรมชาติและมองธรรมชาติเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถนำไปใช้ จัดการควบคุม หรือหาผลประโยชน์ได้นั้นจัดเป็นแนวคิดที่ได้รับการปลูกฝังมาเป็นเวลานานนับตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2501-2506) ที่ประเทศเริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนา ดังนั้น “เอาอยู่” จึงไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่ลักษณะของการจำกัดน้ำท่วม แต่มันได้นำไปสู่การอุปถัมภ์ น้ำท่วมให้กลายเป็นวัตถุ เป็นสิ่งของที่มนุษย์สามารถควบคุมว่าจะให้ท่วมหรือไม่ท่วมที่ใดก็ได้แม้ว่าจะมีปริมาณมากหรือน้อยเพียงใด มนุษย์ก็สามารถควบคุมน้ำได้ตามใจปรารถนา

(3) “อุทกภัยครั้งนี้บอกเรานับแต่ไป อุทกภัยในบ้านเราจะไม่ใช่แค่ น้ำท่วมธรรมดาที่พอน้ำลดแล้วเราจะกลับไปใช้ชีวิตได้ตามปกติ แต่มันจะมีลักษณะการทำลายสูงเหมือนไฟไหม้ คือจะทำลายสิ่งที่เกิดขวางไม่ว่าจะเป็นไร่นา ที่อยู่อาศัย ระบบไฟฟ้า ประปา โรงงาน ถนน สะพาน รถ ฯลฯ แม้แต่ชีวิตคน ความเสียหายจากน้ำท่วมครั้งเดียวจะมากกว่าไฟไหม้ทุกครั้งรวมกันทั้งปี และจากนี้ไปก็มีโอกาสเกิดขึ้นเกือบทุกปี”

(วิกฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน. 2554 : 20)

อุทกภัยที่เกิดขึ้นครั้งนี้มีความร้ายแรงทั้งในแง่ของปริมาณน้ำ จำนวนผู้ได้รับผลกระทบ ตลอดจนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สิน ต่างๆ มากมาย ข้อความตัวอย่างเป็นการอุปถัมภ์ให้มหาอุทกภัยซึ่งเป็นภัยที่เกิดจากน้ำท่วม มาเปรียบเทียบกับไฟไหม้ ซึ่งตามแนวคิดของไทยนั้นมีคำกล่าวหนึ่งที่ใช้กันคือ “โจรปล้น 10 ครั้ง ไม่เท่าไฟไหม้ครั้งเดียว” เช่นเดียวกันกับน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งนับเป็นครั้งที่สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับประเทศไทยมากกว่าครั้งไหนๆ ทั้งในแง่ของความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน ภาคการเกษตร อุตสาหกรรม รวมไปถึงปรากฏการณ์น้ำท่วมในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศ

การเปรียบเทียบให้น้ำท่วม คือ ไฟไหม้ นั้นเป็นการนำเสนอวาทกรรมในลักษณะอุปถัมภ์เชิงวัตถุ ที่เน้นให้เห็นถึงความรุนแรงหรือความเสียหายที่เกิดจากน้ำท่วมว่าไม่แตกต่างจากไฟไหม้ ซึ่งเมื่อพูดถึงไฟแล้ว หากได้ไหม้ที่บ้านเรือนโดยอ้อมสร้างความอวตวายจนแทบสิ้นเนื้อประดาตัว และเมื่อเทียบกับน้ำท่วมครั้งนี้ ถึงแม้ว่าคนไทยจะคุ้นเคยกับภัยธรรมชาติมาแล้ว แต่เหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นนั้นกินวงกว้างและสร้างความเสียหายให้กับพื้นที่ในประเทศเป็นอย่างมาก จึงทำให้มีการเปรียบเทียบความเสียหายของน้ำท่วมว่าไม่ต่างจากความเสียหายที่เกิดเพราะไฟไหม้

ความน่าสนใจของการวิเคราะห์วาทกรรมหาอุทกภัยอยู่ที่การนำเสนอกลวิธีอุปลักษณ์เชิงวัตถุให้กับน้ำท่วมด้วยการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมให้มีรูปร่าง มีพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่หรือสร้างความเข้าใจร่วมระหว่างคนในสังคม โดยเฉพาะการสื่อสารมวลชนที่มักนำเสนอแนวคิดอุดมการณ์ของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมให้กับผู้รับสารอย่างไม่รู้ตัว ตัวอย่างหนึ่งในการนำเสนอวาทกรรมหาอุทกภัยผ่านกลวิธีอุปลักษณ์เชิงวัตถุคือการนำเสนอให้มหาอุทกภัยเป็นวัตถุ ดังตัวอย่าง(4)

(4) “ในสภาพที่ปัญหาอุทกภัยกำลังกระทบกับชีวิตความเป็นอยู่ของคุณ การเสนอแก้ปัญหาจะได้รับการยอมรับและการสนับสนุนมากกว่าช่วงเวลาอื่น การเวนคืนที่ดินหรือการขอความร่วมมือจากชุมชน ถ้าจ่ายค่าตอบแทนให้คุ้มค่าน่าจะสามารถดำเนินการโครงการนี้ได้ ไม่ยากนักและด้วยเทคโนโลยีและเครื่องจักรสมัยใหม่ แม้จะต้องขุดคลองขนาดใหญ่ก็จะสามารถทำได้ในระยะเวลาที่รวดเร็ว”

(วิกฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน. 2554 : 20)

ตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนำคำศัพท์ที่ใช้กับสิ่งของ เช่น “กระทบ, ได้รับ, ยอมรับ, สนับสนุน” ฯลฯ มาใช้กับปัญหาอุทกภัย ซึ่งเป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ หรือก็คือเป็นการมองปัญหาอุทกภัยเป็นวัตถุอย่างหนึ่ง อาทิเช่น ลูกบอล ที่สามารถกระทบกับผนังหรือวัตถุอื่นได้ ถ้อยคำอุปลักษณ์ข้างต้นจึงสะท้อนโมโนอุปลักษณ์ อุทกภัย ว่าเป็น วัตถุ (ที่เป็นปัญหา, ไม่มีค่า) ฉะนั้นเมื่อลูกบอลแห่งปัญหาได้ตกลงหรือกระทบกับผู้ใด ก็จะทำให้สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน หากมีผู้เข้ามาเสนอวิธีการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัย ประชาชนล้วนแต่ต้องยอมรับและให้การสนับสนุน แม้ว่าวิธีการแก้ไขปัญหานั้นจะถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ก็ตาม

นับเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าวาทกรรมหาอุทกภัยนั้นได้นำมาซึ่งปัญหาและสร้างความเดือดร้อน การแก้ไขปัญหาก็เป็นเรื่องเร่งด่วนที่ประชาชนจะต้องให้การสนับสนุนโดยที่ไม่ได้มีการตรวจสอบว่าวิธีการแก้ไขปัญหานั้นถูกต้องหรือเหมาะสมหรือไม่

แนวคิดของมนุษย์ในช่วงน้ำท่วมกล่าวถึงสิ่งหนึ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งคือการพยายามจำกัดพื้นที่น้ำท่วมให้แคบที่สุด เพื่อไม่ให้น้ำไปสร้างความเสียหาย ดังนั้น จึงทำให้เกิดการสรรหาแนวทางมาป้องกันน้ำท่วม ซึ่งแนวคิดนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของมนุษย์ที่จะจัดการกับน้ำในฐานะที่น้ำเป็นวัตถุอย่างหนึ่งที่เป็นจะต้องจำกัดและกำจัดให้หมดไป ในช่วงมหาอุทกภัย พ.ศ. 2554 จึงได้เกิดวาทกรรมเกี่ยวกับการปิดกั้นน้ำ ดังตัวอย่าง (5)-(7)

(5) “ความจริงปัญหาความเดือดร้อนเหนือคันบึกแบ็ก เพื่อปกป้อง กทม. ชั้นในไม่ให้ถูกน้ำท่วม ไม่ได้มีแต่ฝั่งตะวันออกของจังหวัดปทุมธานีเท่านั้น”

(คนนอกคันกั้นน้ำ ปิดถนน-รื้อบึกแบ็ก ประจําการจัดการน้ำเหลว. 2554 : 15)

(6) “...เมื่อน้ำเริ่มท่วมเข้ากรุงเทพมหานครเกิดปรากฏการณ์หนึ่งให้ผลสองด้านคือ ด้านการแสดงสิทธิ และการละเมิดสิทธิ ...กล่าวคือ เมื่อน้ำเริ่มท่วมขังในหมู่บ้าน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือน้ำท่วมหมู่บ้านหนึ่ง แต่ไม่ท่วมอีกหมู่บ้านหนึ่ง ทั้งที่อยู่ชั่วนนขวางเท่านั้น ...ยี่งน้ำท่วมหมู่บ้านหนึ่งนานเท่าใด ความเสียหายและเดือดร้อนก็ย่อมเกิดขึ้นมากเท่านั้นยังทำให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันกับอีกหมู่บ้านหนึ่งที่น้ำท่วมไม่ถึง หรือน้ำไม่ท่วมด้วยเหตุที่มีการกั้นกระแสน้ำไว้ด้วยเขื่อนหรือพนังกั้นด้วยกระสอบทรายและ “บีกแบ็ก” ”

(เรียนรู้จากน้ำท่วม. 2554 : 9)

(7) “...วิธีจัดการดังกล่าวก็คือ สำนักงานเขตส่งเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยเครื่องสูบน้ำ ดูดน้ำออกจากผิวถนน ระบายลงสู่สองข้างทาง โดยมีกระสอบทรายกั้นเอาไว้มิให้ไหลย้อนกลับมาสู่ผิวถนนสองข้างทางที่ชุมชนดั้งเดิม ปลุกบ้านพักอาศัย ทำไร่นาสวนกระจัดกระจายตลอดแนวถนน...”

(น้ำท่วม กับความฉ้อฉลทางศีลธรรม. 2554 : 14)

ข้อความ (5)-(7) ได้แสดงให้เห็นถึงอำนาจของมนุษย์ในการพยายามสกัดกั้นน้ำท่วม กินวงกว้างมิให้เข้าท่วมในพื้นที่ของตนเอง โดยการนำเสนอเพื่อสร้างความเข้าใจว่า “น้ำ” เป็นของเหลวที่สามารถบรรจุใส่ในภาชนะหรือถ่ายเท ขวางกั้นน้ำไว้ในพื้นที่ที่ต้องการได้ จึงทำให้เกิดวาทกรรม “บีกแบ็ก” และ “กระสอบทราย” ผ่านการอุปถัมภ์เชิงวัตถุ นั่นก็คือมโนทัศน์เดิมที่มนุษย์เข้าใจว่า ในธรรมชาติ น้ำปรากฏในทุกสถานะของสสาร (ของแข็ง ของเหลว และแก๊ส) และอาจพบในรูปร่างที่แตกต่างกันมากมายบนโลก นั่นคือไอน้ำและก้อนเมฆบนท้องฟ้า น้ำทะเลในมหาสมุทร ภูเขา น้ำแข็งในแหล่งน้ำขั้วโลก ธารน้ำแข็งและแม่น้ำในภูเขา และของเหลวในชั้นหินอุ้มน้ำของพื้นดิน

มนุษย์จึงมีความเข้าใจน้ำในฐานะที่เป็นวัตถุอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ดังนั้นเมื่อเกิดมหาอุทกภัยครั้งยิ่งใหญ่ขึ้นในปีพ.ศ. 2554 มนุษย์จึงได้สร้างมโนทัศน์ให้กับอุปกรณ์หรือเครื่องมือขึ้นเพื่อใช้ขวางกั้นน้ำที่เป็นของเหลวมิให้เข้าท่วมพื้นที่ของตน แต่แทนที่บีกแบ็กและกระสอบทรายจะทำหน้าที่เป็นเครื่องขวางกั้นน้ำไม่ให้อท่วม มันกลับกลายเป็นวาทกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งของคนสองกลุ่ม นั่นก็คือกลุ่มที่อยู่เหนือน้ำ ซึ่งได้รับประโยชน์จากบีกแบ็กและกระสอบทราย กับกลุ่มที่อยู่ใต้น้ำ ซึ่งขวางกั้นจนไม่สามารถระบายน้ำออกจากพื้นที่ของตนได้ จึงทำให้แทนที่บีกแบ็กและกระสอบทราย จะกลายเป็นวีรบุรุษแต่มันกลับกลายเป็นตัวการสร้างความขัดแย้งจนนำไปสู่ภาวะ “การแสดงสิทธิ และการละเมิดสิทธิ” ของคนสองกลุ่มอันนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันที่สุดในที่สุด

สอดคล้องกับตัวอย่าง (8) ที่นำเสนอ มโนทัศน์ มหาอุทกภัยคือวัตถุ โวหารการผลิตข้อความหมายของวาทกรรม “กระสอบทราย” และ “ประตูระบายน้ำ” ในฐานะของวัตถุที่ทำหน้าที่ในการขวางกั้นน้ำมิให้ไหลเข้าท่วมพื้นที่ของมนุษย์ เสมือนเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเชื่อความเข้าใจของมนุษย์ที่มีต่อน้ำในฐานะเป็นวัตถุอย่างหนึ่ง

(8) “ไม่เพียงเป็นปีที่น้ำมาก นักการเมืองท้องถิ่นแถวนี้ก็ไม่ค่อยเท่าทันสถานการณ์น้ำ สักเท่าไร นอกจากนั้นยังมีปัญหาในการบริหารน้ำของกรมชลประทานให้สมดุล ประการหลังทำให้เกิด เหตุชาวบ้านอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ต้องไปพึ่งกระสอบทรายแถวประตูระบายน้ำพลเทพ เพื่อประท้วงกรมชลประทาน คือชาวบ้านเขาเชื่อกันว่ามีนักการเมืองใหญ่คอยสั่งให้ระบายน้ำน้อยๆ เพื่อ น้ำจะได้ไม่ไปท่วมสุพรรณบุรี และถ้าไม่ประท้วงเช่นนี้ ประตูพลเทพก็จะระบายน้ำแบบเสียดาย น้ำ ไม่อยากให้น้ำไหลลงไปยังสุพรรณบุรี”

(น้ำท่วมขมขมความบันเทิงไป (เกือบ) หหมด. 2554 : 64)

จากตัวอย่างที่ (8) สื่อมวลชนได้สร้างความหมายให้ “กระสอบทราย” และ “คันกันน้ำ” มิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือในการปิดทางหรือขวางกั้นน้ำอย่างเดียวนั้น แต่ยังสามารถสร้างความหมายให้น้ำกลายเป็นวัตถุหรือของเหลวที่มนุษย์สามารถจัดให้ไหลไปในทิศทางใดก็ได้ตามที่ มนุษย์ต้องการ อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นความพยายามในการจัดการธรรมชาติของมนุษย์ เป็น อำนาจที่มนุษย์สร้างจากวาทกรรมมหาอุทกภัย นำไปสู่การแสดงความเป็นเจ้าของธรรมชาติ สามารถ ควบคุมธรรมชาติได้ จึงทำให้เกิดวาทกรรม “กระสอบทราย” หรือ “ประตูระบายน้ำ” เพื่อเป็นการ แสดงอำนาจของมนุษย์

(9) “...ไม่เช่นนั้นเราคงไม่ได้เห็นข่าวชาวพิจิตร คนโพทะเลด้วยกันแท้ๆ แต่ตัดแบ่งออกเป็น โพทะเลฝั่งเหนือกับฝั่งใต้ แทบจะฆ่ากันตายเพราะเรื่องการกั้นกระสอบทรายขวางทางน้ำ เพราะ ฝั่งเหนือเป็นชุมชนพักอาศัย แต่การใช้ที่ดินฝั่งใต้เป็นท่าเลทางเศรษฐกิจ คนฝั่งใต้จึงเรียกร้อง ให้กั้นทางน้ำไหลจากฝั่งเหนือ เพื่อรักษาพื้นที่เศรษฐกิจ จนเหตุหวิดจะปะทะกันเอง

พื้นที่อื่นๆ ก็ตกอยู่ในสภาพไม่ต่างกัน ชาวบ้านนครักษ์ นครนายก รวมตัวกันกว่า 500 คน ตั้งท่าจะเข้าไปรื้อกระสอบทรายกั้นน้ำบนประตูระบายน้ำคลองสิบลอง พร้อมกับจะเข้าไปปิด เครื่องสูบน้ำที่ดูดน้ำจากฝั่งอำเภอธัญบุรี ปทุมธานี ซึ่งเต็มไปด้วยหมู่บ้านจัดสรร เอาไปขังไว้ เขตองครักษ์ท่วมทับเรือกวานไร่นาอยู่เป็นเดือนๆ จนชาวองครักษ์หมดความอดทน...”

(น้ำท่วม กับความฉ้อฉลทางศีลธรรม. 2554 : 14)

สอดคล้องกับบทความอีกบทหนึ่งในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ที่นำเสนอว่า มหาอุทกภัยเป็นวัตถุที่จำเป็นต้องมีการสกัดกั้นเอาไว้เพื่อความอยู่รอด ดังตัวอย่าง (10)-(11)

(10) “อย่างไรก็ตาม น้ำเหล่านี้ถูกปิดกั้นเอาไว้เพราะระหว่างทางออกสู่ทะเลนั้น มีเขตเมือง ต่างๆ อยู่ในพื้นที่กทม. และปริมณฑลตั้งขวางอยู่ จึงทำให้สามารถระบายน้ำท่วมซึ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างมาก 100-200 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวันเพียงเท่านั้น”

(ส่องมุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขฯ ‘มูลนิธิสีบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’. 2554 : 13)

(11) “การดีนรเอาตัวรอดจากน้ำท่วมในบ้านเราที่ให้เห็นคือการสร้างคันกันน้ำ การสร้างเขื่อนหรือฝายกันน้ำ และการขุดคลองระบายน้ำเป็นคลองขนาดเล็กและมีน้อย แต่ปัญหาในวันนี้ได้พิสูจน์แล้วว่า ภัยพิบัติจากน้ำจะมีขนาดรุนแรงกว่าหลายสิบปีที่แล้ว”

(วิกฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน. 2554 : 20)

บทความนี้ได้นำเสนอให้เห็นว่ามหาอุทกภัยคือสสาร (ของเหลว) โดยการสร้างความหมายให้กับสิ่งที่ใช้เพื่อยับยั้งน้ำไม่ให้เข้าท่วมในพื้นที่ และมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของมนุษย์ว่าสามารถที่จะจัดการกับ “น้ำ” ได้ จึงนำคำว่า “คันกันน้ำ” “การสร้างเขื่อนหรือฝายกันน้ำ” “การขุดคลองระบายน้ำ” มาใช้เพื่อพูดถึงวิธีการในการจัดการกับน้ำท่วมในฐานะที่เป็นวัตถุอย่างหนึ่งที่สามารถจำกัดเอาไว้ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเพื่อไม่ให้สร้างความเสียหายให้กับบริเวณกว้างได้สอดคล้องกับตัวอย่าง (12)

(12) “ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือปีที่ผ่านมา อำเภอบางช่อง เกิดน้ำท่วมขังในตัวเมือง แม้ว่าในอดีตจะเคยเกิดน้ำท่วมมาก่อน แต่ก็สามารถลดลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่ได้เห็นความเดือดร้อนหนักขนาดนี้ เพราะมีเส้นทางที่น้ำจะไหลได้กว้าง แต่เมื่อเราสร้างถนนสร้างสิ่งปลูกสร้างมากขึ้นเกิดการปิดทางน้ำ ทำให้น้ำไหลไม่ทัน

หรือกรณีการสร้างเส้นทางคูขนานสายเอเชีย ที่กรมชลประทานสร้างเส้นทางขวางน้ำ ทำให้น้ำลอดออกไปไม่ได้ ทั้งที่ตรงนั้นควรจะสร้างอุโมงค์ เพื่อส่งน้ำไปให้ภาคเกษตรกรรม”

(น้ำท่วม-ไม่ท่วมปัญญา โมเดล ‘เรือผลักดันน้ำ’ ต้นทางจากกลุ่มน้ำท่าจีน. 2554 : 16)

มหาอุทกภัยครั้งนี้ นอกจากจะนำเสนอว่าน้ำคือสิ่งของที่สามารถจัดการ สกัด ขวางกันไว้ในฐานะของสิ่งแปลกปลอมแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงความคิดของมนุษย์ที่มีต่อน้ำในฐานะสิ่งของหรือวัตถุที่สามารถจัดสรรเพื่อนำมาใช้ได้ ดังตัวอย่าง (13)

(13) “น้ำท่วม มีลักษณะที่สำคัญคือ ความเสียหายสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกพื้นที่ และแต่ละพื้นที่ก็สามารถตัดสินใจในทางใดทางหนึ่ง ลักษณะนี้คล้ายกับทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resources) เช่น ป่าไม้ หรือปลาในหนองน้ำ ที่ทุกคนสามารถเข้าไปตัดดวงได้ และมักจบลงด้วยการที่ทุกคนเข้าไปแย่งใช้จนหมดลงอย่างรวดเร็ว...”

(ทฤษฎีเกมส์ของการระบายน้ำ”. 2554 : 43)

ความคิดของมนุษย์มองว่าน้ำคือทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อมวลมนุษย ดังนั้นทรัพยากรจึงเสมือนเป็นวัตถุอย่างหนึ่งที่สามารถจับต้องและนำไปใช้เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย ฉะนั้น น้ำ จึงถูกอุปลักษณะให้เป็นสิ่งของ “ที่ทุกคนสามารถเข้าไปตัดดวง

ได้ และมักจบลงด้วยการที่ทุกคนเข้าไปแย่งใช้จนหมดลงอย่างรวดเร็ว...” สุตท่ายวาทกรรมนี้ก็ได้อธิบายให้เห็นถึงความโลภและการเบียดเบียนธรรมชาติ ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของสังคมไทยเห็นได้ นับตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2501-2506) เป็นต้นมาเมื่อรัฐบาลมุ่งใช้นโยบายพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจแบบตะวันตก ทำให้จำเป็นต้องมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติจึงถูกนำมาใช้เพื่อการพัฒนา จึงทำให้แนวคิดควบคุมธรรมชาติได้เข้ามาครอบงำความคิดของผู้คน

นอกจากนี้จะถูกเปรียบให้เป็นวัตถุ สิ่งของ ที่มนุษย์สามารถเป็นเจ้าของ อุปลักษณะเชิงวัตถุเกี่ยวกับน้ำในมหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 ยังได้แสดงให้เห็นว่ามนุษย์นั้นได้เปรียบเทียบกับน้ำว่าเป็น “อาวุธ” ดังตัวอย่าง (14)

(14) “น้ำท่วมหนักนี้แสดงให้เห็นกันชัดเจนอีกทีว่า “น้ำ” เอื้อชีวิตได้ ก็คร่าชีวิตได้ น้ำแล้งได้ท่วมหนักได้”

(‘น้ำ’ กับ ‘อุทกภัย’ ‘คน’ กับ ‘ธรรมชาติ’. 2554 : 20)

ตัวอย่าง (14) สื่อมวลชนใช้วิธีการอุปลักษณ์ว่า “น้ำ คือ อาวุธ” ที่มนุษย์สามารถใช้เพื่อป้องกันตัวเองจากภัยอันตราย แต่อาวุธนั้นก็สามารถใช้ทำร้ายผู้เป็นเจ้าของได้ ดังที่สื่อมวลชนเสนอในข้อความที่ว่า “น้ำ” เอื้อชีวิตได้ ก็คร่าชีวิตได้” นั่นเอง

มนุษย์อาศัยธรรมชาติเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต ธรรมชาติจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติเป็นส่วนของกันและกัน มนุษย์กับธรรมชาติไม่อาจแยกตัวออกจากกันและกันได้ เมื่อใดที่มีเหตุมีผลกำหนดให้ต้องแยกจากกัน เมื่อนั้นย่อมวินิจฉัยได้ว่าทั้งมนุษย์และธรรมชาติกำลังมุ่งวิถีการเปลี่ยนแปลงสู่หายนะด้วยกันทั้งสองฝ่าย เป็นที่แน่ชัดว่าปัจจัยทั้งสี่ของชีวิตซึ่งเป็นปัจจัยวัตถุ ย่อมได้มาจากการแปรสภาพหรือการทำลายส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ในอดีตผู้คนในยุคต้นๆ นั้นมีชีวิตอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป จึงอยู่ในวิสัยที่ธรรมชาติจะปรับสมดุลในตัวของมันเองได้

นอกจากโรคภัยไข้เจ็บหรือเชื้อโรคที่จะนำความเจ็บป่วยและยากลำบากมาสู่ชีวิตมนุษย์แล้ว มหาอุทกภัยยังได้สร้างความเจ็บป่วยที่นำไปสู่การฆ่าตัวตาย ดังแสดงในบทความ (15) ความเครียดหลังมหาอุทกภัย’ 54 ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ที่นำเสนอว่า

(15) “มหาอุทกภัย’ 54 ได้สร้างความเสียหายให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินมหาศาลมากที่สุด ในประวัติศาสตร์ ไม่แต่เท่านั้น เมื่อมหาอุทกภัยคลี่คลายไปแล้ว ได้ทิ้งความเครียดไว้ให้แก่ผู้คนอย่างมากมายที่เรียกว่า โปสท์ ทราumatic สเตรสส์ (post traumatic stress) โดยเฉพาะการฆ่าตัวตาย”

(ความเครียดหลังมหาอุทกภัย’ 54. 2554 : 18)

ข้อความนี้ได้แสดงให้เห็นว่า “มหาอุทกภัย” สำหรับสื่อมวลชนแล้วเป็นเสมือนสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคเครียด อันเกิดจากการที่มหาอุทกภัยได้ท่วมพื้นที่บ้านเรือน เรือกสวนไร่นา สร้างความเสียหายให้กับประชาชน จนทำให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากมหาอุทกภัยเกิดความเครียดและกลายเป็นโรค โปสต์ ทราumatic สเตรสส์ (post traumatic stress) อันนำไปสู่การฆ่าตัวตายในที่สุด ดังจะเห็นจากตัวอย่างประโยคที่ว่า “เมื่อมหาอุทกภัยคลี่คลายไปแล้ว ได้ทิ้งความเครียดไว้ให้แก่ผู้คนอย่างมากมาย” ซึ่ง คำว่า “ทิ้ง” นั้นเมื่อนำมาใช้กับคำว่ามหาอุทกภัยจึงจัดเป็นอุปลักษณะเชิงวัตถุ โดยการเอาประสบการณ์เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นกับร่างกายมนุษย์ จากคำว่า “มหาอุทกภัย” ที่เป็นนามธรรมอันหมายถึง ภัยที่เกิดจากน้ำท่วมใหญ่ มาเปรียบเทียบกับเชื้อโรคหรือเชื้อไวรัสที่ได้สร้างโรคภัยให้กับประชาชนในสังคม ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ได้สร้างความหมายให้มหาอุทกภัยที่เป็นเหตุการณ์กลายเป็นเพียงวัตถุสิ่งของ

อุปลักษณะเชิงพื้นที่

อุปลักษณะเชิงพื้นที่คือการนำประสบการณ์ของเราที่เกี่ยวกับพื้นที่หรือทิศทางมาใช้อธิบายปรากฏการณ์อื่น (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556 : 105) เป็นรูปภาษาที่จัดอยู่ในวงความหมายของ “พื้นที่” ด้วยการนำคำหรือถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับพื้นที่มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับมหาอุทกภัย (ณรงค์รณ รอดทรัพย์. 2558 : 68) ในการใช้ภาษาของมนุษย์หลายครั้งเรามักจะใส่อารมณ์กับ “ทิศทาง” ไปด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งทิศ “ขึ้น” กับทิศ “ลง” หากเราลองสังเกตเราจะพบว่า “ขึ้น” กับ “ลง” จะมีอุปลักษณะที่ต่างกัน “ขึ้น” จะแสดงความสดใส มีชีวิตชีวา ในทางกลับกัน “ลง” จะแสดงความท้อเหี่ยว ไร้ชีวิตชีวา หรือก็คือการนำเอาสิ่งที่เป็นนามธรรมมาเปรียบเทียบกับพื้นที่หรือทิศทาง ซึ่งในการนำเสนอของสื่อมวลชนเกี่ยวกับมหาอุทกภัยพบว่ามีการใช้กลวิธีการนำเสนอโดยการอุปลักษณะเชิงพื้นที่

อดีตความเสียหายจากน้ำท่วมของประเทศไทยมักจะจำกัดอยู่แค่ภาคการเกษตร ตลอดจนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในที่ลุ่มน้ำเป็นสำคัญ แต่เหตุการณ์มหาอุทกภัยครั้งนี้ปรากฏว่าน้ำท่วมได้ลุกลามไปยังพื้นที่ส่วนต่างๆ เช่น ภาคอุตสาหกรรม ทำให้หนักอุตสาหกรรมสำคัญๆ ของประเทศทยอยกันจมน้ำ และกระทบต่อสถานประกอบการและโรงงานนับหมื่นอีกทั้งส่งผลให้แรงงานจำนวนมากต้องตกงาน จึงกลายเป็นที่มาของวาทกรรมมหาอุทกภัยที่ได้แบ่งความสำคัญระหว่าง “ภาคอุตสาหกรรม” กับ “ภาคเกษตรกรรม” อย่างชัดเจน ตัวอย่างแรก นำมาจากบทความ วิฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน ซึ่งนำเสนอให้เห็นความเหลื่อมล้ำของพื้นที่เชื่อมโยงกับวาทกรรมการพัฒนาประเทศที่ปรากฏในช่วงมหาอุทกภัย จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบชุดคำที่เกี่ยวกับการอุปลักษณะเชิงพื้นที่ ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 อุปลักษณะเชิงพื้นที่

วงความหมายพื้นที่	บริบทจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์	ที่มา
หัวใจ	- ส่วนอีก 2 นิคมและ 1 เขตประกอบการขณะนี้สรรพกำลังทั้งคน รถแบ็คโฮ ต่างระดมในพื้นที่เพื่อป้องกันอุตสาหกรรม แหล่งรายได้ประเทศไม่ให้เสียหายไปกว่านี้ จาก 2 พื้นที่ซึ่งจมน้ำไปก่อนหน้า เพราะนอกจากมูลค่าจะมหาศาลแล้ว หากดูกลไกทางเศรษฐกิจจะพบว่าทำหน้าที่สำคัญ เป็นเสมือน “หัวใจหลักของอุตสาหกรรม”	(‘น้ำท่วม’ อุตฯ พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’, 2554 : 22)
อู่ข้าวอู่น้ำ	- เป็นความพยายามเชื่อมโยงถึงภาพการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรกรรมไทย ถือว่าเป็นรากฐานของสังคมนอกกรุงเทพฯ โดยเฉพาะชุมชนภาคกลางและภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็น “อู่ข้าวอู่น้ำ” มาตั้งแต่ประวัติศาสตร์เกษตรกรรมพึ่งตนเอง จนถึงยุครุ่งเรือง-ข้าวกลายเป็นสินค้าส่งออกสำคัญ”	(สังคมธุรกิจไทย (2540-ปัจจุบัน) หนึ่งในภาพสะท้อน, 2554 : 28)
รากหญ้า	- ภัยพิบัติในรูปแบบต่างๆ เริ่มมาเยือนแล้ว ดังนั้น ความทุกข์ยาก ฯลฯ ของคนรากหญ้ารอไม่ได้แล้ว ขอให้รับนำเงินของคนระดับรากหญ้ามาช่วยคนรากหญ้าได้แล้ว	(เสนอ “โอกาส” ในวิกฤติ, 2554 : 56)
ลาดชันต่ำ	- ...น้ำเหล่านั้นถูกแนวกระสอบทรายและเครื่องสูบน้ำ ผลักดันให้ไปท่วมขังอยู่ในพื้นที่ของผู้คนซึ่งมีอำนาจต่อรองทางการเมือง “ลาดชันต่ำมาก” ...”	(2 มุมมอง ‘น้ำท่วมกทม.’ จากเลขาฯ ‘มูลนิธิสีบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’, 2554 : 13)
จมนิด	- <u>จมนิด</u> -สภาพน้ำท่วมในเมืองนครสวรรค์เกือบมิดทั้งเมือง ทำให้นายชัยโรจน์ มีแดง ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ ต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน	จมนิด, 2554 : 23)
กระเพาะ	- จะกลับบ้านที่ไรต้องเตรียมความพร้อมและวางแผนการเดินทางอย่างละเอียดเข้าห้องน้ำเคลียร์พื้นที่ <u>กระเพาะ</u> ด้านล่างให้เรียบร้อยเป็นกลยุทธ์ป้องกันน้ำท่วมขังด้วยการเปิด “พื้นที่รับน้ำใหม่”	(ที่มาของ ‘สายฝน’, 2554 : 24)

จากตาราง 5 ผู้วิจัยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์การนำเสนอโน้ตส์เกี่ยวกับธรรมชาติผ่านการอุปลักษณ์เชิงพื้นที่ ดังปรากฏในข้อความต่อไปนี้ (1)

(1) “ความเสียหายมากกว่าเดิม... ครั้งนี้นอกจากเขตเกษตรกรรมแล้ว น้ำยังเข้าท่วมในเขตเมืองซึ่งเป็นย่านการค้าหลายแห่ง ที่สำคัญได้เข้าท่วมเขตนิคมอุตสาหกรรมไปแล้ว 3 แห่ง เช่น เขตนิคมอุตสาหกรรมโรจนะที่มี 198 โรงงาน คนงานประมาณ 90,000 คน เขตนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ถ้าถูกน้ำท่วมจะมีผลต่อกำลังการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าหลายหมื่นล้านหรือเป็นแสนล้าน ถ้ามีความเสียหายจนการผลิตหยุดชะงักลงหลายเดือน จะมีผลต่อความเป็นอยู่ของคนงานจำนวนมาก”

(วิฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน. 2554 : 20)

สื่อมวลชนได้นำเสนอให้เห็นความสำคัญของพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม จากวาทกรรม “เขตเมือง” และ “เขตนิคมอุตสาหกรรม” โดยกลวิธีอุปลักษณ์ให้เขตอุตสาหกรรมและพื้นที่เมืองเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ แม้จะไม่ปรากฏการเปรียบเทียบว่าเขตอุตสาหกรรมคือหัวใจของประเทศ แต่จากบริบทที่ปรากฏในข้อความ “เขตนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ถ้าถูกน้ำท่วมจะมีผลต่อกำลังการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าหลายหมื่นล้านหรือเป็นแสนล้าน ถ้ามีความเสียหายจนการผลิตหยุดชะงักลงหลายเดือน จะมีผลต่อความเป็นอยู่ของคนงานจำนวนมาก” ได้สร้างการรับรู้ให้กับประชาชนมาตลอดว่าประเทศจะอยู่รอดและพัฒนาได้นั้นจะต้องอาศัยการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม ฉะนั้น หากโรงงานอุตสาหกรรมถูกน้ำท่วมก็จะส่งผลต่อการผลิตสินค้า ส่งผลกระทบต่อมูลค่าเงินที่จะเสียหาย และยิ่งส่งผลกระทบต่อลูกจ้างซึ่งเป็นคนงานจำนวนมากในลักษณะห่วงโซ่อาหารอีกด้วย

จากบทความ สังคมธุรกิจไทย (2540-ปัจจุบัน) หนึ่งในภาพสะท้อน ที่นำเสนอความเหลื่อมล้ำของภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม ดังตัวอย่าง (2)

(2) “นิคมอุตสาหกรรมโรจนะเผชิญกับปัญหาน้ำท่วมอย่างหนัก กับภาพรถยนต์ญี่ปุ่นจมน้ำหลายร้อยคัน ส่งผลสะท้อนอย่างกว้างขวาง ถือเป็นเรื่องราวครั้งแรก อุทกภัยคุกคามรุนแรงจากชุมชนเกษตรกรรมถึงภาคธุรกิจสำคัญที่เชื่อกันว่าควรได้รับการปกป้องอย่างดี ภาพนั้นยังได้สะท้อนภาพความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นของระบบที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย เป็นความพยายามเชื่อมโยงถึงภาพการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรกรรมไทย ถือว่าเป็นรากฐานของสังคมนอกกรุงเทพฯ โดยเฉพาะชุมชนภาคกลางและภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็น “อู่ข้าวอู่น้ำ” มาตั้งแต่ประวัติศาสตร์เกษตรกรรมฝั่งตนเอง จนถึงยุครุ่งเรือง-ข้าว กลายเป็นสินค้าส่งออกสำคัญ”

(สังคมธุรกิจไทย (2540-ปัจจุบัน) หนึ่งในภาพสะท้อน. 2554 : 28)

ขณะที่ “เขตเกษตรกรรม” คือ รากฐานของสังคมนอกกรุงเทพฯ ถูกเปรียบเทียบเชิงพื้นที่ว่าเป็น “อุ้งข้าวอุ้งน้ำมา” ตั้งแต่ประวัติศาสตร์เกษตรกรรมพึ่งตนเอง และมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงให้กลายเป็นอุตสาหกรรมในที่สุดจากตัวอย่างสื่อมวลชนได้พยายามแบ่งแยกความเป็นเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมโดยใช้เหตุการณ์ช่วงมหาอุทกภัยมาเป็นตัวแบ่ง ดังประโยคที่ว่า “อุทกภัยคุกคามรุนแรงจากชุมชนเกษตรกรรมถึงภาคธุรกิจ” นำไปสู่การสร้างความรู้สึกถึงความแตกต่างของพื้นที่จากการเลือกใช้คำ “ชุมชนเกษตรกรรม” ซึ่งคำว่าชุมชนนั้นมีความหมายถึงหมู่ กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมนานาชาติเล็ก กับคำ “ภาคธุรกิจ” ซึ่งคำ “ภาค” หมายความว่าถึงส่วน ซึ่งแม้ว่าจะจะเป็นคำที่ให้ความรู้สึกด้านขนาดที่เล็กกว่าคำ “ชุมชน” แต่ด้วยกลวิธีการนำเสนอแบบ “จาก...ถึง” กลับสร้างความรู้สึกสำคัญแบบน้อยไปหามากในเชิงพื้นที่

ทั้งนี้ ยังได้นำวาทกรรม “อุ้งข้าวอุ้งน้ำ” มาอธิบายความเป็น “สังคมนอกกรุงเทพฯ” ซึ่งทำให้พื้นที่ชนบท “โดยเฉพาะชุมชนภาคกลางและภาคเหนือตอนล่าง” ที่ถูกกล่าวถึงในตัวอย่างกลายเป็นอับนัยเป็นการย้ำภาพความสำคัญว่าสังคมไทยยอมรับความเป็นอุตสาหกรรมและพยายามพัฒนาเกษตรกรรมเพื่อเป็นอุตสาหกรรมอีกด้วย

สอดคล้องกับการนำเสนอในบทความ ‘น้ำท่วม’ อุตา พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’ ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ที่ได้นำเสนอให้เห็นว่ามหาอุทกภัยได้สร้างความเสียหายให้กับเขตอุตสาหกรรม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการปกป้องพื้นที่เหล่านี้ดังตัวอย่าง (3)

(3) “...คำตอบคือ เขตประกอบการอุตสาหกรรมโรจนะ เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมแห่งที่ 2 ที่เผชิญกับปัญหาน้ำท่วม นิคมแห่งนี้มูลค่าการลงทุนสูงกว่านิคมสหรัตนนครหลายเท่า แต่เพราะมีเวลาเตรียมการที่มากกว่า จึงเตรียมขนย้ายผลผลิต วัตถุดิบ เครื่องจักรขนาดเล็ก ฯลฯ ออกไปได้จำนวนหนึ่ง เช่น โรงงานประกอบรถยนต์ของฮอนด้า สามารถเคลื่อนย้ายรถออกจากพื้นที่ได้ทันที 2,000-3,000 คัน เหลือจมน้ำประมาณ 300 คัน”

(‘น้ำท่วม’ อุตา พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’. 2554 : 22)

ตัวอย่างข้างต้นได้นำเสนอให้เห็นวาทกรรมมหาอุทกภัยกับการใช้ความสำคัญเชิงพื้นที่ต่อโรงงานอุตสาหกรรม ในฐานะพื้นที่อุตสาหกรรมคือ “ชีวิต” ที่หากถูกน้ำท่วมก็อาจจะทำให้ “เขตประกอบการอุตสาหกรรม” อันเปรียบเป็นแม่ ที่คลอดลูกซึ่งก็คือ ผลผลิตของโรงงาน ไม่ว่าจะเป็ นอุปกรณ์ประกอบรถยนต์ รถยนต์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ซึ่งมีชีวิตและเป็นเสมือนบุคคลสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ ต้อง “จมน้ำ” ตาย ซึ่งคำว่า “จมน้ำ” นั้นก็คือ เกิดความเสียหายขึ้นนั่นเอง สอดคล้องกับตัวอย่าง (4)

(4) “ส่วนอีก 2 นิคมและ 1 เขตประกอบการขณะนี้สรรพกำลังทั้งคน รถแบ็คโฮ ต่างระดมในพื้นที่เพื่อป้องกันอุตสาหกรรม แหล่งรายได้ประเทศไม่ให้เสียหายไปกว่านี้ จาก 2 พื้นที่ซึ่ง **จมน้ำ**ไปก่อนหน้า เพราะนอกจากมูลค่าจะมหาศาลแล้ว หากดูกลไกทางเศรษฐกิจจะพบว่าทำหน้าที่สำคัญ เป็นเสมือน “หัวใจหลักของอุตสาหกรรม” เพราะโรงงานเกือบทั้งหมดเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องของยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ หากขึ้นส่วนแม้เพียง 1 ชิ้นไม่สามารถส่งต่อไปโรงงานประกอบอุตสาหกรรมจะเข้าสู่ภาวะขาดแคลนวัตถุดิบทันที”

(‘น้ำท่วม’ อุตาฯ พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’. 2554 : 22)

ข้อความข้างต้นปรากฏในบทความ ‘น้ำท่วม’ อุตาฯ พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’ ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ที่ได้นำเสนอกลวิธีอุปลักษณโครงสร้างว่า “เขตประกอบการอุตสาหกรรม” นั้นเป็นเหมือนมนุษย์ ซึ่งในประเทศไทยนั้นมีเขตอุตสาหกรรมอยู่หลายที่ แต่สื่อมวลชนได้นำเสนอให้เห็นว่าพื้นที่ “เขตประกอบการอุตสาหกรรมโรจนะ” นั้นคือ “หัวใจหลักของอุตสาหกรรม” ซึ่งจะปล่อยให้ “จมน้ำ” ตายไม่ได้ ดังนั้นการนำเสนอภาพผู้ประสบภัยที่แตกต่างกันของสื่อมวลชน จึงเป็นสิ่งที่เผยให้เห็นถึงอำนาจของคนทั้งสองกลุ่มที่เหลื่อมล้ำกันอยู่

ความเหลื่อมล้ำเกี่ยวข้องกับอย่างไรกับมหาอุทกภัย จะเห็นได้ว่าในช่วงมหาอุทกภัยนั้นมีความทรมานเกิดขึ้นมากมาย ดร.อนุสรณ์ อุณโณ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย ได้ทำโครงการวิจัยเรื่อง “นัยทางสังคมและการเมืองของมหาอุทกภัย 2554” ของศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย สนับสนุนโดยกองทุนวิจัยคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มีวัตถุประสงค์มุ่งศึกษานัยยะทางสังคมและการเมืองโดยเฉพาะความเป็นธรรมในเรื่องภัยพิบัติทางธรรมชาติ จากกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ภัยพิบัติ โดยตั้งคำถามถึงมีวิธีการรับมือ การปรับตัว และการเจรจาต่อรองในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

งานวิจัยดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นจากเหตุการณ์น้ำท่วมที่ผ่านมาที่ดูเหมือนธรรมชาติได้ลงโทษมนุษย์ทุกคนอย่างเสมอหน้ากัน แต่เอาเข้าจริงระดับความรุนแรงของภัยธรรมชาตินี้มีเงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองมาเกี่ยวข้องด้วย โดยคนที่เปราะบางต่อภัยพิบัติมากที่สุดมักเป็นคนชั้นล่าง ซึ่งมักไม่มีทางเลือกในชีวิตมากนัก สอดคล้องกับข้อสังเกตที่ผู้วิจัยจะนำเสนอเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ที่ได้นำเสนอผ่านภาษาโดยใช้กลวิธีอุปลักษณแบบต่างๆ ดังตัวอย่าง (5)

(5) “ภัยพิบัติในรูปแบบต่างๆ เริ่มมาเยือนแล้ว ดังนั้น ความทุกข์ยาก ฯลฯ ของคนรากหญ้า รอไม่ได้แล้ว ขอให้รับเงินของคนระดับรากหญ้ามาช่วยคนรากหญ้าได้แล้ว”

(เสนอ “โอกาส” ในวิกฤติ. 2554 : 56)

จากบทความ เสนอ “โอกาส” ในวิกฤต ได้ใช้กลวิธีการอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อแสดงให้เห็นการนำเสนอว่าผู้ประสมหาอุทกภัยนั้นจัดเป็นคนรากหญ้าคำว่า รากหญ้า นี้มีที่มาจากภาษาอังกฤษว่า Grassroots ปรากฏหลังจากการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) ได้ใช้คำว่า รากแก้ว เรียกขานแทน และขอให้สื่อมวลชนเปลี่ยนมาใช้คำนี้แทน แต่ก็ไม่ได้รับความนิยมนัก อนึ่ง หญ้าไม่มีรากแก้ว มีแต่รากฝอย ดังนั้นการเสนอให้ใช้คำว่ารากแก้ว จึงไม่มีความถูกต้องทางชีววิทยา

สื่อมวลชนนำคำ “รากหญ้า” มาใช้เพื่อแทนพื้นที่ของผู้ประสบภัยแล้ว ยังนำคำรากหญ้า ไปเปรียบเทียบกับเป็นกลุ่มผู้ประสบภัยที่เป็นคนเสื้อแดง นับเป็นการเปรียบเทียบซ้อนลงไปอีกกว่า คนเสื้อแดงส่วนใหญ่นั้นล้วนเป็นคนรากหญ้า ซึ่งก็คือกลุ่มที่ให้การสนับสนุนทักษิณ ชินวัตร ซึ่งคำว่า “รากหญ้า” นั้นจากเว็บไซต์วิกิพีเดียได้ให้ความหมายว่าเป็นคำศัพท์ที่ใช้อย่างกว้างขวางในช่วงรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีทั้งสองสมัย ใช้เปรียบเทียบหมายถึง ประชาชนชั้นล่างของสังคมไทย โดยมากเป็นเกษตรกร, ผู้ใช้แรงงาน ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้ที่มีรายได้น้อย มีภาวะค่าครองชีพต่ำ โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในต่างจังหวัดรากหญ้าจึงเป็นเป้าหมายของการใช้นโยบายประชานิยม ซึ่งถือกันว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี และกลุ่มรากหญ้านี้เองที่เป็นฐานเสียงให้แก่ พ.ต.ท.ทักษิณ และพรรคไทยรักไทย

นอกจากการนำเสนอเกี่ยวกับพื้นที่เมืองและพื้นที่นอกเมืองแล้ว วาทกรรมหาอุทกภัยยังได้นำเสนอให้เห็นถึงความขัดแย้งและเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชนใกล้เคียง ผ่านการกั้นกระแสน้ำ ด้วย “กระสอบทราย” และ “บิ๊กแบ็ก” ดังตัวอย่าง (6)

(6) “...เมื่อน้ำเริ่มท่วมเข้ากรุงเทพมหานครเกิดปรากฏการณ์หนึ่งให้ผลสองด้านคือ ด้านการแสดงสิทธิ และการละเมิดสิทธิ ...กล่าวคือ เมื่อน้ำเริ่มท่วมขังในหมู่บ้าน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือน้ำท่วมหมู่บ้านหนึ่ง แต่ไม่ท่วมอีกหมู่บ้านหนึ่ง ทั้งที่อยู่ชั่วนนขวางเท่านั้น ...ยี่งน้ำท่วมหมู่บ้านหนึ่งนานเท่าใด ความเสียหายและเดือดร้อนก็ย่อมเกิดขึ้นมากเท่านั้นยังทำให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันกับอีกหมู่บ้านหนึ่งที่น้ำท่วมไม่ถึง หรือน้ำไม่ท่วมด้วยเหตุที่มีการกั้นกระแสน้ำไว้ด้วยเชือกหรือพังกันด้วยกระสอบทรายและ “บิ๊กแบ็ก”...”

(เรียนรู้จากน้ำท่วม. 2554 : 9)

หรือข้อมูลจากบทความ สองมุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขาน ‘มูลนิธิสืบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’ ของหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์จากตัวอย่าง (7) ที่นำเสนอว่า

(7) “...น้ำเหล่านั้นถูกแนวกระสอบทรายและเครื่องสูบน้ำผลักดันให้ไปท่วมขังอยู่ในพื้นที่ของผู้คนซึ่งมีอำนาจต่อรองทางการเมือง “ลาดชันต่ำมาก”...”

(สองมุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขาน ‘มูลนิธิสืบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’. 2554 : 13)

จากตัวอย่างหนังสือพิมพ์ สื่อมวลชนได้นำเสนอให้เห็นว่า ผลผลิตของมหาอุทกภัยนั้นได้นำไปสู่การประกอบสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับพื้นที่และผู้คน ผ่าน “กระสอบทราย” และ “บิ๊กแบ็ก” ที่ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์แทนความเหลื่อมล้ำของคนสองกลุ่ม คือกลุ่ม “หมู่บ้านที่น้ำท่วม” และกลุ่ม “หมู่บ้านที่น้ำไม่ท่วม” ซึ่งต่างกันเพียงเพราะการใช้กระสอบทรายและบิ๊กแบ็กกันเอาไว้ นั่นก็หมายความว่า น้ำคือ อุปสรรค อย่างหนึ่งที่สามารถจำกัดพื้นที่ได้ด้วยการใช้กระสอบทรายและบิ๊กแบ็ก และเมื่อเรากั้นน้ำเอาไว้จึงทำให้เกิดเป็นพื้นที่น้ำท่วมและพื้นที่ที่น้ำท่วมไม่ถึง

ตามหลักภูมิศาสตร์แล้วพื้นที่ที่น้ำจะท่วมขังส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ ส่วนพื้นที่ราบสูงนั้นมักไม่เกิดปัญหาน้ำท่วม ความแตกต่างระหว่างพื้นที่น้ำท่วมกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ก็คือ หมู่บ้านที่น้ำท่วมกับหมู่บ้านที่น้ำไม่ท่วมนั้น มิได้อยู่ห่างไกลกันเหมือนพื้นที่ลุ่มน้ำกับพื้นที่ราบสูง แต่เป็นบริเวณที่อยู่ติดกันระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน มีเพียงกระสอบทรายหรือบิ๊กแบ็กเท่านั้นที่ขวางกั้นเอาไว้ทำให้สภาพพื้นที่แตกต่างกันชัดเจน ด้วยเหตุนี้ น้ำ จึงกลายเป็นวัตถุ ที่ถูกขวางเอาไว้ด้วยบิ๊กแบ็ก นำมาสู่วาทกรรมความเหลื่อมล้ำในเรื่องความสำคัญของพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากการอุปลักษณ์เชิงพื้นที่ที่นำเสนอว่าพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมนั้นเป็น พื้นที่ของผู้คนซึ่งมีอำนาจต่อรองทางการเมือง “ลาดชันต่ำมาก” ซึ่งนำไปสู่การเปรียบเทียบพื้นที่กับความรู้สึกของคนว่าบริเวณใดที่ถูกน้ำท่วมก็คือบริเวณที่ไม่มีมีความสำคัญทางการเมือง นักการเมืองไม่สามารถใช้ผลประโยชน์จากผู้คนในพื้นที่เหล่านั้น

ด้านตัวอย่าง (8) สื่อมวลชนได้ประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยด้วยกลวิธีอุปลักษณ์เชิงพื้นที่เพื่อสื่อความรู้สึกของผู้ประสบอุทกภัยผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ “จมมิด” และ “มิดทั้งเมือง” ดังตัวอย่าง

(8) “จมมิด-สภาพน้ำท่วมในเมืองนครสวรรค์เกือบมิดทั้งเมือง ทำให้นายชัยโรจน์ มีแดง ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ ต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ให้อพยพประชาชนออกจากพื้นที่น้ำท่วมไปอยู่ในสถานที่ปลอดภัยภายในเวลา 18.00 น. วันที่ 12 ตุลาคม”

(จมมิด. 2554 : 23)

จากตัวอย่างคำ “จมมิด” และ “มิดทั้งเมือง” เป็นกลวิธีการเปรียบเทียบที่ใช้คำกริยา “จม” หมายความว่า หายลงไปหรืออยู่ใต้ผิวพื้น กับคำ “มิด” ซึ่งมีความหมายถึงอาการที่ลับหายไปหรือทำให้ลับหายไปจนหมดสิ้น มาสื่อความหมายให้เห็นภาพของน้ำท่วมบ้านเมืองซึ่งเป็นการใช้คำที่ผิดความหมายขัดกับความเป็นจริง เพราะบ้านเมืองจะจมน้ำไม่ได้ แต่เป็นน้ำที่จะต้องท่วมจนถึงหลังคาบ้านเมือง ดังนั้นคำ “จมมิด” จึงเป็นการอุปลักษณ์เชิงพื้นที่เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความรุนแรงของมหาอุทกภัย ให้เห็นภาพในด้านลบที่น้ำท่วมได้สร้างกับบ้านเมือง

เมื่อกล่าวถึงพื้นที่ในมหาอุทกภัย ถือว่าเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สื่อมวลชนได้อุปลักษณ์เพื่อนำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัย ในตัวอย่าง (9) แม้จะไม่ปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ที่บ่งบอกให้เห็นการเปรียบเทียบ

มหาอุทกภัยกับทิศทางหรือพื้นที่ แต่สื่อมวลชนก็ได้อาศัยการเปรียบเทียบพื้นที่หนึ่งกับร่างกายของมนุษย์ ดังตัวอย่าง

(9) “จะกลับบ้านที่ไรต้องเตรียมความพร้อมและวางแผนการเดินทางอย่างละเอียด
เข้าห้องน้ำเคลียร์พื้นที่กระเพาะด้านล่างให้เรียบร้อย

เป็นกลยุทธ์ป้องกันน้ำท่วมขังด้วยการเปิด “พื้นที่รับน้ำใหม่”

กะว่าอันได้ประมาณสัก 1-2 ชั่วโมง

ตรวจสอบเส้นทางว่าตรงไหนน้ำท่วมบ้าง

จากนั้นก็พนมมือบิกรรมคาถา

เสี่ยงทายว่าก้าวเท้าไหนก่อนดี

แล้วลุย!!!”

(ที่มาของ ‘สายฝน’. 2554 : 24)

การกล่าวถึง “พื้นที่รับน้ำใหม่” ในตัวอย่าง นั้น คำว่า “พื้นที่” มิได้มีความหมายตรงตัวว่า เป็นพื้นที่รับน้ำท่วม หากแต่ “พื้นที่” ในที่นี้หมายถึงกระเพาะปัสสาวะ เพื่อนำเสนอให้เห็นว่าน้ำท่วมนั้นนำมาซึ่งปัญหาการจราจร ผู้ประสบภัยที่ต้องเดินทางในพื้นที่น้ำท่วมจำเป็นต้องวางแผนและจัดการกับปัญหาระบบขับถ่ายของตนเองเสียก่อนการเดินทาง ท้ายที่สุดก็นำไปสู่การสร้างความรู้สึกว่าน้ำท่วมคือต้นเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพและการเดินทาง

อุปลักษณเชิงพื้นที่ที่ปรากฏในหัวข้อนี้ เป็นการนำเสนอกลวิธีการเปรียบเทียบมหาอุทกภัยผ่านถ้อยคำอุปลักษณเกี่ยวกับพื้นที่ ดังปรากฏในตัวอย่าง (1)-(9) จะเห็นว่าสื่อมวลชนได้นำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัยว่าเป็นสิ่งที่มีทิศทาง โดยเน้นนำเสนออุปลักษณทิศทางในด้านลบที่นำไปสู่การสร้าง ความหมายที่ไม่ดีให้กับธรรมชาติในที่สุด

สรุปท้ายบท

จากการศึกษาอุปลักษณกับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัย โดยใช้กลวิธีอุปลักษณ ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่าหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ทั้ง 3 ฉบับ ได้มีการประกอบสร้างวาทกรรมที่สอดคล้องกันเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อุปลักษณเชิงโครงสร้าง อุปลักษณเชิงพื้นที่ และอุปลักษณเชิงวัตถุ ดังนี้

กลวิธีการอุปลักษณเชิงโครงสร้าง เป็นกลวิธีที่สื่อมวลชนได้เลือกใช้มากที่สุดใน การประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัย พบว่า มีการเสนอมนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติ โดยนำเอาไปเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ ประกอบด้วย การเปรียบเทียบว่ามหาอุทกภัย คือ สงคราม ในลักษณะของการ

นำเอาวงคำศัพท์เกี่ยวกับการต่อสู้และทำสงครามระหว่างมนุษย์ไปใช้กับธรรมชาติเพื่อทำให้ธรรมชาติมีความน่าสะพรึงกลัว เป็นจัดการกับธรรมชาติด้วยวิธีการต่อสู้แบบมนุษย์ มโนทัศน์นี้นอกจากจะแสดงให้เห็นความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติแล้ว ยังเปรียบเทียบผ่านการอุปลักษณ์ มหาอุทกภัย คือ สิ่งมีชีวิตที่เสนอว่าธรรมชาตินั้นเป็นเสมือนมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิต เพราะธรรมชาติมีสันดาน ต้องการที่อยู่ ถ้ามนุษย์เข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ มนุษย์ก็จะสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างปกติ แต่ในอีกมุมหนึ่ง อุปลักษณ์เชิงโครงสร้างก็ได้เปรียบเทียบ มหาอุทกภัย คือ โรคภัยไข้เจ็บ เพื่อให้เห็นถึงมโนทัศน์ที่มนุษย์มองว่าธรรมชาตินั้นเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค หรือการเกิดมหาอุทกภัยนั้นนำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บ ด้วยการเปรียบเทียบว่ามหาอุทกภัยก็เหมือนกับเชื้อโรค ส่วนคนกั้นน้ำหรือประตูประบายน้ำต่างๆ ก็เหมือนกับเป็นระบบภูมิคุ้มกันในร่างกาย

อุปลักษณ์เชิงวัตถุ เป็นเสนอมโนทัศน์แตกต่างไปจากอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง โดยมองว่ามหาอุทกภัยนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ด้วยการสร้างความหมายจากวงคำศัพท์เกี่ยวกับวัตถุ เช่น เปรียบเทียบว่าน้ำเป็นเหมือนลูกบอลที่โยนไปที่ใดก็จะกระทบกับพื้นทีนั้น หรือเปรียบเทียบว่าน้ำเป็นวัตถุที่สามารถกักขัง ขวางกั้นไว้โดยใช้ปีกแบ็ก กระสอบทราย หรือคันกั้นน้ำ เป็นต้น

อุปลักษณ์เชิงพื้นที่ เป็นการเปรียบเทียบพื้นที่น้ำท่วม โดยเปรียบเทียบผ่านสองพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่น้ำท่วมและ พื้นที่น้ำไม่ท่วม เพื่อให้เห็นถึงการสร้างความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม สื่อมวลชนได้เสนอมโนทัศน์ความสำคัญของพื้นที่เศรษฐกิจ ว่าเป็นศูนย์กลาง หรือเป็นหัวใจของประเทศ ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมหรือชนบทกลายเป็นพื้นที่ชายขอบรากหญ้า อีกทั้งยังมีการเชื่อมโยงวงความหมายเชิงพื้นที่เข้ากับความรู้สึกของมนุษย์ที่ได้รับความเดือดร้อนจากน้ำท่วม อาทิเช่น การเปรียบเทียบน้ำท่วม น้ำลดกับความทุกข์ยาก เดือดร้อน หรือความเครียดที่มนุษย์ได้รับว่าขึ้นอยู่กับปริมาณและทิศทางการไหลของน้ำท่วม

กลวิธีอุปลักษณ์ให้ธรรมชาติกลายเป็นสิ่งต่างๆ ที่ไม่ใช่ธรรมชาตินี้เองที่กลายเป็นลักษณะเด่นในการสร้างความหมาย ที่ลักษณะทางภาษาจะเป็นตัวบ่งชี้ข้อมูลและความคิดทางสังคมบางอย่างที่แฝงมาที่รูปภาษาเหล่านั้น เช่น การใช้คำบางคำเพื่อสื่อถึงธรรมชาติหรือบางสิ่งในกิจกรรมการสื่อสารต่างๆ อาจทำให้เห็นข้อมูลทางสังคม เช่น สถานภาพทางสังคมของผู้ที่ถูกอ้างถึง บทบาททางสังคมและความสัมพันธ์ของบุคคล การกระทำ กิจกรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมไปถึงความรู้สึกนึกคิดของบุคคลและสังคมที่เขาอาศัยอยู่

ขณะเดียวกันบริบททางสังคม วัฒนธรรม และกิจกรรมการสื่อสารที่เกิดขึ้นก็ช่วยให้เกิดการตีความและความเข้าใจความหมายของลักษณะทางภาษาที่ใช้ประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยมากขึ้น รวมถึงช่วยให้เข้าใจสาเหตุที่ทำให้ถ้อยคำถูกสื่อออกมาในลักษณะต่างๆ แม้บางครั้งจะไม่ปรากฏชัดในรูปภาษา แต่อาศัยบริบทเชิงมหภาคก็จะช่วยในการตีความให้เข้าใจถึงความหมายที่แฝงเร้นอยู่ได้ เหล่านี้ย่อมทำให้เห็นว่าภาษา สังคมและผู้ใช้ภาษาต่างอยู่ในวงจรแห่งกิจกรรมการสื่อสารภายใต้วาทกรรมทางสังคมต่างๆ ที่กระทบและสะท้อนถึงความสัมพันธ์ถึงกันและกันอย่างแยกไม่ออก

บทที่ 4

ภาพแทนจากวาทกรรมหาอุทกภัยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

บทนี้ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษารูปภาพแทนจากวาทกรรมหาอุทกภัยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ โดยใช้แนวคิดเรื่องภาพแทนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวาทกรรม เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของวาทกรรมที่สื่อมวลชนได้ประกอบสร้างขึ้นโดยใช้กลวิธีอุปลักษณ์กับหน้าที่ในการนำเสนอภาพแทนทางสังคมจากเหตุการณ์หาอุทกภัยจากการศึกษาผู้วิจัยค้นพบว่าสื่อมวลชนเสนอภาพแทนจากวาทกรรมหาอุทกภัย 3 ภาพใหญ่ๆ ดังนี้

1. ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง
2. ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง
3. ภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง

ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง

สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพแทนธรรมชาติของวาทกรรมหาอุทกภัย สอดคล้องกับแนวคิด Anthropocentric หรือแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง หมายถึง มนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางของคุณค่า ซึ่งคำว่าคุณค่าในที่นี้หมายถึงคุณค่าทางจริยธรรมหรือคุณค่าภายใน (กานมณี ภูักดี. 2547 : 8) แนวคิดนี้เชื่อว่ามนุษย์เท่านั้นที่มีคุณค่าทางจริยธรรม และมองว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอื่นๆ ปราศจากคุณค่าทางจริยธรรม (เทพพร มังธานี. 2544 : 9) โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่ามนุษย์เท่านั้นที่มีคุณค่าในตัวเอง สิ่งอื่นนอกเหนือจากมนุษย์ล้วนแต่มีคุณค่านอกตัว กล่าวคือ สิ่งอื่นจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อสามารถรับใช้และตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้เท่านั้น มนุษย์มองสิ่งแวดล้อมเป็นเพียงเครื่องมือที่นำไปสู่เป้าหมายที่มนุษย์ต้องการเท่านั้น แนวคิดนี้มีส่วนสำคัญที่จะสร้างกรอบในการเอาเปรียบหรือดูดซับเอาผลประโยชน์จากธรรมชาติ เพราะเป็นแนวคิดที่มองมนุษย์แยกจากธรรมชาติ มนุษย์จะต้องครอบครองเป็นนาย เป็นผู้พิชิตธรรมชาติ มนุษย์จะต้องนำธรรมชาติไปดัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นสิ่งรับใช้สนองความต้องการของมนุษย์ (พระธรรมปิฎก. 2537 : 50 ; อ้างอิงมาจาก ฐิตินันท์ พลชัย. 2547 : 2)

เมื่อนำแนวคิดเกี่ยวกับภาพแทนหรือภาพตัวแทน (Representation) เป็นแนวคิดสำคัญหนึ่งของสำนักวัฒนธรรมศึกษา มีผู้ได้ให้ความหมายของภาพแทนเอาไว้อย่างหลากหลาย เช่น สจิว์ต ฮอลล์ (ศิริมิตร ประพันธ์ธรรมาภิจ. 2551) ให้ความหมายของภาพแทนว่า หมายถึง การใช้ภาษาเพื่อพูดบางสิ่งบางอย่างที่สื่อความหมายไปยังคนอื่นๆ ได้ ภาษาเป็นตัวกลางสำคัญที่ทำให้มนุษย์สื่อสารเข้าใจกันได้ เราจำเป็นต้องใช้ภาษาสื่อความหมายเพื่อแสดงสิ่งที่เราต้องการพูดถึงและแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง

มาวิเคราะห์เพื่อค้นหาภาพของวาทกรรมมหาอุทกภัย พบว่า สื่อมวลชนมีการเสนอให้เห็นถึงภาพแทนของของมหาอุทกภัยผ่านภาษาเพื่อสร้างภาพต้นแบบของธรรมชาติให้กลายเป็นภาพตัวแทนนั้น (นันทิตา จงมีสุข. 2555 : 16) โดยจัดให้ธรรมชาติเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือไปจากมนุษย์ด้วยการสร้างความหมายให้กับธรรมชาติผ่านวาทกรรมมหาอุทกภัย

อุปลักษณวาทกรรมมหาอุทกภัยในบทที่ 3 ได้แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนเปรียบเทียบกับน้ำท่วมหรือมหาอุทกภัยว่าเป็น “ข้าศึก” หรือ “ศัตรู” นำไปสู่การสร้างภาพแทนความเป็นใหญ่ของมนุษย์ผ่านท่าทีที่รราช (ณัฐพล โสทธิรัตน์วีโรจน์. 2557 : 284 ; อ้างอิงมาจาก Singer. 2011 ; Capra. 1996 ; White. 1967 ; Briant. 1974) ซึ่งเป็นแนวคิดตะวันตกที่เสนอความสัมพันธ์ที่ว่า มนุษย์เป็นเจ้านาย ส่วนธรรมชาตินั้นเป็น ทาส ข้าศึก หรือเป็นเชลย ดังนั้น ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางจึงเสนอให้มนุษย์มีสิทธิ์อย่างเต็มที่ในการกล่าวโทษปรากฏการณ์ที่เกิดจากธรรมชาติ ในฐานะ “ผู้ที่อยู่เหนือกว่าสรรพสิ่ง”

จากการศึกษาภาพแทนทางสังคมจากวาทกรรมมหาอุทกภัย พบว่า สื่อมวลชนมีการเสนอภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ภาพแทนธรรมชาติเป็นศัตรูของมนุษย์ภาพแทนพื้นที่เศรษฐกิจภาพแทนพื้นที่เกษตรกรรมภาพแทนพรรคการเมืองภาพแทนทหารภาพแทนนักธุรกิจ-สื่อมวลชนและภาพแทนคนเมือง-คนชนบทในประเด็นต่อไปนี้

1. ภาพแทนธรรมชาติเป็นศัตรูของมนุษย์

ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางนั้นสนับสนุนแนวคิดที่เสนอว่า โลกเป็นเครื่องจักรที่ไม่มีชีวิต ธรรมชาติหรือระบบนิเวศนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องเอาชนะและพิชิตให้ได้เพื่อนำเอาธรรมชาติมารับใช้มนุษย์ (อาทิตย์ ผ่านพูล. 2558 : 33 ; อ้างอิงมาจาก เนื่องน้อย บุญเนตร. 2537 : 52) โดยตั้งสมมติฐานที่ทรงพลังว่ามนุษย์เท่านั้นที่เป็นผู้กำหนดศีลธรรม กำหนดความหมายและคุณค่าของทุกสิ่ง (อาทิตย์ ผ่านพูล. 2558 : 33) สอดคล้องกับการศึกษาในบทที่ 3 ที่พบว่าสื่อมวลชนมีการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยให้กลายเป็นสิ่งอื่นที่มีใจธรรมชาติ มนุษย์ได้กำหนดธรรมชาติผ่านวาทกรรมมหาอุทกภัยว่าเป็นข้าศึกศัตรูเข้ามาทำลายความมั่นคงของประเทศ โดยใช้กลไกทางภาษาที่เผยให้เห็นภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ด้วยการรื้อสร้างความหมายของน้ำท่วมให้กลายเป็นสงครามตามแบบอย่างทฤษฎีรื้อสร้าง (Deconstruction) เป็นการวิเคราะห์ภาษาที่มุ่งพินิจความซับซ้อนของการตีความหมาย ซึ่งนอกจากจะต้องมีการศึกษาความหมายในตัวอักษรที่ปรากฏให้เห็นอยู่แล้วก็จะต้องมีการศึกษาถึงความหมายของสิ่งที่ถูกมองข้ามไป หรือละไว้ในฐานที่เข้าใจกันอีกด้วย การนำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 มีจุดเด่นที่น่าสนใจคือการพยายามนำเสนอความหมายของมหาอุทกภัยให้เปลี่ยนแปลงไปจาก “น้ำท่วม” ด้วยการอุปลักษณเชิงมนทัศน์ให้น้ำท่วมกลายเป็นหรือเปรียบเป็นสิ่งที่มิใช่แค่น้ำท่วม ทำให้พบว่าสื่อมวลชนมีการวาดภาพทางภาษาเพื่อเปรียบเทียบของสองสิ่งหรือแนวคิดสองอย่าง นั่นก็คือ มหาอุทกภัย คือ สงคราม

การรื้อสร้างทางความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติในมหาอุทกภัยในพื้นที่สื่อสารมวลชน เป็นการพยายามสร้างภาพแทนธรรมชาติชุดใหม่ผ่านทางภาษาจนเกิดเป็นชุดวาทกรรมมหาอุทกภัยคือ สงครามขึ้นวาทกรรมจึงกลายมาเป็นกลยุทธ์ของอำนาจในการรื้อสร้างความหมายของ “น้ำท่วม” แบบดั้งเดิม แล้วสวมรอยความหมายใหม่เพื่อเข้าครอบครองพื้นที่ (สุรสม กฤษณะจุฑะ. 2547 : 90) หรือครอบครองธรรมชาติ กล่าวคือ การเปลี่ยนคำเรียกน้ำท่วม หรือ อุทกภัย มาเป็นคำที่ใช้ในการ ศีกสงครามในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ทำให้เห็นภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางว่ามีความต้องการที่จะ พิชิตหรือเอาชนะธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากการสร้างภาพแทนว่ามนุษย์ที่ต่อสู้กับมหาอุทกภัย คือ ภาพของการทำสงครามระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความอหังการของมนุษย์ว่าเป็นผู้ที่ อยู่เหนือกว่าสรรพสิ่งทั้งปวง เผยให้เห็นโลกทัศน์ของมนุษย์ที่ให้ค่ากับการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับสิ่งอื่น โดยนำเอาสิ่งที่มนุษย์กระทำเป็นที่ตั้งแห่งความถูกต้องเหมาะสม

การรายงานข่าวสารเกี่ยวกับมหาอุทกภัยของสื่อมวลชนจึงทำให้เห็นวามมนุษย์พยายาม ต่อสู้เพื่อที่จะเอาชนะธรรมชาติด้วยการสร้างความหมายใหม่ให้กับน้ำท่วม เห็นได้ชัดเจนจากชุดถ้อยคำ ที่สื่อมวลชนในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์นำเสนอซ้ำๆ กันโดยใช้กลวิธีการอุปลักษณ์หรือสรรหาคำเรียก เกี่ยวกับน้ำท่วม อาทิเช่น เรียกน้ำท่วมว่าเป็น “ศึกน้ำ” “กองทัพนองน้ำ” “น้ำล้อมกรุง” นำไปสู่การ สร้างภาพแทนธรรมชาติเป็นศัตรูของมนุษย์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “กองทัพ ‘นองน้ำ’ นับหมื่นล้านลูกบาศก์เมตร เคลื่อนทัพลงมาเมืองหลวง ผู้คนแตกตื่น เสียขวัญ เพราะผู้หลักผู้ใหญ่ที่บัญชาการทะเลาะเบาะแว้งกันเอง”

(บางระจัน 54. 2554 : 87)

(2) “ถ้าไม่เจอกับตัวเอง คงไม่รู้ถึงความยากลำบากจากสาเหตุน้ำท่วมบ้าน และป็นี่ อาจได้ เจอกันถั่วหน้า เพราะว่าน้ำเหนือมีมากจริงๆ หลังจากน้ำล้อมกรุงไว้เมื่อสัปดาห์ก่อน และซึ่งสัปดาห์นี้ เชื่อว่าน้ำคงทะลุทะลวงสู่ใจกลางกรุงเทพฯ ก็อาจเป็นไปได้”

(‘เท่ง’ น้ำตาซึม บทเรียน... อย่าฝืนสู้น้ำ?. 2554 : 34)

การที่สื่อมวลชนกล่าวถึงมหาอุทกภัยว่าเป็น “กองทัพนองน้ำ” ถือเป็นการแสดงออกเชิงอำนาจที่มนุษย์มองธรรมชาติเป็นศัตรูด้วยการวาดภาพความยิ่งใหญ่และน่าหวาดกลัวของ มหาอุทกภัยผ่านภาษา เพื่อแสดงให้เห็นความโหดร้ายของธรรมชาติที่เกินการควบคุมของมนุษย์ เป็นการตอกย้ำภาพที่มนุษย์ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางและเชื่อว่าตนสามารถควบคุมธรรมชาติได้ ดังนั้น จึงทำให้เกิดวาทกรรมน้ำท่วมคือ “ข้าศึก” ขึ้นเพื่อรื้อสร้างความหมายของธรรมชาติ สัมพันธ์กับแนวคิดที่มนุษย์มองตัวเองเป็นเจ้านายหรือเป็นเจ้าของธรรมชาติ สื่อมวลชนจึงสร้างภาพมนุษย์แทนตนเองว่า

เป็นผู้บัญชาการซึ่งก็คือการสถาปนาตนเองขึ้นเป็นแม่ทัพ เป็นผู้นำ หรือเป็นผู้ตัดสินว่าจะต่อสู้กับ
 ธรรมชาติอย่างไร ขณะที่ธรรมชาติตกอยู่ในฐานะของข้าศึกที่มนุษย์จะต้องเอาชนะให้ได้ ความหวาดระแวงว่า
 ธรรมชาติจะอยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์จึงทำให้มนุษย์ตอบโต้ด้วยการกล่าวโทษและแยกธรรมชาติ
 ออกจากความเป็นพวกเดียวกัน เนื่องจากธรรมชาติมิได้ให้ประโยชน์กับมนุษย์อย่างที่ควรจะเป็น

สื่อมวลชนได้ย้าภาพว่ามนุษย์สามารถพิชิตหรือเอาชนะธรรมชาติได้ด้วยการเชื่อมโยง
 น้ำท่วมเข้ากับประวัติศาสตร์ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2309–2310 เกี่ยวกับการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง
 ที่พม่าส่งกองทัพเข้ารุกรานกรุงศรีอยุธยาเป็นระยะเวลายาวนาน ว่าไม่ต่างไปจากภาพการต่อสู้กับ
 มหาอุทกภัยที่กำลังเกิดขึ้นในประเทศไทย ดังนั้น ในส่วนของการรื้อสร้างความหมายประเด็นนี้จึงเป็น
 การแสดงออกให้เห็นว่าสื่อมวลชนนั้นได้อาศัยประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการสู้รบระหว่างไทยกับพม่ามาใช้
 สร้างภาพมหาอุทกภัยเพื่อรื้อสร้างความหมายของธรรมชาติ และเมื่อมีการนำเสนอซ้ำๆ ทำให้เกิดเป็น
 การปลูกฝังความเชื่อว่าธรรมชาตินั้นนำมาซึ่งการนองเลือดและความรุนแรงไม่ต่างจากสงคราม

การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนยังได้เปลี่ยนการใช้คำเรียกชื่อพื้นที่ที่ภาครัฐ
 ได้สร้างขึ้นใช้เรียกแทนหมู่บ้าน ตำบล จังหวัด หรือเขตต่างๆ มาใช้การอุปลักษณ์เพื่อสร้างความหมาย
 จนกลายเป็นภาพแทนพื้นที่หนึ่งสู่อีกพื้นที่หนึ่งในรูปของสงคราม เช่น นำคำ “เมืองหน้าด่าน” ที่ในสมัย
 อยุธยาหมายถึงเมืองลูกหลวง เป็นหัวเมืองที่อยู่รายรอบราชธานี (กรุงศรีอยุธยา) และมีระยะทางไปมาถึง
 ราชธานีได้ภายใน 2 วัน มีความสำคัญในการป้องกันข้าศึกไม่ให้โจมตีถึงราชธานีได้ง่าย มาสร้าง
 ความหมายใหม่แทนที่ความหมายเดิมให้กับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบันว่าเป็น “เมืองหน้า
 ด่าน” ที่คอยรับน้ำซึ่งอยู่ในฐานะข้าศึกแทนกรุงเทพมหานคร และคำว่า “ชัยภูมิ” เพื่อเปรียบเทียบว่า
 ประเทศไทยคือพื้นที่ที่น้ำสามารถทำสงครามด้วยการท่วมได้ง่ายยิ่ง เป็นการให้คุณค่าและความสำคัญกับ
 กรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นหัวใจสำคัญของประเทศ ภายใต้กรอบคิดเรื่องพื้นที่กับการพัฒนานั้นเอง
 ดังตัวอย่างข้อความ

(3) “...โดยเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นเสมือนหน้าด่านแบกรับน้ำแทนกรุงเทพฯ
 สถานการณ์เข้าขั้นวิกฤต...”

(‘น้ำท่วม’ อุตฯ พินาศแสนล้าน บทรเย็นเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’. 2554 : 22)

(4) เพราะฉะนั้น “ชัยภูมิ” ของประเทศไทยคือชัยภูมิที่ต้องเผชิญกับภาวะผันผวนของ
 ทั้งภัยแล้งและภัยน้ำท่วมอย่างประมาทไม่ได้”

(น้ำลดต่อผุด. 2554 : 90)

ดังนั้น เราจะเห็นว่าในเหตุการณ์มหาอุทกภัย ปี พ.ศ. 2554 นี้ สื่อมวลชนได้กลายเป็น
 กลไกสำคัญอย่างยิ่งในการนำเสนอและผลิตซ้ำภาพแทนกรุงเทพมหานครคือศูนย์กลางของประเทศ

ทำให้ผลที่ตามมาคือประชาชนทุกคนที่อยู่ในพื้นที่อื่นต้องตกอยู่ในสถานะเข้าใจและยอมรับวิบากกรรมที่จะตามมาในฐานะของพลเมืองชั้นสองด้วยการเปิดพื้นที่ของตนเองเพื่อรับน้ำและเป็นด่านหน้าป้องกันไม่ให้น้ำเข้าท่วมกรุงเทพมหานคร ดังตัวอย่างที่ปรากฏต่อไปนี้

(5) “200 กว่าปีที่แล้วอภิมหาท้าวพม่าจะยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา แต่ปรากฏว่าระหว่างทางเจอกับชาวบ้านในหมู่บ้านเล็กๆ ที่ชื่อบางระจัน หยิบมีดดาบ หล่อปืนใหญ่กันตามมีตามเกิด ต้านทัพเอาไว้ได้หลายเดือน ท้าวมโหฬารของพม่าบุกเข้าเมืองหลวงกะเขาไม่ได้สักที

ปี 2554 ท้าพื่อน้ำหวังจะกลืนกินถนนพระราม 2 เมืองหลวงก็ยอมยกธง แต่ยังมีชาวบ้านฝั่งธนฯ กลุ่มเล็กๆ นี้ที่ไม่ยอมพ่ายแพ้ และทำทุกอย่างเพื่อปกป้องถนนสายนี้เอาไว้แล้วก็ทำสำเร็จ แต่จะยันทัพไว้ได้ตลอดรอดฝั่งหรือไม่ขึ้นอยู่กับเมืองหลวงที่จะส่งเครื่องต้นน้ำ เครื่องสูบน้ำ มาช่วย”

(บางระจัน 54. 2554 : 87)

การนำเอาเหตุการณ์มหาอุทกภัยมาเปรียบเทียบกับ การต่อสู้ของชาวบ้านบางระจัน กับกองทัพพม่า เป็นการแสดงให้เห็นภาพแทนธรรมชาติเป็นศัตรูของมนุษย์ด้วยการเปรียบเทียบว่า “มหาอุทกภัย” ซึ่งก็คือธรรมชาตินั้นเป็นกองทัพพม่า เป็นการผลิตสร้างความหมายโดยใช้ระบบสัญลักษณ์ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์. 2548 ; อ้างอิงมาจาก Hall. 1997 : 15) ที่พยายามจะเชื่อมโยงแนวคิดกับ ระบบสัญลักษณ์ เข้าด้วยกัน หรือเป็นการนำเสนอแนวคิดผ่านระบบสัญลักษณ์ ตามแนวคิดของนักสัญวิทยา “ความหมาย” จึงเป็นเรื่องของความแตกต่าง/ตรงข้าม มิใช่เกิดจากเนื้อในของสิ่งนั้น คู่ตรงข้ามของสรรพสิ่งต่างก็ร่วมกำหนดความหมายซึ่งกันและกัน สื่อมวลชนได้ภาพแทนเกี่ยวกับสงครามจากคู่ตรงข้ามในเหตุการณ์มหาอุทกภัย นั่นก็คือ มนุษย์ กับ ธรรมชาติโดยธรรมชาติได้รับการเสนอภาพในฐานะเป็นข้าศึก จึงทำให้สื่อมวลชนนำคำว่า “ถล่ม” “โจมตี” “จู่โจม” มาสื่อสารให้เกิดความรู้สึกว่า ลักษณะการไหลของน้ำจากเหนือเข้าสู่ส่วนกลางนั้นเหมือนกับกิริยาอาการของข้าศึก การฉายภาพเรื่องราวของการต่อสู้ทั้งสองเหตุการณ์นี้จึงเป็นการเชื่อมโยงอุดมการณ์ที่มนุษย์มองธรรมชาติอย่างแปลกแยกหรือมิใช่ส่วนหนึ่งของมนุษย์ นั่นก็เป็นเพราะว่าในเหตุการณ์มหาอุทกภัยนี้ธรรมชาติได้กลายเป็นผู้สร้างความเดือดร้อน ภาพแทนมนุษย์มนุษย์จึงกลายเป็นนักรบที่ต้องต่อสู้ต่อกรกับธรรมชาติ เพื่อที่จะรักษาความสงบสุขให้เกิดขึ้นกับสังคม ภาพแทนธรรมชาติเป็นศัตรูของมนุษย์จึงเป็นการแสดงออกถึงความชอบธรรมที่มนุษย์สามารถจัดการกับธรรมชาติได้ตามอำเภอใจ เนื่องจากชาตินั้นไม่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อีกต่อไปแล้ว สอดคล้องกับตัวอย่างต่อไปนี้

(6) “แม้จะได้ไปเจอหน้า ผบ. เหล่าทัพ แต่ก็บนโต๊ะประชุม หรือออกตรวจพื้นที่น้ำท่วม ไม่มีใครอ่อนแอเรื่อง พ.ร.บ. กลาโหม แน่ เพื่อระดมแก้ปัญหาที่น้ำท่วม ที่เป็นงานพิสูจน์ฝีมือของ นายกฯ หญิงมือใหม่ที่กำลังเป็นนางเอกที่เดินลุยน้ำวารีที่ก่อตัวเป็นคลื่นยักษ์พร้อมถล่มสยาม ในยามที่ต้องทำสงครามกับน้ำเช่นนี้ ทั้งรัฐบาลเพื่อไทย และกองทัพ ก็ต้องพักรบเรื่องการแย่งชิงอำนาจในกองทัพ”

(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ ‘ปู-บิ๊กตุ’ คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ. รมน. และศึกหน้าห้อง ‘บิ๊กอ้อด’. 2554 : 14)

(7) “ค่าเสียหายจำนวนนั้น ยังไม่นับค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูหลังอุทกภัยหนี่ที่มากมาย มหาศาลไม่แพ้กันแน่นอน แล้วก็ยังไม่นับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นถ้าหากน้ำหลากทะลักเข้า โฉมตีกรุงเทพมหานคร เมืองที่มีประชากรคร่าวๆ ราว 10 ล้านคน หรือพาลท่วมทันเลยไปถึง ภาคตะวันออกของประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมหลากชนิด คิดเป็นสัดส่วนสูงถึง 2 ใน 3 ของทั้งประเทศ”

(‘น้ำ’ กับ ‘อุทกภัย’ ‘คน’ กับ ‘ธรรมชาติ’. 2554 : 20)

(8) “ปรากฏการณ์ ‘ทะเลสาบดอนเมือง’ เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ 27 ตุลาคม ที่ผ่านมา หลังจากมวลน้ำมหาศาลได้จุใจมาทางทิศเหนืออย่างต่อเนื่อง”

(“บ้านผมก็น้ำท่วม ใช้ชีวิตเหมือนกับผู้ประสบภัย” พล.อ.อ. อิทธิพร ศุภวงศ์ ผู้บัญชาการทหารอากาศ. 2554 : 16)

จากตัวอย่างข้างต้น ภายใต้กลวิธีการก่อสร้างภาพให้กับธรรมชาติ ทำให้เห็นถึงภาพความเป็นอื่นที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ ซึ่งเป็นภาพที่มาพร้อมกับการพัฒนาประเทศ โดยเสนอความสำคัญว่ามนุษย์จัดเป็นผู้ที่ต้องการมีอำนาจทั้งที่เหนือกันเองอย่างเช่นการแบ่งชนชั้นในสังคม หรือแม้แต่อำนาจเหนือธรรมชาติที่นำไปสู่แนวคิดที่ว่ามนุษย์นั้นคือเจ้าของธรรมชาติ ความหมายของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงขึ้นอยู่กับการสร้างของมนุษย์ กลายเป็นเพียงภาพแทนอย่างหนึ่งที่เปิดให้มีการช่วงชิงการนิยามหรือสร้างความหมายแบบต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับธรรมชาติ ด้วยแนวคิดนี้เองมนุษย์จึงมีความเชื่อเสมอว่าตนเองสามารถควบคุมจัดการกับธรรมชาติได้ แต่เมื่อเกิดมหาอุทกภัยขึ้นกลับกลายเป็นว่ามนุษย์ไม่สามารถที่จะจัดการกับธรรมชาติได้เลย จึงทำให้เกิดการก่อสร้างภาพธรรมชาติว่าอยู่ภายใต้การควบคุมของมนุษย์

ด้านหนึ่งการเสนอให้เห็นภาพความยิ่งใหญ่และรุนแรงของธรรมชาติด้วยการใช้ถ้อยคำอุปสรรคณ์ต่างๆ นั้น เป็นการสร้างธรรมชาติให้มีความรุนแรงและอยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นมันก็ได้อำนาจให้มนุษย์ที่สามารถเข้าไปจัดการ/กำกับธรรมชาติให้เป็นไปในอย่างที่ตนเอง

ต้องการได้ ด้วยการสร้างภาพแทนธรรมชาติในรูปแบบของศัตรูที่เข้ามารุกราน ภาพแทนนี้เองที่ได้เผยให้เห็นถึงความพยายามเอาชนะธรรมชาติ และนำไปสู่การผลัดธรรมชาติให้กลายเป็นคู่ตรงข้ามกับมนุษย์ ทำให้เกิดการสร้างชุดวาทกรรมตอบโต้ธรรมชาติขึ้นมาอีกชุดหนึ่งเพื่อแสดงให้เห็นว่ามนุษย์นั้นมีความพยายามที่จะควบคุมและจัดการธรรมชาติให้ได้ ผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์การต่อสู้ของมนุษย์ที่แสดงให้เห็น การกระทำที่มนุษย์แสดงออกเมื่อน้ำท่วมอย่างนักร้อง คือคำว่า “การต่อสู้” “ตะลุย” “การรับมือ” “การตั้งรับ” “ระดม” “การต้านน้ำ” “ตีฝ่าวงล้อมน้ำ” และสุดท้ายคือการยอมรับว่ามนุษย์ไม่สามารถต่อสู้กับน้ำได้จึงเกิดเป็นวาทกรรม “หนีน้ำ” ขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(9) “การต่อสู้กับพลังน้ำ มิได้มีแต่เฉพาะหน่วยการปกครองท้องถิ่นเท่านั้น โรงงาน หมู่บ้าน วัด โรงเรียน เขตวัด บ้านของปัจเจกบุคคล ฯลฯ ต่างก็มีความพยายาม ไม่มากก็น้อย ที่จะต่อสู้กับมหาภัยพิบัติในครั้งนี้ด้วย”

(การเมืองและการบริหารอุทกภัย ระหว่างหน่วยเล็กและหน่วยใหญ่. 2554 : 67)

(10) “เพราะตั้งแต่พรรคประชาธิปัตย์ ได้คณะกรรมการบริหารชุดใหม่แล้ว ก็บุกทำงานเรื่องที่ชาวบ้านเดือดร้อนทันที ด้วยการตะลุยลงพื้นที่น้ำท่วมอย่างต่อเนื่อง”

(‘มาร์คเทิร์น’ ปรศนาพระดังเมืองสิงห์ ในวันที่อาสา...ฝ่าน้ำท่วม. 2554 : 12)

(11) “แน่นอนว่าการรับมือกับภัยธรรมชาติขนาดใหญ่เช่นนี้ ไม่สามารถทำได้คนเดียว สี่คนที่ผมปรึกษารายงานสถานการณ์น้ำท่วมที่ปากน้ำโพ ภาพที่เห็นจนชินตาคืออาสาสมัครทั้งเยาวชน และประชาชนที่ช่วยกันคนละไม้คนละมือในการทำงานครั้งนี้เรียกว่างานนี้น้ำกับคนสู้กันตัวต่อตัว”

(คนสู่น้ำ ที่ปากน้ำโพ. 2554 : 16)

(12) “สำหรับคนกรุงเทพฯ และปริมณฑลนอกจากจะห่วงใยเพื่อนมนุษย์ในจังหวัดอื่นๆ ที่กำลังเผชิญหน้ากับอุทกภัยครั้งใหญ่แล้วขณะเดียวกันบริเวณที่ราบเจ้าพระยา ซึ่งกำลังประสบอุทกภัย ก็มีน้ำท่วมขังอยู่อีกประมาณ 10,000 ล้านลูกบาศก์เมตร คำอธิบายแรก บอกให้คนดูไม่ประมาท และตั้งรับกับอุทกภัยที่อาจเกิดขึ้นอย่างไม่ตื่นตระหนกตกใจจนเกินควร”

(ส่องมุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขฯ ‘มูลนิธิสีบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’. 2554 : 13)

(13) “โดยเฉพาะ ทร. ปิ๊กหุ่่น พล.ร.อ. สุรศักดิ์ หุ่่นเรจรมย์ ผบ.ทร. ที่แม่บ้านตัวเอง ยานรังสิตจะน้ำท่วม แต่ก็ต้องออกมาช่วยชาวบ้านก่อน ระดมกำลังทหารเรือ ทัพหน่วยรบและหน่วยสนับสนุน หน่วยซีล มนุษย์กบ ยุทโธปกรณ์เข้าช่วยที่อยุธยาและหลายจังหวัดภาคกลาง โดยมีบิ๊กจู้

พล.ร.ท. ทวีวุฒิ พงศ์พิพัฒน์ รอง เสธ.ทร. เป็นแม่ทัพลงลุยพื้นที่ รวมทั้งการช่วยผลักดันน้ำในเขต กรุงเทพฯ”
(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ “ปู-ปักตู” คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน. และศึกหน้าห้อง”ปักอืด”.

2554 : 16)

(14) “ขณะที่บ้านกำลังจมน้ำ เพราะอยู่แถวๆ คลองภาษีเจริญ รสนา โตสิตระกูล ส.ว. กทม. เลือกที่จะป้องกันบ้านตนเพียงเล็กน้อย แล้วตัดสินใจเก็บกระเป๋าออกจากบ้าน ตีฝ่าวงล้อมน้องน้ำ พาชาวบ้านปกป้องถนนพระราม 2 เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์”

(บางระจัน 54. 2554 : 87)

จากตัวอย่างที่ (9)-(14) เป็นการนำเสนอภาพแทนการต่อสู้กับความรุนแรงและ ไม่แน่นอนของธรรมชาติโดยอาศัยช่วงเวลาของการเกิดมหาอุทกภัยขึ้นมาสร้างให้เป็นภาพของการก่อตัวของสงครามขนาดย่อมที่ค่อยๆ ขยายกลายเป็นสงครามขนาดใหญ่ที่ปรากฏอยู่แทบทุกพื้นที่ ภาพเหตุการณ์ เริ่มปรากฏชัดเจนมากยิ่งขึ้นในสื่อหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ก็คือช่วงที่น้ำเริ่มเข้าใกล้กรุงเทพมหานคร วาตกรรมมหาอุทกภัยคือสงครามได้ปรากฏขึ้นจากการที่สื่อมวลชนได้นำเสนอให้ธรรมชาติดูเหนือจริง/เกินจริง ด้วยการแสดงภาพลักษณะของการต่อสู้ของมนุษย์เริ่มต้นขึ้นจากความคิดที่ว่ามนุษย์สามารถรับมือกับธรรมชาติได้ จึงเกิดวาทกรรมการต่อสู้ขึ้นด้วยชุดคำ “การต่อสู้” “ตะลุย” เพราะเชื่อว่าอย่างไร มนุษย์ก็ต้องเอาชนะธรรมชาติได้ โดยที่มนุษย์ไม่ได้ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างพลังของตนเอง กับอำนาจของธรรมชาติที่ไม่มีขีดจำกัด แต่เมื่อเวลาผ่านไปปริมาณน้ำที่เข้าท่วมพื้นที่กรุงเทพมหานคร เริ่มเพิ่มสูงขึ้นจนมนุษย์ต้องเปลี่ยนแนวคิดที่จะตั้งหน้าต่อสู้กับธรรมชาติ ไปเป็นการตั้งรับหรือการรับมือในฐานะผู้ที่ด้อยกว่าผ่านชุดถ้อยคำ “การรับมือ” “การตั้งรับ” “ระดม” “การต้านน้ำ” แทน กระทั่งถึงช่วงสุดท้ายที่การต่อสู้ของมนุษย์ต้องจบสิ้นลงที่มนุษย์ไม่สามารถต่อสู้กับธรรมชาติได้ ก็เกิดชุดถ้อยคำที่แสดงถึงการยอมแพ้นั้นคือคำว่า “การต้านน้ำ”. “ตีฝ่าวงล้อมน้องน้ำ” และคำว่า “หนีน้ำ”

ภายใต้ภาพแทนการสู้รบนี้เอง สื่อมวลชนยังได้แสดงให้เห็นว่าน้ำท่วมนั้นเป็นข้าศึกที่รุกรานประเทศ ผ่านการเสนอภาพที่มนุษย์ยังมีแผนการรบและมีนักรบที่สามารถต่อสู้กับธรรมชาติ จึงนำไปสู่การเสนอถ้อยคำที่ใช้ในสงคราม ได้แก่คำว่า “แม่ทัพ” “วอร์รูม” “ศอส.” “ศปภ.” “พรก. ฉกฉก” “ยุทธศาสตร์” “บางระกำโมเดล” “เครื่องสูบน้ำ” “เครื่องดันน้ำ” “กระสอบทราย” และ “ปักแบ็ก” มาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับธรรมชาติ เป็นการย้ำให้เห็นว่ามนุษย์ได้ริ้วสร้าง ความหมายธรรมชาติให้เทียบเท่าข้าศึกหรือเป็นมนุษย์กลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ในฐานะของศัตรูที่จะทำลาย ประเทศ ดังนั้นมนุษย์จึงใช้กลไกการจัดการอย่างยุทธวิธีทางการทหารมาใช้เพื่อต่อสู้กับธรรมชาติ

ผ่านการตั้งวอร์รุ่มทำสงคราม และใช้แผนยุทธศาสตร์ มีโมเดลการสู้รบโดยเฉพาะอย่างบางระกำโมเดล
 เฉากเช่นเดียวกับการรบ ทั้งยังมีการตั้งศูนย์ต่างๆ ขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อต่อสู้กับธรรมชาติ มีการ
 ปรับเปลี่ยนอาวุธในการรบจากการใช้มีด ดาบ หรือปืนใหญ่มาเป็นการใช้กระสอบทราย เครื่องสูบน้ำ
 เครื่องดันน้ำ หรือแม้กระทั่งบีกแบ็กมาใช้จัดการกับธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภาพแทนมนุษย์
 อยู่เหนือธรรมชาตินั่นเอง

ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางที่เสนอว่าธรรมชาติคือภัยพิบัติที่สร้างผลกระทบให้กับ
 มนุษย์ผ่านวิาทะ “มวลงน้ำ”-“มวลงน” เป็นวาทกรรมคู่ตรงข้ามที่แสดงภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง
 ที่มองว่าธรรมชาติคือทรัพยากรของชาติ (Ethnocentric) แนวคิดนี้เชื่อว่าว่ามนุษย์นั้นสามารถ
 ประโยชน์จากธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ของตนเองได้อย่างเต็มที่ ในฐานะที่ทรัพยากรธรรมชาติ
 ประกอบด้วย แผ่นดิน ภูเขา ป่า แม่น้ำลำคลอง ลำธาร หนองบึง และทรัพยากรธรรมชาติอื่น เช่น พืช
 ผัก ผลไม้ ฝูงปลา ฝูงเนื้อ ฯลฯ เป็นสมบัติของคนในชาติทุกคน แต่ในทางกลับกันหากมนุษย์ไม่สามารถ
 ใช้ประโยชน์หรือธรรมชาติไม่ได้ให้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตดังที่มนุษย์มุ่งหวังไว้ มนุษย์ก็ปฏิเสธ
 ธรรมชาติด้วยการสร้างภาพแบบแยกส่วนว่าธรรมชาติเป็นสิ่งที่ให้โทษกับการดำรงชีวิต ดังจะเห็นได้จาก
 เหตุการณ์มหาอุทกภัยที่สื่อมวลชนเลือกใช้คำสร้างภาพเพื่อแสดงให้เห็นถึงขนาด ความยิ่งใหญ่ หรือ
 ความรุนแรง ด้วยการใช้คำว่า “มวลง” อันหมายถึงทั้งหมด ทั้งสิ้น ทั้งปวง (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556
 : 884) มาผสมกับคำว่า “น้ำ” เพื่อสร้างความรู้สึกวุ่นวายน้ำท่วมที่เกิดขึ้นนั้นมีขนาดและปริมาตรมหาศาล
 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(15) “ปรากฏการณ์ ‘ทะเลสาบดอนเมือง’ เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ 27 ตุลาคม ที่ผ่านมา หลังจาก
มวลงน้ำมหาศาลได้จู่โจมมาทางทิศเหนืออย่างต่อเนื่อง”

(“บ้านผมก็น้ำท่วม ใช้ชีวิตเหมือนกับผู้ประสบภัย” พล.อ.อ.อิทธิพร ศุภวงค์ ผู้บัญชาการทหารอากาศ.
 2554 : 16)

(16) “มวลงน้ำขนาดมหึมาซึ่งกำลังจะต้องไหลลงทะเลผ่านจังหวัดที่พวกเขาอาศัยอยู่ยังถือเป็น
“ภัยคุกคาม” อันเย็นเยียบอย่างยิ่ง”

(สองมุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขาฯ ‘มูลนิธิสีบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’. 2554 : 13)

การเสนอวาทกรรมมวลงน้ำ-มวลงน ได้แสดงให้เห็นภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง
 ด้วยการแยกมนุษย์กับธรรมชาติออกจากกันอย่างเบ็ดเสร็จ ตัวอย่างข้างต้นเป็นตัวอย่างการนำเสนอของ
 สื่อมวลชนที่แฝงอุดมการณ์ว่ามนุษย์เป็นต้นกำเนิดของคุณค่าทั้งหมดที่อยู่นอกเหนือไปจากธรรมชาติ
 ดังนั้น ธรรมชาติจึงมีค่าในฐานะเป็นอื่นซึ่งมนุษย์สามารถจัดการกับธรรมชาติได้อย่างชอบธรรม ทั้งนี้
 มนุษย์มองว่าธรรมชาตินั้นเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรที่มนุษย์นั้นมีสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์เพื่อวิถีชีวิต

ความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ แนวคิดนี้เป็นผลผลิตที่เกิดจากการพัฒนาที่ถ่ายทอดอำนาจของวาทกรรม มหาอุทกภัยที่สร้างมโนทัศน์ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ ความรุนแรง หรือความร้ายแรง ผ่านวาทกรรม “มวลน้ำ” สะท้อนถึงรูปภาษาที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจซึ่งไม่ใช่แค่เรื่องของกฎไวยากรณ์ แต่คือ โครงสร้าง (Structures) และกลวิธีทางภาษา (Strategies) ในตัวบทที่สื่ออุดมการณ์ทางสังคม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556 : 62) เกี่ยวกับธรรมชาติภายใต้แนวคิดการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ โดยที่วาทกรรมจะพิจารณาให้ธรรมชาติเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่ต้องมีการบริหารจัดการท่ามกลางกระแส สังคม ทักษะดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์วาทกรรมมหาอุทกภัยในลักษณะการวิเคราะห์เชิงโวหาร ของ เอิร์นดลและบราวน์ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554) ที่แสดงให้เห็นวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการจัดการ ประโยชน์ที่ได้จากทรัพยากรธรรมชาติ กลายเป็นแนวคิดธรรมชาติคือทรัพยากรของชาติ (Ethnocentric) ที่มนุษย์ตั้งตัวเองเป็นศูนย์กลางหรือมนุษย์เอาตัวเองเป็นใหญ่

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบันที่ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคม เปลี่ยนไป โดยเฉพาะด้านคมนาคมได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการคมนาคมทางน้ำโดยเรือ มาเป็นทางบก โดยรถยนต์ จึงจำเป็นต้องสร้างถนนให้อยู่ใกล้บริเวณชุมชนมากที่สุด ซึ่งส่วนมากจะเป็นบริเวณแนว หลังบ้านที่อยู่อาศัยของแต่ละชุมชน และได้มีการสร้างถนนทั้งถนนสายหลัก ถนนสายรอง และถนน ภายในชุมชนเพิ่มขึ้นมากมาย เพื่อความสะดวกรวดเร็วสำหรับการเดินทางและเป็นการประหยัดพลังงาน ตลอดจนถึงจำเป็นต้องสร้างทำนบและกำแพงกันเป็นแนวสองริมฝั่งแม่น้ำลำคลองเพื่อไม่ให้น้ำไหลเข้าท่วมชุมชนเมื่อถึงฤดูน้ำมาก นี่จึงเป็นเหตุให้ปริมาณน้ำที่เคยมีในฤดูน้ำมากที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกๆ ปี เช่นในอดีต ไม่สามารถไหลไปอยู่ในพื้นที่ที่เคยอยู่ (บริเวณที่ลุ่ม) และ ยังยากต่อการไหลลงสู่ทะเล เนื่องจากพื้นที่สำหรับการระบายน้ำลดน้อยลง ดังนั้นปริมาณน้ำทั้งหมดจึงถูกกักเก็บไว้ในแม่น้ำสายหลัก มากกว่าปกติตามที่เคยมีมาในอดีตและเกิดน้ำท่วมขึ้นในที่สุด (วันชัย ฉิมฉวี. 2554 : เว็บไซต์)

การที่สื่อมวลชนมุ่งสร้างความหมายของน้ำท่วมให้มีความรุนแรงด้วยการใช้วาทกรรม “มวลน้ำ” จึงเป็นการเสนอให้เห็นว่าแท้จริงแล้วมนุษย์มีความเชื่อว่าตนนั้นมีอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่สุดท้ายเมื่อเกิดปรากฏการณ์มหาอุทกภัยขึ้น มนุษย์ไม่สามารถที่จะควบคุมไม่ให้ น้ำท่วมหรือหยุดท่วม ได้ จึงต้องย้อนกลับมามองธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง จนกลายเป็นที่มาของการสร้างภาพแทน “น้ำท่วม” ในความทรงจำของคนไทยผ่านวาทกรรม “มหาอุทกภัย” นำไปสู่การครอบงำทางความรู้สึกนึกคิดของคน ในสังคมเกี่ยวกับธรรมชาติที่เขามีความคุ้นเคย

ทั้งนี้ อำนาจของวาทกรรม “มวลน้ำ” นำไปสู่การสร้างวาทกรรมคู่ตรงข้าม นั่นคือคำว่า “มวลชน” เพื่อที่จะผลิตซ้ำภาพแทนมนุษย์เป็นเจ้าของธรรมชาติเกิดเป็นการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ทาง ความหมายระหว่างอำนาจของธรรมชาติกับอำนาจของมนุษย์ โดยที่วาทกรรม “มวลชน” ถือเป็นการ ตอกย้ำและผลิตซ้ำวาทกรรมมนุษย์คือศูนย์กลาง ผ่านกลไกทางสังคมจากบริบทการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจและกลไกการใช้อำนาจของรัฐ โดยมีสื่อมวลชนเป็นกลุ่มก้อนหลักทางสังคมที่ผลักดันให้เกิด การสร้างภาพแทนว่ามนุษย์สามารถต่อสู้กับธรรมชาติด้วยการผลิตซ้ำเพื่อสอดรับกับการดำเนินต่อของ

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยมุ่งสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ที่เกิดขึ้นอย่างมากในช่วงทศวรรษที่ 2520 การพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐนั้นก็ได้ดำเนินต่ออย่างมาก ในช่วงระหว่างทศวรรษที่ 2520 ถึง 2530 นั้น ระบบการเมืองไทยอยู่ในลักษณะของประชาธิปไตยครึ่งใบ กล่าวคือประเทศมีการเลือกตั้ง ระบบการเมืองประชาธิปไตยแบบรัฐสภาดำเนินไปตามระบอบปกติ แต่ตัวนายกรัฐมนตรี กลับมาจากการแต่งตั้ง คือ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ หลังจากพลเอก เปรม ได้ก้าวลงจากตำแหน่งต้นทศวรรษที่ 2530 พลเอก.ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับการเลือกตั้ง คณะรัฐมนตรีทุกคนใน ครม. ล้วนมาจากการเลือกตั้ง แม้จะดูมีเสถียรภาพแต่ทหารยังคงมีบทบาทสำคัญในการดำรงอยู่ของรัฐบาลพลเรือน ในช่วงต้นทศวรรษดังกล่าวนี้ กล่าวได้ว่าเศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวอย่างมาก โดยธนาคารโลกจัดให้ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่ลำดับ 12 ของกลุ่มประเทศที่มีรายได้ต่ำและปานกลาง (ยงยุทธ อิศรชัย. 2552)

การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมากในยุครัฐบาลชาติชายนั้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงเรื่องระบบการลงทุน และระบบการเงิน กรุงเทพฯ ซึ่งในอดีตถูกทำให้เป็นศูนย์กลางของความเจริญ ก็ยิ่งก่อให้เกิดโครงสร้างการพัฒนาที่เข้มข้นกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลวงขึ้น การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างของระบบประชากรเกิดขึ้นตามการพัฒนาของระบบอุตสาหกรรม มีการย้ายถิ่นฐานเพื่อการหารายได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยมีกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ของไทยเป็นศูนย์กลาง การเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ฐานะของประเทศก้าวรุดไปข้างหน้าจึงจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐาน

ปรากฏการณ์ทางการเมืองของไทยในช่วงดังกล่าวนี้เองที่เสมือนเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อร่างสร้างภาพมนุษย์เป็นเจ้าของธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมในระยะต่อมา เพราะความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติไปถึงถึงความเจริญทางเศรษฐกิจ และความเจริญของสังคมมนุษย์ การนำเสนอวาทกรรม “มวลชน” ในมหาอุทกภัยจึงกลายเป็นการแสดงออกถึงการต่อสู้ของมนุษย์ที่ต้องการอยู่เหนือธรรมชาติ ธรรมชาติเป็นทาสซึ่งไม่มีค่าในตนเอง ถ้าหากว่าธรรมชาตินั้นไม่ถูกนำมาบริโภคใช้มนุษย์ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(17) “ข่าวคราวที่เกิดขึ้นจนจินตนา คือการเรียกร้องของมวลชน เพื่อลดความเสียหายต่อพื้นที่ของตนเองให้มากที่สุด ไม่ว่าจะด้วยการกั้นขวางทางน้ำ รื้อคันกั้นน้ำ หรือกระทั่งยึดประตูระบายน้ำ”

(ทฤษฎีเกมส์ของการระบายน้ำ. 2554 : 43)

(18) “ขณะที่มวลชนในสถานการณ์น้ำท่วมขังทั่วทุกภาค ภาวะที่ดูฉุกเฉินพร้อมๆ กันทั่วประเทศ กลายเป็นโจทย์ใหญ่ที่สร้างปัญหาให้รัฐบาล โดยเฉพาะรัฐบาลที่ไม่มียุทธศาสตร์ในการจัดการน้ำที่เข้มแข็งชัดเจนอย่างรัฐบาลนี้ มวลน้ำจะถูกอิทธิพลของมวลชนลากพาเขารกเข้าพงไปจนกุ่มไม่กลับ”

(มวลน้ำปะทะมวลชน. 2554 : 8)

(19) “ที่ผ่านมา การปะทะกันของมวลชนเกิดขึ้นเป็นบ่อยๆ ยิ่งน้ำหลากล้นไปที่ไหนยิ่งมีการบุกทำลายผนังกันน้ำ หรือคันดินกันน้ำมากขึ้น จากสาเหตุดังกล่าว พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก จึงเห็นด้วยกับการไม่ประกาศ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน เพราะไม่ใช่วิธีแก้ปัญหามวลชน ...”

(ตลาดนัดการเมือง. 2554 : 10)

ตัวอย่างข้างต้น บริบทของเนื้อหาได้แสดงให้เห็นภาพการปะทะกันระหว่างวาทกรรม “มวลน้ำ” กับ วาทกรรม “มวลชน” ที่สะท้อนถึงการปลุกฝังอุดมการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติ ซึ่งแม้ว่าสื่อมวลชนจะพยายามสร้างภาพด้วยการให้คุณค่ากับธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่มีพลังอำนาจที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมหรือจัดการได้ แต่ภายใต้กรอบแนวคิดมนุษยเป็นศูนย์กลางเรากลับเห็นว่าสื่อมวลชนได้เสนอภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางผ่านการแสดงความไม่เคารพเกรงกลัวต่อธรรมชาติ และมองธรรมชาติในฐานะของสิ่งๆ หนึ่งในที่เป็นบ่อเกิดแห่งปัญหาความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ดังข้อความ “ไม่ประกาศ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน” ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ามนุษย์สามารถควบคุมธรรมชาติได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือซึ่งก็คือตัว พ.ร.ก. ฉุกเฉิน การสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองในการจัดการและสร้างความเป็นอื่นกับธรรมชาติ เป็นภาพแทนที่มองว่าทรัพยากรกลายเป็นทรัพย์สินที่ใช้ร่วมกัน เป็นของสาธารณะที่บุคคลใดๆ สามารถเข้าไปใช้ได้อย่างเสรี กล่าวคือบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือใครก็ตามที่มาก่อนก็สามารถได้รับผลประโยชน์ก่อน และบุคคลเหล่านั้นสามารถที่จะตัดดวงผลประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ถึงขั้นที่ไม่เหลือไว้ใช้ในวังข้างหน้าหรือในอนาคตเพียงเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจนั่นเอง

ตัวอย่าง (15)-(19) จึงเป็นการอาศัยกลไกของภาษาในการสร้างภาพความน่ากลัวให้กับธรรมชาติด้วยการเสนอภาพแทนที่ว่าธรรมชาติมิได้เป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ผ่านวาทกรรมคู่ตรงข้าม “มวลน้ำ-มวลชน” นำไปสู่การสร้างมโนทัศน์ความยิ่งใหญ่ของมนุษย์กับธรรมชาติที่ต้องต่อสู้ช่วงชิงพื้นที่ในช่วงมหานอกทุกภัย ทั้งนี้ แม้อสื่อมวลชนจะสร้างภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางโดยยกระดับน้ำท่วมผ่านวาทกรรมมหานอกทุกภัย แต่ท้ายที่สุดแล้วอำนาจอันชอบธรรมในการจัดการกับธรรมชาติก็ตกไปอยู่ที่มนุษย์ พร้อมตอกย้ำภาพธรรมชาติกลายเป็นอื่นอีกด้วย โดยสื่อมวลชนได้หยิบถ้อยคำที่ภาครัฐได้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นคำมั่นสัญญาให้กับประชาชน ว่าสามารถจัดการปัญหามหานอกทุกภัยได้ นั่นก็คือคำว่า “เอาอยู่” ซึ่งเป็นคำกล่าวของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นเป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ต้องการบอกกับประชาชนว่าสามารถไว้วางใจและมั่นใจได้ว่ารัฐบาลจะแก้ไขไม่ให้น้ำท่วมสร้างความเดือดร้อนกับประชาชนอย่างแน่นอน และในอีกนัยหนึ่งของคำ “เอาอยู่” นั้นได้กลายเป็นการต่อสู้และข่มขวัญพรรคการเมืองหรือกลุ่มที่อยู่ฝั่งตรงข้ามกับรัฐบาล ซึ่งกำลังจับตามองการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในระยะแรกที่มีการเผยแพร่คำ “เอาอยู่” นั้น จึงเป็นการถ่ายทอดความหมายและอุดมการณ์ของภาครัฐ ด้วยการแสดงให้เห็นถึงอำนาจในการบริหารจัดการน้ำท่วมได้ ผ่านการตั้ง ศปภ. ผ่านยุทธศาสตร์นโยบาย พรก. ฉุกเฉิน และการจัดการต่างๆ น้ำท่วมจึงถูกมองเป็นเพียงสมบัติหนึ่งของชาติที่ภาครัฐ

สามารถบริหารได้ภายใต้นโยบายการบริหารประเทศด้วยความเชื่อว่าปริมาณน้ำจะไม่เพิ่มขึ้นเกินกว่าที่ภาครัฐคาดไว้ดังตัวอย่าง

(20) “นิคมอุตสาหกรรมและเขตประกอบการฯ รวม 5 แห่ง มูลค่าการลงทุนหลายแสนล้านบาท ประกอบด้วย นิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร นิคมอุตสาหกรรมบ้านหว่า (ไฮเทค) นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน เขตประกอบการอุตสาหกรรมโรจนะ เขตประกอบการอุตสาหกรรมแพคตอรีแลนด์ วังน้อย จึงเริ่มขยับเขยื้อนวางแผนป้องกัน แต่เพราะประสบการณ์ที่ว่า “เอาอยู่” ยังก้องในหัวของผู้ที่มั่นใจ ความสูงของคันดินจึงไม่มาก โรงงานส่วนใหญ่ยังทำงานปกติ เครื่องจักรยังตั้งตระหง่านพร้อมเดินเครื่องตลอดเวลา”

(‘น้ำท่วม’ อุตฯ พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’. 2554 : 22)

กระบวนการลดทอนคุณค่าธรรมชาติที่ปรากฏผ่านวาทกรรม “เอาอยู่” จึงเป็นการสร้างภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ผ่านคำกล่าวที่มั่นใจในตัวเองว่าสามารถจัดการกับธรรมชาติได้ ภายใต้แนวคิดมนุษย์คือเจ้าของทุกสรรพสิ่ง มนุษย์ถูกทำให้เกิดความเชื่อว่าสามารถควบคุมธรรมชาติได้ผ่านการสื่อสารของผู้นำประเทศ ด้วยเหตุที่อำนาจของชนชั้นปกครองอยู่ในลำดับเหนือกว่าชนชั้นอื่นในสังคม ความเชื่อเหล่านั้นจะถูกปลูกฝังในหัวของมนุษย์อย่างรวดเร็วแม้มนุษย์จะตระหนักในความสำคัญของธรรมชาติและมีความผูกพันกับธรรมชาติก็ตาม แต่สุดท้ายมนุษย์ก็ยังใช้อำนาจในการควบคุมกำกับธรรมชาติ (ธัญญา สังขพันธานนท์. 2556 : 247-248) ฉะนั้น เมื่อการชวนเชื่อนี้ถูกรวมเข้ากับแนวคิดธรรมชาติคือสมบัติของมนุษย์ มันจึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เหนือกว่าของมนุษย์และแสดงออกผ่านทางวาทกรรม “เอาอยู่”

ความมั่นใจที่ถูกปลูกฝังจากชนชั้นปกครองไม่ได้อยู่ในรูปแบบของการทำให้มนุษย์เชื่อว่าตนอยู่เหนือธรรมชาติเท่านั้น การกดหรือข่มธรรมชาติยังเป็นการผลักให้ธรรมชาติออกจากการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ และวาทกรรม “เอาอยู่” นี้ยังเป็นการช่วงชิงพื้นที่ในการแสดงออกถึงอำนาจของมนุษย์ที่กระทำต่อมนุษย์ นั่นก็คืออำนาจของฝ่ายรัฐบาลที่กล่าวถ้อยคำนี้เพื่อข่มขวัญพรรคการเมืองฝั่งตรงข้ามที่เฝ้าดูการแก้ไขปัญหา ‘น้ำท่วม’ โดยการใช้อุดมการณ์ความเหนือธรรมชาติเข้ามาต่อสู้ ดังนั้น ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจนี้เองจึงเกิดเป็นการลดทอนความหมายของธรรมชาติที่ส่งผลต่อสำนึกและอุดมการณ์ของมนุษย์

กล่าวโดยสรุป การเสนอว่าธรรมชาติคือศัตรูของมนุษย์เป็นการแสดงให้เห็นภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางด้วยการเสนอภาพแทนความจริงว่าธรรมชาติมีความเป็นอื่น คือ ปริมาณของอำนาจที่สร้างความจริงไม่ได้จำกัดอยู่ที่สถาบันทางสังคม แต่อยู่ที่การสร้างภาพ “คนอื่น” และ “ความเป็นอื่น” ให้กับสิ่งต่างๆ ในโลกของความจริง (เอกรัฐ เล้าหทัยวาณิชย์. 2552) ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการลำดับคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยชี้ให้เห็นว่าสุนทรียรวมคุณค่าอยู่ที่มนุษย์เท่านั้น มนุษย์

มีจิตวิญญาณและมีค่าในตัวเอง ส่วนโลกธรรมชาติเป็นเพียงเครื่องมือที่มนุษย์ใช้เพื่อหาประโยชน์เท่านั้น เมื่อเกิดมหาอุทกภัยขึ้นในประเทศไทยเราจึงเห็นความพยายามของมนุษย์ในการพยายามเอาชนะธรรมชาติผ่านวาทกรรมมหาอุทกภัยคือสงคราม ด้วยการสร้างภาพแทนการต่อสู้และสร้างภาพความน่าหวาดกลัวของธรรมชาติ เพื่อสร้างความเชื่อว่าหากธรรมชาติไม่นอบน้อมหรืออยู่ภายใต้การควบคุมของมนุษย์ธรรมชาติจะต้องถูกไล่ล่าอย่างไม่หยุดหย่อน ธรรมชาติที่แสดงออกผ่านภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางจะต้องถูกดึงมารับใช้ มาเป็นทาส และเป็นพื้นที่ในการแสดงอำนาจของมนุษย์ภายใต้แนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่งธรรมชาติจึงมีความหมายที่หลุดลอยไปจากฐานะของภาพต้นแบบที่เป็นจริง กลายเป็นเพียงภาพแทนที่เชื่อมโยงกับระบบอำนาจและความจริงจากมุมมองของมนุษย์เท่านั้น

2. ภาพแทนพื้นที่เศรษฐกิจ

เหตุการณ์มหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 ไม่เพียงแต่สร้างความเสียหายให้กับประชาชนในเรื่องการกินอยู่ หลับนอน การขับถ่าย และการสัญจรในชีวิตประจำวันเท่านั้น การนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ยังได้แสดงภาพแทน “พื้นที่ในมหาอุทกภัย” จากการแบ่งคู่ตรงข้ามพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากมหาอุทกภัย แสดงให้เห็นถึงภาพแทนพื้นที่ทางสังคมที่เต็มเปี่ยมไปด้วยการแย่งชิงความหมายทางวาทกรรมในมหาอุทกภัยว่าผู้ที่มีอำนาจเหนือว่าย่อมเป็นฝ่ายที่มีสิทธิ์ในการจัดการกับธรรมชาติได้อย่างไม่มีเงื่อนไข เช่นเดียวกันที่ผู้ที่ไม่มียอำนาจก็ต้องเป็นฝ่ายยอมรับในผลที่จะเกิดขึ้นจากการช่วงชิงความหมายเชิงพื้นที่ในครั้งนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 นิยามคำว่า “เศรษฐกิจ” ว่าหมายถึง “งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่างๆ ของชุมชน” ทั้งนี้ เศรษฐกิจยังอาจอธิบายได้ว่าเป็นเครือข่ายจำกัดโดยพื้นที่และเครือข่ายสังคมที่ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการตามอุปสงค์และอุปทานระหว่างผู้มีส่วนโดยการแลกเปลี่ยนหรือสื่อกลางการแลกเปลี่ยนด้วยมูลค่าเครดิตหรือเดบิตที่ยอมรับกันภายในเครือข่าย เศรษฐกิจหนึ่งๆ เป็นผลมาจากกระบวนการซึ่งเกี่ยวข้องทั้งวิวัฒนาการทางเทคโนโลยี ประวัติศาสตร์และสถาบันสังคม เช่นเดียวกับภูมิศาสตร์ การมีทรัพยากรธรรมชาติ และนิเวศวิทยา เป็นปัจจัยหลัก ปัจจัยเหล่านี้ให้บริบท สาร ตลอดจนจัดสภาพและตัวแปรซึ่งเศรษฐกิจทำงานอยู่การนำเสนอ

ภาพแทนธรรมชาติในอดีตมีลักษณะที่เสนอว่า ธรรมชาติคือสมบัติของมนุษย์เริ่มปรากฏขึ้นจากสภาพเศรษฐกิจของสังคมไทยในสมัยโบราณเศรษฐกิจมีโครงสร้างเป็นแบบชุมชนบุพกาล มี “บ้าน” หรือชุมชนหมู่บ้านเป็นรากฐาน มีหลักฐานว่าสภาพสังคมไทยนอกประเทศไทยบางแห่ง คนในหมู่บ้านร่วมกันครอบครองที่นา มีการแบ่งปันที่นาในหมู่สมาชิกโดยปรับเป็นระยะเพื่อความเท่าเทียมของสมาชิกชุมชนหมู่บ้าน เพราะสมาชิกจะมีการย้ายออกหรือเข้า ตายหรือเกิดใหม่เป็นระยะ การผลิตเป็นแบบพอเพียงชีพ ทำเองใช้เอง มีความเชื่อในธรรมชาติ และบรรพบุรุษที่แสดงออกด้วยการนับถือผีและมีการปกครองตนเอง ซึ่งยังปรากฏร่องรอยการปกครองตนเองเหลืออยู่ในระบบสภาผู้เฒ่าของหมู่บ้านในภาคอีสานบางแห่ง

ปัจจุบันสังคมไทยเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม นับเป็นการพัฒนาครั้งสำคัญที่ประชาชนต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยโดยเฉพาะในยุคแห่งการพัฒนาที่รัฐได้ปลูกฝังอุดมการณ์การพัฒนาด้วยการเปลี่ยนประเทศจากประเทศด้อยพัฒนาไปสู่ประเทศที่กำลังพัฒนาทำให้ความเชื่อและอุดมการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ได้เปลี่ยนไป ในแวดวงของการศึกษาการพัฒนา “พื้นที่” ดูเหมือนจะได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ในยุคนี้เองปรากฏพื้นที่ชนิดพิเศษแบบหนึ่งที่เป็นประดิษฐกรรมของยุคสมัยใหม่ (Modernity) เป็นพื้นที่ที่วาทกรรมการพัฒนาแห่งยุคสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองให้ความสนใจและให้ความสำคัญอย่างมาก พื้นที่ชนิดนี้เรียกว่า “เมืองใหญ่” เนื่องจากสภาวะประการหนึ่งของยุคสมัยใหม่ และวาทกรรมการพัฒนาแห่งยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้แก่การสร้างชุมชนเมืองแบบใหญ่ขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ด้วยมีความเชื่อว่าถ้าหากสร้างความเจริญในรูปแบบใหม่ได้แล้ว ความเจริญในเมืองใหญ่ก็จะไหลรินถ่ายเทไปยังส่วนต่างๆ ของสังคม และทำให้สังคมโดยรวมพัฒนาได้อย่างเสมอภาคและอย่างเท่าเทียมกัน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554 : 168)

เหตุการณ์มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 นั้น ได้แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ นำไปสู่การสร้างภาพแทนพื้นที่ในช่วงมหาอุทกภัยที่ตอกย้ำถึงแนวคิดวาทกรรมการพัฒนา โดยสื่อมวลชนได้ยกเอาผลกระทบจากมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นมานำเสนอให้เห็นถึงความแตกต่างของสองพื้นที่ ผ่านภาพแทนพื้นที่เมืองหรือพื้นที่เศรษฐกิจ และ ภาพแทนพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่เกษตรกรรม ทั้งในแง่ของภูมิศาสตร์การเมืองและในแง่การศึกษาพื้นที่ในฐานะที่เป็นผู้กระทำเป็นตัวสร้างเอกลักษณ์/สถานที่ ดังปรากฏในตัวอย่าง

(1) “โดยเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นเสมือนหน้าด่านแบกรับน้ำแทนกรุงเทพฯ สถานการณ์เข้าขั้นวิกฤต เพราะท่วมทั้งจังหวัดครอบคลุมทุกอำเภอ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ไม่เคยเผชิญสถานการณ์น้ำท่วมมาก่อน เช่น พื้นที่นิคมอุตสาหกรรมและเขตประกอบการแต่ก่อนหน้านี้ทุกพื้นที่อุตสาหกรรมมั่นใจว่าแผนบริหารจัดการน้ำของตนเองได้มาตรฐาน ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างเรียงหน้ากรันตีว่าน้ำจะไม่เข้าท่วมในพื้นที่โรงงานแน่นอน

(‘น้ำท่วม’ อุตุฯ พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’. 2554 : 22)

(2) “ส่วนอีก 2 นิคมและ 1 เขตประกอบการขณะนี้สรรพกำลังทั้งคน รถแบ็คโฮ ต่างระดมในพื้นที่เพื่อป้องกันอุตสาหกรรม แหล่งรายได้ประเทศไม่ให้เสียหายไปกว่านี้ จาก 2 พื้นที่ซึ่งจมน้ำไปก่อนหน้านี้ เพราะนอกจากมูลค่าจะมหาศาลแล้ว หากดูกลไกทางเศรษฐกิจจะพบว่าทำหน้าที่สำคัญ เป็นเสมือน “หัวใจหลักของอุตสาหกรรม” เพราะโรงงานเกือบทั้งหมดเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องของยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ หากขึ้นส่วนแม้เพียง 1 ชิ้นไม่สามารถส่งต่อไปโรงงานประกอบอุตสาหกรรมจะเข้าสู่ภาวะขาดแคลนวัตถุดิบทันที”

(‘น้ำท่วม’ อุตุฯ พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’. 2554 : 22)

การกล่าวถึงพื้นที่ในมหาอุทกภัยของสื่อมวลชนดังตัวอย่างข้างต้นแสดงภาพแทนพื้นที่เศรษฐกิจ ที่นำไปสู่การปลูกฝังความคิดว่ามนุษย์นั้นมุ่งให้ความสำคัญและสร้างความหมายให้กับ “นิคมอุตสาหกรรม” และ “เขตประกอบการ” ในฐานะที่เป็นตัวสื่อหรือตัวหมายถึงพื้นที่เฉพาะซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อการสร้างชาติ พื้นที่เศรษฐกิจจึงถูกยกให้เป็นพื้นที่พิเศษ ผ่านอุดมการณ์การเมืองแบบเก่าที่มุ่งให้ความสำคัญกับพื้นที่และมองว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ/การพัฒนาอุตสาหกรรมจะนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชาติ จะเห็นว่าพื้นที่ล้วนถูกนำเสนอผ่านสื่อกลาง ดังนั้นในกระบวนการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ “สื่อ” จึงมีบทบาทในการบิดเบือนภาพของสิ่งต่างๆ ด้วยวิธีการนำเสนอเพื่อให้ความหมายแก่สิ่งต่างๆ การประกอบสร้างเพื่อตีความหมายต่างๆ ที่มีอยู่ในวัฒนธรรมมาให้ความหมายแก่สิ่งที่ถูกนำเสนอและการตีความเพื่อแปลความหมายของสิ่งที่นำเสนอให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้ส่งสารเข้าใจ (วันชนะ ทองคำภ. 2554)

บริบทเนื้อหาในตัวอย่างที่ (1) สื่อมวลชนได้นำเสนอให้เห็นภาพแทนของวาทกรรมพื้นที่เศรษฐกิจว่าเป็นสัญลักษณ์ของความพัฒนา พื้นที่เศรษฐกิจจึงมิได้เป็นเพียงภาพต้นแบบของโรงงานอุตสาหกรรมหรือเขตประกอบการที่ทำหน้าที่ในการผลิตเท่านั้น การนำเสนอของสื่อมวลชนยังเป็นการสร้างภาพแทนพื้นที่เศรษฐกิจให้โรงงานอุตสาหกรรมและเขตประกอบการนั้นเป็นเครื่องหมายสำคัญของการพัฒนาประเทศ ประเทศจะเจริญก้าวหน้าเทียบเท่ากับประเทศอื่นหรือได้รับการยอมรับในระดับสากลนั้นล้วนต้องอาศัยพื้นที่ทางเศรษฐกิจเป็นตัวขับเคลื่อน ดังนั้นเราจึงเห็นภาคปฏิบัติการที่ตามมาว่าประชาชนจำเป็นต้องให้คุณค่าและความสำคัญกับพื้นที่เศรษฐกิจ พื้นที่เศรษฐกิจต้องเป็นพื้นที่แรกที่ได้รับการปกป้องและคุ้มครองให้ปลอดภัยจากน้ำท่วม โดยที่สื่อมวลชนมีการจัดลำดับช่วงชั้นของความหมาย กล่าวคือ มีการเปรียบเทียบความหมายสองชุดเพื่อยกย่องความหมายชุดหนึ่งให้มีคุณค่าและได้รับการยอมรับ นั่นก็คือการยกย่องพื้นที่เศรษฐกิจอยู่เหนือพื้นที่ปกติตั้งปรากฏอยู่ในบทความข้างต้น

การสร้างภาพแทนเพื่อให้คุณค่าพื้นที่เศรษฐกิจเหนือพื้นที่อุตสาหกรรมนั้นจึงเป็นการปลูกฝังอุดมการณ์พื้นที่กับการพัฒนาให้ยังลึกในสำนึกของคนไทยที่เกิดจากการผลักดันนโยบายของภาครัฐถ่ายทอดสืบต่อกันผ่านช่องทางสื่อสารมวลชนไปยังประชาชนในประเทศโดยตลอดแนวคิดนี้มองว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจสามารถช่วยให้ประชาชนในประเทศมีชีวิตที่ดีขึ้น ภาพแทนที่สื่อมวลชนนำเสนอทั้งในตัวอย่างที่ (1) และ (2) ได้เผยให้เห็นถึงอุดมการณ์เรื่องพื้นที่โดยสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่เศรษฐกิจและเสนอว่าในพื้นที่เศรษฐกิจนั้นมีการจัดลำดับคุณค่าในตัวของมันเอง เห็นได้จากการยกเอาโรงงานอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนให้อยู่ในฐานะเป็น “หัวใจหลักของอุตสาหกรรม” ซึ่งจะปล่อยให้น้ำเข้าท่วมพื้นที่เหล่านี้ไม่ได้ เพราะจะส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการผลิตและน้ำจะสร้างความเสียหายให้กับชิ้นส่วนและผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมหาศาล สอดคล้องกับตัวอย่าง (3)

(3) “ดังนั้น หากพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมหรือต้องหยุดผลิตเหมือนกับโรงงานในนิคมอุตสาหกรรม สหรัตนนคร และสวนอุตสาหกรรมโรจนะ ก็จะส่งผลกระทบต่อภาพรวมของอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย มูลค่าหลายแสนล้านบาทอย่างแน่นอน”

(เมื่อนิคมอุตสาหกรรม ‘จมน้ำ’ นักลงทุนญี่ปุ่นอ่วมอุตุฯ รถยนต์-ส่งออกสะดุด. 2554 : 10)

(4) “น้ำท่วมกตจีดีพีหด 0.3%

นายกิตติรัตน์ ณ ระนอง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เปิดเผย ว่า ภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่เขตเศรษฐกิจ โรงงาน อุตสาหกรรมต่างๆ รวมถึงพื้นที่ทางการเกษตรที่เสียหาย คงส่งผลกระทบต่อรายได้มวลรวม ประชาชาติ (จีดีพี) 0.3-0.4% แต่ต้องจับตาเป็นพิเศษในช่วง 2-3 สัปดาห์จากนี้ว่าจะมีผลกระทบรุนแรงมากกว่านี้หรือไม่ หากน้ำไหลเข้าท่วมพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจะทำให้ผลกระทบ เลวร้ายมากกว่านี้”

(น้ำท่วมกตจีดีพีหด 0.3%. 2554 : 23)

จากตัวอย่าง (3)-(4) เป็นกรณีที่แสดงให้เห็นภาพการปกป้องโรงงานอุตสาหกรรม จากมหาอุทกภัย ด้วยการอ้างว่าอุตสาหกรรมนั้นเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และเมื่อ เศรษฐกิจเป็นไปในทิศทางที่ภาครัฐได้วางนโยบายเอาไว้ก็จะนำไปสู่รายได้และความร่ำรวยของคน ในสังคม เป็นการเทียบเคียงทางพื้นที่เพื่อแสดงถึงความพิเศษนำไปสู่การสร้างคุณค่าเพื่อปกป้องพื้นที่ ดังกล่าวไม่ให้ถูกน้ำท่วม สื่อมวลชนได้แสดงให้เห็นภาพแทนระบบเศรษฐกิจคือการพัฒนาประเทศจาก การเสนอให้เห็นว่าหากปล่อยให้เกิดน้ำท่วมโรงงานยานยนต์ทั้งหลายจะทำให้ประเทศเสียหายหลายแสน ล้านบาท ดังนั้น ภาพแทนของโรงงานอุตสาหกรรมจึงเสมือนเป็นภาพแทนของอำนาจเชิงพื้นที่ที่เศรษฐกิจ ที่จะต้องได้รับการปกป้องและรับรองว่าน้ำจะไม่เข้าท่วมพื้นที่ที่จะนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมทาง เศรษฐกิจของประเทศ ทำให้คนในสังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้แม้จะอยู่ในภาวะน้ำท่วม หากเศรษฐกิจ ไม่ล่มคนก็จะไม่ล้ม

การกล่าวอ้างถึงตัวเลขจีดีพีก็เช่นกัน เนื่องจากจีดีพี หมายถึง มูลค่าตลาดของสินค้า และบริการขั้นสุดท้ายที่ผลิตในประเทศในช่วงเวลาหนึ่งๆ โดยไม่คำนึงว่าผลผลิตนั้นจะผลิตขึ้นมาด้วย ทรัพยากรของชาติใด ซึ่งคิดค้นโดย Simon Kuznets นักเศรษฐศาสตร์ชาวรัสเซีย ซึ่งมีแนวคิดว่า ผลิตภัณ์มวลรวมในประเทศสามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้ถึงมาตรฐานการครองชีพของประชากรในประเทศ นั้นๆ ดังนั้น หากปล่อยให้พื้นที่เศรษฐกิจถูกน้ำท่วมก็จะส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อประชาชนทุกคน ในประเทศ มิใช่เฉพาะผู้ประกอบการเพียงอย่างเดียว ถ้าน้ำท่วมพื้นที่เศรษฐกิจอาจทำให้ตัวเลขจีดีพี ลดลงเพราะโรงงานไม่สามารถดำเนินการผลิตได้ ดังนั้น ตัวเลขจีดีพีจึงเสมือนอำนาจที่จะนำไปสู่การ ปกป้องพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบที่เลวร้ายต่อประเทศนั่นเอง

เช่นเดียวกับตัวอย่าง (5) ที่เสนอให้เห็นภาพแทนการให้คุณค่าพื้นที่เศรษฐกิจด้วย เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับรายได้ของประเทศ

(5) “สุดท้าย คำตอบคือ เขตประกอบการอุตสาหกรรมโรจนะ เป็นพื้นที่อุตสาหกรรม แห่งที่ 2 ที่เผชิญกับปัญหาน้ำท่วม นิคมแห่งนี้มูลค่าการลงทุนสูงกว่านิคมสหรัตนนครหลายเท่า แต่เพราะมีเวลาเตรียมการที่มากกว่า จึงเตรียมขนย้ายผลผลิต วัตถุดิบ เครื่องจักรขนาดเล็ก ฯลฯ ออกไปได้จำนวนหนึ่ง เช่น โรงงานประกอบรถยนต์ของฮอนด้า สามารถเคลื่อนย้ายรถออกจาก พื้นที่ได้ทันที 2,000-3,000 คัน เหลือจมน้ำประมาณ 300 คัน”

(‘น้ำท่วม’ อุตุฯ พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’. 2554 : 22)

ภาพแทนที่ให้คุณค่าพื้นที่เศรษฐกิจนี้เองทำให้มีการสร้างประชาคมติเกี่ยวกับพื้นที่ เศรษฐกิจในมหาอุทกภัย ที่ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนจะต้องให้ความสำคัญและช่วยกันป้องกัน ด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้กำลังคนและเครื่องจักรในการป้องกัน การออกนโยบายจากภาครัฐ เกี่ยวกับเรื่องการผันน้ำออกจากพื้นที่ และการให้คนในพื้นที่ชนบทหรือเกษตรกรรมเป็นฝ่ายที่ต้องรับน้ำ แทน เพราะพื้นที่เหล่านี้ไม่มีความสำคัญหรือคุณค่าทางเศรษฐกิจนั่นเอง

นอกจากการนำเสนอภาพแทนพื้นที่เศรษฐกิจจากวาทกรรมเขตอุตสาหกรรมและ เขตเกษตรกรรมผ่านพื้นที่ระหว่างเมืองกับนอกเมืองแล้วสื่อมวลชนยังได้แสดงภาพแทนการให้คุณค่า พื้นที่เศรษฐกิจด้วยการนำเสนอพื้นที่ในจังหวัดเดียวกัน ดังปรากฏในตัวอย่าง (6)

(6) “เขตเทศบาลนครสวรรคหรือที่รู้จักกันว่าปากน้ำโพ แม้จะได้ประโยชน์จากการเป็น ชุมชนที่อยู่ติดกับตัวแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ในทางกลับกัน ก็ต้องเผชิญกับสภาพน้ำท่วมมา อย่างต่อเนื่อง เอาเฉพาะที่ผู้เขียนเกิดมาก็ตั้งแต่ปี 2538 2545 2549 ที่ระดับสูงจนท่วมเข้าเมือง เขตเศรษฐกิจเป็นอัมพาต ถนนแทบใช้การไม่ได้ โรงเรียนจำต้องปิด หลายคนนอนบ้านไม่ได้ และ เกือบทั้งหมดต้องมาเจอกับสภาพสูญเสียทรัพย์สิน ไม่มากก็น้อย...”

(คนสูน้ำ ที่ปากน้ำโพ. 2554 : 16)

บทความคนสูน้ำ ที่ปากน้ำโพ ในหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ ได้เสนอภาพแทนให้ คุณค่าพื้นที่เศรษฐกิจเหนือพื้นที่เกษตรกรรม จากการเปรียบเทียบเชิงพื้นที่ในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งแม้ จะเป็นพื้นที่นอกกรุงเทพฯ แต่หากพูดถึงเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างหรือภาคกลางตอนบนแล้ว นครสวรรค์ถือเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญอันดับต้นๆ ดังที่ผู้เขียนเสนอโดยใช้ชื่อ “ปากน้ำโพ” แทนเขต เทศบาลนครสวรรค์ ในส่วนที่มีความสำคัญมากกว่าพื้นที่อื่นว่าเป็น “เขตเศรษฐกิจ” ที่ได้รับผลกระทบ

จากมหาอุทกภัย จนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ ซึ่งผู้เขียนได้เลือกใช้คำ “อัมพาท” มาใช้อธิบายความหมาย เพื่อย้ำให้เห็นว่าสังคมนั้นจะดำเนินต่อไปได้ต้องอาศัยเศรษฐกิจเป็นตัวขับเคลื่อน เมื่อน้ำเข้าท่วมพื้นที่เศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์ เราจะเห็นว่าสื่อมวลชนมีได้กล่าวถึงโรงงานอุตสาหกรรม แต่กลับกล่าวถึงถนนและโรงเรียนซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งในความเป็นเมืองเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันที่จำเป็นต้องมีการป้องกันมิให้น้ำท่วมเพราะจะนำไปสู่การไม่สามารถประกอบกิจกรรมต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเดือดร้อนและขาดรายได้ในที่สุด

ภายใต้ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันนี้ เป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งในการแบ่งโลกออกเป็นสองใบ คือ โลกแห่งความเป็นจริง กับโลกของภาพแทนความจริง โดยใช้พื้นที่อุตสาหกรรม และพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้สนามแห่งการถกเถียงของคนในสังคมจำกัดแค่เพียงว่า “ถ้าอยากให้ประเทศดำเนินต่อไปได้ก็ต้องปกป้องพื้นที่เศรษฐกิจจากน้ำท่วม” หรือ “จะเลือกปล่อยให้พื้นที่เศรษฐกิจเพื่อรักษาพื้นที่อื่นที่ไม่สำคัญ” จากตรรกะนี้จึงไม่เหลือที่ว่างให้กับพื้นที่เกษตรกรรมในการปกป้องตนเองจากมหาอุทกภัย เพราะได้มีการสร้างประชาชาติร่วมกันแล้วว่าสังคมจะต้องให้คุณค่าและยอมรับที่จะปกป้องพื้นที่เศรษฐกิจเพื่อให้ประเทศขับเคลื่อนไปได้ในที่สุด

3. ภาพแทนพื้นที่เกษตรกรรม

นอกจากการสร้างภาพแทนพื้นที่เศรษฐกิจแล้ว ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์มหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 ยังได้เสนอภาพแทนที่อยู่ตรงข้ามกับการให้คุณค่าพื้นที่เศรษฐกิจ นั่นคือแนวคิดการลดทอนคุณค่าและความหมายผ่านภาพแทนพื้นที่เกษตรกรรมให้กลายเป็นพื้นที่ที่ไม่มีความสำคัญเมื่อเทียบกับพื้นที่เศรษฐกิจ โดยการนำเสนอผ่านภาพพื้นที่หรือระบบเกษตรกรรมจะสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้การพึ่งพิงพื้นที่อุตสาหกรรมหรือเมืองตั้งที่สื่อมวลชนจากสำนักต่างๆ ที่ได้นำเสนอให้เห็นถึงว่าพื้นที่เกษตรกรรมมีความสำคัญน้อยกว่าพื้นที่อุตสาหกรรมผ่านการนำเสนอภาพแทนพื้นที่เศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่เกิดมหาอุทกภัยที่สามารถถ่ายทอดอุดมการณ์เชิงพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ซึ่งแนวคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศดังที่ได้กล่าวไปแล้ว แม้ว่าในอดีตรากฐานของเศรษฐกิจในประเทศไทยมาจากเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพปลูกข้าว ทำสวนทำไร่ รวมไปถึงการเลี้ยงสัตว์โดยอาศัยแรงคนเป็นหลัก ผู้ใดครอบครองพื้นที่มากก็จะบ่งบอกถึงฐานะที่มั่งคั่ง เนื่องจากในอดีตที่นาคือเครื่องหมายแสดงออกถึงอำนาจของคนในสังคม

กระทั่งประเทศไทยเข้าสู่การเปลี่ยนประเทศจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม การเพาะปลูกรูปแบบเดิมจากที่ใช้แรงคนพัฒนาไปเป็นเครื่องจักร เพื่อให้ได้ผลผลิตปริมาณมากเพียงพอที่จะขายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ความสำคัญของภาคเกษตรกรรมลดน้อยลง ในยุคนี้เองที่อุดมการณ์เกี่ยวกับพื้นที่ทางการเกษตรถูกลดทอนคุณค่าลง ด้วยการชี้ให้เห็นว่าประเทศจะดำรงอยู่ได้นั้นต้องอาศัยระบบเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยมีกลไกที่สำคัญคือนโยบายของรัฐเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจคือภาคอุตสาหกรรม ดังนั้นการที่สื่อมวลชนได้ชี้ให้เห็นพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมเขตประกอบการ นิคมอุตสาหกรรมต่างๆ กลายเป็นพื้นที่สำคัญเมื่อเกิดน้ำท่วมใหญ่ที่ต้องได้รับการปกป้อง

เพื่อให้กิจกรรมการผลิตยังสามารถดำเนินการได้ ภาครัฐและภาคประชาชนเองที่ต้องยอมรับเงื่อนไขชุมชนพื้นที่อุตสาหกรรม ส่วนประชาชนธรรมดาถูกมองข้ามไป จึงเป็นการเน้นภาพแทนพื้นที่เกษตรกรรมให้มีความด้อยและเป็นภาพที่อยู่ตรงข้ามกับภาพแทนพื้นที่เศรษฐกิจไปโดยปริยาย ดังปรากฏในตัวอย่าง (1)

(1) “ชุมชนเกษตรกรรมของภาคกลางอยู่ใกล้เมืองหลวงมากที่สุด หลายๆ คนเลยทีกักกว่า ความอยู่รอดของสังคมเกษตรภาคกลางปัจจุบัน มาจากการพึ่งพิงเมืองหลวงเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่เมืองหลวง ซึ่งยอมรับกันต่อมาว่ามีใช้เพียงแรงงานราคาถูกเท่านั้น ยังรวมถึงแรงงานสมองของมนุษย์เงินเดือนที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ ชุมชนเหล่านี้ได้รับอิทธิพลว่าด้วยวิถีชีวิตของสังคมเมืองมากที่สุดด้วย”

(สังคมธุรกิจไทย (2540-ปัจจุบัน) หนึ่งในภาพสะท้อน. 2554 : 28)

จากตัวอย่างข้างต้น ได้แสดงให้เห็นภาพแทนพื้นที่เกษตรกรรมด้วยการที่สื่อมวลชนได้นำเสนอผ่านประโยค “ความอยู่รอดของสังคมเกษตรภาคกลางปัจจุบัน มาจากการพึ่งพิงเมืองหลวงเป็นสำคัญ” เผยให้เห็นแนวคิดที่คนในสังคมจำเป็นต้องพึ่งพาโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในเมืองหลวง ความอยู่รอดของชุมชนเกษตรกรรมนั้นขึ้นอยู่กับเมืองหลวงเป็นสำคัญ ชาวนาชาวไร่และบรรดาผู้ด้อยโอกาสเป็นผู้ที่อยู่ริมขอบของสังคม และต้องผูกชีวิตเอาไว้กับเมืองหลวง แนวคิดนี้เองที่กลายเป็นตัวการสำคัญในการลดคุณค่าเกษตรกรรมเนื่องจากวาทกรรมกระแสหลักไม่มีที่ว่างให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น/ภูมิปัญญาชาวบ้านในกระบวนการพัฒนา และตัดบุคคลเหล่านี้ออกจากรากเหง้าเดิมของตัวเอง ภายใต้ข้ออ้างของ “การพัฒนา” จึงทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ถูกลดเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นได้เพียง “ประชากร” “ทรัพยากรมนุษย์” หรือ “แรงงานราคาถูกในเมือง” เท่านั้นสอดคล้องกับตัวอย่าง (2) ที่สื่อมวลชนพยายามแสดงอุดมการณ์ผ่านภาพแทนพื้นที่เกษตรกรรม ดังนี้

(2) “นิคมอุตสาหกรรมโรจนะเผชิญกับปัญหาน้ำท่วมอย่างหนัก กับภาพรถยนต์ญี่ปุ่น จมน้ำหลายร้อยคัน ส่งผลสะท้อนอย่างกว้างขวาง ถือเป็นเรื่องราวครั้งแรก อุทกภัยคุกคามรุนแรงจากชุมชนเกษตรกรรมถึงภาคธุรกิจสำคัญที่เชื่อกันว่าควรได้รับการปกป้องอย่างดี ภาพนั้นยังได้สะท้อนภาพความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นของระบบที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย เป็นความพยายามเชื่อมโยงถึงภาพการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรกรรมไทย ถือว่าเป็นรากฐานของสังคมนอกกรุงเทพฯ โดยเฉพาะชุมชนภาคกลางและภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็น “อู่ข้าวอู่น้ำ” มาตั้งแต่ประวัติศาสตร์เกษตรกรรมพึ่งตนเอง จนถึงยุครุ่งเรือง-ข้าว กลายเป็นสินค้าส่งออกสำคัญ”

(สังคมธุรกิจไทย (2540-ปัจจุบัน) หนึ่งในภาพสะท้อน. 2554 : 28)

สื่อมวลชนได้แสดงให้เห็นภาพแทนพื้นที่เกษตรกรรม โดยการเสนอภาพความสัมพันธ์ระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับภาคเกษตรกรรมควบคู่กับการให้เหตุผลเชิงเศรษฐกิจวาดภาพในลักษณะที่ภาคเกษตรกรรมนั้นมีความสำคัญน้อยกว่าภาคอุตสาหกรรม เพื่อชี้ชวนให้เห็นว่าประเทศไทยนั้นมีความจำเป็นต้องยกระดับภาคเกษตรกรรมให้มีความสำคัญเท่าเทียมกับภาคอุตสาหกรรมเสียก่อน ผู้คนและพื้นที่ในภาคเกษตรกรรมจึงจะได้รับสิทธิต่างๆ อย่างเท่าเทียม การกล่าวว่าภาคเกษตรกรรมนั้นเป็นรากฐานของสังคมรอบนอกกรุงเทพฯ คือการแสดงออกถึงอุดมการณ์เชิงพื้นที่เพื่อแบ่งความเป็นพวกเรากับพวกเขา ภายใต้วาทกรรมการพัฒนา การไม่ให้คุณค่าและความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นด้วยการสร้างวาทกรรมการพัฒนา/วาทกรรมการเมืองชุดใหม่ที่สามารถทำให้ตัวตนของชุมชนท้องถิ่นสลายไปในช่วงมหาอุทกภัยปรากฏให้เห็นผ่านภาพแทนที่สร้างความแตกต่างทางสังคมโดยลดทอนคุณค่าของพื้นที่และความเป็นมนุษย์ลง เกิดเป็นความเหลื่อมล้ำที่แบ่งพื้นที่และคนในสังคมออกจากกันอย่างชัดเจน แม้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2556 จะไม่ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ความเหลื่อมล้ำ” แต่จากการตรวจสอบความหมายคำว่า “เหลื่อม” พบว่าหมายถึง เลยไป ล้าไป ล้ากันหรือไม่เสมอกัน เมื่อค้นหาต่อไปจะพบคำว่า “ความเหลื่อมล้ำต่ำสูง” ซึ่งหมายถึง ไม่เท่าเทียมกัน เช่น มีฐานะทางสังคมเหลื่อมล้ำต่ำสูงกว่ากัน ดังนั้นอาจพออนุมานได้ว่า “ความเหลื่อมล้ำ” คือความไม่เท่าเทียมกันของบางสิ่งบางอย่างนั่นเอง

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมนั้นเกิดจากปัจจัยที่หลากหลาย เช่น ต้นทุนทางสังคม โอกาส การเข้าถึงการศึกษา การเข้าถึงการรักษาพยาบาล การเข้าถึงสวัสดิการต่างๆ ความเชื่อ เศรษฐกิจ ชนชั้นทางสังคม ฯลฯ เป็นต้น จะเห็นได้ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาไม่เท่าเทียมกัน เกิดมาในชนชั้นที่ไม่เท่าเทียม ฐานะ เศรษฐกิจไม่เท่าเทียม การได้รับการศึกษา ปลูกฝังความคิดจิตใจก็ไม่เท่าเทียม บางคนอาจเกิดมาพิการ นั่นก็เป็นความไม่เท่าเทียมซึ่งในช่วงมหาอุทกภัยนี้ผู้วิจัยพบว่าสื่อมวลชนได้เสนอแนวคิดการลดทอนคุณค่าพื้นที่จากภาพแทนพื้นที่เกษตรกรรมผ่านวาทกรรม “เขตเมือง” กับ “เขตเกษตรกรรม” ที่นำไปสู่การสร้างความเป็นอื่นให้กับคนชนบท ดังตัวอย่าง (3)

(3) “เมื่อ ‘เขตเมือง’ ส่วนใหญ่น้ำไม่ท่วม แต่ ‘เขตเกษตรกรรม’ ส่วนมาก ต้องถูกน้ำท่วม นักวิชาการ มช. จึงวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ที่ ‘คนเมือง’ กับ ‘ชาวนา’ จะทะเลาะเบาะแว้งและไม่พอใจซึ่งกันและกัน”

(สองมุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขฯ ‘มูลนิธิสืบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’. 2554 : 13)

หากเราเปรียบเทียบเขตเกษตรกรรมว่าเป็นภาพแทนพื้นที่ทางธรรมชาติ เราจะเห็นได้ว่ากระบวนการลดทอนคุณค่าของเขตเกษตรกรรมนั้นก็ไม่ต่างไปจากกระบวนการลดทอนคุณค่าของธรรมชาติ การที่สื่อมวลชนยกเอาประเด็นพื้นที่น้ำท่วมมานำเสนอผ่านเหตุการณ์มหาอุทกภัยได้ถ่ายทอดแนวคิดให้เห็นว่ามนุษย์พยายามสร้างความเป็นอื่นให้แม้กระทั่งพวกเดียวกันเอง โดยใช้ความเป็นพื้นที่

มาสร้าง ความหมายและถ่ายทอดความคิด อุดมการณ์ รวมทั้งช่วงชิงอำนาจในการจัดการน้ำท่วมได้ อย่างเต็มที่ จากตัวอย่าง (2) ประโยค “เมื่อ “เขตเมือง” ส่วนใหญ่ น้ำไม่ท่วม แต่ “เขตเกษตรกรรม” ส่วนมาก ต้องถูกน้ำท่วม” เผยให้เห็นอำนาจของวาทกรรม “เมือง” ที่กระทำต่อ “เขตเกษตรกรรม” ในลักษณะแนวคิดคู่ตรงข้ามจากคำกล่าวเพียงเท่านี้ก็ได้นำไปสู่ภาคปฏิบัติการของวาทกรรมที่ตามมา มากมายของมนุษย์ในการสร้างความชอบธรรมที่จะเลือกว่าน้ำท่วมที่ใดได้หรือไม่ได้ เพื่อสร้างภาพแทน ความจริงว่า “เขตเกษตรกรรม” นั้นไม่มีความสำคัญในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

เราจึงมักได้ยินเสมอว่าเมื่อเกิดน้ำท่วมใหญ่ชาวบ้านในชนบทแถบภาคกลางจะต้องรีบ เก็บเกี่ยวข้าวในนาเพื่อเตรียมมาของตนเองให้กลายเป็นพื้นที่รับน้ำ และถ้าหากใครไม่สามารถเก็บเกี่ยว ข้าวได้ตามระยะเวลาที่ภาครัฐกำหนดปล่อยน้ำเข้าทุ่งก็อาจทำให้เกิดความเสียหายได้ ภาพแทนพื้นที่ เกษตรกรรมนี้ได้รับปลูกฝังในความคิดของคนเมืองและกลายเป็นประชาคติที่คนชนบทไม่สามารถ ตอบโต้ได้ เนื่องจากกลไกทางเศรษฐกิจรวมถึงนโยบายของภาครัฐเองที่พยายามสร้างความชอบธรรม ให้กับศูนย์กลางอย่างเมืองหลวงและเขตอุตสาหกรรม มนุษย์ได้ใช้อำนาจของตัวเองเป็นศูนย์กลางเพื่อ สร้างอุดมการณ์ด้วยการเปลี่ยนฐานะของที่ดินจาก “ธรรมชาติ” สู่อำนาจเป็นสินค้าและต้นทุนในการผลิต แบบหนึ่ง และทำให้เกิดการใช้สอยที่ดินแบบต่างๆ เช่น การเช่าที่ดิน การกำหนดย่านต่างๆ ขึ้น อาทิ ย่านอุตสาหกรรม ย่านที่อยู่อาศัย ย่านโรงงาน หรือแม้กระทั่งย่านเกษตรกรรม จนกลายเป็นการเก็บกด ปิดกั้น ผ่านการสร้าง ผลิต และจัดการกับพื้นที่เกษตรกรรมในรูปแบบต่างๆ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554) ที่มาจากการผลิตของสื่อมวลชน เกิดเป็นเส้นแบ่งทางพื้นที่เพื่อสะดวกในการลดทอนอำนาจ สูดถ่ายกระบวนการสร้างความเป็นอื่นนี้ก็ได้อาศัยธรรมชาติเป็นเครื่องมือในการจัดการจนนำไปสู่การ ลดทอนคุณค่าของพื้นที่และความเป็นมนุษย์ให้หมดความสำคัญจนกลายเป็นพื้นที่รับน้ำแทนคนเมือง เท่านั้นเอง

4. ภาพแทนพรรคการเมือง

บริบทของมหาอุทกภัยนั้นนอกจากจะนำไปสู่การสร้างอำนาจและเสนอภาพแทน เกี่ยวกับมนุษย์เป็นศูนย์กลางแล้ว ผลผลิตอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ครั้งนี้ก็คือวาทกรรม “ผู้ประสบภัย” ซึ่งปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนจากการสร้างวาทกรรมพื้นที่ และคำว่า “ผู้ประสบภัย” นี้เอง ที่นำไปสู่เสนอภาพแทนเกี่ยวกับกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์มหาอุทกภัยในลักษณะของการ นำเสนอแบบแบ่งพวกเรา-พวกเขา ดังที่ฟาน ไค่ ได้กล่าวไว้ว่าภาษามีความสัมพันธ์กับอำนาจผ่าน โครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในดับทที่สื่ออุดมการณ์บางอย่าง เขาเห็นว่าการครอบงำทางความคิด ผ่านวาทกรรมจะกระทำโดยกลวิธีหลัก คือ การแบ่งขั้วพวกเรา-พวกเขา ซึ่งประกอบด้วย 2 กลวิธีได้แก่ การนำเสนอตนเองในด้านบวก และการนำเสนอผู้อื่นในด้านลบ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556 : 62) โรเจอร์ ฟาวเลอร์ (ณฤมล จันทระสุภวงศ์. 2554 : 15 ; อ้างอิงมาจาก Fowler. 1939-1999) เสนอว่า การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน คือ การนำเสนอภาพของโลกในรูปของภาษา เมื่อเป็นดังนี้ข่าวจึงกำหนดกรอบ (Pattern) สิ่งที่มีนัยพุดถึง ข่าวไม่ได้เป็นภาพสะท้อนความจริงที่

ปลอดจากค่านิยม คำศัพท์ สำนวน โครงสร้างประโยค ฯลฯ ที่ปรากฏในข่าวไม่ได้เป็นการปรากฏโดยบังเอิญ แต่ถูกเลือกมาใช้ในข่าวอย่างมีเจตนา คำศัพท์ สำนวนและโครงสร้างประโยคที่ปรากฏในข่าวล้วนสะท้อนอุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ ด้วย

การนำเสนอข่าวเดียวกันนั้น หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับอาจเลือกใช้คำศัพท์ สำนวนภาษา โครงสร้างประโยค และนำเสนอข่าวที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นมีอุดมการณ์ในเรื่องนั้นอย่างไรดังเช่น การเสนอภาพแทนเกี่ยวกับกลุ่มทางการเมืองที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น โดยที่กลุ่มคนเหล่านี้ได้ใช้ธรรมชาติเป็นพื้นที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองและใช้เป็นเครื่องมือเพื่อตอบโต้กันและกัน ของสื่อมวลชนในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์พบว่าในเหตุการณ์มหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 มีการพยายามใช้พื้นที่ธรรมชาติในการสร้างภาพแทนนักการเมืองในฐานะที่เป็นทั้ง “วีรบุรุษ” และ “ผู้ร้าย” เริ่มต้นจากภาพแทนพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ส่วนใหญ่เห็นว่าในเหตุการณ์มหาอุทกภัยนั้น ภาครัฐนำโดยพรรคเพื่อไทยมีการจัดการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัยล้มเหลว รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากมีผู้นำที่ขาดทักษะ ความชำนาญ รวมทั้งการบริหารภายใต้ภาวะน้ำท่วมที่ไม่ตรงจุดเนื่องจากเลือกใช้คนที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับมหาอุทกภัยเข้ามาแก้ไขปัญหา หรือแม้กระทั่งการที่รัฐบาลไม่สามารถจัดการควบคุมกลุ่มผู้สนับสนุนที่เข้ามามีส่วนได้ส่วนเสียกับรัฐบาล จนนำไปสู่ความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม

การนำเสนอข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ในเหตุการณ์มหาอุทกภัย ปี พ.ศ. 2554 แสดงให้เห็นภาพแทนผู้ร้ายที่เป็นคู่ตรงข้ามกับภาพแทนวีรบุรุษ ซึ่งสื่อมวลชนได้ประกอบสร้างและนำเสนอโมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้ร้ายผ่านทางค่านิยม การใช้คำศัพท์ สำนวน โครงสร้างประโยค ฯลฯ เพื่อนำเสนอให้เห็นภาพของบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร ฯลฯ ที่ กลายเป็น “ผู้ร้าย” ผ่านการกระทำในรูปแบบต่างๆ อันนำไปสู่การสร้างความคิดและความรู้สึกในด้านลบ หนังสือพิมพ์เลือกใช้ชุดคำที่แสดงถึงผลกระทบและผลเสียที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ในการรายงานข่าว วิจัย หรือแสดงความคิดเห็นตลอดระยะเวลาที่เสนอข่าวเกี่ยวกับน้ำท่วม ด้วยการเสนอให้เห็นภาพของผู้ร้ายที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์มหาอุทกภัย ซึ่งจากทวิเคราะห์พบว่าสื่อมวลชนได้เสนออุดมการณ์ความเป็น “ผู้ร้าย” ในรูปแบบต่างๆ ให้กับภาครัฐและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่แก้ไขปัญหาน้ำท่วมใหญ่ ผ่านมุมมองของสื่อมวลชน โดยเฉพาะ ดังตัวอย่าง (1)-(3)

(1) “ผมจำคืนแรกที่ ศปภ. แกลงได้ “วันนี้นายกรัฐมนตรีได้ไปตรวจดูน้ำท่วมที่ เสร็จแล้ว ขึ้นบินไปที่จังหวัด แล้วมีความเป็นห่วงอย่างยิ่ง” จากนั้นเป็นคิวของอีกคน

“ท่านนายกรัฐมนตรีมีความเป็นห่วงเป็นใยพี่น้องประชาชนตลอด ท่านมีความทุกข์ใจมาก อยากให้พี่น้องประชาชนเชื่อมั่นว่านายกรัฐมนตรีจะไม่ทอดทิ้งนายกรัฐมนตรีจะอยู่เคียงข้างพ่อแม่พี่น้อง...แบร์ๆๆ”

ไม่น่าเชื่อเลยว่า ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย จะแถลงเหตุน้ำท่วมใหญ่ ออกมาหน้าตาเป็นแบบนี้ ไม่มีประโยชน์อื่นใดเพิ่มเติม ในแง่การเตือนภัย ในอีก 24 ชั่วโมงข้างหน้า หรือ 48 ชั่วโมงข้างหน้า”

(2011 ใหญ่กว่าใหญ่. 2554 : 90)

(2) “ที่ผ่านมา รัฐบาลใช้การเมืองแก้ปัญหาหน้าท่วม ทำให้รัฐบาลไม่สามารถจัดการกับคนที่มาพึ่งคั้นกันน้ำบางจุดได้เพราะเมื่อประชาชนออกมาบอกว่าจุดไหนที่น้ำเข้าไปสร้างความเดือดร้อน รัฐบาลก็ยอมทำตามประชาชน ก็ทำให้การทำงานในเชิงระบบพังลง”

(เมื่อเกิดพิบัติภัยน้ำท่วม ทำไมคนไทยไม่อพยพ? ‘ชูโชค อายุพงศ์’ มีคำตอบ. 2554 : 25)

(3) “น้ำที่ไหลบ่าท่วมหลายจังหวัด ถือเป็นภัยธรรมชาติที่คนยอมรับในชะตากรรมได้ แต่สิ่งที่คงไม่อาจยอมรับได้คือ ความล้มเหลวผิดพลาด ในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหา เพราะเชื่อมั่นว่า ถ้ามีการบริหารจัดการแก้ปัญหาที่ดี

เศรษฐกิจไม่ควรพังยับขนาดนี้ ประชาชนไม่ควรต้องหมดเนื้อหมดตัว หรือต้องเดือดร้อนแสนสาหัสถึงเพียงนี้

ความผิดพลาดล้มเหลว เกิดขึ้นจากสาเหตุใด เกิดจากการขัดแย้งทางการเมือง หรือเกิดจากการตัดสินใจผิดพลาดและความด้อยประสิทธิภาพของตัวบุคคล...”

(น้ำท่วมหนักครั้งนี้ ไม่ต้องมีใครรับผิดชอบหรือ. 2554 : 29)

จากตัวอย่างที่ (1) สื่อมวลชนได้เสนอภาพแทนผู้ร้าย โดยกล่าวถึงกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับเหตุการณ์มหาอุทกภัย นั่นก็คือ นายกรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และ ศปภ. (ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย) ในลักษณะของการบรรยายถึงสิ่งที่บุคคลดังกล่าวได้กระทำ ไม่ว่าจะเป็นการลงพื้นที่ตรวจสอบน้ำท่วม การให้ตัวแทนของนายกฯ ออกมากล่าวแสดงความรู้สึกห่วงใยและเข้าใจในความทุกข์ของผู้ประสบภัย เป็นเพียงการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ไม่ทำให้ปัญหาสามารถคลี่คลายลงได้ การนำเสนอของสื่อมวลชนในลักษณะของการล้อเลียน ดังปรากฏในข้อความ “แบร่ๆๆๆ” เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกด้านลบที่มีต่อการแก้ปัญหาหน้าท่วมของรัฐบาลและ ศปภ. ประกอบกับการนำเสนอผ่านประโยคที่นำไปสู่การชี้ให้ผู้อ่านคล้อยตามว่าการทำงานของรัฐบาลนั้นเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่ตรงจุด เป็นการแสดงความไม่จริงจังต่อการแก้ไขหรือป้องกันปัญหา โดยเน้นย้ำให้เห็นว่าเป็นการกระทำที่ “ไม่มีประโยชน์” ทั้งหมดจึงนำไปสู่การสร้างอุดมการณ์ผู้ร้ายให้กับภาครัฐว่าเป็นผู้ที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นให้กับรัฐบาลในที่สุด

ตัวอย่าง (2)-(3) สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพแทนผู้ร้ายให้กับภาครัฐผ่านประโยค “รัฐบาลใช้การเมืองแก้ปัญหาท่วม” เพื่อสื่อความหมายให้เห็นว่า “การเมือง” เป็นตัวการสำคัญที่นำไปสู่ “ความพินาศ” ในการจัดการปัญหาน้ำท่วม โดยสื่อมวลชนได้ให้เหตุผลประกอบ ดังข้อความ “รัฐบาลไม่สามารถจัดการกับคนที่มาพึ่งกันน้ำบางจุดได้” ซึ่งเป็นผลพวงมาจากเกมการเมืองเรื่องพื้นที่และเสียงข้างรัฐบาล ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้คือกลุ่มผู้สนับสนุนและมีผลประโยชน์กับรัฐบาลและเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาทำลายกันน้ำ ซึ่งหากรัฐบาลเข้าไปจัดการหรือลงโทษกลุ่มคนเหล่านี้ก็อาจส่งผลกระทบต่อฐานะคนเสียงจากประชาชนผู้สนับสนุนรัฐบาล จนอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแนวคิดหรือความเชื่อถือที่มีต่อรัฐบาลของคนกลุ่มนั้น จึงทำให้รัฐไม่สามารถเข้าไปจัดการปัญหาได้อย่างตรงไปตรงมา นำไปสู่การเกิดผลกระทบต่อประชาชนกลุ่มอื่น ทั้งนี้สื่อมวลชนยังได้เสนอให้เห็นอุดมการณ์รัฐบาลเป็น “ผู้ร้าย” ดังปรากฏในประโยคที่เน้นย้ำว่าสิ่งที่รัฐบาลหรือกลุ่มคนบางกลุ่มของภาครัฐคือความผิดพลาด ความล้มเหลว และความด้อยประสิทธิภาพ การฉายภาพแทนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เปรียบเป็นตัวปัญหากระทบต่อภาคประชาชน เนื่องจากไม่สามารถจัดการกับกลุ่มที่พึ่งกันน้ำซึ่งทำหน้าที่ในการป้องกันน้ำท่วม ทำให้ท้ายที่สุดเมื่อรัฐบาลไม่สามารถจัดการปัญหาเรื่องคนพึ่งกันน้ำได้ การทำงานเชิงระบบก็อาจจะพังลงสอดคล้องกับตัวอย่าง (4)

(4) “ขณะที่การบริหารจัดการภายใน สปภ. ก็มั่วไปหมด เพราะไม่มีการจัดระบบระเบียบ ให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ล่อกันตั้งแต่ การเอาคนบ้านเลขที่ 111 เข้าไปเล่นเกมการเมือง

เอากลุ่มคนเสื้อแดงไปจัดการสิ่งของที่บริจาคเข้ามาถึง สปภ. จนมีปัญหาจัดสรรยังไม่ซีพีเต็มทีเฉพาะพรรคพวกตัวเอง และไม่เป็นธรรมกับประชาชนกลุ่มอื่น...

...รวมถึงการฉวยโอกาสเอาของบริจาคมาติดสติ๊กเกอร์ ส.ส และพรรคการเมืองอื่น เนื่องจาก ส.ส. ก็ต้องปกป้องฐานเสียงของตัวเองไม่ให้ถูกน้ำท่วม เพื่อเก็บคะแนนนิยม”

(‘ตัดตอน’ รับผิดชอบ ‘กรมชลฯ’ ไม่พ่น ‘แพะ’ จับตาน้ำลด การเมืองร้อน. 2554 : 4)

(5) “ภาพรวมการทำงานของ สปภ. ยังมีอีกหลายปัญหาที่ถูกวิจารณ์อย่างมาก เช่น การทำงานที่ล่าช้า หลายครั้งเป็นการตามหลังปัญหา

ที่เป็นจุดบอดมากที่สุดคงไม่พ่นการแจ้งเตือนภัยประชาชนให้เตรียมรับมือน้ำหลากเข้าท่วมพื้นที่ซึ่งมักแจ้งเตือนช้า ไม่ทันการและบางครั้งสิ่งที่เตือนกับข้อเท็จจริงของสภาพน้ำในหลายจุดก็คลาดเคลื่อน ทำให้ประชาชนสับสน”

(‘ของบริจาค’ ไม่ถึงมือผู้ประสบภัย! สารพันปัญหาใน ‘สปภ.’. 2554 : 64)

สื่อมวลชนเลือกใช้คำ “มั่วไปหมด” “การทำงานที่ล่าช้า” “การตามหลังปัญหา” เพื่อสร้างภาพแทนการบริหารจัดการภายใน “ศปภ.” ที่กลายเป็นผู้ร้าย จากการกระทำหรือการทำงานที่ผิดพลาดของ ศปภ. คำ “มั่วไปหมด” กลายเป็นส่วนสำคัญที่อธิบายพฤติกรรมการทำงานที่อย่างไม่มีระบบ ไม่มีแบบแผนหรือการวางแผนการทำงาน ประกอบกับการนำเอาการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การนำคนบ้านเลขที่ 111 และกลุ่มคนเสื้อแดงไปเกี่ยวข้อง ด้วยมโนทัศน์ด้านลบแต่เดิมที่ประชาชนกลุ่มหนึ่งมีต่อคนเสื้อแดง อันเป็นผลพวงจากการชุมนุมทางการเมืองและวาทกรรม “ระบอบทักษิณ” เป็นเสมือนตัวช่วยเสริมแรงให้ภาพแทน “ผู้ร้าย” ของ “ศปภ.” แจ่มชัดยิ่งขึ้น ดังนั้นในตัวอย่างที่หนังสือพิมพ์จึงได้แสดงให้เห็นว่าความผิดพลาดที่สำคัญของ ศปภ. ได้กระทำผ่านถ้อยคำ “มั่วไปหมด” ส่งผลให้ “ศปภ.” กลายเป็น “ผู้ร้าย” ทันที

ตัวอย่างดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นภาพแทนทางสังคมเกี่ยวกับนักการเมืองและข้าราชการไทย ที่ทำงานแบบเช้าชามเย็นชาม ไม่ใส่ใจในการแก้ไขปัญหา ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของระบบการทำงานในองค์กรของภาครัฐที่ขาดคุณภาพ ขาดศักยภาพ ขาดประสิทธิภาพ และไม่มีผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ โดยตรงมาทำงาน จึงทำให้ปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไขที่ไม่ตรงจุด นำไปสู่ความล้มเหลวของระบบการจัดการ สอดคล้องกับตัวอย่าง (6)

(6) “แม้หลายคนจะส่งแรงใจให้นางสาวยิ่งลักษณ์และศปภ. แก้ปัญหาน้ำท่วมให้สำเร็จ แต่ก็ต้องยอมรับว่า การทำงานตลอด 1 เดือน ของศปภ. หากสำรวจความคิดเห็นของประชาชนโดยเฉพาะชาวกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ทั้งนนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม เชื่อว่าส่วนใหญ่ให้คะแนน ศปภ. “สอบตก” อย่างไม่ต้องสงสัย”

(‘ของบริจาค’ ไม่ถึงมือผู้ประสบภัย! สารพันปัญหาใน ‘ศปภ.’. 2554 : 64)

ตัวอย่างที่ (6) ก็เป็นการเสนอให้เห็นภาพแทนทางสังคมที่สื่อมวลชนตัดสินการทำงานของรัฐบาล และ ศปภ. ด้วยการอ้างความคิดเห็นของประชาชนขึ้นมาอย่างลอยๆ ว่า “หากสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่ประสบภัย แน่ใจว่าประชาชนคงจะคะแนนให้ ศปภ. สอบตก” นับเป็นการแสดงออกถึงการเรียกร้องหรือชี้้นำให้ประชาชนเห็นว่าการทำงานของภาครัฐนั้นมีความบกพร่องและไม่สามารถแก้ไขปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นได้ ผ่านการเลือกใช้คำ “สอบตก” มาอธิบาย เป็นการปลุกฝังภาพแทนด้านลบให้กับรัฐบาล เพื่อให้มนุษย์ค่อยๆ ตามว่ารัฐบาลนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้กับคนในสังคม โดยเฉพาะคนที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นกลุ่มคนชายขอบ

ดังนั้น สื่อมวลชนจึงได้แสดงอุดมการณ์ผ่านภาพแทนพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล โดยนำเสนอความคิดเห็นที่เป็นไปในเชิงล้อเลียนถ้อยคำที่นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้กล่าวไว้เพื่อเป็นคำมั่นสัญญาในการจัดการแก้ไขปัญหา น้ำท่วม อย่างเช่นวาทกรรม “เอาอยู่” ดังตัวอย่าง (7)

(7) “ที่ไหนบอกว่า“เอาอยู่” แปลไทยเป็นไทยไม่ต่างจากคำเตือนว่า ให้ประชาชน“ช่วยเหลือตัวเอง””

(‘นรกในใจ’. 2554 : 8)

ภาพที่สื่อมวลชนสะท้อนออกมาผ่านวาทกรรมเอาอยู่ก็คือการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลนั้นไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้ ไม่ว่าสิ่งใดก็ตามที่รัฐได้ให้คำมั่นสัญญา สุดท้ายแล้วสิ่งเหล่านั้นก็จะตรงข้ามกันแทบทั้งสิ้น ภาพแทนนี้นำไปสู่ความเชื่อทางสังคมที่ว่าภาครัฐนั้นไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในสังคม ประชาชนจึงจำเป็นต้องพึ่งพาตนเองเพื่อความอยู่รอดนอกจากนายกยิ่งลักษณ์ และ ศปภ. จะตกเป็น “ผู้ร้าย” ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์แล้ว นักการเมืองก็เป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ถูกนำเสนอในฐานะของ “ผู้ร้าย” ด้วยเช่นกัน ดังแสดงในตัวอย่างที่ (8)-(9)

(8) “ไม่เพียงเป็นปีที่น้ำมาก นักการเมืองท้องถิ่นแถวนี้ก็ไม่ค่อยเท่าทันสถานการณ์น้ำสักเท่าไร นอกจากนั้นยังมีปัญหาในการบริหารน้ำของกรมชลฯให้สมดุล ประการหลังทำให้เกิดเหตุชาวบ้านอำเภอดงสิงห์ จังหวัดชัยนาท ต้องไปพึ่งกระสอบทรายแถวประตูระบายน้ำพลเทพ เพื่อประท้วงกรมชลฯ คือชาวบ้านเขาเชื่อกันว่ามีนักการเมืองใหญ่คอยสั่งให้ระบายน้ำน้อยๆ เพื่อน้ำจะได้ไม่ไปท่วมสุพรรณบุรี และถ้าไม่ประท้วงเช่นนี้ ประตูพลเทพก็จะระบายน้ำแบบเสียดายน้ำ ไม่อยากให้น้ำไหลลงไปยังสุพรรณบุรี”

(น้ำท่วมขมโยมความบันเทิงไป (เกือบ) หหมด. 2554 : 64)

(9) “...ผมไม่รู้หรือครับว่า ที่คุณบรรหาร ศิลปะอาชา แยกแสดงอาการกริ้วนักข่าว เรื่องการเสนอข่าวว่าสุพรรณบุรีน้ำไม่ท่วมเพราะบารมีและกำลังภายในของคุณบรรหารนั้น ข้อเท็จจริงของฝั่งไหนถูกต้องกว่ากันแน่...”

(น้ำท่วม กับความฉ้อฉลทางศีลธรรม. 2554 : 14)

ตัวอย่างที่ (8) หนังสือพิมพ์ได้เสนอภาพ “นักการเมืองท้องถิ่น” “กรมชลประทาน” และ “นักการเมืองใหญ่” ในฐานะของภาพแทนผู้ร้าย โดยยกเอาการกระทำของบุคคลทั้งสามมาประกอบเพื่อสร้างความรู้สึกให้ผู้รับสารเกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้ร้ายเชื่อมโยงไปยังกลุ่มนักการเมืองเหล่านั้น ผ่านประโยค “นักการเมืองท้องถิ่นแถวนี้ก็ไม่ค่อยเท่าทันสถานการณ์น้ำสักเท่าไร” คำว่า “ไม่คอยเท่าทันสถานการณ์” ได้นำไปสู่การสร้างความรู้สึกไร้ประสิทธิภาพของนักการเมืองท้องถิ่นรวมไปถึงการเสนอว่า “มีปัญหาในการบริหารน้ำของกรมชลฯให้สมดุล” ทำให้ไม่สามารถให้ข้อมูลหรือจัดการบริหารน้ำได้ นำไปสู่ปัญหาน้ำท่วมพื้นที่ของประชาชนและท้ายที่สุดประชาชนก็ต้องไปประท้วง

ส่วนนักการเมืองใหญ่นั้นตกเป็น “ผู้ร้าย” จากการนำเสนอภาพแทนจากหนังสือพิมพ์ว่า “นักการเมืองใหญ่คอยสั่งให้ระบายน้ำน้อยๆ เพื่อน้ำจะได้ไม่ไปท่วมสุพรรณบุรี” ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นประชาชนเห็นภาพว่า สาเหตุที่น้ำท่วมหนักในบางพื้นที่แต่กลับไม่ท่วมในบางพื้นที่นั้น มีที่มาจากการทำงานของนักการเมืองใช้อำนาจมิชอบเพื่อระบายน้ำไม่ท่วมในพื้นที่ของตนหรือพื้นที่ของผู้มีอำนาจทางการเมืองการชี้จุดไปที่ “สุพรรณบุรี” ซึ่งเป็นบ้านเกิดของบรรหาร ศิลปะอาชา ซึ่งเป็นนักการเมืองที่มีอิทธิพลในสังคมไทย ดังนั้น ผลพวงจากการกระทำของนักการเมืองที่ระบายน้ำเข้าพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี แต่เพียงน้อยก็อาจจะเชื่อมโยงกับกรณีนี้ได้

เช่นเดียวกับตัวอย่าง (9) หนังสือพิมพ์นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับน้ำท่วมโดยใช้กลวิธีชี้ให้เห็นผู้รับสารเกิดมโนทัศน์ว่าบรรหาร ศิลปะอาชา คือ ภาพแทนผู้ร้าย จากการนำเสนอภาพอาการที่บรรหารแสดงออกกับนักข่าว หลังจากมีการนำเสนอว่าสุพรรณบุรีน้ำไม่ท่วมเพราะบารมีและกำลังภายในของบรรหาร การเลือกใช้คำ “กริ้ว” และ “บารมี” ได้สร้างให้เห็นภาพคุณบรรหารกลายเป็นพระราชามีอำนาจในการสั่งการให้น้ำไม่ท่วมเขตพื้นที่ของตน นั่นก็คือสุพรรณบุรี และเลือกใช้คำ “กำลังภายใน” มาอุปลักษณ์เป็นการกระทำที่ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการระบายน้ำของบรรหาร ซึ่งการนำเสนอเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นการใช้อำนาจที่มิชอบของนักการเมืองเพื่อสร้างประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง ด้วยการเสนอว่าผู้ร้ายในช่วงมหานอกทุกภัยคือผู้ที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ละเมิดกฎหมายละเมิดสิทธิของผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสังคมโดยรวม

สอดคล้องกับตัวอย่าง (10) ที่เสนอภาพแทนนักการเมือง คือ ผู้ร้าย ที่มองว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีอำนาจพิเศษเหนือกว่าบุคคลอื่นในสังคม เพราะเป็นผู้ถือกุญแจเปิด-ปิดประตูระบายน้ำ ส่งผลต่อการสร้างอุดมการณ์ผู้ร้ายให้กับนักการเมืองว่าคือตัวการสำคัญที่จะกำหนดให้น้ำท่วมที่หนึ่งแต่ไม่ท่วมที่หนึ่งได้

(10) “อดีตข้าราชการกรมชลประทาน รายหนึ่ง เปิดเผยว่า ปฏิเสธไม่ได้ว่านักการเมืองมีอิทธิพลต่อการเปิด-ปิดประตูระบายน้ำมายาวนานหลายปี

สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในหลายพื้นที่ว่านักการเมืองใหญ่ถือกุญแจประตูระบายน้ำบัญชาได้ว่า จะเปิดหรือปิด

หรืออย่างกรณีที่คลองสามวา มวลชนรวมตัวกันเรียกร้องให้เปิดประตูระบายน้ำ ปิดถนนสองวันซ้อน คนที่มีอำนาจทั้งกรมชลประทาน ทั้งกรุงเทพมหานครคุมสถานการณ์ไม่ได้ทำให้ ‘หน้างาน’ มีแต่นักการเมือง ซึ่งแน่นอนว่าธรรมชาติของนักการเมือง ซึ่งแน่นอนว่าธรรมชาติของนักการเมืองไม่มีทางที่จะแข่งข้อกับอิทธิพลของมวลชน เพราะนั่นคือคะแนนเสียงล้วนๆ ที่สุดท้ายก็ต้องยอมเปิดประตู 1 เมตร ตามแรงกดดัน ทำให้นิคมอุตสาหกรรมบางชั้น และลาดกระบังตกอยู่ในความเสี่ยง”

(มวลน้ำปะทะมวลชน. 2554 : 8)

ตัวอย่าง (10) สื่อมวลชนนำเสนอภาพแทน “ผู้ร้าย” ให้กับ “นักการเมือง” นำไปสู่การสร้างอุดมการณ์ความเป็นผู้ร้ายให้กับนักการเมืองว่าเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นที่สามารถถือฤกษ์เปิด-ปิดประตูระบายน้ำได้ ซึ่งฤกษ์เจตน์นี้เป็นสัญลักษณ์ที่สร้างความหมายได้หลากหลายขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้พูดว่าจะสื่ออะไร (ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ. 2551) โดความหมายดังกล่าวคือการชี้ให้เห็นถึงอำนาจของผู้ครอบครอง นั่นคือการเปิด-ปิด หรือระบายน้ำจากที่หนึ่งไปสู่ที่หนึ่ง มันสามารถตัดสินใจว่าจะให้พื้นที่ใดถูกน้ำท่วม หรือพื้นที่ใดจะไม่ถูกน้ำท่วม ทั้งนี้ ภาพแทนความเป็นผู้ร้ายของนักการเมืองพรรครัฐบาลยังถูกถ่ายทอดผ่านการกระทำที่นำไปสู่การเลือกปฏิบัติของนักการเมืองว่าเป็น “ธรรมชาติของนักการเมือง” ซึ่งเป็นการกล่าวอ้างให้เห็นถึงธรรมชาติในแง่ลบว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพล และการที่นักการเมืองจะสามารถมีบทบาทหรือเข้ามาทำงานการเมืองได้ก็เป็นเพราะมีฐานเสียงจากมวลชน ดังนั้น การปล่อยให้ น้ำท่วมหรือไม่ท่วมพื้นที่ใดก็เป็นเพราะมีนักการเมืองเหล่านี้ที่หวั่นคะแนนเสียงของตนเอง นำไปสู่การใช้อำนาจในการเปิดปิดประตูระบายน้ำในที่สุด

นอกจากการนำเสนอภาพแทนผู้ร้ายผ่านมุมมองของสื่อมวลชนแล้ว หนังสือพิมพ์ยังใช้กลวิธีการนำเสนอภาพแทนผ่านน้ำเสียงและมุมมองของบุคคลอื่นมาประกอบสร้างวาทกรรมผู้ร้ายให้กับนักการเมือง ดังตัวอย่าง (11)

(11) “สอง-คุณเจแกแย้มว่ารายได้จากการขายเสื้อ จะส่งตรงไปยังผู้ประสบภัยโดยไม่ผ่านมือนักการเมือง ‘เฮงช่วย’ คนไหนทั้งสิ้น ซึ่งอันที่จริงมีคำที่แรงและหยาบกว่าคำว่า ‘เฮงช่วย’ อีกหลายชุด ซึ่งดูเหมือนคุณเจแกจะตั้งใจใช้ถ้อยคำที่ดูตันพอสมควร อาจจะเพราะอัดอั้นคับแค้นเนื่องจากประสบการณ์ตรงในงานอาสาสมัครขับเจ็ทสกี้เข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย มีโอกาสสัมผัสใกล้ชิดจนรับรู้ถึงสำนึก สันดาน หรือพฤติกรรมนักการเมืองในช่วงวินาทีเป็นวินาทีที่ตายหน้าลิ่วหน้าขวาน”

(ชั่วโมงแห่งการมองโลกในแง่ดี. 2554 : 14)

การยกคำกล่าวของเจ เจตริน มาอ้าง เป็นการชี้ให้เห็นถึงความเชื่อของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองคือผู้ร้ายได้อย่างชัดเจน ดังปรากฏในตัวอย่างที่ (11) สื่อมวลชนได้เสนอแนวคิดผ่านคำพูดของนักแสดงว่า “นักการเมือง ‘เฮงช่วย’” และ คำ “สำนึก สันดาน หรือพฤติกรรมนักการเมือง” เพื่อเสนอภาพแทนพฤติกรรมไม่ดีที่นักการเมืองปฏิบัติไม่ว่าจะในสถานการณ์ใด เป็นการดึงเอาจากภาพจำหรือความรู้สึกด้านลบเกี่ยวกับนักการเมืองว่ามีความ “เฮงช่วย” นำไปสู่การสร้างภาพแทน “ผู้ร้าย” ในช่วงมหาวุทกภัยให้กับนักการเมืองอีกด้วย

นอกจากนักการเมืองจะตกเป็น “ผู้ร้าย” ในช่วงมหาวุทกภัยแล้ว สื่อมวลชนยังได้นำเสนอภาพแทนผู้ร้ายจากวาทกรรมมหาวุทกภัยที่ปรากฏจากการกระทำของกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับนักการเมือง นั่นก็คือ “กลุ่มคนเสื้อต่างๆ” ดังตัวอย่าง (12)-(13)

(12) “ถามว่า ทำไมต้องให้คนมีสี่สีออกมาคอยคุมของบริจาคน ทำไมไม่ให้หน่วยงานราชการที่มีประสบการณ์ เห็นชัดว่ารัฐบาลล้มเหลวอย่างไม่น่าให้อภัย ที่มาเล่นกับความศรัทธาและความเดือดร้อนของคนในชาติ”

(2011 ใหญ่กว่าใหญ่. 2554 : 90)

(13) “เสื้อแดงหายไปไหน ผมหมายถึงคนใส่เสื้อสีแดงหายไปไหนเวลาเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ หลายสิบจังหวัดขณะนี้ แต่คำถามนี้ดูผิวเผินไป เสื้อสีอะไรของพวกเขาอาจจะไม่แห้ง ยังไม่ได้ซักหรือ บางคนไม่มีเสื้อไม่ว่าสีอะไรจะใส่ก็ได้”

(เสื้อแดงหายไปไหน. 2554 : 32)

จากตัวอย่างที่ (12)-(13) สื่อมวลชนได้กล่าวถึงการกระทำของกลุ่มบุคคลที่เกิดขึ้นผ่านภาพของการรวมกลุ่มทางการเมือง (Political Grouping) ซึ่งจุดประสงค์ของการรวมกลุ่มทางการเมืองก็เพื่อจะมีอำนาจต่อรองทางการเมือง โดยกระบวนการต่อนั้นกระทำเป็นขบวนการทางการเมือง ในเหตุการณ์มหาอุทกภัยกลุ่มทางการเมืองหลายกลุ่มได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องของการแสดงออกถึงความช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย แต่ก็มีกลุ่มบางกลุ่มที่ได้ฉกฉวยโอกาสจากวิกฤติครั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของตนเองและการเมือง ดังที่สื่อมวลชนได้นำเสนอว่า “ทำไมต้องให้คนมีสี่สีออกมาคอยคุมของบริจาคน” ซึ่งแม้สื่อมวลชนไม่ได้กล่าวออกมาว่าเป็นกลุ่มคนสี่สีใด แต่ก็พอจะทำให้ผู้รับสารอนุมานได้ว่าเป็นกลุ่ม “คนเสื้อแดง” จากบริบทข้อความ “เห็นชัดว่ารัฐบาลล้มเหลวอย่างไม่น่าให้อภัย” ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง “คนสี่สี” กับ “รัฐบาล” จากความล้มเหลวที่รัฐบาลไม่กล้าเข้ามาจัดการหรือควบคุมการกระทำของคนมีสี่สีกลุ่มนี้ที่คอยควบคุมของบริจาคนซึ่งอาจแจกให้แก่พวกพ้องหรือกลุ่มคนมีสี่สีเสื้อ ซึ่งเป็นการเสนอภาพแทนผู้ร้ายที่คาบเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองโดยความทรงจำเกี่ยวกับภาพความเป็นผู้ร้ายที่เคยสร้างความไม่สงบในช่วงที่ผ่านมาของคนมีสี่สีเสื้อนั่นเอง สอดคล้องกับ (14)-(15)

(14) “อีกหนึ่งความผิดพลาดที่สำคัญคือ การบริหารจัดการสิ่งของบริจาคน ที่ประชาชน บริษัท ห้างร้าน หน่วยงานราชการ รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศ อย่างสถานทูตประเทศต่างๆ ในไทยนำสิ่งของบริจาคนไปมอบให้ ศปภ. เพื่อส่งต่อไปให้ผู้ประสบภัย แต่กลับมีข่าวเรื่อง “ความไม่โปร่งใส-การเลือกปฏิบัติ””

(‘ของบริจาคน’ ไม่ถึงมือผู้ประสบภัย! สารพันปัญหาใน ‘ศปภ.’. 2554 : 64)

(15) “การแจกจ่ายสิ่งของของบริจาคนั้นมีการเลือกปฏิบัติ โดยมีการเล่นพรรคเล่นสีทำให้การแจกจ่ายของบริจาคและอุปกรณ์ช่วยผู้ประสบภัยทำไม่ทั่วถึง-ศปภ. ทิ้งขว้างของบริจาค ไม่จัดเก็บดูแลให้ดีและเก็บสิ่งของเอาไว้จำนวนมากโดยไม่รีบนำไปให้ผู้ประสบภัยที่ต้องการความช่วยเหลือ แต่เมื่อ ศปภ. รับบริจาคนั้นแล้วกลับไม่นำไปแจก จนมีข่าวลือว่าที่ยังนำออกไปแจกไม่ได้เพราะ ยังไม่ได้รับอนุญาตจากฝ่ายการเมืองที่ต้องการเก็บของสำคัญๆ เช่น เรือ เพราะจะเก็บเอาไว้แจกในพื้นที่เลือกตั้งของตัวเองที่อาจเกิดน้ำท่วม”

(‘ของบริจาค’ ไม่ถึงมือผู้ประสบภัย! สารพันปัญหาใน ‘ศปภ.’. 2554 : 64)

ทั้งสองตัวอย่างได้แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนนั้นมีความเชื่อเกี่ยวกับพรรคการเมือง ฝ่ายรัฐบาลและ ศปภ. ว่าเป็นกลุ่มที่ทำงานโดยปราศจากความโปร่งใส ภาครัฐบาลใช้อำนาจของตนเอง เข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการกับของบริจาค เพื่อนำไปแจกจ่ายหรือรักษาไว้เฉพาะพวกพ้องของตนเอง เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าในสังคมไทยนั้น ความเป็นพวกพ้องยังมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและความเชื่อของคนในสังคมอย่างเข้มแข็ง ทำให้ภาพที่ออกมาจึงกลายเป็นว่าผู้ใดที่มีใจพวกพ้องของรัฐบาลหรือนักการเมืองก็มักจะไม่ได้ได้รับความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ผิดกับคนที่เป็พื้นฐานเสียงของพรรคการเมืองที่มักจะได้สิทธิพิเศษเหนือคนทั่วไปในสังคมสอดคล้องกับตัวอย่าง (16) ที่สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพแทนผู้ร้ายผ่านการถ่ายทอดพฤติกรรมและความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อคนเสื้อแดง

(16) “อาจารย์มหาวิทยาลัยท่านหนึ่งเล่าว่า นิสิตในคณะอาสาเข้าไปช่วยดูแลข้าวของที่ช่วยเหลือผู้ประสบภัย ข้อมูลที่ทำให้ นิสิตต้องยกเลิกความตั้งใจคือต้องการนิสิตที่นิยมเสื้อแดง สถานการณ์ความรุนแรงขนาดนี้ยังนำความขัดแย้งเข้ามาใช้ได้อย่างไร

ตลอดเวลาที่หมอบเดินทางไปทำงานที่ตอนเมืองก็ได้เห็นกลุ่มคนเสื้อแดงเพิ่มจำนวนมากขึ้น อย่างน่าสงสัยว่า รัฐบาลกำลังคิดอะไรสัญลักษณ์ของเสื้อแดงแสดงออกโดยการใส่เสื้อสีแดง แปะรูปทักษิณบ้าง ยิ่งลักษณ์บ้างคนเหล่านี้เดินขวักไขว่ไปในทุกจุดจนเมื่อทราบข้อมูลจาก อาจารย์ในมหาวิทยาลัยว่าเขาไม่สามารถส่งนิสิตไปช่วยทำงานได้ตามกำหนดที่คนเสื้อแดง ต้องการ ก็ยิ่งทำให้มองเห็นเงาตะมึนของภัยพิบัติในประเทศไทย ว่าคงจะป้องกันอะไรไม่ได้เลย และคงจะมีความเสียหายกระจายหนักหน่วง”

(คำทำนาย. 2554 : 74)

จากตัวอย่าง สื่อมวลชนได้ประกอบสร้างภาพแทนผู้ร้ายจากการอ้างอิงคำพูดของบุคคล ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมโดยตรง จึงเรียกว่าเป็นการกล่าวอ้างโดยอ้อมจาก

บุคคลนอก ดังปรากฏในข้อความ “อาจารย์มหาวิทยาลัยท่านหนึ่งเล่าว่า” ซึ่งก็คือการได้ยินหรือการยกเอาคำพูดของบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือในฐานะของ “อาจารย์มหาวิทยาลัย” ที่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่วมมือให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยของนิสิตที่ต้องล้มเลิกไป ประเด็นที่สองคือการหยิบเอาคำกล่าวที่ว่า “ต้องการนิสิตที่นิยมเสื้อแดง” ประกอบกับการอ้างอิงจากคำกล่าวของผู้เขียนว่า “ตลอดเวลาที่หมอเดินทางไปทำงานที่ตอนเมืองก็เห็นกลุ่มคนเสื้อแดง” หรือ “ใส่เสื้อสีแดงแปะรูปทักษิณบ้าง ยิ่งลักษณ์บ้าง” ที่เป็นเหมือนสัญลักษณ์บ่งบอกถึงคนเสื้อแดงมารวมเข้าในบทความนี้ ยิ่งทำให้ภาพความเป็น “ผู้ร้าย” ของกลุ่มคนเสื้อแดงที่ได้อาศัยเหตุการณ์ช่วงมหาอุทกภัยเพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กับกลุ่มหรือฝ่ายของตนชัดเจนยิ่งขึ้น นำไปสู่การตัดสินเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็น “เงาตะมึนของภัยพิบัติในประเทศไทย” ที่กลุ่มคนเสื้อแดงได้กระทำอันจะก่อให้เกิดผลดี ดังปรากฏในข้อความ “มีความเสียหายกระจายหนักหน่วง” เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกคล้อยตามนั่นเอง

นอกจากการยกคำกล่าวของบุคคลอื่นมานำเสนอแล้ว ภาพแทนผู้ร้ายที่สื่อมวลชนนำเสนอซึ่งปรากฏผ่านการอุปลักษณ์ “ผู้ร้าย” ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากตัวอย่าง (17)

(17) “หวังว่าน้ำท่วมกรุงเทพฯ คงไม่บานปลายถึงขั้นมีจระเข้ไปโชว์ตัวแถวราชประสงค์หรือพาราไดซ์”

(แล้วเมืองฟ้าก็กลายเป็นเมืองน้ำ. 2554 : 64)

สื่อมวลชนได้ใช้กลวิธีอุปลักษณ์เพื่อภาพแทน “ผู้ร้าย” ให้กับ “กลุ่มคนเสื้อแดง” โดยเปรียบเทียบกับเป็น “จระเข้” ซึ่งเสนอให้เห็นว่ากลุ่มคนเหล่านี้มีลักษณะไม่น่าเชื่อถือ เจ้าเล่ห์ หรือไม่มีความเมตตากรุณา คอยหาผลประโยชน์เข้าใส่แต่ตัวเอง ซึ่งหนังสือพิมพ์นำเสนอให้เห็นว่า “จระเข้ไปโชว์ตัวแถวราชประสงค์หรือพาราไดซ์” ซึ่ง “ราชประสงค์” และ “สยามพาราไดซ์” ก็เป็นสัญลักษณ์เชิงพื้นที่ทางการเมืองที่กลุ่มคนเสื้อแดงมักจะใช้เป็นพื้นที่ในการชุมนุมทางการเมืองอยู่เป็นประจำ

ตัวอย่าง (18) เป็นการภาพแทน “ผู้ร้าย” ผ่านการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในช่วงมหาอุทกภัย ว่า “สำนักงานตำรวจแห่งชาติ” “ถูกวิพากษ์วิจารณ์” เพื่อสร้างมโนทัศน์ว่าผลการทำงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในช่วงมหาอุทกภัยนั้นไม่ได้สร้างความพอใจให้กับประชาชน

(18) “การทำงานของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ต้องตรวจสอบว่าทุกหน่วยงานตื่นตัวกับปัญหาเพียงใด มีความหย่อนยาน ทำงานแบบเช้าชามเย็นชามหรือไม่ และห่วงใยทุกข์สุขของประชาชนเพียงใด โดยเฉพาะสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก”

แต่พอเกิดน้ำท่วม ตำรวจกลับหายหัวไม่เฉพาะในพื้นที่น้ำท่วมเท่านั้น แม้แต่พื้นที่น้ำยังไม่ท่วม และเกิดปัญหาด้านการจราจรอย่างหนัก แต่กลับไม่มีเงาตำรวจดูแลจัดการจราจร แม้แต่คนเดียว”

(น้ำท่วมหนักครั้งนี้ ไม่ต้องมีใครรับผิดชอบหรือ. 2554 : 29)

ทั้งนี้ สื่อมวลชนได้แสดงความคิดเห็นว่า “พอเกิดน้ำท่วม ตำรวจกลับหายหัว” คำ “หายหัว” เป็นสำนวนมีหมายความว่า หายไปนานหายตัว หรือ หายหน้า ทั้งยังนำเสนออีกว่าในช่วงมหาอุทกภัย “ไม่มีเงาตำรวจ” ซึ่งถือเป็นการภาพในด้านลบที่ประชาชนมีต่อตำรวจอยู่ก่อนแล้วให้ชัดเจนด้วยการแสดงให้เห็นว่าในช่วงที่ประชาชนเดือดร้อนจากมหาอุทกภัยกลับไม่มีตำรวจนายใดหรือฝ่ายใดเลยที่จะมาคอยดูแลปัญหาของประชาชน จึงทำให้เกิดเป็นภาพความบกพร่องในหน้าที่ของตำรวจที่ควรอยู่เคียงข้างและคอยช่วยเหลือประชาชน การย้ายผ่านประโยค “มีความหย่อนยาน ทำงานแบบเข้าขามเย็นขามหรือไม่ และห่วงใยทุกข์สุขของประชาชน” ได้กลายเป็นการกล่าวต่อตำรวจในด้านลบ ซึ่งแสดงออกถึงความขัดแย้งต่อหน้าที่ของตำรวจเอง นำไปสู่การสร้างภาพแทนตำรวจเลวให้กับคนในสังคมไปในที่สุด

ด้านพรรคการเมืองฝ่ายค้าน เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่สื่อมวลชนได้หยิบความเคลื่อนไหวมานำเสนอไว้ควบคู่ไปกับการทำงานของพรรครัฐบาล แต่ภาพแทนของพรรคฝ่ายค้านนั้นมีทั้งที่เหมือนกับพรรครัฐบาลและมีทั้งที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอภาพแทนพรรคการเมืองฝ่ายค้านในฐานะเป็นวีรบุรุษ จากการนำเสนอภาพความทุกข์ยาก ความเดือดร้อนและการสูญเสียของประชาชน รวมทั้งข้อมูลตัวเลขความเสียหายทางเศรษฐกิจที่มีจำนวนมหาศาลของสื่อมวลชนทำให้วาทกรรมมหาอุทกภัยมีมิติในการนำเสนอภาพแทนวีรบุรุษที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบและความเดือดร้อนจากมหาอุทกภัย ตามความหมายของคำว่าวีรบุรุษแล้วนั้นโดยทั่วไปยอมรับว่าได้ถึงผู้ที่ทำคุณงามความดี เป็นผู้ที่สังคมให้การยอมรับและยกย่องถึงเกียรติคุณ การกระทำที่เป็นตัวกำหนด ภาพแทนวีรบุรุษในมหาอุทกภัยที่จะนำเสนอต่อไปนี้มีได้หมายความเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการนำเสนอถึงการกระทำ การดำรงอยู่ของวีรบุรุษ ซึ่งอาจจะเป็นผู้ใดก็ตามแต่เป็นเรื่องของการกระทำที่ได้มาไม่ใช่เฉพาะเพียงตัวบุคคล หากแต่อาจเกิดกับกลุ่มคน องค์กร หรือสถาบัน หรืออาจเป็นภาพ “วีรบุรุษสี่เทา” ที่กระทำตัวเป็นวีรบุรุษด้วยเงื่อนไขบางอย่าง ดังตัวอย่าง (19)

(19) “เรียกได้ว่าพื้นที่ไหน ได้ข่าวว่าชาวบ้านเดือดร้อนหนัก จะพบ มาร์ค ที่นั่น และปรับแผนการลงพื้นที่ด้วยการเพิ่มการไปกราบนมัสการพระวัดดัง อย่างที่สุโขทัย (2 กันยายน) ก็ไปวัดดอนแครง และวัดกงไกรลาส หรือไปพิษณุโลก (3 กันยายน) แวะไปวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่)

อีกทั้งยังจัดอีเวนท์งานขายสินค้านำเงินช่วยเหลือน้ำท่วมที่ Central World (11 กันยายน) และมีเหตุแผ่นดินถล่มที่อุตรดิตถ์ ‘มาร์ค’ ก็จุดไปเยี่ยมผู้ประสบภัยทันที

ช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมาชาวอุทัยธานีเจอน้ำท่วมหนักเหมือนกัน อภิสิตก็ไม่ได้พลาดไปเยี่ยมเยียน ขณะที่สระบุรี เขาก็ไปเยี่ยมผู้ประสบภัยน้ำหลาก ต.หนองปลาไหล อ. เมือง จังหวัดสระบุรี พร้อมรับทราบปัญหาการล้นหลากของฝ่ายสามหลั่น โดยเข้าสักการะรอยพระพุทธรูปบาทสระบุรี อีกด้วย”

(‘มาร์ค’เทิร์น’ ปริศนาพระดังเมืองสิงห์ ในวันที่อาสา...ฝ่าน้ำท่วม. 2554 : 12)

จากตัวอย่างที่ (19) สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพแทนนักการเมืองในฐานะวีรบุรุษ ในช่วงมหาอุทกภัย ผ่านภาพกิจกรรมที่นักการเมืองอย่างพรรคประชาธิปัตย์ ทั้งนี้ ในช่วงน้ำท่วมใหญ่ สื่อมวลชนได้นำเสนอให้เห็นว่าวีรบุรุษจะต้องมีบุคลิกหรือคุณสมบัติพิเศษที่ไม่จำเป็นต้องมีความกล้าหาญชาญชัยอย่างเช่นภาพวีรบุรุษสงครามที่เราเห็นกันในภาพยนตร์หรือละครเท่านั้น แต่วีรบุรุษในช่วงมหาอุทกภัยคือผู้ที่มีความสามารถในการจัดกิจกรรมเพื่อระดมทุนมาช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยมีการใช้คำเรียกสมญานามของอภิสิต เวชชาชีวะว่า “มาร์ค” เพื่อเป็นตัวแทนนำไปเปรียบเทียบกับวีรบุรุษ ดังปรากฏในข้อความ “จัดอีเวนท์งานขายสินค้านำเงินช่วยเหลือน้ำท่วมที่ Central World” ดังนั้น “อีเวนท์” จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ที่ถูกนำไปเป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อเปรียบเทียบกับวีรกรรมของวีรบุรุษ ถือเป็น การประกอบสร้างภาพวีรบุรุษด้วยการแสดงความช่วยเหลือ รวมไปถึงการแสดงออกถึงความทุ่มเทพลังร่างกายลงพื้นที่ไปพบเจอและช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่อื่นที่มีชื่อเสียงและปริมาณดั่งในข้อความ “ช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมาชาวอุทัยธานีเจอน้ำท่วมหนักเหมือนกัน อภิสิตก็ไม่ได้พลาดไปเยี่ยมเยียน ขณะที่สระบุรี เขาก็ไปเยี่ยมผู้ประสบภัยน้ำหลาก ตำบลหนองปลาไหล อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี พร้อมรับทราบปัญหาการล้นหลากของฝ่ายสามหลั่น”

ภาพแทนวีรบุรุษจึงกลายเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่พรรคประชาธิปัตย์ใช้เพื่อสร้างความรู้สึกรอบอุ้นและแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติต่อผู้ประสบมหาอุทกภัยอย่างเท่าเทียมเสมอกัน เพื่อให้คนในสังคมเกิดความรู้สึกร่วมและยอมรับในตัวของอภิสิต เวชชาชีวะ และพรรคของเขา แตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ ที่ไม่ได้ไปพบปะกับผู้ประสบอุทกภัยนอกเหนือจากพื้นที่กรุงเทพฯ นำไปสู่การแสดงให้เห็นถึงกลวิธีการช่วงชิงอำนาจทางการเมือง นำไปสู่การใช้วิกฤติเป็นโอกาสเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและการได้รับความไว้วางใจของประชาชน สอดคล้องกับตัวอย่างที่ (20) ที่สื่อมวลชนได้แสดงให้เห็นภาพของ 2 พรรคการเมือง คือ พรรคเพื่อไทย และพรรคประชาธิปัตย์ ในช่วงมหาอุทกภัย

(20) “นอกจากนี้ยังมีการแข่งฟุตบอลรายการ ‘น้ำใจคนไทย ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม’ ชูโรง ‘อภิสิต’ นำทีมประชาธิปัตย์ เอฟซี ปะทะแข่งกับทีมศิลปินดาราร และทีมสื่อมวลชน...”

วันเดียวกันนั้น (24 กันยายน) คณะ ส.ส. เพื่อไทย และแกนนำ นปช. ก็จะไปเตะบอล
 กระชับมิตรกับรัฐบาลสมเด็จอุนเซน ที่ประเทศกัมพูชาเช่นกัน จึงเป็นนัดเปรียบเทียบ
ทางการเมืองได้เหมือนกัน”

(‘มาร์ครีเทิร์น’ ปริศนาพระดังเมืองสิงห์ ในวันที่อาสา...ฝ่าน้ำท่วม. 2554 : 12)

ภาพวีรบุรุษในตัวอย่างที่ (20) นั้น เป็นไปในลักษณะของการนำเสนอให้เห็นถึงกิจกรรม
 ที่แตกต่างไปจากการจัดอีเวนท์ แต่เป็นการใช้ “กีฬา” เป็นแบบเปรียบกับวีรกรรมของวีรบุรุษ เพราะ
 สามารถนำมาใช้ระดมทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม นำไปสู่การประกอบสร้างคุณค่าของ “เงิน” ว่า
 เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถใช้ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาหาอุทกภัยได้จะสังเกตเห็นว่าสื่อมวลชนได้ใช้
 กิจกรรมการแข่งขันกีฬาของสองพรรคการเมืองมาเปรียบเทียบกัน โดยที่เหตุการณ์แรกนั้นเป็นการนำเสนอ
 ภาพวีรบุรุษจากฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ที่ได้จัดแข่งขันฟุตบอลกับทีมนักแสดงและสื่อมวลชน เพื่อนำเงิน
 รายได้มาช่วยเหลือผู้ประสบภัย ขณะเดียวกันสื่อก็นำมาเปรียบเทียบกับฝั่งพรรคเพื่อไทยที่จัดฟุตบอล
 กระชับมิตรกับประเทศกัมพูชา แต่ไม่ได้เป็นการแข่งขันเพื่อหาเงินมาช่วยเหลือผู้ประสบภัยหาอุทกภัยแต่อย่างใด
 จึงสังเกตเห็นว่าสื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์นั้นได้สร้างอุดมการณ์วีรบุรุษให้กับ
 นักการเมืองฝ่ายค้านอย่างพรรคประชาธิปัตย์ในฐานะที่เป็นนักการเมืองที่มุ่งมั่นและมีความจริงจังในการ
 ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน มากกว่าฝั่งรัฐบาลที่นำโดยนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์
 ชินวัตร ที่แม้จะเป็นผู้นำกลับไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือพาลูกพรรคให้ออกมาแก้ไขปัญหาน้ำท่วมเพราะ
 ให้ความสนใจแต่เรื่องการเมืองรวมถึงการมุ่งสร้างประเด็นโจมตีพรรคตรงข้าม ดังเช่นตัวอย่าง (21)

(21) “คำตอบของผู้ว่าฯ ทกม. คมกริบ ท่านตอบว่าประตูน้ำไม่เหมือนประตูบ้านที่เปิด
 เมื่อไหร่ก็มองเห็นว่าเปิดประตูแล้ว แต่ประตูน้ำเป็นการยกบานประตูใต้น้ำขึ้น ไม่อาจมองเห็นได้
คำพูดของผู้ว่าฯ ทกม. แสดงบุคลิกของผู้ว่า ไม่เคยได้เห็นท่านพูดจากระทบใคร หรือใช้อารมณ์
ออกสื่อ ใบหน้าคล้ายขึ้นทุกวัน หน้ามัน ผมยุ่ง เหงื่อท่วม แม้อุณหภูมิหรือพูดจากระทบให้เสียหาย
ผู้ว่าฯ ทกม. ก็ไม่ใช้อารมณ์ตอบโต้ ยามนี้งานพื้นที่หนักหน่วง ผู้บริหารระดับสูงสุดต้องลงพื้นที่
ไม่ใช่ให้ลูกน้องลง”

(คำทำนาย. 2554 : 74)

การกล่าวขย่องถึงผู้ว่าฯ ทกม. ว่าสามารถโต้ตอบพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามได้
 อย่างชาญฉลาด เป็นการย้ำให้เห็นว่าพรรคประชาธิปัตย์นั้นเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะของวีรบุรุษ ที่มีความ
 จริงใจในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมมากกว่าคณะรัฐบาล ดูเหมือนว่าการนำเสนอของสื่อมวลชนนั้นค่อนข้าง
 จะเหน็บแนมหรือหากมองในทางการเมืองก็คล้ายกับการทะเลาะแฉให้กับพรรคประชาธิปัตย์ สื่อมวลชน
 ให้การแก้ต่าง การวางตัวของ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ ที่แสดงท่าทีเมื่อมีผู้กล่าวหาว่าภรรยาในหน้าที่ไม่ยอม

เปิดประตูระบายน้ำเพราะเกรงว่าน้ำจะเข้าท่วมพื้นที่ กทม. ซึ่งอยู่ในการดูแลของผู้ว่าฯ ทั้งที่ในความเป็นจริงผู้ว่าฯ กทม. นั้นเปิดประตูระบายน้ำให้น้ำไหลผ่านเข้าเมืองเช่นเดียวกับพื้นที่อื่นๆ พร้อมทั้งกล่าวชมเชยและเสนอให้เห็นภาวะผู้นำที่สังคมต้องการจริงๆ ในช่วงมหาอุทกภัย คือการลงพื้นที่ทำงานอย่างหนักหน่วง จริงใจ ดั่งข้อความ ยามนี้งานพื้นที่หนักหน่วง ผู้บริหารระดับสูงสุดต้องลงพื้นที่ ไม่ใช่ให้ลูกน้องลงเพื่อทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกชื่นชมในการกระทำดังกล่าว สอดคล้องกับตัวอย่าง (22)

(22) “ตั้งแต่พรรคประชาธิปัตย์ได้คณะกรรมการบริหารชุดใหม่แล้ว ก็บุกทำงานเรื่องชาวบ้านเดือดร้อนพื้นที่ ด้วยการตะลุยลงพื้นที่น้ำท่วมอย่างต่อเนื่อง”

(‘มาร์คธีเร็น’ ปริศนาพระดังเมืองสิงห์ ในวันที่อาสา...ฝ่าน้ำท่วม. 2554 : 12)

ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับภาพแทนวีรบุรุษผ่านพรรคการเมืองฝ่ายค้านคือ ผลประโยชน์หรือผลตอบแทนที่นักการเมืองต่างตักตวงเอาจากเหตุการณ์มหาอุทกภัย เปรียบเหมือนเป็นการแข่งขันต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายที่มีธรรมชาติเป็นเครื่องมือ ผลประโยชน์นี้ที่วาก็คือการได้รับคะแนนเสียงหรือความไว้วางใจต่อพรรคของตน ในยุคที่การเมืองในประเทศไทยเข้าสู่การแบ่งขั้วทางการเมือง จนนำไปสู่การบีบบังคับให้ประชาชนต้องเลือกข้าง จำเป็นอย่างยิ่งที่นักการเมืองจะต้องพยายามขยายฐานเสียงด้วยการแสดงตัวว่าอยู่เคียงข้างและให้ความช่วยเหลือประชาชนอย่างทุ่มเท ดังนั้นเราจึงเห็นความเชื่อทางการเมืองที่สื่อมวลชนกลุ่มหนึ่งได้นำเสนอนั้นก็นำไปสู่ความขัดแย้ง-การต่อสู้ทางการเมืองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนมากกว่าที่จะเห็นปัญหาของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดท้ายที่สุดจึงหลีกเลี่ยงมิได้เลยที่จะพบว่าสื่อมวลชนอีกกลุ่มหนึ่งได้นำเสนอความเชื่อเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่ขัดแย้งกัน โดยการกล่าวถึงการทำงานของพรรคประชาธิปัตย์ รวมถึงผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ ที่ดูเหมือนจะให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเพื่อสร้างคะแนนนิยมหรือปกป้องเฉพาะพื้นที่ในความปกครองของตนเองเท่านั้น ดังตัวอย่าง (23)

(23) “ที่น่าสนใจคือ บทบาทของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ในฐานะรัฐบาลเงา และคณะมนตรีเงาซึ่งสื่อหลายฉบับ สถานีโทรทัศน์บางช่องยังให้ความสำคัญ เป็นเสมือนหนึ่งนายกรัฐมนตรีตัวจริง และรัฐบาลตัวจริง

บทบาทหลักๆ คือการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานแก้ปัญหาของรัฐบาล โดยเฉพาะ
ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากน้ำท่วมหรือ สปภ.

เสียงวิพากษ์วิจารณ์จากรัฐบาลเงา ต่อการแก้ปัญหาหน้าท่วมของรัฐบาลเพื่อไทยสะท้อนชัด
ว่า สองรัฐบาลนี้มีแนวคิดที่แตกต่างกันอย่างคนละทิศละทาง

โดยเฉพาะการใช้อำนาจบริหารและการใช้กฎหมาย”

(‘ข้าว’ ในเสียงกรวญหา ‘พ.ร.ก. ฉุกฉินแก่น้ำท่วม’ แนวกระสอบกั้น ‘ปู-มาร์ค’. 2554 : 78)

การเสนอภาพที่ขัดแย้งของสื่อมวลชนในประเด็นนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่า พรรคประชาธิปัตย์นั้นไม่ได้มีความจริงใจในการแก้ไขปัญหา น้ำท่วมหรือการช่วยเหลือประชาชน แต่ได้ใช้เหตุการณ์นี้เพื่อสร้างคะแนนนิยมให้กับตนเองเพื่อให้ประชาชนเห็นว่าใครที่เหมาะสมจะเป็นผู้นำประเทศมากกว่า การที่สื่อมวลชนได้เรียกนายอภิสิทธิ์และลูกพรรคว่าเป็น “รัฐบาลเงา คณะมนตรีเงา” นั้นก็เป็นเพราะว่าต้องการชี้ให้เห็นว่าพรรคประชาธิปัตย์นั้นได้รับเลือกให้เป็นผู้นำประเทศ กลับตั้งตนเองขึ้นเป็นผู้นำในฐานะรัฐบาลเงา เพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลจริง ซึ่งดูเหมือนจะเป็นความหวังดีที่พรรคประชาธิปัตย์มีต่อประเทศไทย แต่แท้จริงแล้วการกระทำนี้ก็ล้วนแต่เป็นการหาผลประโยชน์ให้กับพรรคของตนเองโดยใช้โอกาสที่เกิดมหาอุทกภัยขึ้นมาเท่านั้น

ทั้งนี้ สื่อมวลชนยังได้พยายามชี้ให้ประชาชนเห็นถึงเบื้องหลังของความเป็นวีรบุรุษของพรรคฝ่ายค้านนั้น คือการเป็นพรรคที่เรียกร้องให้ใช้การจัดการกับประชาชนด้วยความรุนแรง โดยเชื่อมโยงเอาเหตุการณ์ทางการเมืองเมื่อครั้งที่พรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นพรรครัฐบาล เกิดการรวมตัวกันประท้วงของประชาชนจนทำให้ต้องประกาศใช้ พ.ร.ก. ฉุกเฉินเพื่อสลายการชุมนุมจนทำให้มีผู้เสียชีวิตมาเป็นเหตุผลเพื่อตอบโต้อุดมการณ์วีรบุรุษ

ตัวอย่าง (24) ถือเป็นอีกหนึ่งภาพแทนที่สื่อมวลชนถ่ายทอดผ่านหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์เพื่อชี้ให้เห็นว่าพรรคฝ่ายค้านนั้นเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดมหาอุทกภัยขึ้น

(24) “เปิดแบล็กลิสต์ เซ็คบิลตามบัญชีดำเป็นทอดๆ ไล่กันตั้งแต่กรมชลประทาน ที่มีการบริหารข้อมูลผิดพลาดมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลประชาธิปัตย์ของ อดีตนายกรูปล่อ “อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ” ที่ เจ้ากรม “น้ำ” ดันประกาศว่าปีนี้น้ำจะแล้ง ห้ามชวานาทำนาสองหน ส่งผลให้แทบทุกเขื่อน ต่างเก็บน้ำไว้จนเต็มอัตราศึกเพื่อรองรับการสร้างอุ๊ข้าวอุ๊น้ำให้ประเทศ”

(‘นรกในใจ’. 2554 : 8)

นัยสำคัญที่ตัวอย่างข้างต้นได้นำเสนอก็คือการชี้ให้เห็นภาพต้นเหตุที่แท้จริงของปัญหาน้ำท่วมครั้งยิ่งใหญ่ในประเทศไทยนั้น แท้จริงแล้วเป็นผลที่เกิดจากความผิดพลาดทางข้อมูลมาตั้งแต่ยุคที่พรรคประชาธิปัตย์เป็นรัฐบาล ซึ่งประเด็นนี้ก็เป็นที่ย้ำให้เห็นภาพการทำงานของนักการเมืองที่ขาดความรู้ ความเข้าใจและไม่ใส่ใจกับการตรวจสอบข้อมูลน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะชี้ชะตาชีวิตของประชาชนทั้งประเทศ แต่ภาครัฐกลับไม่ให้ความใส่ใจเท่าที่ควร เพราะมุ่งสนใจเล่นเกมการเมืองเพื่อรักษาตำแหน่งและผลประโยชน์ของพรรคตนเองเท่านั้นเช่นเดียวกับตัวอย่าง (25)

(25) “แต่ที่ทำให้ประชาชน “อ้วก” และ “เมา” ไปมากกว่านั้น คือการทำงานของพรรค ฝ่ายค้านอย่างประชาธิปไตย แทนที่ “อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ” ผู้นำฝ่ายค้านจะสอดประสานช่วย “นายกฯ ยิ่งลักษณ์” บูรณาการแก้ปัญหา กลับบินไปมัลดีฟท์ 3 วัน เพื่อเช็คคิวของ “สาวสวย” เพื่อ “หนุ่มหล่อ” จะได้ไปปรากฏตัวประกบในทุกฉากประหนึ่งหวังขโมยซีนตีกันทางการเมือง เพื่อชิงความได้เปรียบในวันที่สายน้ำทะเลล้นถล่มประเทศ”

(‘นรกในใจ’. 2554 : 8)

การนำเสนอของสื่อมวลชนในตัวอย่าง (25) เป็นการสะท้อนให้เห็นภาพแทนว่า ท้ายที่สุดพรรคการเมืองฝ่ายค้านหรือฝ่ายรัฐบาลนั้น ไม่มีกลุ่มใดที่มีความจริงใจให้กับประชาชนในการ แก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคม แต่นักการเมืองนั้นมีเป้าหมายแค่เพียงต้องการต่อสู้และสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ให้กับกลุ่มของตนเอง ดังเช่นที่สื่อมวลชนนำเสนอผ่านการกระทำของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่คอย ตามประกบนางสาวยิ่งลักษณ์ ซึ่งก็สอดคล้องกับคำกล่าวที่พรรคประชาธิปัตย์ได้รับคือการเป็นรัฐบาลเงา แม้จะดูเหมือนว่าเป็นการอาสาปฏิบัติหน้าที่เพื่อตรวจสอบการทำงานของพรรคเพื่อไทย แต่หาก ค้นหาความหมายที่แท้จริงในบริบทของการนำเสนอแล้ว ตัวอย่างนี้จึงเป็นการสะท้อนอุดมการณ์ ผลประโยชน์ทางการเมืองที่นักการเมืองเกรงว่าฝ่ายตรงข้ามจะได้รับผลประโยชน์มากกว่าฝ่ายของตน สุดท้ายแล้วภาพแทนนี้ก็ยังคงฝังคามเชื่อและอุดมการณ์พรรคการเมืองอย่างเหนียวแน่นลงในสังคม

ด้านตัวอย่างที่ (26) เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่สื่อมวลชนใช้ในการสร้างภาพแทนพรรค การเมืองฝ่ายค้านที่ย้อนแย้งกับสื่อมวลชนกลุ่มแรก ด้วยการเสนอภาพแทนผ่านการกระทำของ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ว่าเป็นการกระทำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือพวกพ้องไม่ต่างจากพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล เช่น

(26) “กทม. เปิดประตูระบายน้ำมาโดยตลอด แต่อาจเปิดได้ไม่เต็มทีเพราะมีหน้าที่รับผิดชอบ ต่อชาว กทม. ไม่ใช่รับผิดชอบต่อคนทั้งชาติ”

(‘บ๊ิกคลีนนิ่งเดย์’ วัน ‘กทม.’ ใจดำ รื้อ ‘บ๊ิกแบ็ก’ ปิดทางด่วน ปฏิกริยามุมกลับของ ‘คนปทุม-นนท์’.

2554 : 14)

การแสดงความคิดเห็นว่าการไม่ยอมเปิดประตูระบายน้ำอย่างเต็มที่ของ กทม. ภายใต้ คำสั่งผู้ว่านั้น อาจจะเป็นประโยชน์ที่ส่งผลดีต่อประชาชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจริง แต่หาก มองในภาพรวมแล้วการกระทำดังกล่าวไม่ได้ส่งผลดีต่อประชาชนในพื้นที่อื่นเช่นจังหวัดนนทบุรีหรือ ปทุมธานีที่กลายเป็นพื้นที่รับน้ำเต็มๆ ถือเป็นการแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วพรรคฝ่ายค้านนั้นก็ใช้อำนาจ ที่ตนเองมีอยู่เพื่อรักษาพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงของตนเองอย่างกรุงเทพมหานคร มากกว่าที่จะคำนึงถึง

ประชาชนทุกภาคส่วน ดังนั้นการกระทำดังกล่าวจึงไม่ต่างไปจากการเล่นเกมการเมืองเพื่อช่วงชิงพื้นที่ของตนเองเท่านั้น สื่อมวลชนจึงพยายามชี้ให้เห็นว่าการกระทำของพรรคฝ่ายค้านนั้นแม้จะเป็นประโยชน์กับคนกทม.จริง แต่ก็ถือเป็นการกระทำที่ผิดต่อจิตสำนึก สื่อมวลชนจึงภาพแทนโดยใช้การอ้างถึงคนกทม. อีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำนั้น ดังตัวอย่าง (27)

(27) “วิถีคิดของ ‘สุขุมพันธุ์’ ในฐานะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร อาจทำให้คน กทม. หนึ่งหมู่หนึ่งพอใจที่น้ำท่วมไม่มากและแห้งเร็ว แต่ก็มีคน กทม. จำนวนมากที่รู้สึกละอายใจ เพราะเหมือนว่าเขาเป็นคนเห็นแก่ตัว... ใจดำ”

(‘บ๊ิกคลีนนิ่งเดย์’ วัน ‘กทม.’ ใจดำ รื้อ ‘บ๊ิกแบ็ก’ ปิดทางด่วน ปฏิกริยามุมกลับของ ‘คนปทุม-นนท์’.
2554 : 14)

การเสนอภาพปฏิกริยาของประชาชนใน กทม. ที่มีความคิดแตกต่างจากแนวคิดของ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ ดังประโยค “แต่ก็มีคน กทม. จำนวนมากที่รู้สึกละอายใจ เพราะเหมือนว่าเขาเป็นคนเห็นแก่ตัว... ใจดำ” เป็นการแสดงให้เห็นภาพที่แท้จริงของพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเลือกที่จะปกป้องพื้นที่ กทม. เพราะเป็นฐานคะแนนเสียงของตนเอง ซึ่งการกระทำนั้นไม่ได้แสดงให้เห็นความจริงใจในการช่วยเหลือประชาชน กลับเป็นการบ่อนทำลายความเชื่อของคนกลุ่มใหญ่ที่เคยเป็นฐานคะแนนเสียงของพรรค เพราะการปกป้องพื้นที่ กทม. นั้นนำความเดือดร้อนไปสู่ประชาชนกลุ่มอื่น จนคนในพื้นที่ กทม. รู้สึกว่าการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นการกระทำของคนที่เห็นแก่ตัวและใจดำ ในที่นี้ สื่อมวลชนหมายถึงพรรคประชาธิปัตย์นั่นเอง สุดท้ายก็เป็นการย้ำแนวคิดการเมืองเรื่องของพื้นที่และการเมืองเรื่องชนชั้น ดังตัวอย่าง (28)

(28) “แนวคิดการจัดการปัญหาน้ำท่วมของ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ เป็นมุมมองแบบชนชั้นนำและจักรวรรดินิยมโดยเห็นกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางทำให้เป็นอุปสรรคต่อการแก้ปัญหาอย่างบูรณาการของรัฐบาล”

(“โรค ‘หมกมุ่น-ติดข้อง’ ใน ‘ชนชั้น’ ที่มากับ ‘มวลงน้ำ’ ก้อนมหัศจรรย์”. 2554 : 46)

การกล่าวว่าแนวคิดของ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์เป็นแนวคิดที่เกิดจากชนชั้นนำ เป็นการแสดงให้เห็นภาพแทนนักการเมืองในความหมายที่ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ มีเชื้อสายมาจากสถาบันกษัตริย์ รวมทั้งตัวพรรคประชาธิปัตย์เองก็มีแนวทางบริหารประเทศแบบชนชั้นนำ จึงทำให้การมองปัญหามหากุทกภัยจากพรรคประชาธิปัตย์นั้นไม่สามารถมองได้ครอบคลุมประชาชนทุกชนชั้น ความสำคัญในพื้นที่ที่ได้รับการปกป้องจึงอยู่ที่กรุงเทพฯ ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของประเทศตามแนวคิดจักรวรรดินิยม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้สื่อมวลชนเห็นว่าเป็นแนวคิดที่นำไปสู่การสร้างปัญหาให้กับรัฐบาลที่มุ่งบริหาร

ประเทศแบบองค์รวม โดยมีได้รักษาหรือปกป้องพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นการเฉพาะ จุดนี้จึงเป็นการย้ำ กระบวนทัศน์เรื่องของชนชั้นในการเมือง ที่มีความขัดแย้งกันมาจนเกิดเป็นการแบ่งข้างทางการเมือง กลายเป็นที่มาของวาทกรรมไพร่-เจ้า ดังนั้น การนำเสนอของสื่อมวลชนจึงเป็นการพยายามชี้ชวน ให้สังคมคล้อยตามในภาพของพรรคการเมืองฝ่ายค้านว่าเป็นกลุ่มคนที่เลือกปฏิบัติและอุมุชเฉพาะชนชั้น ที่ตนเห็นว่ามีควมสำคัญในระบบสังคม

จากการวิเคราะห์ภาพแทนของพรรคการเมือง ทั้ง ภาพแทนผู้ร้าย-ภาพแทนวีรบุรุษ ในช่วงมหาอุทกภัย แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีการสร้างภาพแทนความเป็นผู้ร้ายให้กับนักการเมือง โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรี รมช.ล.ประธาณ ศป.ก. นักการเมืองผู้มีอิทธิพล กลุ่มมวลชนที่มีอิทธิพลต่อ รัฐบาล รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างตำรวจ ที่ตกเป็นผู้ร้ายในช่วงมหาอุทกภัย จากความผิดพลาด ความอ่อนด้อย จากการกระทำที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้อำนาจในทาง มิชอบเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง การละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รวมทั้งการหลีกเลี่ยง การปฏิบัติหน้าที่ต่อประชาชนในสังคม ภาพแทนผู้ร้ายจึงกลายเป็นผลผลิตหนึ่งของวาทกรรมมหา อุทกภัยจากสื่อมวลชนที่สามารถหักล้างอำนาจของภาครัฐในช่วงมหาอุทกภัยได้อย่างชัดเจนมากกว่า ที่จะมุ่งสร้างให้กับพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ในทางกลับกัน นักการเมืองฝ่ายค้านกลับได้รับการสร้าง ภาพแทนในฐานะวีรบุรุษที่น่าพาประเทศผ่านวิกฤติในเหตุการณ์มหาอุทกภัย ทำให้เห็นถึงอำนาจของ สื่อมวลชนในการสร้างภาพแทนเพื่อถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ทางการเมืองได้เป็นอย่างดี

5. ภาพแทนทหาร

จากการวิเคราะห์วาทกรรมในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์พบว่า สื่อมวลชนได้นำเสนอ ภาพแทนวีรบุรุษผ่านบุคคลต่างๆ ในสังคมตั้งแต่ระดับสูงสุดอย่างเช่นพรรคการเมืองลงมาถึงบุคคลทั่วไป ในสังคมที่สามารถเป็นวีรบุรุษได้ด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากการสร้างให้นักการเมืองให้กลายเป็นวีรบุรุษแล้ว สื่อสารมวลชนยังเสนอให้เห็นว่ากลุ่มคนที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน อย่างเช่นกลุ่มทหาร กลายเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในฐานะของวีรบุรุษไม่ด้อยไปกว่าพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ในเหตุการณ์มหาอุทกภัยครั้งนี้ สื่อมวลชนได้นำเสนอบทบาทของทหารในการช่วยเหลือประเทศและ ประชาชนในสังคมเอาไว้ที่น่าสนใจโดยมีลักษณะของการยกย่องเชิดชู “ทหาร” ที่มาร่วมช่วยเหลือ สังคมในฐานะของวีรบุรุษ ดังตัวอย่าง (1)-(3)

(1) “...เราต้องเป็นพระเอก” คือคำสิ่งที่ พล.อ. ประยุทธ์ กระจิบไปยังแม่ทัพนายกองจึงไม่ แปลกที่ทหารเหล่าอื่นจะกลายเป็นพระรอง หรือประชาชนไม่ค่อยรู้ว่าออกมาช่วยชาวบ้าน มากมายเหมือน ทบ. เพราะไม่มีชื่อของตัวเอง เพราะทั้งทหารเรือและทหารอากาศ และ บก. ทหารไทย โดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (นทพ.) ก็ออกมาเต็มที่”

... “โดยเฉพาะ ทร. บิ๊กหุ่่น พล.ร.อ. สุรศักดิ์ หุ่นเรียงรมย์ ผบ.ทร. ที่แม่บ้านตัวเอง

ย่านรังสิตจะน้ำท่วม แต่ก็ต้องออกมาช่วยชาวบ้านก่อน ระดมกำลังทหารเรือ ทั้งหน่วยรบและหน่วยสนับสนุน หน่วยซีล มนุษย์กบ ยุทโธปกรณ์เข้าช่วยที่อยุธยาและหลายจังหวัดภาคกลาง โดยมีบิ๊กจู้ พล.ร.ท. ทวีวุฒิ พงศ์พิพัฒน์ รอง เสธ.ทร. เป็นแม่ทัพลงลุยพื้นที่ รวมทั้งการช่วยผลักดันน้ำในเขตกรุงเทพฯ”

(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ “ปู-บิ๊กตุ๋” คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน. และศึกหน้าห้อง ‘บิ๊กอ้อด’.

2554 : 16)

(2) “อีกด้านหนึ่งของ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็ขยับเป็นข่าวบ่อยมากในช่วงน้ำท่วม แฉให้สัมภาษณ์ได้ทุกที่ ทุกเวลา เพราะกระแส ‘รักทหาร สงสารทหาร’ ที่ต้องมาลุยน้ำเน่าช่วยผู้ประสบภัย แต่ ‘บิ๊กตุ๋’ คงได้กลิ่นว่ามีใครบางคนหมั่นไส้ จึงเสนอว่าที่ ‘ทหารไม่ต้องการเป็นพระเอก’ และทหารขอเป็น ‘ผู้ช่วยพระเอก’ พร้อมยกตำแหน่งพระเอกให้ ‘กทม.’ อำนาจรัฐท้องถิ่น และ ‘รัฐบาล’ อำนาจรัฐส่วนกลาง”

(น้ำท่วมให้รีบตัก ทหารฮีโร่ พระเอก “ตุ๋” - พระรอง “หรั่ง” เกมอำนาจ “ประยุทธ์”- 5 เลือ 8 สิ่ง

แห่ง ทบ.. 2554 : 10)

(3) “แม้จะไม่ได้อยากเป็นข่าว แต่ถ้าเจียบหายเกินไป ก็อาจจะถูกเข้าใจผิดว่า ไม่ทำอะไรเลย ไม่ช่วยอะไรเลย จึงทำให้ผู้นำเหล่าทัพต้องใส่บูตไปเดินลุยน้ำท่วมเยี่ยมให้กำลังใจทหาร และมอบสิ่งของให้ประชาชนกลางน้ำท่วม”

(สไตลโครสไตลมัน ‘บิ๊กอ้อด-เจียบ-ตุ๋-หรั่ง-เฟื่อง’ ลุยน้ำท่วมฝ่าวิกฤตกู้ศึทธาประชาชน. 2554 : 12)

จากตัวอย่าง (1) พบว่าสื่อมวลชนได้พยายามแสดงภาพแทนให้เห็นว่าทหารคือวีรบุรุษ เป็นพระเอกที่มาช่วยประเทศชาติในเหตุการณ์มหาอุทกภัย โดยเสนอภาพผ่านคำกล่าวของผู้บัญชาการทหารบกที่กล่าวผ่านสื่อว่า “เราต้องเป็นพระเอก” และ “ทหารเหล่าอื่นจะกลายเป็นพระรอง” ซึ่งเราในที่นี้คือทหารบก ส่วนพระรองก็คือทหารเหล่าอื่น การเปรียบเทียบ ผบ. ทบ. และทบ. ว่าเป็นพระเอก เป็นการเปรียบเทียบให้ทหาร คือ พระเอกในละคร เราจะเห็นได้ว่าพระเอกในละครนั้นถือเป็นตัวละครหลักที่มีบทบาท มีความสำคัญและจะต้องเป็นคนเก่ง เป็นคนดี ฉลาดหลักแหลม สามารถปกป้องนางเอก คือ ประเทศ จากภัยอันตรายต่างๆ คือ น้ำท่วม ทั้งนี้ก็ได้เปรียบเทียบให้ทหารเหล่าอื่นกลายเป็นพระรอง ซึ่งตามหลักของละครนั้นพระรองมักจะสวมบทบาทเป็นเพื่อนพระเอก เป็นผู้ช่วยของพระเอก และมีความสามารถน้อยกว่าพระเอกในทุกทาง และในการสร้างภาพพระเอกของ ผบ.ทบ. นั้นจะประสบความสำเร็จมิได้หากขาดช่องทางในการนำเสนอซึ่งก็คือตัวสื่อที่ ผบ.ทบ. มีเป็นของตัวเอง

แม้ว่าสื่อจะนำเสนอภาพของทหารบกให้เป็น “พระเอก” ในฐานะวีรบุรุษผู้ทุ่มเทกำลังร่างกายในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย แต่ในอีกมุมหนึ่งสื่อก็ได้นำเสนอให้เห็นว่าทหารนั้นไม่ได้ต้องการจะเป็นพระเอกผ่านการนำเสนอวาทีของ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่กล่าวว่า “ทหารไม่ต้องการเป็นพระเอก” และทหารขอเป็น ‘ผู้ช่วยพระเอก’ เพื่อเป็นการนำเสนอว่าบุคคลใดที่มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือในมหาอุทกภัย ล้วนแต่เป็นวีรบุรุษทั้งสิ้น

ทั้งนี้แนวคิดเกี่ยวกับพระเอกมักได้รับการเชิดชูและจัดวางให้อยู่ตรงข้ามกับผู้ร้าย คำกล่าวของผบ. ทบ. จึงแสดงให้เห็นถึงการวางบทบาทของทหารในฐานะพระเอกที่คอยช่วยเหลือผู้ประสบภัย สอดคล้องกับการกล่าวถึง ทร. บิ๊กหรั่ง ว่าแม้จะเป็นผู้ประสบภัยเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่เขาก็ไม่ได้แสดงออกถึงความเดือดร้อน กลับออกมาช่วยชาวบ้านก่อน ซึ่งเป็นลักษณะที่ประชาชนคาดหวังต่อตัวของวีรบุรุษผู้เสียสละที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน พร้อมทั้งจะทุ่มพลังกายใจเพื่อคลี่คลายปัญหาน้ำท่วม นับเป็นการสร้างภาพลักษณ์เพื่อย้ำอุดมการณ์วีรบุรุษที่ประชาชนมีต่อทหาร จนทำให้กลายเป็นการยกย่องทหารให้เป็นฮีโร่ไปโดยปริยายเช่นเดียวกับตัวอย่าง (2) ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนกับผู้ให้การช่วยเหลือในฐานะวีรบุรุษ โดยเฉพาะแนวคิดที่เสนอว่าคนที่เป็นวีรบุรุษนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่เต็มเปี่ยมไปด้วยผู้ที่มีน้ำใจ มีจิตใจเมตตา สังคมมักให้คุณค่าและยกย่องความมีเมตตาของผู้ใดก็ตามที่มีให้กับผู้ใดก็ตามที่มีใช้คนในครอบครัวหรือคนที่รู้จักว่าเป็นวีรบุรุษแม้ว่าสื่อมวลชนจะเสนอการผลัดและผลัดบทบาทการเป็น “พระเอก” “พระรอง”. “ผู้ช่วยพระเอก” ให้กับฝ่ายต่างๆ ระหว่าง ทหาร กรุงเทพมหานคร และรัฐบาล เพื่อให้กลายเป็นวีรบุรุษ แต่ท้ายที่สุดแล้วมันได้นำไปสู่การสร้างความรู้สึกให้กับประชาชนว่าไม่ว่าผู้ใดก็ตามที่ทุ่มเทช่วยเหลือผู้ประสบภัยมากที่สุด โดยขอรับตำแหน่งหรือรับการยกย่องเชิดชูให้น้อยที่สุด จะกลายเป็นวีรบุรุษในความรู้สึกของประชาชนมากที่สุด ดังข้อความ “‘รักทหาร สงสารทหาร’ ที่ต้องมาลุยน้ำเน่าช่วยผู้ประสบภัย” สอดคล้องกับตัวอย่าง (4)

(4) “เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่คราวนี้ ไม่ว่าจะใครจะเคยรู้สึกอย่างไรกับทหารก็ตาม ก็ะหันกลับมา รักและชื่นชมทหาร ประหนึ่งฮีโร่เลยทีเดียวนะ และแน่นอน พล.อ. ประยุทธ์ ได้รับผลบุญนั้นไปเต็มๆ ที่อาจมีส่วนทำให้เก้าอี้ ผบ.ทบ. ที่สั่นคลอน ในรัฐบาลเพื่อไทยแข็งแรงขึ้นมาอีก”

(สไตลโครสไต้ลมัน ‘บิ๊กอ๊อด-เจ็บบ-ตุ๋-หรั่ง-เฟื่อง’ ลุยน้ำท่วมฝ่าวิกฤตกู้ศัทธา
ประชาชน. 2554 : 12)

คำกล่าว “รักทหาร สงสารทหาร” นั้น ได้กลายเป็นความเชื่อใหม่ที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชน เพื่อลบล้างภาพทหารกับการใช้ความรุนแรงในอดีต เช่น ทหารกับการปฏิบัติทางการเมืองการสู้รบนองเลือดต่างๆ การที่เกิดมหาอุทกภัยขึ้นในครั้งนี้ทำให้ความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อทหาร

เปลี่ยนแปลงไป จากการพยายามเสนอตนเองด้วยการสร้างภาพทหารเป็นพระเอก ทหารเป็นฮีโร่ ช่วยเหลือประชาชนอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยและไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งอุดมการณ์ดังกล่าวจึงได้เปลี่ยนภาพของทหารและความเกลียดชังที่ประชาชนมีต่อทหารไป ทำให้ทหารได้รับความรักและการยอมรับ รวมถึงความไว้วางใจจากประชาชน ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้ยังส่งผลให้ประชาชนไม่ใส่ใจกับการตรวจสอบความโปร่งใสของทหารที่มีส่วนสำคัญในการเมือง และอุดมการณ์นี้ก็อาจนำไปสู่การการก่อสร้างฐานคะแนนเสียงของประชาชนให้กับทหารในที่สุด

ภาพความช่วยเหลือของทหารที่ถูกลำเสนออย่างต่อเนื่อง จึงเป็นการเสนอภาพแทนวีรบุรุษในช่วงมหากุทกภัยผ่านการกระทำของทหารที่แสดงออกถึงความพยายามในการลงพื้นที่ช่วยเหลือประชาชน ดังตัวอย่าง (5)

(5) “ในส่วนของ ทบ. พล. อ. ประยุทธ์ สั่ง ปีกโด่ง พล.ท. อุดมเดช สัตบุตร์ แม่ทัพภาคที่ 1 บินด่วนไปตั้งวอร์รูมสู้กับน้ำที่อยุธยา กินนอนอยู่ที่นั่นเลย โดยมีกำลังทหารจากกองทัพภาคที่ 1 โดยเฉพาะบรรดาทหารวงศ์เทวัญของกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ (พล. 1 รอ.)”

(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ “ปู-ปีกตู” คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน. และศึกหน้าห้อง ‘ปีกอ้อด’. 2554 : 16)

ตัวอย่าง (5) สื่อมวลชนได้เสนอภาพแทนทหารคือวีรบุรุษด้วยการแสดงให้เห็นการกระทำของทหารที่ทุ่มเทแก้ไขปัญหาน้ำท่วมดังปรากฏในประโยค “แม่ทัพภาคที่ 1 บินด่วนไปตั้งวอร์รูมสู้กับน้ำที่อยุธยา กินนอนอยู่ที่นั่นเลย” เพื่อทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกศรัทธาในการทุ่มเททำงานของแม่ทัพภาคที่ 1 ที่ช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย การยอมทิ้งหน้าที่การทำงานเพื่อลงไปช่วยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดจากมหากุทกภัยแสดงให้เห็นถึงความเป็นวีรบุรุษที่พึงปรารถนาซึ่งมาจากการกระทำของทหาร นับเป็นการตอกย้ำอุดมการณ์ที่ประชาชนมีต่อทหารในฐานะของผู้ปกป้องคุ้มครองบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี สิ่งที่ทหารพยายามสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมก็คือการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีเพื่อปลูกฝังอุดมการณ์ทหารอยู่เคียงข้างประชาชน ดังนั้น จึงพบว่าในช่วงมหากุทกภัยมีการนำเสนอภาพของทหารที่ระดมกำลังออกมาช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยอย่างไม่ขาดสาย แม้ว่าความจริงแล้วทหารเหล่านั้นจะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม ดังตัวอย่าง (6)

(6) “ความโดดเด่นและความสำคัญของเก้าอี้ ผบ.ทบ. และการมีสื่อทั้งทีวีและวิทยุของ ทบ. เอง ส่งผลให้การช่วยเหลือน้ำท่วม ปรากฏเป็นข่าวทุกวันและทั้งวัน ส่งผลให้ พล. อ. ประยุทธ์ พึงพอใจกับผลงาน แม้ว่าคนที่เหนื่อยจริงๆ คือพลทหาร และทหารระดับล่าง ที่ต้องไปแช่น้ำทำงานหามรุ่งหามค่ำ หลายคนกำลังจะพาครอบครัวไปต่างจังหวัด ก็ถูกเรียกตัวกลับมาสู่น้ำท่วม

ทหารหลายนายบ้านตัวเองก็น้ำท่วม แต่ก็ต้องทิ้ง เพราะต้องไปช่วยชาวบ้านตามคำสั่ง ผบ. ทบ. ก่อน”

(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ “ปู-บิกตู” คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน. และศึกหน้าห้อง ‘บิกอ้อด’. 2554 : 16)

ตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนนั้นได้กลายเป็นกลไกอย่างหนึ่งในการสร้างความเชื่อที่มีต่อทหาร ด้วยภาพของทหารที่มีสื่อทั้งทีวีและวิทยุเป็นของตนเองนั้นนำไปสู่การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่การช่วยเหลือและอยู่เคียงข้างสังคมได้ไปสู่ประชาชนได้ง่ายยิ่งขึ้น กระบวนการที่จะนำไปสู่การสร้างควมศรัทธาก็คือการเสียสละของทหาร ซึ่งแม้ว่าการเสียสละนั้นจะกระทำอย่างตั้งใจหรือเป็นคำสั่งก็ตาม ล้วนส่งผลทำให้ภาพลักษณ์ของทหารในสายตาประชาชนเต็มเปี่ยมไปในทิศทางที่ดี ความคิดที่ประชาชนมีต่อทหารจึงเต็มเปี่ยมไปด้วยความเชื่อมั่น ศรัทธา และไว้วางใจว่าจะได้รับความช่วยเหลือโดยไม่มีข้อแม้หรือผลประโยชน์ทางการเมืองมาเกี่ยวข้อง ดังนั้น ภาพพลทหารที่ออกมาช่วยเหลือประชาชนตามคำสั่งผบ.ทบ. จึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สร้างอุดมการณ์ทางสังคมเกี่ยวกับทหารให้ดีขึ้น สอดคล้องกับตัวอย่าง (7)

(7) “ตั้งแต่เปิดศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมที่ดอนเมือง ทั้งบิกอ้อด พล.อ. ยุทธศักดิ์ ศศิประภา รมว. กลาโหม และ ผบ. เหล่าทัพ ก็ต้องไปประชุมทุกวันไม่เว้นแม้แต่เสาร์อาทิตย์ซึ่งทำให้นายกฯ ยิ่งลักษณ์ ได้แสดงความเป็นผู้นำหญิง นิ่งโตะ ประชุมสั่งการ ผบ. เหล่าทัพระดมสรรพกำลัง เต็มพิภคสู่น้ำท่วม”

(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ “ปู-บิกตู” คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน. และศึกหน้าห้อง ‘บิกอ้อด’. 2554 : 16)

การสร้างภาพแทนวีรบุรุษของทหารนั้นมิได้หยุดอยู่เฉพาะการมุ่งสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรของตนเองผ่านการแสดงออกถึงความเสียสละและการให้ความช่วยเหลือประชาชนอย่างเต็มกำลังของพลทหารอย่างเดี่ยวเท่านั้น สื่อมวลชนยังได้นำเสนอภาพแทนทหารเป็นวีรบุรุษผ่านการรายงานของ รมว. กลาโหม ซึ่งเป็นทหารเองที่เสียสละกำลังกายใจทำงานอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย และไม่มีหยุดพักด้วยเช่นกัน อีกทั้งสื่อยังแสดงให้เห็นความเป็นวีรบุรุษของทหารว่าเป็นผู้ที่ทำงานได้ภายใต้ภาวะความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐบาลและทหาร ผ่านการเสนอว่าทหารยอมรับและให้เกียรตินางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ให้เป็นผู้นำที่สั่งการและแก้ไขปัญหาหาอุทกภัยร่วมกับทหาร อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าทหารนั้นสามารถปล่อยวางหรือลืมความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับรัฐบาลเพื่อมาช่วยกันหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำท่วมได้นับเป็นการแสดงให้เห็นว่าทหารมีวุฒิภาวะสามารถแยกแยะว่าสิ่งใดควรทำก่อนหลัง

นอกจากภาพที่ทหารได้ประกอบสร้างและปรากฏในสื่อมวลชนแล้ว ความคิดเกี่ยวกับวีรบุรุษในช่วงมหากุศกภัยยังปรากฏผ่านการนำเสนอของบุคคลอื่นซึ่งเกิดความรู้สึกซาบซึ้งกับการให้ความช่วยเหลือของทหารและตำรวจ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างบทความ “ใส่ชูชีพให้กายไม่พอ ต้องใส่ชูชีพให้ใจด้วย” พระพรพล ปสันโน” (8)

(8) “ที่เราเห็น ไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ เขาไปช่วยชีวิต บางคนเสี่ยงถึงขั้นเสียอวัยวะ และเสียชีวิตเลยนะ เพราะบางที่เขาอยู่ในน้ำตลอด น้ำกัดเท้า น้ำกัดผิวหนัง ติดเชื้อเรื้อรัง บางคนแผลเน่า ติดโรค ต้องไปตัดขาก็มี แต่ถามว่าทำไมเขาถึงไปช่วยคนที่ไม่ใช่พี่น้อง ไม่ใช่คนรู้จัก เพราะเขาอยากไปช่วยคนอื่นให้พ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน สงสารยายแก่ แม่เต่า เด็กทารกที่อยู่ในบ้าน คนเจ็บคนป่วยไปช่วยเขาออกมา นี่เป็นการช่วยเหลือที่ดีมาก”

(“ใส่ชูชีพให้กายไม่พอ ต้องใส่ชูชีพให้ใจด้วย” พระพรพล ปสันโน. 2554 : 20)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นภาพวีรบุรุษผ่านมุมมองของพระซึ่งทำหน้าที่ในการประกอบสร้างภาพของทหารและตำรวจให้กลายเป็นวีรบุรุษ ผ่านประโยค “ทหาร ตำรวจ เขาไปช่วยชีวิต บางคนเสี่ยงถึงขั้นเสียอวัยวะ และเสียชีวิตเลยนะ” เพื่อเสนอว่าผู้เป็นวีรบุรุษในช่วงมหากุศกภัยนั้นจะต้องทุ่มเทร่างกายและแรงใจช่วยเหลือประเทศ แม้ว่าสถานการณ์นั้นจะต้องเสี่ยงอันตรายจนต้องสูญเสียอวัยวะหรือถึงแก่ชีวิต จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนในฐานะผู้นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่มีหน้าที่ในการเป็นผู้กำหนดวาระสามารถสร้างภาพของบุคคลให้ดูเหมือนผู้ยิ่งใหญ่ได้โดยอาศัยความชำนาญทางการสื่อสารมวลชนและการโน้มน้าวใจ โดยสร้างความมีชื่อเสียงในรูปแบบใหม่ขึ้นมาแทนที่แต่ยังคงจิตสำนึกของศรัทธาต่อวีรบุรุษเช่นเดิม (ณัฐกานต์ คุสมิทธิ. 2547 : 2 ; อ้างอิงมาจาก Boorstin. 1978) สอดคล้องกับตัวอย่าง (9)

(9) “แม้ว่าความกังวลของทหารเรือในเวลานี้ คือ รมว. กลาโหม ดองดึงโครงการเรือดำน้ำเยอรมนีไม่ส่งเข้า ครม. จนอาจเลยเขตไลน์ที่เยอรมนีจะรอเพราะขายให้ซิติแล้วก็ตามแต่ พล.ร.อ. สุรศักดิ์ ก็ให้เป็นเรื่องรองๆ ลงไป เพราะเวลานี้ต้องมาช่วยเรื่องน้ำท่วมก่อน เพราะไม่เหมาะที่จะมาผลักดันเรื่องนี้ในยามที่ชาวบ้านเดือดร้อน แม้ว่าผลพวงจากการโยกย้ายทหารที่มีบิ๊ก ทร. หลายคนอกหักไม่ได้เป็น ผบ.ทร. จะส่งผลให้แก่แผ่นดินด้วยการใช้สื่อที่สนิทสนมทโถมตีเรือดำน้ำก็ตามที”

(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ “ปู-บิ๊กตุ๋” คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน. และศึกหน้าห้อง ‘บิ๊กอ้อด’. 2554 : 16)

ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นประเด็นที่มีการเชื่อมโยงเข้ากับการแก้ไขปัญหาในช่วงมหายุทธยอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ตัวอย่าง (9) เองก็ได้แสดงให้เห็นว่าในช่วงมหายุทธยนั้นมีเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นทับซ้อนกันโดยมีทหารเข้ามาเกี่ยวข้องกับกรซื้อเรือดำน้ำ ซึ่งจำเป็นจะต้องพิจารณาเป็นวาระเร่งด่วน จากการนำเสนอของสื่อมวลชนก็ได้ทำให้เห็นภาพว่าทหารให้ความสนใจเรื่องการซื้อเรือดำน้ำน้อยกว่าปัญหามหายุทธยที่เกิดขึ้น ทั้งที่ทหารแสดงท่าทีมาตลอดว่าเรือดำน้ำมีความจำเป็นต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับกองทัพไทย การเน้นย้ำว่าทหารต้องมาช่วยเหลือเรื่องน้ำท่วมก่อนเพราะประชาชนเกิดความเดือดร้อนมากกว่า จึงเป็นการแสดงให้เห็นความใส่ใจปัญหาของประชาชนในประเทศ เห็นความเดือดร้อนของประชาชนมาเป็นอันดับหนึ่ง ได้กลายเป็นกลไกที่ปลูกสร้างอุดมการณ์ทหารวีรบุรุษ-ทหารเคียงข้างประชาชนได้เป็นอย่างดี

(10) “...การสร้างศรัทธาจากประชาชน เพื่อเป็นเกราะกำบังภัย นอกเหนือจากที่มี พ.ร.บ. กลาโหม คุ่มกันไว้แล้ว

โดยฉวยวิกฤตน้ำท่วมให้เป็นโอกาส ระดมกำลังทหารเข้าแก้ไขปัญหา แบบที่ทหารทำงานกันหามรุ่งหามค่ำ เริ่มงานตั้งแต่ 6 โมงเช้า กว่าจะปิดภารกิจในแต่ละวันก็ราวเที่ยงคืน ดี 2 โดยที่ พล.อ. ประยุทธ์ ก็เป็นงาน ออกตรวจการช่วยเหลือน้ำท่วมของ ทบ. เกือบทุกวัน”

(สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ "ปู-บิ๊กตุ๋"คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน. และศึกหน้าห้อง ‘บิ๊กอ้อด’. 2554 : 14)

จากตัวอย่าง (10) ข้างต้น ผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นกลวิธีอุปถัมภ์เชิงวัตถุเกี่ยวกับวีรบุรุษในสังคมไทยของทหารนั้น ประกอบสร้างขึ้นจาก “การสร้างศรัทธาจากประชาชน” เพื่อแสดงให้เห็นว่าการสร้างศรัทธาซึ่งเป็นนามธรรม ก็เปรียบเสมือนการสร้างโบสถ์สร้างวิหาร ผู้ที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับผู้อื่นได้จึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายปัจจัยประกอบกัน และยิ่งการสร้างให้เกิดขึ้นกับประชาชนแล้ว พลังศรัทธาที่ประชาชนมีต่อผู้นั้นก็จะเป็นเหมือน “เกราะกำบังภัย” ซึ่งภัยในที่นี้มีได้หมายถึงภัยอันตรายหรือโรคร้ายที่เกิดจากน้ำท่วม แต่หมายถึงภัยอันเกิดจากศัตรู ผู้ไม่หวังดี หรือฝ่ายตรงข้าม

ดังนั้น การสร้างความศรัทธาในตัวทหารให้เกิดขึ้นกับประชาชน จึงเป็นการแสดงภาพแทนทางทหารที่ประชาชนมีความคาดหวังกับผู้รักษาเอกราชของประเทศ ในฐานะที่ไม่ได้มีหน้าที่เพียงเพื่อสู้รบกับศัตรูที่มารุกรานเพียงอย่างเดียว แต่สิ่งที่ประชาชนคาดหวังและทหารสามารถสร้างมันให้เกิดขึ้นได้คือการแสดงตัวในฐานะของวีรบุรุษที่ปกป้องประเทศทั้งจากข้าศึกศัตรูและจากภัยอันตรายในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถสร้างความเดือดร้อนให้กับการดำรงชีวิตที่ปกติสุขของประชาชน ซึ่งภาพแทนนี้มีผลสืบเนื่องมาจากการที่สังคมปัจจุบันเกิดปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งเกิดเป็นกลุ่มทางการเมืองที่เห็นต่างทางความคิด จนนำไปสู่การปิดถนนปิดพื้นที่ประท้วงเป็น

ระยะเวลายาวนานเพื่อเรียกร้องให้การปกป้องเป็นไปในทิศทางที่กลุ่มทางการเมืองเหล่านั้นต้องการ บ่อยครั้งที่ผลจากการประท้วงนี้ก่อให้เกิดความรุนแรง การสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งการแบ่งประชาชนออกเป็นสองฝ่าย จนทหารต้องเข้ามามีส่วนในการสลายหรือคลี่คลายความรุนแรงอย่างที่เราเรียกกันว่าการปฏิวัติ-รัฐประหารโดยกลุ่มทหาร จนทำให้เหตุการณ์ความรุนแรงต่างๆ คลี่คลายลงได้ระดับหนึ่ง การกระทำนี้เองแทนที่จะเป็นการสร้างความเกลียดชังกลับทำให้ประชาชนเปลี่ยนความคิดที่มีต่อทหารว่าเป็นผู้เสียสละ และทำเพื่อปกป้องสถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันสูงสุดที่ประชาชนให้ความเคารพ กลายเป็นการสร้างความรู้สึกศรัทธาต่อสถาบันทหาร ด้วยความรู้สึกศรัทธาที่ประชาชนมีต่อทหารนี้เองที่เสมือนเป็นเกราะคุ้มกันที่ประชาชนสร้างขึ้น ผนวกกับเมื่อเกิดเหตุการณ์มหาอุทกภัยทหารก็ยิ่งเป็นผู้นำในการเอารถถังและระดมสรรพกำลังออกมาช่วยเหลือผู้ประสบภัย การย้ายภาพทหารเคียงข้างประชาชนผ่านการทุ่มเทพลังกายใจในการแก้ไขปัญหาที่ท่วมนี้เองที่ทำให้อุดมการณ์ทหารในช่วงมหาอุทกภัยให้ชัดเจนในความรู้สึกของมนุษย์

6. ภาพแทนนักธุรกิจ-สื่อมวลชน

นอกจากทหาร ตำรวจ และนักการเมืองแล้ว กลุ่มคนที่มีบทบาทเป็นวีรบุรุษในช่วงมหาอุทกภัยอีกกลุ่มหนึ่งคือบรรดาสื่อมวลชน ดารา นักร้อง พิธีกร รวมไปถึงชนชั้นนำในสังคมที่ได้ใช้เหตุการณ์มหาอุทกภัยเป็นพื้นที่ในการแสดงออกถึงความรู้สึก การแสดงถึงความเป็นน้ำใจ และการเสนอตนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย เนื่องจากถือเป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันแสดงความคิดเห็นและแสดงตนในการอาสาช่วยเหลือผู้ประสบภัย จนเห็นได้ว่าสื่อมวลชนให้ความสนใจและซุเอาการกระทำของกลุ่มคนเหล่านี้ขึ้นมาเสนอในพื้นที่สื่อ ซึ่งถือเป็นการสร้างภาพแทนเพื่อให้คนในสังคมเกิดความเชื่อถือและศรัทธาในการกระทำของคนกลุ่มนี้ ดังที่สื่อสารมวลชนได้หยิบมานำเสนอในตัวอย่าง (1)

(1) “นอกจากนั้นยังมีการรณรงค์ผ่าน “แฟนเพจ” ชักชวนคนมาร่วมบรรจของลง “ถุงยังชีพ” เพื่อแจกจ่ายไปยังผู้ที่เดือดร้อน

ล่าสุดเมื่อวันอาทิตย์ที่ 9 ตุลาคม มีคนไปช่วยถึงเกือบ 7,000 คน

ใครว่า “ตัน” สร้างภาพ

แต่ผมชอบบ้านักธุรกิจจะสร้างภาพแบบนี้

เพราะบรรทัดสุดท้าย คนที่ได้คือประชาชนที่ต้องการความช่วยเหลือ”

(กัปตัน. 2554 : 24)

บทความ “กัปตัน” นำเสนอภาพแทนวีรบุรุษในมหาอุทกภัยในยุคพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี นั่นก็คือ การเปลี่ยนแปลงวิธีการรับรู้ของผู้คนที่มีต่อตัววีรบุรุษ จากอดีตหากเกิดปัญหาหรือวิกฤตการณ์ต่างๆ ขึ้น ภาพวีรบุรุษส่วนใหญ่ก็คือบรรดาดาราที่สามารถใช้พื้นที่สื่อสารมวลชนเพื่อนำเสนอภาพวีรบุรุษผ่านรายการโทรทัศน์ต่างๆ แต่ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์นั้นได้มีบทบาทมากขึ้น

ในการสร้างภาพลักษณ์ของคนในสังคมให้กลายเป็นวีรบุรุษ และเป็นการใช้ช่องทางที่สามารถเข้าถึงประชาชนและสร้างกระแสการรับรู้ให้เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี คำว่า “แฟนเพจ” จึงกลายเป็นกลวิธีการสร้างภาพวีรบุรุษในยุคของการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารไปโดยปริยาย สอดคล้องกับข้อความอีกตอนหนึ่งที่ปรากฏในบทความเดียวกัน (2) ความว่า

(2) “การพลิกวิถีคิดในการทำธุรกิจครั้งใหญ่ของ “ตัน” ครั้งนี้ เราจึงเห็นภาพคนใส่หมวก “กัปตัน”เดินลุยน้ำ ครึ่งอกออกไปช่วยคนที่เดือดร้อนตั้งแต่น้ำท่วมครึ่งก่อน

บริจาคเงินเป็นว่าเล่น

ยี่งน้ำท่วมครึ่งนี้ยิ่งแล้วใหญ่

“ตัน” บริจาคอย่างบ้าเลือด

เขาบริจาค 40 ล้านบาทเพื่อช่วยน้ำท่วม

จากนั้นก็ตั้งโต๊ะที่ “อารีนา 10” ซื้อเสื้อชูชีพไปบริจาค

คนที่รู้เรื่องนี้ดีคนหนึ่งคือ สรยุทธ สุทัศนจินดา

เพราะ “ตัน” บริจาคผ่าน “ครอบครัวข่าว 3” ตลอด”

(กัปตัน. 2554 : 24)

สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพแทนวีรบุรุษ “ตัน” ซึ่งหมายถึง “ตัน ภาสกรนที” เขาเป็นนักธุรกิจ ผู้ก่อตั้งบริษัท โออิชิ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ปัจจุบันลาออกจากตำแหน่งกรรมการผู้จัดการ บมจ. โออิชิ กรุ๊ป แล้วไปก่อตั้งบริษัท ไมตัน จำกัด (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นอิซิดัน กรุ๊ป) ความเชื่อมโยงของตัน ภาสกรนที กับบทบาทวีรบุรุษในสังคมไทยมีการนำเสนอผ่านอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง สัญลักษณ์ หมวก “กัปตัน” ซึ่งคำว่ากัปตัน แปลความหมายได้ว่าเป็น “นายเรือ” จึงสอดคล้องกับเหตุการณ์ในช่วงมหาอุทกภัยที่เขาได้พยายามช่วยเหลือผู้ประสบภัยในฐานะ “ลูกเรือ” ที่เดือดร้อนจากน้ำท่วม ทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังเงินจำนวนมหาศาล เห็นได้ว่าผู้เขียนใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงพื้นที่ด้วยการนำการกระทำของตันมาเปรียบเทียบในเชิงพื้นที่เพื่อแสดงระดับอารมณ์ความรู้สึก ““ตัน” บริจาคอย่างบ้าเลือด” สื่อมวลชนพยายามนำเสนอว่าการที่ตันทุ่มเงินช่วยเหลือจำนวน 40 ล้านบาทว่าคนปกติยอมไม่เสียทรัพย์มากมายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น แต่เขากลับเหมือนคนบ้าที่ไม่เสียดายเงินบริจาคแม้แต่ Penny

นอกจากสื่อมวลชนจะนำเสนอว่านักธุรกิจซึ่งถือเป็นบุคคลชั้นนำในสังคมที่ออกมาใช้พื้นที่ในการถ่ายทอดอุดมการณ์ชนชั้นในสังคมแล้ว กลุ่มสื่อมวลชน อันประกอบด้วย นักแสดง นักข่าว ฯลฯ ก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่กลายเป็นภาพแทนของวีรบุรุษอยู่ในช่วงชั้นทางสังคมซึ่งสามารถถ่ายทอดอุดมการณ์เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในสังคม ดังตัวอย่าง (3)

(3) “หนึ่ง คุณเจพยายามจะบอกกล่าวผู้คนที่เดินผ่านไปผ่านมาบริเวณนั้นว่า เหตุที่ท่านทั้งหลายยังสามารถขบปึงอย่างสบายใจในขณะนี้ได้ เนื่องจากมีพี่น้องในจังหวัดรอบนอกใช้ชีวิตแค่น้ำ รับประทานกรรมแทนพวกท่านอยู่ (สำนวนคุณเจ อาจไม่ใช่อย่างนี้ แต่ความหมายประมาณเดียวกัน) เพราะฉะนั้น เพื่อแสดงความมีน้ำใจในฐานะคนไทยด้วยกัน ท่านทั้งหลายสามารถ หยิบยื่นความช่วยเหลือ ด้วยการซื้อเสื้อยืดตัวละ 500 บาท”

(ชั่วโมงแห่งการมองโลกในแง่ดี. 2554 : 14)

จากตัวอย่างข้างต้นนับเป็นการแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนได้พยายามเสนอภาพแทนของวีรบุรุษผ่านแนวคิดโดยใช้สัญลักษณ์เรื่อง “ความเสียสละ สำนึก และความมีน้ำใจ” ดังภาพแทนที่ปรากฏในบทความซึ่งเสนอให้เห็นว่านักแสดงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือในเหตุการณ์เพื่อสร้างอุดมการณ์ว่าวีรบุรุษจะต้องเป็นบุคคลที่มีน้ำใจ โดยมีพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ในการแสดงออกถึงความมีน้ำใจ ซึ่งถือเป็นเทคนิคที่กลุ่มคนส่วนใหญ่จะใช้เพื่อสร้างภาพวีรบุรุษให้ปรากฏต่อสาธารณชน โดยมีผู้สื่อข่าวที่จะทำหน้าที่ในการหยิบประเด็นที่นักแสดงได้กระทำมาเสนอต่อ เพื่อให้ประชาชนเกิดมโนทัศน์ที่ดีต่อตัวของดาราในฐานะของบุคคลที่มีน้ำใจช่วยเหลือผู้ประสบภัย เกิดเป็นวาทกรรม “น้ำใจ” ที่มาจากการให้เงินบริจาคผ่านการซื้อเสื้อ (เสื้อก็กลายเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงออกถึงความมีน้ำใจโดยปริยาย) สอดคล้องกับตัวอย่าง (4)

(4) ดูตัวอย่างนางเอกวิกน้อยสิ อย่าง เจนี่ เทียนโพธิ์สุวรรณ ใช้ทวิตเตอร์และเฟซบุคของตัวเองทำกิจกรรมรับบริจาค ‘Help Us Help You’ เพื่อผู้ประสบภัยน้ำท่วมโดยร่วมกลุ่มก๊วนเพื่อนดาราที่สนิทกัน

ไม่ว่าจะเป็น ‘แอน’ อลิษา ไส้ตู่โรไกล. คริส-พลอย หอวัง. และนานา ไร่ปนา พวกกัน ไปถือกล่องบริจาคสี่ชมพูที่ศูนย์การค้าด้านสยามฯ (3 พฤศจิกายน) เดินตั้งแต่สยามสแควร์. สยามเซ็นเตอร์. สยามดิสคัฟเวอรี่. สยามพารากอน ก็น่าจะเหนื่อยเหมือนกัน แต่ใจอยากช่วยก็สู้ไวย...”

(Help Us Help You สีสาวสวยช่วยน้ำท่วม. 2554 : 34)

ตัวอย่าง (4) ได้แสดงให้เห็นว่านักแสดงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการระดมความช่วยเหลือในช่วงที่ประเทศตกอยู่ในภาวะที่ยากลำบาก เนื่องจากนักแสดงนั้นถือเป็นชนชั้นนำที่มีพื้นที่ในการปรากฏตัวผ่านสื่อและมีกลุ่มผู้ชื่นชมที่คอยติดตามผลงานเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการกระทำของนักแสดงจึงมักได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากประชาชน บ่อยครั้งเราจึงเห็นภาพนักแสดงกับการออกมาระดมทุนช่วยเหลือสังคมด้วยการแสดงออกถึงความทุ่มเทแตกต่างไปจากสมัยอดีตที่นักแสดงจะมีบทบาทในฐานะเป็นเครื่องดึงดูดให้ประชาชนบริจาคเงินช่วยเหลือผ่านการจัดงานสังคม ชนชั้นที่สามารถ

บริจาคได้ก็คือกลุ่มชนชั้นสูงเป็นการเฉพาะเช่นนักธุรกิจ นายทุน แต่ในปัจจุบันเราจะเห็นว่านักแสดงนั้นได้เปลี่ยนพื้นที่และเปลี่ยนวิธีการในการระดมทุนจากการจัดงานเลี้ยงหรูหรา มาเป็นการใช้พลังกายพลังใจและลงพื้นที่ที่เกิดปัญหาเพื่อแสดงออกถึงความเห็นดีเห็นชอบ เช่นการลงพื้นที่ไปบริจาคสิ่งของไปช่วยเหลือซ่อมแซมบ้านเรือนที่ได้รับความเสียหาย รวมทั้งการกระทำดังตัวอย่าง (4) ที่นักแสดงใช้วิธีการเดินรับบริจาคตามพื้นที่ต่างๆ ที่มีผู้คนในทุกระดับชั้น แทนการรับบริจาคผ่านรายการสังคมก็กลายเป็นภาพหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงมหาอุทกภัย นับเป็นการแสดงให้เห็นถึงวิถีคิดที่เปลี่ยนไปจากการมองว่าผู้ที่สามารถช่วยเหลือเวลาที่เกิดปัญหาในประเทศได้ต้องเป็นผู้ที่มีความร่ำรวยเท่านั้น

นอกจากการนำเสนอภาพวีรบุรุษผ่านการทุ่มบริจาคเงินแล้ว ในหนังสือพิมพ์มติชนยังมีการนำเสนอภาพวีรบุรุษในมหาอุทกภัยผ่านผู้เขียนที่เป็นสื่อมวลชนกระแสหลักที่เขียนคอลัมน์ประจำให้กับหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์อย่างกาละแมร์ พัชรศรี เบญจมาศ ผู้เป็นนักข่าวและพิธีกรประจำที่สถานีโทรทัศน์สี่ช่องสาม ที่แสดงให้เห็นการประกอบสร้างภาพวีรบุรุษโดยการใช้กลวิธีทางภาษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (5)-(6)

(5) “...น้ำท่วมหนักหนักรึจริง ๆ ทำเอาเครียดมากถึงมากที่สุด คุณเป็นกันบ้างไหมคะ?

ยังอยู่ในแวดวงข่าวสาร ทั้งไปดูของจริง ทั้งนั่งติดขอบจอ แคมไม่พอยังเพิ่งทวีตเตอร์ผ่านหน้าจอโทรศัพท์เพื่อติดตามข่าวสารอย่างกระชั้นชิด ยิ่งเห็นความเดือดร้อนและคนต้องการความช่วยเหลือ ก็ยิ่งเครียด ใครต้องการความช่วยเหลือ หน่วยงานใดต้องการคน ต้องการของเดือนกัยอะไร อันไหนเป็นประโยชน์กับคนอื่น ๆ ได้ ฉันท re tweet แหก (บางคนถึงขั้นนอนไม่หลับเลยก็มี...)”

หรือ

(6) “...บางครั้งฉันก็อดคิดไม่ได้ว่า นี่เราเป็นสถานีโทรทัศน์จริงๆ หรือนี่ แต่ทุกอย่างมันเป็นระบบมากขึ้นจากน้ำท่วมเมื่อปีที่แล้ว ฉวยชิงผูกมัดทำให้ครบถ้วน แน่นหนา มิดชิด แข็งแรงมากขึ้น มีศูนย์กลางไว้คอยประสานงานเมื่อทีมข่าวไหนหรือรายการอะไรจะลงพื้นที่ จะได้ไม่ทับซ้อนและจะได้ประสานงานนำฉวยชิงไปแจก รวมทั้งเรื่อน้ำใจไทยที่มาจากเงินบริจาคของผู้ชมด้วย

สิ่งที่ฉันเห็นทุกเช้าจะมีทีมออฟไรด์ ทีมดารา ทีมข่าว ทีม sky reportมารอเตรียมพร้อมหน้าตึก เพื่อออกไปแจกฉวยชิงทุกวัน ไม่ได้มีใครมาบังคับ ไม่ได้เป็นนโยบายว่าสถานีเราต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ เพื่อภาพลักษณ์ที่ดีหรือมีเรตติ้ง...”

(ท่วม สู้ เครียด. 2554 : 83)

มุมมองของผู้เขียนบทความนี้ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนกระแสหลักได้นำเสนอให้เห็นภาพของนักข่าวหรือสื่อมวลชนซึ่งเป็นอาชีพของตนเองว่าเป็นวีรบุรุษ ดังจะเห็นได้จากข้อความ “ยังอยู่ในแวดวงข่าวสาร” ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้เขียนในฐานะสื่อมวลชน ที่ต้องนำเสนอข่าวสารอย่างรวดเร็วฉับไวเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ ผู้เขียนได้เสนอภาพแทนวีรบุรุษโดยการพยายามเสนอว่าการแสดงออกถึงความห่วงใย การติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมดังข้อความ “ทั้งไปดูของจริง ทั้งนั่งติดขอบจอ แคมไม่พอยังเพิ่งวิตเตอร์ผ่านหน้าจอโทรศัพท์เพื่อติดตามข่าวสารอย่างกระชั้นชิด” เพื่อที่จะบอกกับประชาชนว่าสื่อมวลชนนั้นแม้มิได้รับผลกระทบจากมหาอุทกภัยแต่ก็ต้องติดตามข่าวสาร ลงพื้นที่น้ำท่วม หรือนำเสนอความเคลื่อนไหวผ่านทุกช่องทางที่สามารถทำได้ โดยเฉพาะช่องทางที่สื่อสารได้อย่างรวดเร็วอย่างเช่นการทวีตข้อความผ่านทวีตเตอร์ และเข้าใจหัวใจผู้ประสบภัย ซึ่งการกล่าวดังตัวอย่างนั้นได้เผยให้เห็นความคิดเกี่ยวกับวีรบุรุษในช่วงมหาอุทกภัยว่า เป็นกลุ่มคนที่มีน้ำใจ สามารถช่วยเหลือบุคคลที่ประสบภัยได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องมีใครมาบังคับ และไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ สอดคล้องกับตัวอย่าง (7)

(7) “...ภาพของชาวภัยธรรมชาติที่ปรากฏในสื่อได้ ‘เปลี่ยนจุดโฟกัส’ จากงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่คนตรง ‘ศูนย์กลาง’ เป็นผู้จัด ไปเป็นการกระจายตัวเข้าหาผู้ประสบภัยโดยตรง ซึ่งถือเป็นการทำงานที่ยากมากกว่า นี่จึงเป็นการเปลี่ยนในเชิง ‘สำนึก’ ของสื่อและสังคม ว่าสังคมต้องการ ‘เห็น’ ภาพอะไร และสื่อก็ต้องทำงานรับใช้ความต้องการนั้นของสังคม”

(อุทกภัยในดวง (ชะ) ตา. 2554 : 26)

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาประเด็นเรื่องกระแสสำนึกกับสังคมไทยในช่วงที่ประเทศตกอยู่ภาวะมหาอุทกภัยสื่อมวลชนได้พยายามนำเสนอภาพการกระทำของตนเองเพื่อปลูกฝังภาพแทนวีรบุรุษเชื่อมโยงกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่คนในสังคมอยากได้ในช่วงภาวะวิกฤต ดังแสดงในตัวอย่างข้อความที่ในอดีตสื่อมวลชนจะทำงานในฐานะของการเป็นศูนย์กลางรายงานข่าวสาร ซึ่งอาจไม่สามารถเข้าถึงปัญหาต่างๆ ได้เท่าที่ควร ดังนั้นการเสนอให้เห็นว่าสื่อที่ดีจะต้อง “กระจายตัวเข้าหาผู้ประสบภัยโดยตรง” จึงกลายเป็นแนวคิดใหม่ในช่วงมหาอุทกภัยที่นำไปสู่การสร้างภาพแทนวีรบุรุษสื่อมวลชนว่าต้องเป็นกลุ่มคนที่ทำหน้าที่ “รับใช้ตามความต้องการของสังคม” มากกว่าจะรับใช้ตามความต้องการของนายทุน เพื่อปลูกกระแสสำนึกความรับผิดชอบของสื่อที่มีมากกว่าแค่การรายงานข้อมูลข่าวสารตามหน้าที่เท่านั้น

7. ภาพแทนคนเมือง-คนชนบท

การแย่งชิงความหมายพื้นที่ในช่วงมหาอุทกภัยเป็นกระบวนการหนึ่งของการต่อสู้ระหว่างพื้นที่เมือง-พื้นที่ชนบท เขตอุตสาหกรรม-เขตเกษตรกรรม เขตเศรษฐกิจ-ชุมชนนอกเมือง ฯลฯ นำไปสู่การช่วงชิงสิทธิ์เหนือพื้นที่ในมหาอุทกภัย ทั้งนี้ การนำเสนอของสื่อมวลชนชี้ชวนให้ผู้รับสาร

เห็นว่าอำนาจของประชาชนนั้นขึ้นอยู่กับว่าเขาอยู่ในพื้นที่พิเศษหรือนอกพื้นที่พิเศษ ไม่ต่างไปจากการแบ่งโลกใหญ่ๆ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เมืองศูนย์กลาง เมืองกึ่งชายขอบ และเมืองชายขอบ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554 : 313 ; อ้างอิงมาจาก อิมมานูเอล วอลเลสไตน์. 1979) ที่ทำให้เกิดการครอบงำทางความคิดว่าผู้ที่อยู่ในเมืองศูนย์กลางจะมีอำนาจเหนือเมืองกึ่งชายขอบ และเมืองกึ่งชายขอบก็จะมีอำนาจเหนือเมืองชายขอบตามลำดับ นับเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมพื้นที่ที่ปรากฏอย่างชัดเจนในช่วงมหายุทธภัย กล่าวคือ สื่อมวลชนจะเน้นการนำเสนอให้เห็นถึงความจำเป็นที่คนกึ่งชนบทและคนชนบทจะต้องตกเป็นผู้ถูกกระทำโดยปริยาย และกลุ่มคนเหล่านี้ก็ต้องยอมรับกฎเกณฑ์ที่สังคมได้ตั้งเอาไว้โดยไม่สามารถเรียกร้องสิทธิ์ของตนเองได้ การสร้างความหมายเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกันนำไปสู่การสร้างชุดวาทกรรมหลักที่เกี่ยวข้องกับการตีความและการสร้างความหมายที่แตกต่างกันจากคนสองกลุ่ม นำไปสู่การตอบโต้จากวาทกรรมรองหรือวาทกรรมต่อต้าน หรือในอีกแง่มุมหนึ่งหากเอาวาทกรรมรองหรือวาทกรรมต่อต้านเป็นตัวตั้ง จะพบว่าวาทกรรมหลักจะเป็นฝ่ายโต้แย้งสลัดกันเสมอ (สุรสม กฤษณะจุฑะ. 2547 : 99)

เหตุการณ์มหายุทธภัยปี พ.ศ. 2554 มนุษย์ได้ใช้ธรรมชาติเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพแทนความเป็นอื่น ปิดกั้น และกดทับซึ่งกันและกันระหว่างเมืองศูนย์กลาง เมืองกึ่งชายขอบ และเมืองชายขอบ เพื่อผลักดันตัวเองให้หลุดพ้นจากการตกเป็น “ผู้ประสบภัย” ภายใต้วาทกรรม “คนเมือง-คนชนบท” ด้วยการสร้างคุณค่าและเอกลักษณ์ให้กับตนเองอย่างมีแบบแผนพร้อมทั้งปลูกฝัง ถ่ายทอด และส่งต่ออุดมการณ์เศรษฐกิจเป็นตัวขับเคลื่อนประเทศในกลุ่มสังคมจนเกิดเป็นการยอมรับ นำไปสู่การถกเถียงเพื่อช่วงชิงความหมายของพื้นที่ในช่วงมหายุทธภัย ดังปรากฏในตัวอย่างที่นำเสนอให้เห็นความแตกต่างของคนสองกลุ่ม

(1) “คนที่เกิดมาแล้วไม่เคยถูกน้ำท่วมบ้าน หรือไม่เคยอยู่ในถิ่นฐานที่เกิดน้ำท่วมย่อมยากจะเข้าใจความรู้สึกของคนที่กำลังถูกน้ำท่วม มันคล้ายๆ คนที่ไม่เคยนั่งเครื่องบินนั่นแหละ เห็นเครื่องบิน เห็นโฆษณาสายการบิน เห็นพระเอก นางเอก ผู้ร้ายในหนัง นั่งเครื่องบินก็ไม่เหมือนกับนั่งเรือบินด้วยตัวเอง

ดังนั้นจะให้คนที่บ้านน้ำท่วมไม่ถึงเข้าใจถ่องแท้ถึงความทุกข์ของคนที่ถูกน้ำท่วม ย่อมเป็นไปได้ ดังนั้น (อีกครั้ง) บรรดานักการเมืองระดับท้องถิ่นนักการเมืองระดับประเทศ เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน ฯลฯ จึงไม่ถ่องแท้กับทุกข์ชาวบ้านหรือครับ พวกเขาที่ไปตามหน้าที่”

(น้ำท่วมขโมยความบันเทิงไป (เกือบ) หมด. 2554 : 64)

(2) “...และด้วยความเชื่อว่าทม. คงจะไม่ประสบกับเหตุการณ์น้ำท่วมเหมือนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะมีศักยภาพในการระบายน้ำออกนอกพื้นที่ให้ได้...”

(ส่องมุมมอง ‘น้ำท่วม ทม.’ จากเลขาฯ ‘มูลนิธิสืบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’. 2554 : 13)

สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพแทน “คน” โดยใช้กลวิธีการกล่าวซ้ำคำว่า “คน” เพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญของสิ่งที่ต้องการกล่าวถึงนั่นก็คือคนสองกลุ่ม นั่นคือภาพแทนของ “คนที่เกิดมาแล้วไม่เคยถูกน้ำท่วมบ้าน” ว่าเป็น “คนที่ไม่เคยนั่งเครื่องบิน” ผ่านเหตุการณ์มหาอุทกภัย ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบความรู้สึกของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งผ่านการใช้ถ้อยคำนัยแฝง ซึ่งทั้งสองเหตุการณ์นั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกันแต่กลับสามารถอธิบายความรู้สึกร่วมของทั้งสองเหตุการณ์ได้ ดังนั้นคนที่บ้านไม่เคยถูกน้ำท่วม จึงไม่สามารถเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของ “คนที่ถูกน้ำท่วม”

มุมมองของสื่อมวลชนได้นำเสนอภาพแทนคนเมือง-คนชนบท ด้วยการสร้างความหมายเรื่องพื้นที่ระหว่าง “กทม.” กับ “พระนครศรีอยุธยา” ภายใต้กรอบวาทกรรมเมืองกับชนบท แสดงให้เห็นถึงการแย่งชิงอำนาจในมหาอุทกภัย สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพแทนให้ “กทม.” เป็น “เมืองหลวงใหม่” จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องได้รับการป้องกันและมีเครื่องมือ เทคโนโลยี รวมถึงความสำคัญในการปกป้องพื้นที่ “กทม.” เอาไว้ ต่างจาก “พระนครศรีอยุธยา” ที่ถูกสร้างให้เป็นภาพแทน “เมืองหลวงเก่า” หรือเป็นเมืองชายขอบ ทั้งยังนำเนื้อหาไปอิงกับประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกรุงศรีอยุธยาเคยถูกพม่าตีกรุงแตกไปแล้ว อีกทั้งในปัจจุบันนี้มีบทบาทและความสำคัญน้อยกว่า กทม. ดังนั้นการป้องกันและระบายนํ้าจึงเป็นเรื่องสำคัญและเร่งด่วนสำหรับพื้นที่ “กทม.” ที่เป็นศูนย์กลางรวมการปกครอง อันนำมาซึ่ง “ศักยภาพในการระบายนํ้า” ที่ย่อมมีมากกว่าในพื้นที่อื่น

การนำเสนอภาพแทนคนเมือง-คนชนบทของสื่อมวลชนผ่านการแย่งชิงพื้นที่เมืองกับพื้นที่ชนบท เป็นผลผลิตที่เกิดจากการประกอบสร้างวาทกรรมการพัฒนา ที่หนังสือพิมพ์ให้ความสนใจที่จะนำเสนอให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตของคนเมืองเป็นสิ่งที่มักได้รับความสำคัญเป็นอันดับแรก ทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมระหว่างพื้นที่ชนบทกับพื้นที่เมือง ดังตัวอย่าง (3)

(3) “...จะอธิบายกันต๊อๆ แบบที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการจราจรและขนส่งจากบริษัทที่ปรึกษาของนครกรุงเทพมหานครเคยออกมาพูดว่า คนกรุงเทพฯ มีค่า ‘เสียเวลา’ เฉลี่ยคนละ 2 บาทต่อนาที สมมติมีคน 30,000 คน ติดอยู่บนถนนที่มีน้ำท่วม เป็นเวลา 30 นาที มูลค่าทางเศรษฐกิจที่เสียไปจะเท่ากับ 1.8 ล้านบาทต่อครึ่งชั่วโมง เอาแบบนี้ก็ได้ หรือขอให้พูดกันมาให้ชัดๆ หรือถ้าจะไปให้สุดลิ้มชิมกระดาน ไหนๆ ก็จะทำกันแบบนี้แล้ว เคยมีผู้เสนอไว้ด้วยซ้ำว่า ถ้าหากยืนยันจะใช้วิธีบริหารจัดการ หรือวิธีรับมือปัญหาน้ำท่วมกันแบบระคบระหนัง คนกรุงเทพฯ กันอย่างนี้ ต่อไปควรต้องจัดเก็บภาษีน้ำท่วม จาก ‘คนกรุงเทพฯ’ เสียเลยจะดีไหม...”

(น้ำท่วม กับความฉ้อฉลทางศีลธรรม. 2554 : 14)

การสวมบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจราจรมาประกอบสร้างความหมายให้พื้นที่เพื่ออธิบายถึงสิ่งที่นครกรุงเทพมหานครได้รับจากผลผลิตวาทกรรมการพัฒนา “คนกรุงเทพฯ” นั้นได้รับ

สิทธิพิเศษเนื่องจากเป็นกลุ่มคนชั้นนำที่จะต้องมียุทธศาสตร์ชีวิตที่ดี เพราะกลุ่มคนเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไปข้างหน้า ดังประโยคที่กล่าวว่า “คนกรุงเทพฯ มีค่า ‘เสียเวลา’ เฉลี่ยคนละ 2 บาทต่อนาที” ซึ่งแสดงให้เห็นภาพของคนกรุงเทพฯ ในผ่านความสำคัญของเวลาว่าเป็นสิ่งที่หากคนกรุงเทพฯ เสียไปอย่างเปล่าประโยชน์นั้นสามารถตีราคาเป็นมูลค่าได้ ดังนั้น ยิ่งคนกรุงเทพฯ เสียเวลาไปมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ประเทศเสียหายไปมากเท่านั้น ดังที่สื่อมวลชนได้ใช้กลวิธีการสมมติเพื่อเปรียบเทียบอัตราส่วนให้เห็นค่าเสียเวลาของคนกรุงเทพฯ ดังตัวอย่างประโยค “สมมติมีคน 30,000 คนติดอยู่บนถนนที่มีน้ำท่วม เป็นเวลา 30 นาที มูลค่าทางเศรษฐกิจที่เสียไปจะเท่ากับ 1.8 ล้านบาทต่อครึ่งชั่วโมง” การกล่าวถึงมูลค่าทางเศรษฐกิจและตัวเลขจำนวนมหาศาลเป็นส่วนที่ทำให้คนกรุงเทพฯ มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ สื่อมวลชนได้ใช้กลวิธีการนำเสนอดังกล่าวเพื่อประกอบสร้างภาพแทนจาก “ความเหลื่อมล้ำ” ระหว่างคนเมือง และ คนชนบท จากการยกตัวอย่างค่าเสียเวลาของคนกรุงเทพฯ เพราะจากตัวอย่างข้อความในย่อหน้าที่สองที่กล่าวว่า “วิธีรับมือปัญหาน้ำท่วมกันแบบประคบประหมัด คนกรุงเทพฯ” เป็นการเสนอโมทัศน์ให้เห็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการดูแล การบริหารจัดการ การให้ความสำคัญ ซึ่งท้ายที่สุดว่าทฤษฎีพัฒนามาซึ่งปัญหาการจัดการจัดสรรงบประมาณที่กระจุกตัวอยู่แต่ในเขตเมือง เพื่อใช้ในการป้องกันกรุงเทพมหานครไม่ให้เกิดปัญหาน้ำท่วม

เมื่อกล่าวถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างคนเมืองกับคนชนบทนั้น นอกจากสื่อมวลชนจะนำเสนอผ่านภาพแทน “คนกรุงเทพฯ” แล้ว หนังสือพิมพ์ยังได้นำเสนอผ่านภาพแทนจากความเหลื่อมล้ำของคนเมืองเปรียบเทียบกับคนชนบท ที่เกิดขึ้นในช่วงมหาอุทกภัย กับตัวอย่าง (4)

(4) “...คนกรุงเทพฯ เหน้ใจขึ้นไปแจกถุงยังชีพ 3 เดือนผ่านไป กรุงเทพฯ จอมๆ!
คนต่างจังหวัดเหน้ใจต่อแพมาให้ชาวเมืองหลวง แต่มันล่อยไปล่อยมาอยู่ในดอนเมือง
สงสัยหาทางออกไม่เจอ คนกรุงเทพฯ กันกระสอบทราย ก่ออิฐถือปูนที่บ้านอุดท่อน้ำ ห้องส้วม
สับคัตเอาที่ลง ขับริดคันที่ 2 ไปจอดบนทางด่วน กลืนไปกับมวลหมู่มั่วที่อ้าเขียเจ้าของอู่
ให้โซว์เฟอร์ขับมาจอด เป็นต้น”

(2011 ใหญ่กว่าใหญ่. 2554 : 90)

จากตัวอย่างประโยค “คนกรุงเทพฯ เหน้ใจขึ้นไปแจกถุงยังชีพ 3 เดือนผ่านไป กรุงเทพฯ จอมๆ” เป็นการนำเสนอให้เห็นภาพสถานการณ์น้ำท่วมที่มีผลต่อความเชื่อมั่นว่าคนกรุงเทพฯ ซึ่งก็คือคนเมืองหลวงนั้นจะไม่ประสบภาวะน้ำท่วมอย่างแน่นอน เพราะด้วยความที่เป็นเมืองหลวง อยู่ภายใต้กรอบวาทกรรมพัฒนา กรุงเทพฯ จึงกลายเป็นพื้นที่พิเศษที่จะได้รับการปกป้องจากมหาอุทกภัย และเป็นกลุ่มคนที่จะให้ความช่วยเหลือคนต่างจังหวัด ดังนั้นเมื่อกล่าวถึง “คนกรุงเทพฯ” ก็มักจะพบว่าสื่อมวลชนได้นำเสนอควบคู่กับ “ถุงยังชีพ”

ขณะที่พอเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมกรุงเทพมหานครบ้าง สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพการช่วยเหลือของ “คนต่างจังหวัด” ที่มีต่อ “คนกรุงเทพฯ” บ้าง แต่จากการนำเสนอของสื่อมวลชนพบว่าภายใต้ภาพขณะที่คนกรุงเทพฯ แจกถุงยังชีพ คนต่างจังหวัดกลับ “ต่อแพมาให้ชาวเมืองหลวง” แต่ท้ายที่สุดแล้วแพเหล่านั้นก็ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์

สื่อมวลชนได้สร้างวาทกรรมความเหลื่อมล้ำขึ้นมาจากภาพแทนคนเมือง-คนชนบท เนื่องจากพื้นที่น้ำท่วมได้ขยายเป็นวงกว้างจากต่างจังหวัดสู่เมืองหลวง จึงทำให้สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพของเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในระยะเวลาที่ยาวนานและมีพื้นที่นำเสนอในสื่อเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าของความเป็นข่าว 10 ประการ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งก็เพราะว่าพื้นที่ที่ประสบกับมหาอุทกภัยคือ “เมืองหลวง” หรือ “กรุงเทพมหานคร” ดังนั้นในช่วงมหาอุทกภัยจึงเกิดการนำเสนอวาทกรรมความเหลื่อมล้ำของสองพื้นที่ ดังตัวอย่าง (5)-(6)

(5) “เวลาต่างจังหวัดถูกน้ำท่วมคนทั่วไปอาจมองเป็นเรื่องเล็กน้อยหรือเรื่องใหญ่ก็ได้ แต่น้ำท่วมเมืองหลวงไม่มีทางเป็นเรื่องเล็ก จะใหญ่ธรรมดาหรือมหาใหญ่โต ขึ้นกับพื้นที่ที่น้ำท่วม”

(แล้วเมืองฟ้าก็กลายเป็นเมืองน้ำ. 2554 : 64)

(6) “เท่าที่เฝ้าดูการเดินทางของน้ำเข้าสู่พระนคร ทำให้ผมตระหนักว่าคนกรุงมีภูมิคุ้มกันน้ำท่วมน้อยกว่าคนต่างจังหวัดแล้วก็วิตกจริตเรื่องน้ำท่วมมากกว่าคนบ้านนอก”

(แล้วเมืองฟ้าก็กลายเป็นเมืองน้ำ. 2554 : 64)

จากตัวอย่าง (5)-(6) จะเห็นว่าสื่อมวลชนนำเสนอการภาพการต่อสู้ของคนสองกลุ่มผ่านวาทกรรมหลักกับวาทกรรมต่อต้านอย่าง “คนต่างจังหวัด” หรือ “คนบ้านนอก” กับ “คนเมืองหลวง” นับตั้งแต่การตั้งชื่อบทความ “แล้วเมืองฟ้าก็กลายเป็นเมืองน้ำ” ที่สื่อมวลชนได้อุปโลกน์ให้กรุงเทพมหานคร เป็น เมืองฟ้า ซึ่งในที่นี้ก็คือเมืองสวรรค์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกรุงเทพมหานคร สื่อมวลชนได้พยายามประกอบสร้างภาพแทน “คนต่างจังหวัด” ผ่านประโยค “เวลาต่างจังหวัดถูกน้ำท่วมคนทั่วไปอาจมองเป็นเรื่องเล็กน้อย” เพื่อเสนอให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญกับน้ำท่วมในพื้นที่ต่างจังหวัดเป็นเพียงเรื่องเล็กๆ หรือเป็นเรื่องปกติ นั่นก็เป็นเพราะว่ามโนทัศน์ที่สังคมมีต่อพื้นที่ต่างจังหวัดนั้นเห็นว่ามีค่าน้อยกว่าเมื่อเทียบกับกรุงเทพมหานคร ในขณะที่สร้างภาพแทนให้กับ “คนเมืองหลวง” ว่า “น้ำท่วมเมืองหลวง ไม่มีทางเป็นเรื่องเล็ก” และจากการประกอบสร้างของสื่อมวลชนว่า “คนกรุงมีภูมิคุ้มกันน้ำท่วมน้อยกว่าคนต่างจังหวัด” นั่นก็เป็นเพราะมโนทัศน์ที่สังคมเข้าใจเกี่ยวกับเมืองหลวงคือเมืองหลวงเป็นเมืองเศรษฐกิจ เป็นเมืองหัวใจสำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศ

สื่อมวลชนได้ใช้กลวิธีอุปโลกน์ให้ “ภูมิคุ้มกัน” ที่ใช้กับโรคภัยหรือความเจ็บป่วยมาเปรียบเทียบให้เป็นภูมิคุ้มกันซึ่งไม่ได้หมายความถึงภูมิคุ้มกันโรค แต่เป็นขีดความอดทนหรือ

ความสามารถในการรับมือกับน้ำท่วม เพื่อชี้ให้เห็นภาพแทนว่าคนต่างจังหวัดเป็นคนมีความอดทน หรือ การรับมือกับน้ำท่วม เพราะเคยชินกับน้ำท่วมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ดังนั้นจึงมีภูมิคุ้มกันมากกว่า “คนกรุง” ที่ไม่เคยพบเจอกับน้ำท่วมใหญ่ในช่วงมหาอุทกภัย จึงทำให้มี “ภูมิคุ้มกัน” น้อยกว่าคนต่างจังหวัด

ท้ายที่สุดแล้ว เมื่อไม่อาจต้านทานมหาอุทกภัยได้ สื่อมวลชนก็นำเสนอให้เห็นว่า “กรุงเทพฯ” เองก็หนีไม่พ้นถูกน้ำท่วม แต่ในการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ก็แฝงไปด้วยการประกอบ สร้างภาพแทนคนเมือง-คนชนบท ผ่านการแย่งชิงพื้นที่ ดังตัวอย่าง (7)

(7) “ศปภ. เคยคาดการณ์ว่าทุกเขตของกรุงเทพฯ จะถูกน้ำท่วมอย่างเสมอหน้ากัน ส่วนจะ มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับระดับความสูงต่ำของพื้นที่”

(เสริมภูมิคุ้มกันยามน้ำท่วม. 2554 : 71)

จากตัวอย่าง วาทกรรมมหาอุทกภัยได้ถ่ายทอดภาพแทนจากความสำคัญของพื้นที่ ดังปรากฏในประโยคที่กล่าวถึงน้ำท่วมกรุงเทพฯว่า “ขึ้นอยู่กับระดับความ สูงต่ำของพื้นที่” ซึ่งเป็นการ เสนอให้เห็นว่า แม้จะเป็นกรุงเทพมหานคร แต่ถ้าหากเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ ก็จะประสบกับมหาอุทกภัย อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนพื้นที่ใดที่อยู่สูงก็อาจรอดพ้นจากมหาอุทกภัย หรืออีกนัยหนึ่งความสูงต่ำของ พื้นที่นี้ยังอาจหมายความว่าพื้นที่บริเวณนั้นเป็นของใครหรือมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและ วิถีความเป็นอยู่ของประชาชนมากน้อยเพียงใดก็ได้อีกพื้นที่หนึ่งคือจังหวัดนครนายกกับจังหวัดปทุมธานี ซึ่งก็เกิดความขัดแย้งขึ้นในช่วงมหาอุทกภัย นำไปสู่การต่อสู้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย โดยมี “กระสอบทราย” ที่กลายเป็นทั้งเครื่องขวางกั้น เครื่องผันน้ำให้กับชาว ที่ทำหน้าหน้าที่ในการ ปกป้องพื้นที่ “อำเภอธัญบุรี ปทุมธานี” อันเป็นเขตที่พักอาศัยบ้านจัดสรร และกระสอบทรายยังอยู่ใน ฐานะของเครื่องทำลายหรือผันน้ำให้เข้าท่วมพื้นที่หนึ่งนั่นก็คือ “ชาวบ้านองค์กรักษ์ นครนายก” ซึ่งเป็น พื้นที่เรือกสวนไร่นา นำไปสู่การสร้าง ความขัดแย้งเพื่อให้ได้ครอบครองหรือทำลาย “กระสอบทราย” ในที่สุด

นอกจากการนำเสนอภาพแทนคนเมือง-คนชนบทแล้วสื่อมวลชนยังได้ใช้วาทกรรม มหาอุทกภัยเพื่อผลิตซ้ำความเป็นอื่นผ่านภาพแทน “ชาวบ้าน” ซึ่งอยู่ในฐานะของคน “เขตชนบท” ที่อยู่ในพื้นที่น้ำท่วม จากการแสดงออกถึงความรู้สึกว่าชาวบ้านต้อง “เผชิญความลำบากแสนสาหัส” จากมหาอุทกภัย และเป็น “กลุ่มคนที่ไม่มีโอกาสโง่หัว” นำไปสู่การสร้างความรู้สึกของการที่ชาวบ้าน เป็น “ผู้ถูกกระทำ” และต้องรับผลของน้ำท่วมอันมาจาก “ชะตากรรมซ้ำซาก” ที่สื่อมวลชนยกตัวอย่าง ว่า คือการที่ “ชีวิตต้องเสี่ยงภัย ทรัพย์สินถูกทำลาย พืชผลการเกษตรได้รับความเสียหาย” ซึ่งเป็น ภาพสำเร็จรูปของชาวบ้านที่เป็น “คนนอกเมือง” ดังปรากฏในตัวอย่าง (8)-(9)

(8) “ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่น้ำท่วม ต้องเผชิญความลำบากแสนสาหัส และอาจเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีโอกาสโง่หัว เพราะต้องเผชิญชะตากรรมซ้ำซาก โดยชีวิตต้องเสี่ยงภัยทรัพย์สินถูกทำลายพืชผลการเกษตรได้รับความเสียหายจนต้องสิ้นเนื้อประดาตัว”

(‘ทักษิณ’ มาก่อน... น้ำท่วมไว้ทีหลัง. 2554 : 23)

สอดคล้องกับตัวอย่าง (9) ที่ได้นำเสนอวาทกรรมหาอุทกภัยเกี่ยวกับเรื่องของประชาชนและพื้นที่ผ่านการภาพของการเปรียบเทียบคนในพื้นที่น้ำท่วมเป็น “คนหายใจทางเหงือก” ซึ่งเป็นกลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อเปรียบเทียบให้การดำรงชีวิตของคนที่ถูกน้ำท่วมเหมือนกับการดำรงชีวิตของปลาหรือสัตว์น้ำ

(9) “ดังนั้น สำหรับชุมชนคนหายใจทางเหงือกในท่งเหนือแนวคลองมหาสวัสดิ์ จะเหลือทางเลือกอะไรบ้าง นอกจากวิธีการซึ่งพี่น้องชาวดอนเมือง คลองสามวา ได้ใช้พื้นที่ต่อรอง และให้เห็นว่ามียางเลือกในการจัดการที่แตกต่างไปจากความคิดของพวกลูกกระเป๋หรือไม่”

(วิชามารและนักบริหารจัดการน้ำ. 2554 : 19)

จากตัวอย่าง (9) สื่อมวลชนได้เปรียบเทียบภาพของประชาชนที่อาศัยอยู่เหนือคลองมหาสวัสดิ์ หรือชาวดอนเมือง คลองสามวา ว่าเป็น “คนหายใจทางเหงือก” ผ่านน้ำเสียงประชดประชัน เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกคล้อยตามผู้เขียนว่ามหาอุทกภัยได้สร้างความแปลกแยกและสร้างความเป็นอื่นให้กับคนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากมหาอุทกภัย ทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกว่าเมื่อน้ำท่วมในพื้นที่ที่ไม่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ไม่มีประโยชน์ในแง่ของการพัฒนา หรืออยู่ห่างไกลไปจากศูนย์กลาง อย่าง “ชุมชนในท่งเหนือแนวคลองมหาสวัสดิ์” และ “พี่น้องชาวดอนเมือง คลองสามวา” จนนำไปสู่การสร้างภาพเหม่อล้าให้กับผู้ประสบภัย โดยเฉพาะพื้นที่เศรษฐกิจกับพื้นที่รอบนอกซึ่งไม่มีความสำคัญ ก็ย่อมต้องยอมกลายเป็นพื้นที่รับน้ำและต้องปรับตัวใช้ชีวิตให้ได้ นำไปสู่การเสนอภาพแทนความสัมพันธ์เชิงอำนาจของคนสองกลุ่มในที่สุด

ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง

ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง คือการสร้างภาพแทนให้ธรรมชาติมีความเป็นอื่นผ่านแนวคิดนิเวศ: ธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง เป็นวิธีคิดที่มีความเชื่อว่าธรรมชาติคือศูนย์กลางของสรรพสิ่ง แนวคิดนี้มองธรรมชาติว่าเป็นคุณค่า สร้างความบันเทิงใจ สร้างจิตวิญญาณให้กับมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันก็มองมนุษย์ว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ฉะนั้น มนุษย์จึงต้องอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ เป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกันกับธรรมชาติ การเสนอภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลางจึงใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิด เพื่อกระตุ้นและปลุกอารมณ์ความรู้สึกของคนให้ตระหนักถึงคุณค่าความงามของธรรมชาติเพื่อที่มนุษย์จะได้ช่วยกันบำรุงรักษา ทะนุถนอมธรรมชาติ (ไชยรัตน์ เจริญสินธุ์โอฬาร. 2554: 266) โดยหักล้างแนวคิดภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางอย่างสิ้นเชิง ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลางจากวาทกรรมมหาอุทกภัย คือ การสื่อสารความคิด ความเชื่อ ผ่านมุมมองของสื่อมวลชนที่ต้องให้ชี้ให้เห็นว่าเหตุการณ์มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 นี้ เป็นผลมาจากความคิดความเชื่อในเรื่องพลังอำนาจอันไม่สามารถอธิบายได้ที่ธรรมชาติสร้างขึ้น จนเกิดเป็นปรากฏการณ์น้ำท่วมเมืองด้วยการเสนอภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิต ดังนี้

1. ภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือการเสนอภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลางด้วยการยกย่องเชิดชูให้ธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเป็นสิ่งที่ลึกลับเกินความคาดหมายและความเข้าใจของมนุษย์ภายใต้แนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศทั้งระบบว่าทุกชีวิตมีความเกี่ยวเนื่องกันและมนุษย์ก็มีได้มีอะไรพิเศษไปกว่าชีวิตอื่นๆ บนโลก ดังนั้นมนุษย์จึงควรอ่อนน้อมตัวเองลงเพื่อเคารพในธรรมชาติ (ณัฐพล โสติดิรัตน์วิโรจน์. 2557 : 285 ; อ้างอิงมาจาก เนื่องน้อย บุญเนตร. 2537 : 52) ซึ่งสามารถนำมาอธิบายวิถีชีวิตของสังคมไทยในอดีตได้เป็นอย่างดี เพราะหากย้อนกลับไปในสมัยก่อนที่วิถีชีวิตของคนไทยยังคงผูกพันกับธรรมชาติและพุทธศาสนา เมื่อกล่าวถึง“น้ำท่วม” เราต่างเข้าใจความหมายของน้ำท่วมในมุมที่เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ไม่ได้ร้ายแรงเหมือนในปัจจุบัน เนื่องจากอุดมการณ์เกี่ยวกับน้ำในสมัยอดีตนั้นมองว่าสังคมไทยมีความผูกพันและอาศัยน้ำจากธรรมชาติในการดำรงชีวิต

ดังนั้น “น้ำท่วม” ในมโนทัศน์ของคนไทยในอดีตจึงมิใช่เรื่องใหญ่หรือเรื่องที่นาตระหนกตกใจเหมือนในปัจจุบัน เพราะคนในสมัยก่อนมีความผูกพันกับสายน้ำจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เมื่อถึงฤดูน้ำหลากคนในสมัยก่อนจะต้องเตรียมความพร้อมซึ่งทำเป็นเรื่องปกติในทุกๆ ปี (อภิญา นนทันท. 2559 : เว็บไซต์ ; อ้างอิงมาจาก พิศาล บุญผูก. 2557) อีกทั้งประชาชนคนไทยสมัยก่อนจะตั้งชุมชนอยู่บริเวณริมแม่น้ำลำคลอง สร้างบ้านยกพื้นสูงประมาณ 3 เมตร มีหน้าบ้านติดริมน้ำ ประชาชนมีอาชีพทำนาโดยเลือกพันธุ์ข้าวที่มีต้นข้าวยาวๆ หลายเมตรและมีอายุการเก็บเกี่ยวที่ยาวนานประมาณ 6-7 เดือน (เริ่มทำนาเดือน 6 เก็บเกี่ยวเดือนอ้าย) และทุกบ้านมีเรือเก็บไว้ใช้งานตลอดจนมีเพลงพื้นบ้านหรือเพลงลูกทุ่งที่เกี่ยวข้องกับเรือและน้ำด้วย นั่นแสดงว่า ที่ผ่านมามีเหตุการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นด้วยระยะเวลาที่ยาวนานหลายเดือนเป็นประจำทุกๆ ปี โดยเฉพาะภาคกลาง และยังใช้เรือเป็นยานพาหนะซึ่งธรรมชาติได้สร้างแม่น้ำลำคลองไว้สำหรับการเดินทางแล้วโดยสมบูรณ์

ภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏจากการนำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัยของสื่อมวลชน เป็นการแสดงออกถึงความคิดและความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อเหตุการณ์มหาอุทกภัย

แบบหักล้างไปจากภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ภาพแทนกลุ่มนี้เชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ที่ได้บันดาลให้เกิดน้ำท่วม ดังนั้น ภาพแทนกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่มุ่งนำเสนอให้เห็นการยกย่องและเคารพในกฎของธรรมชาติ ดังตัวอย่างจากบทความ ‘น้ำ’ กับ ‘อุทกภัย’ ‘คน’ กับ ‘ธรรมชาติ’ ที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ได้แสดงให้เห็นถึงภาพแทนธรรมชาติคือศูนย์กลางของสรรพสิ่งได้อย่างชัดเจน

(1) “...มนุษย์เราไม่ว่าจะอย่างไร พยายามเพียงใด ริดเค้นความสามารถออกมามากมายขนาดไหน ก็ยังไม่อาจเอาชนะธรรมชาติได้

ธรรมชาติ เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างมีสมดุล มนุษย์ต่างหากที่อาจหาญ คิดเอาเองว่าข้าฯ แน่ พยายามดัดแปลง ปรับเปลี่ยนสมดุลแห่งธรรมชาติเพื่อให้เอื้อต่อความสะดวกง่ายดาย ในการดำรงชีวิตของตน

แล้วก็เพลอไพล คิดไปว่า สามารถเอาชนะ ได้ชัยชนะธรรมชาติ

ธรรมชาติ อย่างไม่เสียดายก็ต้องกลับคืนสู่ภาวะสมดุลยิ่งมนุษย์เราปรับเปลี่ยน ดัดแปลง ธรรมชาติอย่างรุนแรงมากเท่าใด การปรับตัวเพื่อคืนสมดุลให้กับธรรมชาติก็ยิ่งรุนแรงและเจ็บพล้นมากขึ้นเท่านั้น”

(‘น้ำ’ กับ ‘อุทกภัย’ ‘คน’ กับ ‘ธรรมชาติ’. 2554 : 102)

(2) “มีความรู้สึกว่ามีมวลน้ำขจัดใจที่มวลมนุษย์ไม่เข้าใจธรรมชาติของน้ำ มวลมนุษย์คิดแต่จะเอาชนะมวลน้ำทุกวิถีทาง

ถมคลองไม่ให้น้ำเดินทาง... ทำเขื่อนขังน้ำให้อยู่ในพื้นที่จำกัด... ปลุกบ้านเรือนทับที่ของ “แม่” แห่งมวลน้ำ... ต้มกินใช้สอยน้ำอย่างตะกละตะกลาม... เท ฟันมลพิษสิ่งโสโครกลงน้ำ อย่างไม่เมตตา... ท้ายกับว่าน้ำเป็นเพียงสิ่งไม่มีชีวิต ไม่มีจิตใจ ไม่มีความรู้สึกรู้สา

(มวลน้ำ VS มวลมนุษย์. 2554 : 58)

ตัวอย่างข้างต้น สื่อมวลชนได้เสนอภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อาศัยความเชื่อว่ามนุษย์นั้นไม่สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ เนื่องจากธรรมชาตินั้นก็มีชีวิตจิตใจและมีความยิ่งใหญ่เกินกว่าที่จะเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์เท่านั้น ดังนั้นเมื่อมนุษย์ตักตวงหาผลประโยชน์จากธรรมชาติมากขึ้นจนกลายเป็นการทำลายธรรมชาติ มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นจึงเป็นการแสดงให้เห็นอุดมการณ์ธรรมชาติเป็นใหญ่ที่มนุษย์ต้องกลับมาตระหนักดังที่มนุษย์ในสมัยอดีตได้แสดงออกต่อธรรมชาติ ด้วยการย้อนกลับไปมองตัวตนและสังคมแบบเก่าที่มีส่วนประกอบสำคัญมาจาก

รูปแบบของสังคมที่ยังเป็นสังคมเกษตรกรรม ความเข้มข้นในการนับถือลัทธิศาสนายังคงปรากฏอย่างเด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ หรือการนับถือภูตผีต่างๆ ซึ่งได้บ่มเพาะและสร้างอุดมการณ์นับถือและเคารพธรรมชาติ โดยเฉพาะคำสอนของศาสนาพุทธที่เชื่อว่าความรักในธรรมชาติในแบบของชาวพุทธเปรียบเสมือนความนับถือและมิตรภาพต่อเพื่อนมนุษย์เพื่อแสวงหาความเจริญทางวิญญาณ โดยถือเป็นผู้มีส่วนร่วมเดียวกันซึ่งในทางโลกอาจจัดเป็นสิ่งแวดล้อมภายนอก การสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความอยากรู้อยากเห็นส่วนบุคคล การควบคุมเทคโนโลยี และลัทธิศูนย์กลางทางมนุษยชาติ ดังกำหนดในค่านิยมตะวันตกจึงอาจนำมาเทียบกับทัศนะทางพุทธที่ว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ (ลินด์ซีย์ ฟาลวีย์. 2548 : 367) อุดมการณ์เกี่ยวกับน้ำท่วมที่สื่อมวลชนนำเสนอจึงเต็มไปด้วยวิถีคิดที่มนุษย์รู้จักเคารพและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องการรักษาสมดุลของธรรมชาติให้คงเดิม ภาพแทนนี้จึงสร้างความเชื่อว่าสรรพสิ่งที่จะดำเนินไปในแนวทางที่ถูกก็ต่อเมื่อมันมีแนวโน้มที่จะรักษาบูรณภาพ. คุณภาพ และสุนทรีย์ภาพ มากกว่าที่จะมองว่ามนุษย์เป็นเจ้าของธรรมชาติ สอดคล้องกับตัวอย่าง (3)

(3) “น้ำท่วมครั้งนี้ คงไม่ใช่แค่เรื่องของ “ธรรมชาติ” ที่กำลังลงโทษหรือเอาคืนมนุษย์ ซึ่งพัฒนาสังคมไปสู่เส้นทางวัตถุและเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้ง กระทบต้องทำลายสิ่งแวดล้อมจำนวนมากมายมหาศาล

หรือการที่มนุษย์จำเป็นต้องอ่อนน้อมถ่อมตนต่อ “ธรรมชาติ” เท่านั้น”

(‘วัฒนธรรม’ กับ ‘ธรรมชาติ’ และน้ำท่วม. 2554 : 85)

แม้ว่าสื่อมวลชนจะพยายามชี้ให้เห็นว่ามหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ (2554) จะไม่ได้เกิดจากการลงโทษของธรรมชาติ ด้วยการแสดงให้เห็นว่า ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ทวีปรีตผิดผันไปจากกฎเกณฑ์ธรรมชาติเช่นน้ำท่วมใหญ่ ดังประโยค “น้ำท่วมครั้งนี้ คงไม่ใช่แค่เรื่องของ “ธรรมชาติ” ที่กำลังลงโทษหรือเอาคืนมนุษย์ซึ่งพัฒนาสังคมไปสู่เส้นทางวัตถุและเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้ง” เพื่อให้เห็นว่าน้ำท่วมเกิดจากการที่มนุษย์ฝืนธรรมชาติและหาประโยชน์จากธรรมชาติเพื่อนำมาใช้ในระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ทำให้ธรรมชาติขาดความสมดุล มีผลให้เกิดน้ำท่วมและส่งผลต่อชีวิตและทรัพย์สินอันประมาธคามได้ก็ตาม แต่ในบริบทของเนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอกลับเผยให้เห็นถึงภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากการที่มนุษย์ยอมรับว่าธรรมชาติคือศูนย์กลางที่ปรากฏชัดเจนจากประโยค “การที่มนุษย์จำเป็นต้องอ่อนน้อมถ่อมตนต่อ “ธรรมชาติ”” ซึ่งเป็นการแสดงภาพแห่งการยอมรับว่าธรรมชาตินั้นคือสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นศูนย์กลาง และสามารถให้คุณหรือโทษกับมนุษย์ได้ ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องแสดงความเคารพอ่อนน้อมธรรมชาติ เพราะไม่เช่นนั้นแล้วธรรมชาตีก็น่าจะสามารถบันดาลภัยพิบัติได้

จากความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติดังกล่าวข้างต้นนี้เองที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมไทยกับความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติที่มีมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการที่สื่อมวลชนได้เสนอเรื่อง “ผีขุนน้ำ” ซึ่งเป็นตำนานความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทยเอาไว้ในช่วงมหาอุทกภัย ดังตัวอย่าง (4)-(5)

(4) “ชาวบ้านเขานับถือเคารพขุนดอยขุนน้ำนี่เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ เขาจึงร่วม “จัดการน้ำ” ด้วยกฎกติกาที่ยิ่ง คือการแบ่งน้ำ หรือ “ปันน้ำ” อย่างเป็นทางการระเบียบมาแต่โบราณว่ามีมาแต่ตำรับ “มังรายศาสตร์” พูน”

(ผีขุนน้ำแม่ทา. 2554 : 59)

(5) “น้ำจาก “ผีขุนน้ำ” จึงเป็นดั่งน้ำมนต์ ที่ประพรมแผ่นดินแม่ทำให้อุดมสมบูรณ์ตลอดปีตลอดชาตินี้แหละวิเศษนัก”

(ผีขุนน้ำแม่ทา. 2554 : 59)

การกล่าวถึง “ผีขุนน้ำ” คือการแสดงภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยการเชิดชูธรรมชาติผ่านตำนานเรื่องเล่าที่เกิดจากความเกรงกลัวธรรมชาติ 22 (วนิดา ขำเขียว. 2550 : 22) ของชาวชนบทล้านนาที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตเกษตรมาโดยตลอดชาวล้านนาเชื่อว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเกษตรดำรงอยู่ได้คือน้ำ พวกเขามีความเชื่อว่าน้ำจะอุดมสมบูรณ์มีมากน้อยหรือฝนตกต้องตามฤดูกาลหรือไม่นั้น ผู้ที่บันดาลให้เกิดขึ้นคือพลังเร้นลับเหนือธรรมชาติที่รวมเรียกกันว่า “ผีขุนน้ำ” เทพารักษ์ที่ให้พระคุณแก่ต้นน้ำ ทำให้วิถีชีวิตพวกเขาอยู่ร่วมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นสุขโดยแท้ ดังนั้นจึงพบว่าสื่อมวลชนได้เสนอกระบวนการทัศน์ธรรมชาติเป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่งจากประโยค “ชาวบ้านเขานับถือเคารพขุนดอยขุนน้ำนี่เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์” อันเป็นการฉายภาพการเชิดชูบูชาธรรมชาติอันได้แก่ ขุนเขาและแม่น้ำ ว่าเป็นดั่งน้ำมนต์ซึ่งเป็นของศักดิ์สิทธิ์ และเมื่อชาวบ้านแสดงความเคารพบูชาผีขุนน้ำก็จะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ขึ้นนั่นเอง

ประเด็นนี้จึงเต็มไปด้วยความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติที่ว่าคนในสมัยอดีตต้องทำความเคารพธรรมชาติเพื่อให้ธรรมชาติปกป้องคุ้มครองเรียกสวนไร่นา ผลผลิตทางการเกษตร เช่น ทำพิธี เช่นสรวง พลีบูชาธรรมชาติเพราะเชื่อว่าธรรมชาติมีวิญญาณสิงสถิตอยู่ ทำให้มนุษย์ไม่กล้าฝ่าฝืน ไม่กล้าทำลายธรรมชาติ จะตัดต้นไม้แต่ละต้นก็ต้องมีพิธีเช่นสรวงขออนุญาตเทพารักษ์ เพื่อให้เทพารักษ์รู้ตัวและไม่โกรธคนตัด คนแต่ก่อนจึงตัดไม้เท่าที่ตนเองจะนำไปใช้สอย ทำให้ต้นไม้มีโอกาสเติบโตทัน ในขณะที่ระบบอุตสาหกรรมไม่เกรงกลัวเทพารักษ์จึงตัดที่ละมากๆ หรือที่ละภูเขา การขาดรากไม้ขนาดใหญ่จำนวนมากๆ ยึดน้ำไว้กับดิน จึงทำให้เกิดอุทกภัย ซึ่งปรากฏการณ์นี้หากจะใช้คำพูดอย่างคนโบราณก็คงจะเป็นคำว่า “ถูกฟ้าดินลงโทษ” ซึ่งก็ไม่ผิดความจริงมากนัก (บ้านจอมยุทธ์. ม.ป.ป. : เว็บไซต์)

นอกจากความเชื่อเรื่องผีขุนน้ำจะเสนอให้เห็นภาพแทนธรรมชาติคือศูนย์กลางของสรรพสิ่งผ่านเรื่องเล่าแล้ว ในช่วงมหากุศุมภีสื่อมวลชนยังได้นำเสนอภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่คงคา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งแม่น้ำ ดังปรากฏในตัวอย่าง (6)

(6) “คงมีหลายแง่มุมที่เราสามารถพูดเกี่ยวกับน้ำท่วมได้ ตั้งแต่ในระดับความเชื่อ เช่น มีหลายคนอดอ้างว่าบ้านของตนเองต้องรอดพ้นจากน้ำท่วมเพราะได้บูชาพระแม่คงคาอย่างถูกต้อง โดยมีคำยืนยันว่าแท้จริงแล้วตนเองได้ถมที่ให้สูงกว่าบ้านหลังอื่น หรือมีทรัพยากรบุคคลและกำลังทรัพย์ในการเตรียมกระสอบทราย เครื่องสูบน้ำได้มากกว่าคนอื่น”

(น้ำลดตอผุด. 2554 : 89)

(7) “เชื่อเถอะ ลอยกระทงขอขมาพระแม่คงคา (10 พ.ย.) ปีนี้ พระแม่คงคายังมีอาการ โกรธซึ่งอยู่ไม่หายและคงจะพูดกับมวลน้ำอยู่ทุกลูกบาศก์เมตรว่า ถ้ามวลมนุษย์มันยังเง่าอยู่อีก ปีต่อไป เราก้จะยกทัพมาทำสงครามสังสอนพวกมันอีก!”

(มวลน้ำ VS มวลมนุษย์. 2554 : 58)

พระแม่คงคาเป็นระบบความเชื่อที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัฒนธรรมไทยที่รับมาจากอินเดียเมื่อกล่าวถึงระบบความเชื่อ ย่อมรวมถึงศาสนาและความเชื่อในลัทธิต่างๆ ศาสนาหรือ ในความหมายกว้างๆ คือการบวงสรวงบูชาหรือการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างมนุษย์กับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ที่มนุษย์เชื่อว่าสามารถควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือวิถีทางของธรรมชาติและวิถีชีวิตของมนุษย์ ศาสนาตามทัศนะทางมานุษยวิทยาจึงบ่งบอกนัยถึงการขยายความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ออกไปสู่ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์และธรรมชาติ ดังนั้นศาสนาและความเชื่อทางศาสนาจึงเป็นสิ่งสากลที่เราพบเห็นได้ในทุกสังคมตลอดมาทุกยุคทุกสมัย (ยศ สันตสมบัติ. 2537 : 214)

แม้ว่าสื่อมวลชนจะพยายามชี้ให้เห็นภาพว่าน้ำท่วมใหญ่ไม่ใช่ผลที่เกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่คงคาก็ตาม ตามตัวอย่าง (6) แต่การกล่าวถึงพระแม่คงคาในตัวอย่าง (7) ก็กลายเป็นภาพแทนที่แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยนั้นมีวิถีชีวิตที่ผูกติดกับความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ เรามักเชื่อว่าพระแม่คงคานั้นคือผู้ให้ชีวิตและความอุดมสมบูรณ์แก่มนุษย์ผ่านทางสายน้ำ อำนาจของพระแม่คงคาจึงมีพลานุภาพต่อความเชื่อของคนไทย การเกิดมหากุศุมภี (2554) จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเผยให้เห็นอุดมการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติด้วยการเสนอว่าพระแม่คงคานั้นคือผู้ที่มีพลังอำนาจทำให้น้ำท่วม เนื่องจากมนุษย์ไม่เคารพยำเกรงและงดเว้นการบูชาพระแม่คงคา

กล่าวโดยสรุป การนำเสนอของสื่อมวลชนในประเด็นภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลางหรืออยู่เหนือสรรพสิ่งจึงเป็นการแสดงออกถึงอุดมการณ์ที่มนุษย์มองธรรมชาติเป็นอื่น ผ่านทางภาพแทน

ธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ด้วยการยกเอาธรรมชาติให้เป็นสิ่งที่อยู่สูงกว่ามนุษย์ เป็นภูตผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เต็มไปด้วยความลึกลับ ดังนั้น สังคมไทยในอดีตจึงจัดระบบความเชื่อเรื่องผีไว้อย่างสลับซับซ้อน มีเหตุมีผล ประกอบด้วยผีที่ให้คุณ และผีร้ายที่ให้โทษเมื่อทำผิดต่อกฎเกณฑ์ของสังคม ความเชื่อในเรื่องนี้จึงกลายเป็นกลไกควบคุมสังคมที่สำคัญ (ศรีศักร วัลลิโภดม. 2539 : 34) แต่สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันด้วยการเติบโตของระบบทุนนิยม รวมทั้งกฎหมายบ้านเมืองที่ลบล้างจารีตประเพณีดั้งเดิม ความเชื่อเรื่องผีที่เคยเป็นส่วนสำคัญในการควบคุมสังคมก็ลดบทบาทที่เป็นระบบลง (ศรีศักร วัลลิโภดม. 2539 : 34) โดยเฉพาะในสังคมไทยซึ่งมีสถาบันหลักคือ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อย่างไรก็ตาม ยังมีวัฒนธรรมส่วนต่างๆ อีกมากมายในทุกภูมิภาคของไทยที่เกิดจากความเชื่อท้องถิ่นนั้นๆ และสิ่งนี้เป็นอำนาจที่ทำให้เกิดการรวมตัวของสังคม โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ

2. ภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิต

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลางนี้มีแนวคิดที่ขัดแย้งกับภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง สารสำคัญของภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลางคือการที่มนุษย์ยอมรับธรรมชาติในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิตเฉกเช่นเดียวกับมนุษย์ ดังนั้น ฐานะของมนุษย์และฐานะของโลกธรรมชาติของมนุษย์จึงเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์จึงไม่ได้อยู่ที่การครอบครองแบบนายกับบ่าว แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจและใช้ชีวิตร่วมกันกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและเป็นเอกภาพ (ณัฐพล โสติกวิรัตน์. 2557 : 286) การยอมรับธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิตจึงเริ่มต้นจากการที่มนุษย์ให้สิทธิ์กับสัตว์ พืช ต้นไม้ อากาศ ฯลฯ เรื่อยมาจนถึงธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ว่ามีคุณค่าอย่างแท้จริงในตัวของมันเอง มิได้ขึ้นอยู่กับคุณค่าที่เกิดจากการให้ของมนุษย์ หลักการข้อหนึ่งของกระบวนการทัศน์ธรรมชาติเป็นศูนย์กลางคือการกล่าวว่าชีวิตมิได้จำกัดความหมายของรูปแบบชีวิตเพียงแค่ว่าความหมายเชิงชีววิทยาเท่านั้น เพราะชีวิตรวมไปถึงสิ่งที่มีชีวิตวิทยาเรียกว่าสิ่งไม่มีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นผืนดิน หรือระบบนิเวศต่างๆ ในโลก (อาทิตย์ ผ่านพูล. 2558 : 35)

จากการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับมหาอุทกภัยที่สื่อมวลชนเน้นเสนอว่าธรรมชาติเป็นวัตถุอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์ใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์ ดังนั้นธรรมชาติจึงอยู่ในฐานะเป็นทรัพยากรของชาติมากกว่าที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งมีชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์ แต่เมื่อมหาอุทกภัยได้ทวีความรุนแรงเกินขอบเขตที่มนุษย์จะสามารถควบคุมได้จึงทำให้สื่อมวลชนต้องเปลี่ยนมุมมองของการนำเสนอภาพแทนธรรมชาติจากมุมมองของมนุษย์เป็นใหญ่ มาสู่การเสนอภาพแทนในลักษณะของการยอมรับเอาธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งที่มีคุณค่าเทียบเท่ามนุษย์ ประเด็นนี้เองทำให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลางที่เผยให้เห็นถึงการเปลี่ยนท่าทีของมนุษย์ให้หันกลับมายอมรับธรรมชาติในฐานะของสิ่งมีชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “ในความเป็นจริงน้ำไม่ใช่ศัตรูของเรา แต่เรามองว่าน้ำคือเพื่อนของเรา วันนี้เขามาเยี่ยมเรา มาค้างคืนกับเรา อาจจะหลายคืนหน่อย หรืออาจจะเดือน แล้ววันหนึ่งเขาก็จะจากเราไป”

(เรียนรู้อยู่กับน้ำ (เนา) น้ำไม่ใช่ศัตรูอย่าคิดชนะน้ำ. 2554 : 29)

การกล่าวว่า น้ำคือเพื่อนของเรา เป็นการแสดงออกถึงความเชื่อที่ยกให้ธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง มนุษย์ยอมรับว่าธรรมชาตินั้นก็คือมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ อยากรมีที่อยู่ที่พัก และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับมนุษย์ได้เหมือนเพื่อนของมนุษย์ การยอมรับเอาธรรมชาติเข้าเป็นพวกพ้องนี้เองที่เสมือนเป็นภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิต ที่ได้แสดงออกถึงความตระหนักของมนุษย์ว่ามีได้เป็นเพียงเผ่าพันธุ์เดียวเท่านั้นที่เป็นใหญ่และมีสิทธิ์เหนือผู้อื่น ชนิดที่เรียกว่าเป็นการสร้างนิเวศเชิงสำนึกให้มนุษย์เปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการมองโลกแบบเดิมมาเป็นการมองโลกอย่างเป็นกระบวนระบบที่มีชีวิต มองโลกในแง่ของความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมากกว่าที่จะมองแบบแยกส่วนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

สื่อมวลชนจึงมิได้นำเสนอภาพธรรมชาติที่โหดร้ายป่าเถื่อนหรือนำเสนอให้ธรรมชาติเป็นศัตรูดังเช่นภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งถือเป็นการสร้างกระบวนทัศน์ใหม่เพื่อให้มนุษย์หันมาให้ความสนใจกับการมีอยู่ของสรรพสิ่งอื่นๆ ในโลก อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจิตใจเพื่อปลูกจิตสำนึกให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติแทนการมองธรรมชาติแบบเบียดเบียน เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางในการยอมรับที่จะดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายและสอดคล้องกับธรรมชาติ (อาทิตย์ ผ่านพูล. 2548 : 91) สอดคล้องกับตัวอย่าง (2) ที่สื่อมวลชนนำเสนอภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิต โดยมองว่ามนุษย์นั้นไม่สามารถต่อสู้กับธรรมชาติหรือเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางเพื่อแยกธรรมชาติออกจากกลุ่มของตนเองจนธรรมชาติกลายเป็นศัตรูในที่สุด

(2) “แม้แต่สื่อ ยังบอกว่า สู้กับน้ำเรากำลังใช้คำผิดไป?

เราคงต้องใช้คำใหม่ว่า หาที่ให้เขาอยู่ดีกว่า จะไปสู้กับน้ำอย่างไร เอาปืนไปยิงกับน้ำ เอาทหารเอารถถังไปสู้กับน้ำหรือ สู้อย่างไรก็สู้ไม่ได้ เราใช้คำผิด เราทำลายเขาไม่ได้”

(“ใส่ชูชีพให้กายไม่พอ ต้องใส่ชูชีพให้ใจด้วย” พระพรพล ปสันโน. 2554 : 20)

การตั้งคำถามต่อสื่อว่าการเลือกใช้คำต่อสู้กับน้ำนั้นถูกต้องหรือไม่ ได้แสดงให้เห็นถึงภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง ในลักษณะที่มนุษย์เริ่มตั้งคำถามกับตัวเองว่าสามารถสู้รบกับน้ำท่วมซึ่งเป็นภัยธรรมชาติในลักษณะของการต่อสู้กับศัตรูได้จริงหรือ การตั้งคำถามนี้ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามนุษย์ได้ยอมรับให้ธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่งที่เป็นจำเป็นต้องให้ความเคารพและปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างเหมาะสม โดยที่มิใช่เป็นการปฏิบัติแบบนายกับบ่าวหรือแบบเข้าศึกศัตรู ซึ่งเป็นการลบล้างภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง พร้อมทั้งเรียกร้องให้มนุษย์หันมาตระหนักถึงสิทธิของสิ่งอื่นนั้นก็คือธรรมชาติอย่างที่เราควรจะเป็น ความเชื่อนี้ยังเผยให้เห็นอีกว่ามนุษย์นั้นต้องการจะใช้ชีวิตกับธรรมชาติอย่างสงบสุขด้วยการทำความเข้าใจวิถีของธรรมชาติว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับวิถีของมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์ก็จำเป็นที่จะต้องปรับทัศนคติที่มีต่อธรรมชาติด้วยการให้คุณค่าและมนุษย์ไม่มีสิทธิที่จะไปลดทอนคุณค่าของธรรมชาติได้

การยอมรับธรรมชาติในฐานะของสิ่งมีชีวิตที่สื่อมวลชนนำเสนอผ่านภาพแทนนี้ ยังเป็นการลดความรู้สึกหวั่นวิตกของมนุษย์ในสังคมที่อาจหวาดกลัวธรรมชาติในฐานะของศัตรู สื่อมวลชนได้ใช้ช่วงเวลาที่ผู้คนเริ่มทำความเข้าใจและยอมรับกับสิ่งที่เรียกว่าเป็นชะตากรรมที่ธรรมชาติกระทำได้ สร้างภาพแทนขึ้นมาอีกชุดหนึ่งเพื่อเสนอความหมายของธรรมชาติในช่วงมหากุศกภัยการลดทอนความหมายของน้ำท่วมว่าเป็นข้าศึก ด้วยการตีความหมายของธรรมชาติให้กลายเป็นสิ่งมีชีวิตโดยใช้ความซับซ้อนและความนุ่มนวลทางภาษาเพื่อเปรียบเทียบธรรมชาติให้กลายเป็นอื่น เช่น การใช้คำเรียกธรรมชาติว่าเป็น “น้องน้ำ” ดังตัวอย่าง (3)-(5)

(3) “ต้นสัปดาห์ที่ผ่านมา น้องน้ำได้เดินทางมาถึงย่านพระราม2 มีการคาดการณ์ว่าจะทำให้นถนนสายดังกล่าวถูกตัดขาดไม่สามารถใช้ในการสัญจรได้”

(สมุทรสาครโมเดล ‘รถวิ่งได้ น้ำวิ่งเร็ว’ ยุทธการอุ้ม ‘น้องน้ำ’ ลงทะเล. 2554 : 24)

(4) “หลังหลบภัยน้องน้ำ ระเหเร่ร่อนเป็นนกขม้นเหลืออ่อนไร้รังนอนมา 20 กว่าวัน จึงมีโอกาสวะไปดูบ้าน”

(โรคที่มากับน้ำ (3). 2554 : 70)

(5) “บทบาทที่เราต้องทำตอนนี้คือเป็นแม่สื่อผลักดันให้น้องน้ำได้มาเจอกับพี่สูบ เพราะถ้า น้องน้ำไม่ลงมา พี่สูบก็แห้งเหี่ยว ไม่ได้ทำงาน”

(บางระจัน 54. 2554 : 87)

หากมองการใช้ภาษาของสื่อมวลชนตามแนวคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ จะเห็นได้ว่าตัวบทที่สื่อมวลชนนำเสนอขึ้นมีการสร้างภาพแทนที่สื่อความหมายทางสังคมและกายภาพ ดังนั้นเพื่อที่จะเข้าใจสาระของสิ่งที่สื่อต้องการนำเสนอ จึงหนีไม่พ้นที่จะมีการสวมชีวิตจิตวิญญาณให้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ธัญญา สังขพันธานนท์. 2556 : 52) เพื่อแสดงให้เห็นว่ามนุษย์นั้นได้เปลี่ยนวิถีชีวิตที่มีต่อธรรมชาติจากการยกเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การยอมรับว่าธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของระบบการมีชีวิต ซึ่งกลวิธีการผลิตซ้ำความเป็นอื่นในหัวข้อนี้จำเป็นที่จะต้องอธิบายเชื่อมโยงเข้ากับลักษณะสำคัญประการหนึ่งของสังคมไทย นั่นคือการที่คนในสังคมชอบความสนุกสนานรื่นเริง ลักษณะดังกล่าวถูกเรียกว่าเป็นค่านิยมรักความสนุก เห็นได้จากกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตายล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความสนุกสนาน การทำบุญการจัดงานพิธีกรรมต่างๆ ตลอดถึงการทำงานจะมีความสนุกสนานสอดแทรกอยู่ด้วยเสมอ คนไทยมีความสนุกสนานมาตั้งแต่เกิดไปจนตาย (ฉวีวรรณวรรณประเสริฐ. 2522 : 40)

ลักษณะดังกล่าวนี้เองที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารของมนุษย์ในสังคม เรียกว่าเป็นความสนุกสนานที่มนุษย์สร้างผ่านภาษา ไม่ว่าจะเป็นการร้องรำทำเพลง การใช้สำนวนสุภาพ การพวนคำ การใช้คำล้อ เพื่อลดทอนความความหมายที่อาจนำไปสู่ความรุนแรง เปลี่ยนความเกลียดชังให้กลายเป็นเสียงหัวเราะ ซึ่งผลการวิเคราะห์ในบทที่ 3 ทำให้ผู้วิจัยพบว่าในการนำเสนอวาทกรรมมหาอุทกภัย ปี พ.ศ. 2554 สื่อมวลชนได้ลดทอนความหมายและคุณค่าของธรรมชาติด้วยการสร้างภาพแทนธรรมชาติว่าเป็นน้อง ดังเช่นคำว่า “น้องน้ำ” กับ “พี่กรุง” ที่ปรากฏขึ้นครั้งแรกในคอลัมน์หนุ่มเมืองจันทร์ จากหนังสือพิมพ์มติชน นำไปสู่การยอมรับธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังปรากฏในตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ (3)-(5) เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยผลักดันแนวคิดภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากมันได้แสดงให้เห็นการยอมรับธรรมชาติของมนุษย์ โดยเลือกที่จะกล่าวถึงมหาอุทกภัยในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งซึ่งนั่นก็หมายความว่าธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีชีวิต มีเลือดเนื้อ และมีจิตวิญญาณนั่นเอง แม้บริบทของเนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอจะมีการใช้คำที่แสดงให้เห็นว่าน้ำท่วมครั้งนี้เปรียบเป็นสงคราม เพราะมีการใช้คำว่า “กองทัพ” มานำหน้าค่าน้องน้ำ แต่ความรู้สึกของผู้รับสารกลับไม่ได้เกิดความหวาดกลัวเมื่อเปรียบเทียบกับคำว่า “มวน้ำ” นั่นก็เป็นเพราะว่าในสังคมไทยนั้นค่าน้องจะใช้ในการนับญาติ ความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องวางอยู่บนพื้นฐานของความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ โดยผลัดกันเป็นผู้ให้และผู้รับ เราจะพบว่าในสังคมไทยยังนิยมใช้คำเรียกญาติกับผู้ไม่ได้เป็นญาติอีกด้วย เช่น เรียกบิดามารดาของเพื่อนว่า “พ่อแม่” เรียกเพื่อนของพี่ว่า “พี่” เรียกเพื่อนร่วมงานว่า “พี่”-“น้อง” เรียกบริกรตามร้านอาหารว่า “น้อง” ตลอดจนคนอื่นๆ ในอีกหลายๆ สถานการณ์ ซึ่งนับว่าเป็นการขยายคำเรียกญาติไปสู่บุคคลสถานภาพต่างๆ ในสังคม ดังตัวอย่าง (6)

(6) “ลวงเลยจนถึงตอนนี้ คุณน้ำ หรือ น้องน้ำ ของใครหลายๆ คน ได้เคลื่อนตัวผ่านพ้นไป จนแทบจะเหือดแห้งครบถ้วนหมดแล้วทุกพื้นที่ น้ำบางส่วนก็ถูกขับต้อนให้ไหลไล่ออกสู่ทะเลด้วยสารพัดวิธี ได้ผลบ้าง... ไม่ได้ผลบ้างก็ว่ากันไป”

(ศิลปะเมื่อน้ำท่วม ศิลปะหลังน้ำลด. 2554 : 64)

คำเรียกญาติเป็นคำที่บอกลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล การ “ใช้” คำเรียกญาติเพื่อเรียกคนที่ไม่ได้เป็นญาติ จึงเป็นการเจตนา “สร้าง” ความสัมพันธ์ให้ผู้ฟังรู้สึกถึงภาระหน้าที่บางประการที่พึงมีต่อผู้พูดหรือที่พึงมีซึ่งกันและกัน ในกรณีที่เราต้องการสร้างความสนิทสนม เราอาจจะเรียกผู้อื่นว่า “พี่” หรือ “น้อง” การเรียกผู้อื่นที่ไม่ได้เป็นญาติว่าพี่หรือน้องเป็นสิ่งที่ เป็นปกติในสังคมไทย ทุกๆ คนก็ขยายการเรียกคนอื่นว่าเป็นพี่เป็นน้อง ในกรณีที่ต้องการสร้างความสนิทสนม และเพื่อลดช่องว่าง และความห่างเหินกับคนที่เรากำลังคุยด้วย เพราะความรู้สึกในความสัมพันธ์จะเปลี่ยนไปทันที (กำธน สินธวานนท์. 2549)

วาทกรรม “น้องน้ำ” จึงได้กลายเป็นการสร้างภาพแทนใหม่ให้กับธรรมชาติ โดยมีกลวิธีการสร้างความหมายธรรมชาติให้กลายเป็นอื่นที่แตกต่างจากการยกระดับและการรื้อสร้าง ความหมาย เนื่องจากวาทกรรม “น้องน้ำ” ได้เผยให้เห็นว่ามนุษย์ยกธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของเผ่าพันธุ์ แต่ทั้งนี้การมองธรรมชาติในลักษณะนี้ก็กลับไม่ได้หมายความว่ามนุษย์ได้ยอมรับน้องน้ำในฐานะ “น้อง” หรือคนในวงศาอาณาเขตแต่อย่างใด แต่มันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการกดธรรมชาติให้มีความหมาย ต่ำกว่ามนุษย์ และมีนัยถึงการพยายามแสดงออกว่ามนุษย์จะไม่เกรงกลัวต่อธรรมชาติ เป็นการลดทอนความรู้สึกต่อธรรมชาติด้วยการสร้างความหมายใหม่ที่นุ่มนวลขึ้นดังจะเห็นได้จากการที่ผู้เขียนได้เลือก เสนอความหมายของน้องน้ำในด้านลบ มากกว่าที่จะเสนอการยอมรับน้องน้ำในฐานะของน้อง ของคนใน ครอบครัวที่แสดงถึงความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันด้วยระบบเครือญาติ สื่อมวลชนได้สร้างการรับรู้ ความรู้สึก และการจำได้หมายรู้เกี่ยวกับน้องน้ำขึ้นมาใหม่ ผ่านประโยค “แม่สื่อปลักตันให้น้องน้ำได้มาเจอกับพี่สูบ” เพื่อแสดงการไม่ยอมรับน้องน้ำในฐานะที่เป็น “มนุษย์” ด้วยการแทนตัวของมนุษย์ว่าเป็น “แม่สื่อ” แทนน้ำท่วมเป็น “น้องน้ำ” แทนเครื่องมือที่จะใช้กำจัดน้ำท่วมออกจากพื้นที่ว่าเป็น “พี่สูบ” ผ่าน ตำนานความรักระหว่างน้องน้ำกับพี่สูบ เพื่อหาความชอบธรรมในการจัดการกับธรรมชาติ แยกพวกเขา (ธรรมชาติ) ออกจากพวกเรา (มนุษย์) เกิดเป็นวาทกรรมคู่ตรงข้าม “น้องน้ำ” (มหาอุทกภัย) กับ “พี่สูบ” (กรุงเทพมหานคร) ในที่สุด

ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลางที่มองธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามของมนุษย์ที่จะปลุกกระแสสำนึกเกี่ยวกับธรรมชาติ ภายหลังจากที่มนุษย์ได้ค้นพบแล้วว่าตนเองนั้นมิได้เป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่ง ดังนั้นมนุษย์จึงแสดงออกซึ่งการยอมรับ และเคารพธรรมชาติเพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศให้คงอยู่ แนวคิดนี้ย่อมทำให้มนุษย์รู้สึก ว่าตนเองเป็นเพียงฟันเฟืองเล็กๆ ตัวหนึ่งของระบบนิเวศเท่านั้น การพัฒนาหรือการดำเนินการใดๆ ต้อง คำนึงอยู่เสมอว่ามีการตระหนักถึงสรรพสิ่งอื่นในระบบนิเวศหรือไม่ ในขณะเดียวกันภายใต้กระบวนทัศน์ ธรรมชาติเป็นศูนย์กลางที่สื่อมวลชนได้นำเสนอกลับแฝงกระบวนทัศน์มนุษย์เป็นศูนย์กลางไว้ด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากวิธีวิเคราะห์ที่พบว่าแม้มนุษย์จะพยายามยอมรับธรรมชาติอย่างเท่าเทียมกัน แต่ก็ยังมีวาทกรรมที่สอดใส่อุดมการณ์ในการลดทอนคุณค่าของธรรมชาติผ่านการใช้คำเรียกธรรมชาติอย่างสนุกสนาน ซึ่งกลายมาเป็นการแสดงออกถึงอุดมการณ์ที่ย้อนแย้งและนำไปสู่การสร้างกระแสสำนึกที่สับสนของ มนุษย์อยู่ในที่

ภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง

ภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางเกิดจากแนวคิดวาทกรรมธรรมชาติที่ธรรมชาติถูกมองว่า เป็นวัตถุเพื่อการศึกษาหาความรู้ ผ่านวิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่แยกผู้ศึกษา วิธี และการศึกษาออกจากสิ่งที่ศึกษา ขณะเดียวกันก็ชูความสามารถของผู้ศึกษาและเครื่องมือศึกษาว่าสามารถ

ช่วยให้เราเข้าใจธรรมชาติได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ ภาษาที่วาทกรรมชุดนี้เลือกใช้คือความมีเหตุมีผล อันประกอบไปด้วยเรื่องของข้อมูล ข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้ที่เป็นภววิสัย ขณะเดียวกันก็เก็บกด ปิดกั้นโวหารแบบอื่นๆ ไว้ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร. 2554 : 266) แนวคิดนี้เชื่อว่าวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะเข้ามาเปลี่ยนแปลงแก้ไขธรรมชาติที่ยังมุ่งอธิบายภาพแทนความจริงที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ผ่านกระบวนการทดลองหาหลักฐานเชิงประจักษ์ ที่สัมพันธ์กันระหว่างวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์มีผลต่อการควบคุมและประยุกต์ต่อการคิดค้นเทคโนโลยี เพื่อมนุษยชาติคุณค่าของวิทยาศาสตร์มีต่อการเพิ่มค่าทางเศรษฐกิจ การค้นหาความจริง และเพิ่มค่าทางปัญญา

เป้าประสงค์สูงสุดของวิทยาศาสตร์ คือ นำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้จากวิทยาศาสตร์ มาใช้เพื่อความผาสุกและการมีชีวิตที่มีคุณภาพของมนุษย์ การวางนโยบายและการตัดสินใจใน ยุทธศาสตร์ของประเทศ ควรมุ่งส่งเสริมการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ การประยุกต์วิทยาศาสตร์เพื่อสังคม ที่พัฒนาอย่างยั่งยืนการวางนโยบายของการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ควรมีเป้าประสงค์ไปที่พัฒนา ความสามารถของมนุษย์ สังคม และสถาบันต่างๆ ในการมีพื้นฐานความรู้ ความคิด กระบวนการ เจตคติทางวิทยาศาสตร์ให้ส่งผลต่อการเพิ่มกำลังการผลิต และส่งผลต่อการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ผลการศึกษาภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางจากวาทกรรมมหาอุทกภัย ผู้วิจัยค้นพบภาพแทน วิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ภาพแทนปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ในมหาอุทกภัยภาพแทน องค์ความรู้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์และ ภาพแทนวิทยาศาสตร์แก้ไขปัญหามหาอุทกภัย

1. ภาพแทนปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ในมหาอุทกภัย

ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลางนั้นนอกจากจะมุ่งชี้ให้เห็นมนุษย์มองมหาอุทกภัยว่าเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และให้มนุษย์ใช้วิธีการแก้ไขปัญหามีพื้นฐานจากความเข้าใจกฎของ ธรรมชาติตามหลักการทางวิทยาศาสตร์แล้ว ภาพแทนนี้ยังได้นำเอาองค์ความรู้ตามหลักการทาง วิทยาศาสตร์มาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์มหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 ว่าเป็นสิ่งที่สามารถอธิบายหรือ พิสูจน์ได้ว่ามีสาเหตุเกิดจากสภาวะที่โลกได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของชั้นบรรยากาศผล ที่เกิดตามมาจึงเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลตามหลักการทางวิทยาศาสตร์

ภาพแทนปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ในมหาอุทกภัย เป็นความเชื่อหลักภาพแทน ธรรมชาติเป็นศูนย์กลางอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะประเด็นที่ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลางที่มนุษย์มอง ว่ามหาอุทกภัยนั้นเป็นผลจากอำนาจลึกลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภาพแทนปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ ในมหาอุทกภัย จึงเสนอและถ่ายทอดความเชื่อที่ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นสามารถหยิบยกเอาข้อมูลอ้างอิงจาก นักวิทยาศาสตร์หรือนักวิชาการมาชี้ให้เห็นว่า ภัยธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่สามารถพิสูจน์และอธิบายได้ตาม หลักการทางวิทยาศาสตร์ และมนุษย์สามารถตั้งรับได้ด้วยการพยากรณ์ล่วงหน้าอย่างมีความน่าเชื่อถือ ด้ดังตัวอย่าง (1)-(2)

(1) “ศาสตราจารย์ ดร.ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญเรื่องผลกระทบจาสภาวะโลกร้อนในด้านพิบัติภัยธรรมชาติ ได้พยากรณ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ไว้ตั้งแต่ปี 2550 ว่าในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ประเทศไทยต้องเผชิญกับความแปรปรวนและพิบัติภัยธรรมชาติ”

(วิกิตำนาฯ จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน. 2554 : 20)

เมื่อกล่าวถึงการพยากรณ์อากาศก็คือการคาดหมายสภาวะอากาศและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต ส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับสภาวะอากาศที่เกิดขึ้นใกล้ตัวเรา เช่น ฝน อุณหภูมิเมฆ หมอก คลื่นลม รวมทั้งภัยธรรมชาติที่รุนแรงและไม่รุนแรง ได้แก่ พายุหมุนเขตร้อน พายุฝนฟ้าคะนองการเกิดอุทกภัย และภัยแล้ง เป็นต้น (กรมอุตุนิยมวิทยา. 2556 : 26) แม้คำว่าพยากรณ์จะมีความหมายตามที่ราชบัณฑิตยสถานได้เสนอไว้ คือ การทำนายหรือคาดการณ์โดยอาศัยหลักวิชา หรือเป็นคัมภีร์โหราศาสตร์ว่าด้วยการทำนาย (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556 : 804) หรือตามความเข้าใจของมนุษย์จะมองว่าการพยากรณ์ก็คือการทำนายหรือการคาดเดา แต่เมื่อกล่าวถึงหลักการพยากรณ์อากาศนั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงการคาดการณ์สภาพแวดล้อมหรือธรรมชาติ โดยอาศัยข้อมูลที่เป็นจริงหรือที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งวัดได้จากสิ่งต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

(2) “น้ำท่วมใหญ่แบบปีนี้หรือไม่นั้นยังไม่สามารถบอกได้ไกลขนาดนั้น แต่ว่ามีลักษณะที่เรียกว่าสภาวะปั่นป่วนของลักษณะอากาศ นี่เป็นการทำนายระยะยาวขององค์การอุตุนิยมวิทยาโลก ประกาศเอาไว้ว่าลักษณะอากาศของประเทศไทยนี้จะมีลักษณะอากาศที่แปรปรวน เช่น อาจมีลักษณะที่ฝนตกหนักในบางครั้งคราว”

(‘ดร. สมิต’เตือนภัยปี 55 ระวัง! แผ่นดินพิโรธ-สึนามิ. 2554 : 6)

บทความนี้เป็นการเสนอภาพแทนปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ในมหาอุทกภัยที่ทั้งขัดแย้งและสอดคล้องกับความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือคำทำนายของสังคมไทย ในมุมมองการพยากรณ์เป็นถูกทำให้เป็นภาพแทนของความเชื่อที่ว่าด้วยการทำนายโชคชะตาหรือสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน และที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตของมนุษย์ ของสถานที่ ของประเทศ หรือของโลก ด้วยกลวิธีต่างๆ เช่น พยากรณ์จากดวงดาว ไฟ จักราศี ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะยึดโยงเข้ากับความเชื่อของแต่ละวัฒนธรรมที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างชัดเจน แต่ในอีกมุมมองทางด้านวิทยาศาสตร์การพยากรณ์กลายเป็นภาพแทนที่เกิดจากหลักการอย่างหนึ่งทางวิทยาศาสตร์ที่มนุษย์ใช้เพื่อคาดการณ์สิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เช่น ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ด้วยกลวิธีของการประมาณ หรือ คาดคะเนว่าจะเกิดอะไรขึ้นในอนาคต

การที่สื่อมวลชนเสนอให้เห็นภาพการเกิดมหาอุทกภัยนั้นเป็นสิ่งที่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าด้วยการพยากรณ์ทางวิทยาศาสตร์ เป็นการชี้ให้เห็นว่ามนุษย์สามารถใช้หลักเหตุผลตามแบบ

ของวิทยาศาสตร์เพื่อคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นกับธรรมชาติ โดยใช้วิธีการที่แน่นอน ชัดเจน เช่น การตรวจสอบสภาพอากาศ การสื่อสารข้อมูลข่าวอากาศ การวิเคราะห์ลักษณะอากาศ ฯลฯ ซึ่งสามารถอธิบายด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ และอธิบายได้จากปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับโลก อาทิเช่น ปรากฏการณ์เอลนีโญ ปรากฏการณ์ลานินญา ที่เป็นตัวแปรสำคัญในการเกิดภัยธรรมชาติที่มีความรุนแรงขึ้น ดังนั้น การนำเสนอของสื่อมวลชนจึงฉายภาพแทนปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ในมหาอุทกภัยให้มนุษย์เห็นว่ามหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุเกิดจากการกระทำที่มนุษย์กระทำต่อธรรมชาติ ดังนั้น ก็จะทำให้เกิดผลกระทบที่ตามมาในรูปแบบของภัยธรรมชาติต่างๆ เพื่อให้มนุษย์สามารถวิเคราะห์ได้อย่างมีเหตุและผลโดยไม่ใช้แค่เพียงความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพียงอย่างเดียวมาอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นท้ายที่สุด มนุษย์จะสามารถเลือกใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสมมาใช้จัดการรับมือและแก้ไขปัญหามหาอุทกภัยได้สอดคล้องกับตัวอย่าง (3) จากหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์

(3) “แต่เพราะ “น้ำท่วมที่เลวร้ายที่สุดในรอบหลายทศวรรษ” ในไทยเกิดขึ้นในลักษณะการที่ตรงกันอย่างยิ่งกับที่นักวิทยาศาสตร์เคยคาดหมายเอาไว้ว่าจะเกิดขึ้นกับประเทศไทย อันเป็นผลพวงมาจากการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิของบรรยากาศ”

(น้ำท่วมเมืองไทยสะท้อนไกลถึงอเมริกา. 2554 : 102)

ตัวอย่าง (3) เป็นภาพแทนที่สื่อมวลชนมุ่งอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างมหาอุทกภัยว่ามีเหตุผลเกี่ยวข้องกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภาวะโลกร้อนกำลังเป็นที่สนใจของชาวโลก ทุกหน่วยงานรวมทั้งกรมอุตุนิยมวิทยาได้ตระหนักถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งจากภัยธรรมชาติหรือความรุนแรงของสภาพอากาศ องค์การอุตุนิยมวิทยาโลก (World Meteorological Organization- WMO) และโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme-UNEP) ได้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC) เพื่อดำเนินการประเมินและสนับสนุนด้านวิชาการที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและผลกระทบต่างๆ IPCC ได้เผยแพร่รายงานการประเมินสถานการณ์ด้านการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2533 (ค.ศ.1990 The First Assessment Report: FAR) ยืนยันถึงภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (กรมอุตุนิยมวิทยา. 2556 : 8)

ดังนั้น สื่อมวลชนจึงนำเสนอเหตุการณ์มหาอุทกภัยในลักษณะของภาพแทนปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์โดยเน้นย้ำให้เห็นว่ามหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้นสามารถทำนายหรืออธิบายตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ การพยากรณ์อากาศโดยใช้เทคโนโลยีที่แม่นยำเช่นระบบดาวเทียม เรดาร์ การตรวจวัดอุณหภูมิอากาศ การตรวจวัดความกดอากาศ การตรวจวัดลมผิวพื้น หรือการตรวจวัด

ปริมาณน้ำฝนในช่วงระยะเวลาต่างๆ อย่างเป็นระบบ ก็จะทำให้มนุษย์สามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามธรรมชาติอย่างมหาอุทกภัยเพื่อเตรียมพร้อมที่จะเข้าใจและรับมือได้อย่างทันท่วงที นับเป็นการชี้แนะให้มนุษย์ได้ตระหนักว่ามหาอุทกภัยนั้นเกิดขึ้นเพราะรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ รวมไปถึงเป็นสิ่งที่เกิดจากระบบของธรรมชาติที่ถูกทำลาย จึงทำให้ส่งผลต่อสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือเสียสมดุลไปก็จะส่งผลให้เกิดภัยธรรมชาติขึ้นได้นั่นเอง

เห็นได้ว่า ภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางในประเด็นนี้ มุ่งใช้วิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ด้วยข้อมูลที่ชัดเจน แม่นยำ เกี่ยวกับภูมิศาสตร์การไหลของน้ำและภูมิประเทศที่หลากหลายของไทย ผนวกเข้ากับการสร้างความเชื่อให้มนุษย์มองธรรมชาติตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ มากกว่าที่มุ่งเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง หรือตั้งมั่นอยู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้มาเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหา เพราะสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่มีไขการแก้ไขปัญหาที่ถูกจุดหรือยั่งยืน เป้าหมายสูงสุดของกระบวนการที่ศรัทธาวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางอยู่ที่การส่งเสริมความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมที่มีความซับซ้อนที่อยู่รอบตัวเราและการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาที่จะส่งผลต่อความยั่งยืน นักวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมจะรับผิดชอบการจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดมลพิษ เพื่อที่จะช่วยในการรักษาทรัพยากรของโลกให้มีความสมบูรณ์และความยั่งยืนให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ หลังจากที่ได้ปรับปรุงความเข้าใจในระบบปฏิสัมพันธ์ เราจะสามารถจำแนกและดำเนินการในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความท้าทายทางสิ่งแวดล้อมที่เราต้องเผชิญหน้า

2. ภาพแทนองค์ความรู้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์

ภาพแทนองค์ความรู้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ เป็นภาพแทนที่มุ่งนำเสนออุดมการณ์ที่เชื่อในความก้าวหน้าในเทคโนโลยีและการยอมรับว่ามีธรรมชาติที่สอง (Second Nature) ที่สร้างขึ้นโดยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่อาจเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์และธรรมชาติมากกว่าธรรมชาติที่หนึ่ง (First Nature) ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติธรรมชาติที่แท้จริงอาจถูกทดแทนได้ด้วยธรรมชาติเทียมซึ่งจะเหมาะสมกับความเป็นอย่างของมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น ภาพแทนนี้มุ่งแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีหน้าที่ดูแลและจัดการให้ธรรมชาติมีความเป็นมนุษย์ (Humanization) มากขึ้น

เมื่อกล่าวถึงภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง มีแนวคิดหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ภาพแทนที่สื่อมวลชนได้นำเสนอในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์นั่นคือ แนวคิดนิเวศวิทยาเป็นแนวคิดที่นำเอาหลักการความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์เช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติแขนงอื่นๆ มาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์มหาอุทกภัย โดยที่ในปัจจุบันมีการนำนิเวศวิทยาไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติจำนวนมากโดยเฉพาะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความใส่ใจนิเวศวิทยามากกว่าแค่เป็นสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว สิ่งมีชีวิต (รวมทั้งมนุษย์) และทรัพยากร ประกอบขึ้นเป็นระบบนิเวศ ทั้งยังเชื่อว่าระบบนิเวศมีความสำคัญต่อการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตอย่างยั่งยืนและสร้างทุนทางธรรมชาติ เช่น การผลิตชีวมวล (อาหาร เชื้อเพลิง เส้นใย และยา) คบคุม

สภาพภูมิอากาศ วัฏจักรของชีวิตธรณีเคมีของโลก การกรองน้ำ การก่อตัวของดิน การควบคุมการชะล้างพังทลาย การป้องกันน้ำท่วมและลักษณะทางธรรมชาติอื่นๆ ที่มีมูลค่าทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และมูลค่าภายในตัวของมันเอง

จากการศึกษาภาพแทนองค์ความรู้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ ผ่านแนวคิดวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง พบว่าในการรายงานข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนนั้น สื่อมวลชนได้มีการมุ่งเสนอภาพแทนการสร้างองค์ความรู้เพื่อให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องทำความเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านกรอบของวิทยาศาสตร์ เพื่อให้สามารถเข้าใจธรรมชาติจากปรากฏการณ์มหากุศกภัยได้อย่างถูกต้อง ดังตัวอย่าง

(1) “การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัย เกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเกิดขึ้นแล้วจากการเกิดอุทกภัยที่ผ่านมา อุทกภัยที่เกิดขึ้นครั้งนี้สร้างมิติให้กับสังคมไทยหลายประการ โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เมื่อน้ำเริ่มท่วม ขณะน้ำท่วม และหลังน้ำลด”

(เรียนรู้จากน้ำท่วม. 2554 : 9)

จากตัวอย่าง (1) เป็นการนำเสนอภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง โดยสื่อมวลชน เชื่อว่าการที่มนุษย์จะเข้าใจธรรมชาติหรือสามารถนำธรรมชาติมารับใช้ให้ได้ประโยชน์มากที่สุดมิได้เกิดจากการตัดทวงผลประโยชน์จากธรรมชาติในลักษณะที่ธรรมชาติเป็นสมบัติ เป็นทรัพยากรของมนุษย์เท่านั้น แต่มนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้อง สร้างองค์ความรู้ เกี่ยวกับธรรมชาติโดยใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์เพื่อทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่การรับมือ แก้ไขปัญหาภัยธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ อย่างเข้าใจและเหมาะสม อีกทั้งความเชื่อนี้ยังได้ชี้ให้เห็นว่าการใช้องค์ความรู้มาเป็นตัวอธิบายความเป็นไปของธรรมชาติ ทำให้มนุษย์มองธรรมชาติตามความเป็นจริงและสมเหตุสมผล โดยที่ไม่ได้มองว่ามหากุศกภัยที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของภูตผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น มนุษย์ก็จะสามารถหาสาเหตุจนนำไปสู่การแก้ไขปัญหามหากุศกภัยที่เกิดขึ้น รวมทั้งปรากฏการณ์ธรรมชาติในรูปแบบอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และยั่งยืน

สอดคล้องกับตัวอย่าง (2) จากบทความของตีมีอยู่ ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ที่สื่อมวลชนก็ได้แสดงกระบวนการค้นคว้าวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง ดังนี้

(2) “ปัญหาวิกฤตหลังน้ำท่วม นอกเหนือจะทบทวนทุกวิชาให้ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ข้างถนนตื้นๆ นำช่วยได้คึดหน้อย

การขุดลอกคูคลอง แหล่งน้ำประดามี ถึงน้ำลดแล้วก็ควรทำต่อเนื่อง

สอนภูมิศาสตร์นักเรียนไปด้วยเลยว่า น้ำมาจากไหน จะไปไหน ระหว่างพัก ระหว่างเดินทาง ใช้ชีวิตอย่างไร”

(ของดีมีอยู่. 2554 : 100)

(3) “ต้องทำให้เราเข้าใจสภาพทางภูมิศาสตร์ และนิเวศวิทยาของพื้นที่เมืองจริงๆ เสีย ก่อนที่จะกำหนดทางน้ำผ่าน”

(ว่าด้วยน้ำท่วมเมือง (Urban Flood) กันต่อเนอะ. 2554 : 86)

ตัวอย่าง (2)-(3) เป็นอีกตัวอย่างที่หนึ่งที่สื่อมวลชนนำเสนอให้เห็นภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง เพื่อโน้มน้าวให้มนุษย์หันมาตระหนักถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจธรรมชาติ ด้วยการสร้างองค์ความรู้ทางภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะในช่วงมหายุทกภัยที่มนุษย์จำเป็นต้องเข้าใจลักษณะทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยว่ามีความสัมพันธ์กับทิศทางกการไหลของน้ำอย่างไร พื้นที่ใดควรเป็นพื้นที่รับน้ำ หรือการกักหรือปล่อยน้ำจะกระทำได้อย่างไร มิใช่ใช้ความเดือดร้อนหรือความรู้สึกของมนุษย์เป็นตัวกะเกณฑ์ว่าน้ำจะต้องไหลไปทางใดหรือไม่ไหลไปทางใด ซึ่งหากมนุษย์มีความรู้และเข้าใจสภาพภูมิศาสตร์หรือเข้าใจกฎการไหลของน้ำจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำหรือจากเหนือลงสู่ใต้ มนุษย์ก็จะสามารถหาวิธีการที่เหมาะสมมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมากกว่าที่จะใช้วิธีการแบบผิดๆ จนก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่สามารถควบคุมได้สอดคล้องกับตัวอย่าง (4)

(4) “การจะบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าไปต้องทำตั้งแต่ในระดับหลักสูตร และลงไปที่กระบวนการเรียนการสอน ที่สำคัญจะต้องทำอย่างเป็นขั้นตอน มีระบบระเบียบ”

(วิฤตอุทกภัย สู่หลักสูตรจิตสำนึก ‘สิ่งแวดล้อม’. 2554 : 40)

จากตัวอย่าง (4) สื่อมวลชนได้เสนอภาพแทนองค์ความรู้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ โดยมองว่าการเรียนรู้ภูมิศาสตร์อย่างเป็นระบบด้วยการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังให้มนุษย์เรียนรู้ภูมิศาสตร์ผ่านการเรียนการสอน โดยร่วมกันไปตั้งแต่หลักสูตรไปจนถึงระบบระเบียบเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์พื้นฐานทางธรรมชาติและให้มีพฤติกรรมสอดคล้องกับกฎธรรมชาติอย่างกลมกลืน อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดของการดำรงอยู่ของธรรมชาติอย่างหลากหลายและมีเสถียรภาพ ภูมิศาสตร์ที่สำคัญ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์เราทำไป ย่อมมีผลกระทบที่เราไม่สามารถพยากรณ์ได้ ต่อบุคคล ต่อสังคม และต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลก ธรรมชาติมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ สิ่งมีชีวิตทั้งหมดเกี่ยวพันกันและอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน

การสร้างภาพธรรมชาติให้มีลักษณะยุ่งยาก ซับซ้อนที่สุด โดยที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้านนั้นแสดงให้เห็นว่าโลกธรรมชาติไม่ได้เป็นของมนุษย์ หากแต่มนุษย์เป็นของธรรมชาติ มนุษย์เป็นเพียงส่วนเล็กๆของสายใยแห่งชีวิต เป็นสมาชิกหนึ่งของโลกธรรมชาตินั่นเอง บทบาทของมนุษย์ คือทำความเข้าใจร่วมมือทำงานกับธรรมชาติ ไม่ใช่พิชิตธรรมชาติ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าภาพแทนองค์ความรู้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์นี้ ได้นำไปสู่การสร้างความคิด ความเชื่อทางสังคม ว่ามนุษย์ทุกภาคส่วนควรมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น สื่อมวลชนได้ย้ำแนวคิดที่ว่าความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังและให้ความรู้กับมนุษย์ในสังคม เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติร่วมรับผลประโยชน์ร่วมประเมิณผล และร่วมทบทวนแผนและกิจกรรมเกี่ยวกับการทำความเข้าใจธรรมชาติ เพื่อให้บรรลุสู่เป้าหมายและตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างแท้จริง

3. ภาพแทนวิทยาศาสตร์แก้ไขปัญหามหาอุทกภัย

การเสนอภาพแทนวิทยาศาสตร์แก้ไขปัญหามหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์นั้น นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจธรรมชาติตามหลักวิทยาศาสตร์แล้ว ภาพแทนเหล่านี้ยังได้สร้างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการแสวงหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมอย่างเหมาะสมและยั่งยืน มิใช่เพียงแค่อาศัยวิทยาศาสตร์เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างผู้ไม่รู้จักรธรรมชาติของธรรมชาติ ดังตัวอย่าง (1)-(2)

(1) “กระบวนการจัดการเรื่องภัยพิบัติ น้ำท่วมโดยทั่วไปมีอยู่ 5 ขั้นตอนคือ ป้องกัน. เตรียมการ. แก้ปัญหาช่วงวิกฤติ. ประเมินความเสียหาย และแก้ปัญหาหลังน้ำท่วม”
(วิกฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน. 2554 : 20)

(2) “สิ่งที่เราไม่เคยทดลองทำคือการสร้างทางผันน้ำขนาดใหญ่หรือขนาดกลาง ซึ่งเคยมีคนเสนอมานานแล้ว ประเทศเราสร้างถนนหนทางจำนวนมาก สร้างทางด่วน ทางรถไฟ สร้างมอเตอร์เวย์ให้รถยนต์วิ่ง สิ้นเปลืองงบประมาณไปหลายแสนล้าน เราน่าจะสร้างมอเตอร์เวย์เพื่อให้เป็นทางด่วนในการผันน้ำขนาดใหญ่หลายเส้นซึ่งจะสามารถรับน้ำจากแม่น้ำดั้งเดิม และระบายออกได้ในเส้นทางที่สั้นที่สุด ตามระดับทางภูมิศาสตร์”

(วิกฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน. 2554 : 20)

จากตัวอย่าง (1) เป็นการนำเสนอให้เห็นว่าวิธีการในการจัดการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัยของเหมาะสมที่สุดของมนุษย์นั้น มิใช่การมองธรรมชาติผ่านภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง เพียงเพื่อจะต่อสู้กับอำนาจของธรรมชาติในฐานะที่เป็นข้าศึกศัตรู เพราะไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหา

ที่ถูกวิธีและสุดท้ายมนุษย์ก็ไม่อาจจัดการกับน้ำจำนวนมหาศาลได้ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องปรับมุมมองที่มีต่อธรรมชาติโดยอาศัยแนวคิดภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง เพื่อหาต้นเหตุที่แท้จริงของมหาอุทกภัยโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เมื่อทราบต้นเหตุแล้วก็จะสามารถออกแบบกระบวนการในการจัดการธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม ดังที่สื่อมวลชนได้นำเสนอซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำให้มนุษย์แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง นอกจากนั้นยังนำไปสู่การฟื้นฟูธรรมชาติภายหลังน้ำท่วม ซึ่งเป็นกระบวนการคิดเชิงวิทยาศาสตร์ที่มุ่งแก้ไขพร้อมกับบำรุงรักษาให้ธรรมชาติยังมีสมดุลอยู่

สอดคล้องกับตัวอย่าง (2) ที่สื่อมวลชนมีการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำท่วมด้วยการสร้างทางผันน้ำขนาดใหญ่หรือขนาดกลางว่าอาจจะเป็นทางออกที่ดีที่จะใช้เพื่อระบายน้ำในเวลาที่เกิดมหาอุทกภัย เป็นการแสดงให้เห็นการนำเอาแนวคิดวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ประเด็นนี้สื่อมวลชนมองว่าการที่มนุษย์จะแก้ไขปัญหานั้นที่เกิดขึ้นได้นั้น มนุษย์จำเป็นต้องมองผ่านมุมของวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่มองอย่างแยกส่วนดังเช่นแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลางหรือมองธรรมชาติตามแนวคิดธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง ที่ต่างมุ่งเห็นความสำคัญเฉพาะมนุษย์หรือธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าการจะแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้นั้นมนุษย์ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเรื่องของสภาพภูมิศาสตร์ในประเทศไทย เริ่มต้นตั้งแต่การวิเคราะห์สาเหตุของน้ำท่วมที่จะนำไปสู่การหากลวิธีในการแก้ไขปัญหานั้นที่ตรงจุด การเสนอวิธีแก้ไขปัญหาน้ำท่วมโดยการสร้างทางผันน้ำหรือมอเตอร์เวย์สำหรับใช้เป็นทางด่วนเพื่อให้น้ำไหล จึงมีพื้นฐานจากแนวคิดวิทยาศาสตร์ที่มนุษย์มุ่งชี้ให้เห็นว่าเราจำเป็นต้องทำความเข้าใจระดับภูมิศาสตร์และทางน้ำไหลก่อน จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้อย่างทันที่และตรงจุด

นอกจากการชี้ให้มนุษย์หันมาให้ความสนใจปัญหาทางอุทกภัยด้วยการสร้างองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แล้ว ภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางยังได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำท่วมอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน และมีเหตุผล ดังปรากฏในตัวอย่าง (3)

- (3) “1. ก่อสร้างคันกั้นน้ำ โดยสร้างคันกั้นน้ำบนตลิ่งขนานไปกับลำน้ำเพื่อป้องกันไม่ให้น้ำล้นตลิ่งเข้าไปท่วมพื้นที่ด้านใน เช่น ริมแม่ปิง เชียงใหม่ ปากน้ำโพ นครสวรรค์ ริมแม่น้ำเจ้าพระยาในเขต กทม ใช้วิธีนี้โดยก่อสร้างติดต่อกันมาหลายปี
2. สร้างเขื่อนเพื่อเก็บกักน้ำไม่ให้ไหลลงสู่พื้นที่ต่ำเร็วเกินไป เช่น เขื่อนป่าสัก
3. ก่อสร้างทางผันน้ำเพื่อผันน้ำให้ออกไปโดยเร็วโดยการขุดลอกคลองสายใหม่เชื่อมต่อกับที่มีน้ำท่วมเพื่อให้ไหลออกไปสู่ทะเล หรือปรับปรุงสภาพลำน้ำเดิม ขุดลอกให้น้ำไหลสะดวก ขุดคลองเชื่อมแม่น้ำที่คดเคี้ยวให้ไหลได้เร็วขึ้น เส้นทางตรงขึ้น เช่น คลองลัดโพธิ์”

(วิกฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน. 2554 : 20)

การสร้างคันกั้นน้ำ การสร้างเขื่อน และการก่อสร้างทางผันน้ำ ล้วนเป็นวิธีการในการแก้ไขปัญหที่เกิดจากการศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย เช่น พื้นที่ริมแม่น้ำ พื้นที่เขื่อนกับการไหลของน้ำจากที่สูงไปสู่ที่ต่ำ หรือการสร้างทางผันน้ำเพื่อระบายน้ำลงสู่ทะเลได้เร็วขึ้น ล้วนแต่เป็นการเสนอทางออกตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่มนุษย์ได้ศึกษามาแล้วว่าสามารถช่วยลดปัญหาการท่วมขังของน้ำได้อย่างรวดเร็ว ภาพแทนเหล่านี้แสดงให้เห็นว่ามนุษย์นั้นพยายามเรียนรู้และทำความเข้าใจในผลกระทบจากน้ำท่วมที่มีต่อชุมชน สังคม เศรษฐกิจ อันเกี่ยวข้องกับผู้คนที่ยังอาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำและพื้นที่น้ำท่วมถึง

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาตามหลักการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้วิธีการที่เหมาะสมและรัดกุมมากที่สุด สิ่งที่สื่อมวลชนนำเสนอตัวอย่าง (3) ล้วนแต่สอดคล้องกับมาตรการบริหารจัดการน้ำท่วม ที่องค์กรทางวิทยาศาสตร์ได้คิดค้นขึ้นมา เช่น การลดอัตราการไหลของน้ำโดยใช้วิธีต่างๆ เพื่อชะลอน้ำไหล การควบคุมปริมาณน้ำไหลโดยกักเก็บน้ำไว้ในอ่างหรือเขื่อนเพื่อควบคุมปริมาณน้ำไม่ให้ไหลมากเกินไปในช่วงน้ำท่วม การจำกัดเส้นทางไหลของน้ำโดยใช้พนังกั้นน้ำหรือคลอง การปรับปรุงสภาพลำน้ำและสภาพการไหล เช่น การสร้างทางระบายน้ำ อ้อมตัวเมืองเพื่อลดระดับความสูงของน้ำในลำน้ำสายหลัก หรือแม้กระทั่งการระบายน้ำออกจากลำน้ำที่มีสภาพวิกฤต เช่น การใช้เครื่องสูบน้ำโดยที่การนำแต่ละมาตรการมาใช้จะต้องมีการพิจารณาว่าเมื่อกระทำไปแล้วจะส่งผลกระทบต่อสมดุลของแม่น้ำสายเดิมหรือพื้นที่ที่เกี่ยวข้องหรือไม่ ด้วยการศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ เช่น ภูมิประเทศที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่เสียก่อน เพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมและส่งผลกระทบต่อมนุษย์และธรรมชาติน้อยที่สุดสอดคล้องกับตัวอย่าง (4) ที่เสนอว่า

(4) “...กรุงเทพมหานคร จะต้องกำหนดพิกัดและระดับพื้นที่มาตรฐาน ไม่ปล่อยให้เกิดสงครามถมที่ ที่แต่ละบ้านผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ...

...สมาคมสถาปนิกสยาม ต้องปรับแนวคิดบรรดาสมาชิก มุ่งหาวิธีออกแบบที่ไม่สร้างปัญหา ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม”

(สถาปัตยกรรมแนวใหม่. 2554 : 20)

ตัวอย่าง (4) ก็เป็นอีกมุมมองหนึ่งที่สื่อมวลชนได้ชี้ให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหามหาภัยธรรมชาตินั้นต้องอาศัยองค์ความรู้และระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเสนอว่าปัญหามหาภัยทุกภัยนั้นมนุษย์จำเป็นต้องเข้าใจถึงธรรมชาติของน้ำซึ่งเป็นของเหลว สามารถเคลื่อนผ่านจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำเราจะเห็นว่ามวลน้ำนั้นเริ่มไหลจากภาคเหนือสู่ภาคกลางเพื่อไปลงทะเล ดังนั้นวิธีแก้ไขที่เหมาะสมกับนิเวศวิทยาของน้ำก็คือการไม่สร้างสิ่งกีดขวางทางน้ำ ดังที่สื่อมวลชนนำเสนอก็เป็นวิธีการแก้ไขปัญหโดยอาศัยแนวคิดวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง โดยเสนอให้มนุษย์สร้างที่อยู่อาศัยหรืออาคารต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศของไทย และให้เหมาะสมกับ

ทิศทางการไหลของน้ำ แทนที่จะนำเอาบีกแบ็กหรือกระสอบทรายมาขวางกั้นไม่ให้น้ำท่วมพื้นที่ของตน เพราะนอกจากจะไม่ใช้การแก้ไขปัญหาคือตรงจุดแล้ว ยังทำให้มวลน้ำไหลเข้าท่วมพื้นที่ได้ค้นกันน้ำหรือบีกแบ็ก หรือแม้กระทั่งการมองในภาพใหญ่กว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องการออกแบบอาคารก็จำเป็นต้องสร้างองค์ความรู้ใหม่ในลักษณะการออกแบบตามหลัก **สถาปัตยกรรมสีเขียว** เป็นผลผลิตจากกระแสความคิดใหม่ในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่มีรากฐานมาจากสถาปัตยกรรมยั่งยืน (Sustainable Architecture) ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาไม่เกิน 20 ปีที่ผ่านมาหลังจากที่แนวทางการออกแบบอาคารประหยัดพลังงานด้วยวิธี Passive Design ในยุโรปและอเมริกาไม่ประสบความสำเร็จ กระแสความคิดของสถาปัตยกรรมสีเขียวเกิดขึ้นได้มิใช่เพราะการขาดแคลนพลังงานแต่เป็นเพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมเช่น ปรากฏการณ์เรือนกระจก (Greenhouse Effect) ปรากฏการณ์หลุมโอโซน (Ozone Hole) เกาะความร้อน (Urban Heat Island) ฝนกรด (Acid Rain) การทำลายป่า (Deforestation) รวมทั้งการแพร่กระจายของโรคติดต่ออันเกิดจากสภาพอากาศของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป (Climate Change) (อรรถจันทร์ เศรษฐบุตร. 2551 : 70)

ตัวอย่างข้างต้นจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนนั้นได้พยายามสร้างเพื่อแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง เพื่อให้มนุษย์เข้าใจและนำเอาวิทยาศาสตร์มาใช้แก้ไขปัญหามหาอุทกภัย ไม่ว่าจะเป็นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาทำความเข้าใจ แก้ไข ฟื้นฟู รวมไปถึง การมุ่งชี้ให้เห็นว่าธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์จะใช้หลักวิทยาศาสตร์มาช่วยแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืน

สรุปท้ายบท

ข้อค้นพบข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า สื่อมวลชนได้ใช้กระบวนการทัศน์ 3 กระบวนทัศน์ ประกอบด้วย กระบวนทัศน์มนุษย์เป็นศูนย์กลาง กระบวนทัศน์ธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง และกระบวนทัศน์วิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง เพื่อนำเสนออุดมการณ์ธรรมชาติที่ปรากฏผ่านมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ โดยที่กระบวนทัศน์ทั้ง 3 นั้นได้เสนอให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

สรุป ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง เป็นภาพแทนที่สื่อมวลชนมุ่งนำเสนอว่ามนุษย์กับธรรมชาติมีความแตกต่างกันผ่านอุดมการณ์ธรรมชาติเป็นศัตรูของมนุษย์ โดนมองว่ามหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นนั้นมีลักษณะของความเป็นอื่น สืบเนื่องมาจากวาทกรรมมหาอุทกภัยคือข้าศึก จึงทำให้นำไปสู่การมองธรรมชาติในฐานะที่มนุษย์จะต้องควบคุมหรือจัดการให้อยู่ภายใต้อำนาจของมนุษย์ และมนุษย์สามารถที่จะใช้หรือมองธรรมชาติได้ทราบเท่าที่มนุษย์พึงพอใจ ประกอบด้วย ภาพแทนธรรมชาติเป็นศัตรูของมนุษย์ ภาพแทนพื้นที่เศรษฐกิจ ภาพแทนพื้นที่เกษตรกรรม ภาพแทนพรรคการเมือง ภาพแทนทหาร ภาพแทนนักธุรกิจ-สื่อมวลชน และ ภาพแทนคนเมือง-คนชนบท

ภาพแทนธรรมชาตินี้เป็นศูนย์กลาง เป็นภาพแทนที่สื่อมวลชนได้เสนออุดมการณ์อัน ย้อนแย้งกับกระบวนทัศน์แรก ด้วยการนำเสนอภาพแทนธรรมชาตินี้เป็นสิ่งมีชีวิต และภาพแทนธรรมชาตินี้ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภาพแทนทั้งสองนี้ได้เผยให้เห็นว่ามนุษย์ได้มองธรรมชาติผ่านแนวคิดมนุษย์เป็น ศูนย์กลางแล้วไม่สามารถแก้ไขหรือจัดการธรรมชาติได้ มนุษย์ก็ย้อนกลับมามองว่ามหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น นั้นเกิดจากอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นอกเหนือจากการควบคุมของมนุษย์ รวมทั้งยังยอมรับธรรมชาติ ในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิตและมีคุณค่าเทียบเท่ากับมนุษย์อีกด้วย

ภาพแทนสุดท้ายคือ ภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง ที่นำเสนอให้เห็นว่ามนุษย์นั้น ต้องมองธรรมชาติตามหลักความเป็นจริงโดยใช้วิทยาศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิด ความเข้าใจ ผู้วิจัยพบว่าภายใต้ภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางสื่อมวลชนได้เสนอภาพแทนปรากฏ การทางวิทยาศาสตร์ในมหาอุทกภัย ภาพแทนองค์ความรู้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ และ ภาพแทน วิทยาศาสตร์แก้ไขปัญหามหาอุทกภัยเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้ง ชี้ให้มนุษย์ในสังคมมองธรรมชาติตามหลักวิทยาศาสตร์ ไม่มั่งงาย พร้อมทั้งเสนอการสร้างองค์ความรู้ ควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหาอุทกภัยตามหลักการทางวิทยาศาสตร์

ทั้งนี้ แม้ผู้วิจัยจะพบว่ามีการนำเสนอภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางมาใช้เพื่ออธิบาย และหาแนวทางแก้ไขปัญหามหาอุทกภัยอย่างเหมาะสมแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าประเด็นเรื่องภาพแทน วิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางนั้นกลับมีการนำเสนออย่างมากในพื้นที่ของสื่อมวลชน เป็นการย้ำให้เห็นว่า มนุษย์ยังคงมองว่าธรรมชาติเป็นทรัพย์สินสมบัติของตน หรือการมองธรรมชาติด้วยความเป็นอื่น ทำให้ มนุษย์มีความรู้สึกที่ตนเองมีความสำคัญสูงสุด เป็นผู้พิชิตโลก มีความเก่งกาจ สามารถเอาชนะ ธรรมชาติได้เสมอและมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้กำหนดว่าสิ่งใดมีคุณค่า สิ่งใดควรรักษาหรือถูกทำลาย แนวคิดเช่นนี้ย่อมทำให้มนุษย์เกิดความอหังการและตั้งอยู่ในความประมาท แม้บางครั้งอาจดูเหมือนว่า มนุษย์จะสามารถเอาชนะธรรมชาติได้ แต่ก็คงเพียงแค่ชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น ซึ่งท้ายที่สุดก็มิได้นำมา ซึ่งการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุด และมนุษย์ก็ยังคงติดอยู่กับการกีดกันธรรมชาติออกจากวิถีการดำรงชีวิต

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยวาทกรรมมหาอุทกภัย : อำนาจของภาษากับการประกอบสร้างความจริง
ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการด้วยกัน ประการแรก เพื่อศึกษา
อุปลักษณะกับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ โดยใช้กรอบแนวคิด
กลวิธีการอุปลักษณะ และแนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคม เป็นเครื่องมือในการศึกษา
อุปลักษณะกับการประกอบสร้างวาทกรรมธรรมชาติ ผ่านเหตุการณ์มหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554
ส่วนวัตถุประสงค์ประการที่สอง ผู้วิจัยได้ศึกษาการนำเสนอภาพแทนทางสังคมจากวาทกรรม
มหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ โดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรม และแนวคิดภาพแทน
เป็นเครื่องมือในการศึกษาวาทกรรมมหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554

ขอบเขตของการศึกษาครั้งนี้ คือ หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ระดับประเทศซึ่งเป็นตัวแทนของ
สื่อมวลชนที่นำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์มหาอุทกภัยโดยมีแนวคิดและ
อุดมการณ์ทางการเมืองในการนำเสนอที่แตกต่างกัน ประกอบด้วยหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์
หนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ และหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ โดยเลือกเฉพาะเนื้อหาในส่วน
ของการรายงานข่าว การวิเคราะห์วิจารณ์ข่าว บทความ และสารคดี ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์
มหาอุทกภัยมาศึกษาเท่านั้น สามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

สรุปผล

1. อุปลักษณะกับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

จากการศึกษาอุปลักษณะกับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์
รายสัปดาห์ผู้วิจัยพบว่า สื่อมวลชนมีการใช้กลวิธีอุปลักษณะเพื่อประกอบสร้างวาทกรรมจากเหตุการณ์
มหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 ได้แก่ อุปลักษณะเชิงโครงสร้าง อุปลักษณะเชิงวัตถุ และอุปลักษณะเชิงพื้นที่
ดังจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

อุปลักษณะเชิงโครงสร้าง เป็นกลวิธีการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยที่พบ
มากที่สุดจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ด้วยการเปรียบเทียบ
มนต์หนึ่งผ่านมนต์หนึ่งในเชิงโครงสร้างได้เป็นคู่ๆ โดยศึกษาตามหลักการอุปลักษณะเชิงโครงสร้าง
พบว่า สื่อมวลชนได้ประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยจากอุปลักษณะเชิงโครงสร้างมากที่สุด
สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเด็นเรียงตามลำดับ คือ อุปลักษณะมหาอุทกภัย คือ สงคราม อุปลักษณะ
มหาอุทกภัย คือ สิ่งมีชีวิต และอุปลักษณะมหาอุทกภัย คือ โรคภัย

อุปลักษณะเชิงวัตถุ เป็นเสนอมโนทัศน์แตกต่างไปจากอุปลักษณะเชิงโครงสร้าง โดยมองว่ามหาอุทกภัยนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ด้วยการสร้างความหมายจากวงคำศัพท์เกี่ยวกับวัตถุ สื่อมวลชนใช้กลวิธีอุปลักษณะเพื่อเปรียบเทียบว่ามหาอุทกภัยเป็นวัตถุผ่านถ้อยคำ มวลน้ำ ซึ่งหมายถึง ปริมาณน้ำจำนวนมากที่เคลื่อนไหวหรือเคลื่อนที่ไปพื้นที่นั้น สอดคล้องกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ว่า น้ำเป็นสสาร น้ำจึงกลายเป็นวัตถุที่สามารถกระทบต่อสิ่งต่างๆ เหมือนลูกบอล มนุษย์สามารถกักขัง ปิดกั้น ขวางกั้นน้ำไว้โดยใช้บั้งแบ็ก กระสอบทราย หรือคันกั้นน้ำ หรือแม้กระทั่งตักตวงหาผลประโยชน์ จากน้ำได้

อุปลักษณะเชิงพื้นที่ เป็นกลวิธีการอุปลักษณะผ่านพื้นที่เพื่อการเปรียบเทียบพื้นที่น้ำท่วม กับพื้นที่หรือทิศทาง ผลการศึกษาพบว่า สื่อมวลชนมีการเปรียบเทียบพื้นที่ในเหตุการณ์มหาอุทกภัย ผ่านสองพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่น้ำท่วม และ พื้นที่น้ำไม่ท่วม โดยพื้นที่น้ำท่วมมักจะถูกเปรียบเทียบ ผ่านถ้อยคำ พื้นที่รากหญ้า พื้นที่ลาดชันต่ำ หรือ อุ้งข้าวอุ้งน้ำ ส่วนพื้นที่น้ำไม่ท่วม มักจะถูกนำไป เปรียบเทียบว่าเป็นหัวใจหลักแทนพื้นที่เขตเศรษฐกิจหรือพื้นที่เขตอุตสาหกรรม นำไปสู่การสร้าง ความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม สื่อมวลชนได้เสนอมโนทัศน์ความสำคัญของพื้นที่เศรษฐกิจ ว่าเป็น ศูนย์กลาง หรือเป็นหัวใจของประเทศ ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมหรือชนบทกลายเป็นพื้นที่ชายขอบ รากหญ้า อีกทั้งยังมีการเชื่อมโยงวงความหมายเชิงพื้นที่เข้ากับความรู้สึกของมนุษย์ที่ได้รับความ เดือดร้อนจากน้ำท่วม อาทิเช่น การเปรียบเทียบน้ำท่วม น้ำล้น กับความทุกข์ยาก เดือดร้อน หรือ ความเครียดที่มนุษย์ได้รับว่าขึ้นอยู่กับปริมาณและทิศทางการไหลของน้ำท่วม

2. ภาพแทนทางสังคมที่ปรากฏจากวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

จากการศึกษาภาพแทนทางสังคมที่ปรากฏจากวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์ รายสัปดาห์ผู้วิจัยพบว่า สื่อมวลชนมีการเสนอภาพแทนทางสังคมจากวาทกรรมมหาอุทกภัยที่นำไปสู่ ภาคปฏิบัติทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ สาธารณสุข การศึกษา ธรรมชาติ และความเชื่อ เพื่อสร้างภาพแทนเชิงอำนาจและอุดมการณ์ทางสังคมที่สื่อมวลชนได้นำเสนอผ่านการรายงานข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับวาทกรรมมหาอุทกภัย ผ่านภาพแทน 3 ประการ ได้แก่ ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง และภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง ตามลำดับดังนี้

ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง คือ ภาพแทนธรรมชาติที่เสนอว่ามนุษย์นั้นมีความ ยิ่งใหญ่และสามารถควบคุมจัดการธรรมชาติปรากฏผ่านเหตุการณ์มหาอุทกภัย โดยสื่อมวลชนได้สร้าง ภาพให้ธรรมชาติเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือไปจากมนุษย์ ผลการศึกษาพบภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง 7 ภาพแทน ประกอบด้วย 1) ภาพแทนธรรมชาติเป็นศัตรูของมนุษย์ 2) ภาพแทนพื้นที่เศรษฐกิจ 3) ภาพแทนพื้นที่เกษตรกรรม 4) ภาพแทนพรรคการเมือง 5) ภาพแทนทหาร 6) ภาพแทนนักธุรกิจ- สื่อมวลชน และ 7) ภาพแทนคนเมือง-คนชนบท ทั้ง 7 ภาพแทนมุ่งเสนอให้เห็นความเป็นใหญ่ของมนุษย์ ตามแนวคิดตะวันตกที่เสนอความสัมพันธ์ว่ามนุษย์เป็นเจ้านาย ส่วนธรรมชาตินั้นเป็น ทาส, ข้าศึก หรือ เป็นเชลย ดังนั้น ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางจึงสร้างสิทธิ์อย่างเต็มที่ให้กับมนุษย์ในการกล่าวโทษ

ปรากฏการณ์ที่เกิดจากธรรมชาติ ในฐานะ “ผู้ที่อยู่เหนือกว่าสรรพสิ่ง” ทำให้เห็นความเชื่อว่ามีมนุษย์มีความสำคัญสูงสุด มนุษย์เป็นผู้พิชิตโลก มีความเก่งกาจ สามารถเอาชนะธรรมชาติได้เสมอและมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้กำหนดว่าสิ่งใดมีคุณค่า สิ่งใดควรรักษาหรือถูกยอมมีอยู่สูงยิ่ง

ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง คือ ภาพแทนธรรมชาติที่เสนอว่าธรรมชาตินั้นคือศูนย์กลางของสรรพสิ่ง มนุษย์และธรรมชาติล้วนเป็นสิ่งมีชีวิต เป็นภาพแทนที่สื่อมวลชนได้เสนออุดมการณ์อันย้อนแย้งกับภาพแทนแรก ผลการศึกษาพบภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง 2 ภาพแทนประกอบด้วย 1) แทนธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิต และ 2) ภาพแทนธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภาพแทนทั้งสองนี้ได้เผยให้เห็นว่าเมื่อมนุษย์มองเห็นธรรมชาติผ่านแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลางแล้วไม่สามารถแก้ไขหรือจัดการธรรมชาติได้ มนุษย์ก็ย้อนกลับมาองภาพมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นนั้นผ่านอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือจากการควบคุมของมนุษย์ รวมทั้งยังยอมรับธรรมชาติในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิตและมีคุณค่าเทียบเท่ากับมนุษย์อีกด้วย การสร้างภาพให้ธรรมชาติคือศูนย์กลางของสรรพสิ่ง เป็นการมองธรรมชาติว่าในเชิงคุณค่า สร้างแรงบันดาลใจ สร้างจิตวิญญาณให้กับมนุษย์ รวมทั้งมองมนุษย์ว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ฉะนั้น จึงต้องอยู่ร่วมและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับธรรมชาติ

ภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง คือ ภาพแทนธรรมชาติที่มุ่งนำเสนอตามหลักวิทยาศาสตร์มากกว่าที่มุ่งเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง หรือตั้งมั่นอยู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อ ที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้มาเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหา ผลการศึกษาพบภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง 3 ภาพแทน ประกอบด้วย 1) ภาพแทนปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ในมหาอุทกภัย 2) ภาพแทนองค์ความรู้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ และ 3) ภาพแทนวิทยาศาสตร์แก้ไขปัญหามหาอุทกภัย โดยเป้าหมายสูงสุดของภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางอยู่ที่การส่งเสริมความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมที่มีความซับซ้อนที่อยู่รอบตัวเราและการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาที่จะส่งผลต่อความยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์วาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ผู้วิจัยมีข้อค้นพบเกี่ยวกับอุปสรรคกับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัย และภาพแทนทางสังคมที่ปรากฏในวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดที่ได้นำมาใช้ประกอบการศึกษาดังนี้

ผลการศึกษาอุปสรรคกับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัย ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับกลวิธีที่สื่อมวลชนใช้ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับธรรมชาติที่ปรากฏผ่านรูปแบบของมหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 ว่ามีจุดเด่นที่การเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการอุปสรรค 3 วิธี คือ อุปสรรคเชิงโครงสร้าง อุปสรรคเชิงพื้นที่ และอุปสรรคเชิงวัตถุ มาประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัย เพื่อเปรียบเทียบธรรมชาติเข้ากับสิ่งอื่นที่ต่างไป นำไปสู่การสร้างคามเหมือนระหว่าง

ชุดถ้อยคำสองชุดที่อยู่ต่างกลุ่มกันเพื่อแทนความหมายของสิ่งของสองอย่าง โดยดึงลักษณะเด่นของแบบเปรียบ (Source Domain) มาเปรียบเทียบกับแบบที่ถูกเปรียบ (Target Domain) และทั้งสองสิ่งนั้นต้องอยู่ต่างวงความหมาย (Domain) กัน (รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม. 2551 : 46) ทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมอย่างคำว่าธรรมชาติมีความเป็นรูปธรรมและช่วยให้เข้าใจความหมายที่ต้องการสื่อได้ง่ายขึ้น

การประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยของสื่อมวลชนจึงเป็นการสื่อความคิดที่เรียกว่า “อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์” (Conceptual metaphor) ที่ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์วาทกรรมมหาอุทกภัย ดังที่ ญัฐพร พานโพธิ์ทอง (โศรยา วิมลสถิตพงษ์. 2549 : 113 ; อ้างอิงมาจาก ญัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2542) ได้อธิบายว่า การใช้อุปลักษณ์เป็นการใช้ภาษาที่สื่อความหมายไม่ตรงตามรูปและมีความกำกวมในตัวเอง โดยความหมายที่ได้จะมาจากการตีความของผู้ฟัง ซึ่งการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ประกอบด้วยวงความหมายต้นทางที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม กับวงความหมายปลายทางที่มีลักษณะเป็นนามธรรม โดยทั้ง 2 ความหมายจะมีความสัมพันธ์โดยมีทิศทาง การถ่ายโยงความหมาย (Mapping Relations หรือ Correspondences) จากวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทาง (ศุภชัย ต๊ะวิชัย. 2549 : 1 ; Lakoff and Johnson. 1980 : 4)

ข้อค้นพบที่น่าสนใจเกี่ยวกับการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยโดยใช้การอุปลักษณ์ คือ การที่สื่อมวลชนได้ประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยโดยแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางความหมายในภาษา ผ่านการเปรียบเทียบเหตุการณ์มหาอุทกภัยว่าเป็นการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เกิดเป็นอุปลักษณ์มหาอุทกภัย คือ สงคราม โดยใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงโครงสร้างเพื่อเปรียบเทียบ “เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติอย่างน้ำท่วม” ให้กลายเป็น “สงคราม” ดังจะเห็นได้จากการเลือกใช้คำว่า “ศึก” ทำหน้าที่เป็นแบบเปรียบ นำมาเปรียบเทียบกับ แบบที่ถูกเปรียบ คือ “น้ำท่วม” ทั้งในลักษณะที่ปรากฏแบบเปรียบแต่ไม่ปรากฏแบบที่ถูกเปรียบอยู่ในบริบทของเนื้อหา และมีทั้งที่สื่อมวลชนนำเสนอแบบปรากฏแบบเปรียบแต่ไม่ปรากฏแบบที่ถูกเปรียบอยู่ในบริบทของเนื้อหาด้วยเช่นกัน แต่ก็สามารถเข้าใจได้จากการนำความหมายแบบเปรียบมาใช้เทียบเคียงกับรายละเอียดต่างๆ ในบริบทของเนื้อหา ซึ่งสามารถสื่อความหมายว่ามหาอุทกภัยครั้งนี้มนุษย์กำลังต่อสู้กับธรรมชาติ นำไปสู่การสร้างมโนทัศน์ให้กับผู้รับสารว่าเหตุการณ์มหาอุทกภัยธรรมชาตินั้นเป็นข้าศึก เป็นการต่อสู้ทำสงครามที่มีใช้ระหว่างคนกับคน แต่เป็นสงครามระหว่างคนกับน้ำ ดังนั้น การอุปลักษณ์ในประเด็นนี้ ธรรมชาติจึงกลายเป็นศัตรูของมนุษย์

สื่อมวลชนมีการเปรียบเทียบ “มหาอุทกภัย” คือ “สงคราม” มี “น้องน้ำ” เป็น “ข้าศึก” ที่ “ยกกองทัพ” คือ “มวลน้ำ” บุกรุกเข้าตีเมืองต่างๆ (เปรียบเทียบกับเหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง) ในลักษณะของการผูกเรื่องราวเหตุการณ์น้ำท่วมให้เหมือนกับเหตุการณ์สงครามในอดีต ไม่เว้นแม้กระทั่งเมื่อน้ำได้ท่วมมาถึงพื้นที่สำคัญของประเทศไทยในปัจจุบัน สื่อมวลชนก็ได้ใช้กลวิธีนำเสนอข้อมูลให้มีความเชื่อมโยงกัน เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและเป็นการผลิตข้ามโนทัศน์ มหาอุทกภัย คือ สงคราม แม้ว่าในอดีตเราจะเคยชินกับน้ำท่วมจากคำว่า “น้ำหลาก” หรือ “ฤดูน้ำหลาก” ซึ่งเป็นคำเรียก

แทนฤดูฝนในประเทศไทยที่เมื่อฝนตกและปริมาณน้ำเพิ่มสูงขึ้นจนเกิดน้ำล้นตลิ่งก็จะทำให้น้ำหลากเข้าท่วมบ้านเรือนเรือกสวนของชาวบ้านกันเป็นประจำทุกปี ถือเป็นความเคยชินในสังคมไทยสมัยนั้น เพราะเราต่างคิดว่าฤดูน้ำหลากเป็นวิถีชีวิตตามปกติ แต่ในการประกอบสร้างวาทกรรมหาอุทกภัยพบว่าสื่อมวลชนใช้คำ “หลากทะลัก” คู่กับคำว่า “โจมตี” หรือ “พุ่งโจมตี” เพื่อแสดงให้เห็นว่าน้ำท่วมในปีพ.ศ. 2554 นั้นมีพลังที่รุนแรงไม่ต่างไปจากกองทัพพม่า ความหมายของน้ำท่วมในยุคนี้จึงมิใช่ความหมายเดียวกันกับฤดูน้ำหลากในอดีตแล้ว เพราะคำว่าโจมตีนั้นหมายความถึงกริยาที่ใช้กำลังบุกเข้าตี เช่น โจมตีข้าศึก (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556 : 341) จึงทำให้น้ำท่วมกลายเป็นแบบเปรียบเทียบที่ถูกเปรียบกับข้าศึกโดยปริยาย

ขณะเดียวกันบริบททางสังคม วัฒนธรรม และกิจกรรมการสื่อสารที่เกิดขึ้นก็ช่วยให้เกิดการตีความและความเข้าใจความหมายของลักษณะทางภาษามากขึ้น รวมถึงช่วยให้เข้าใจสาเหตุที่ทำให้ถ้อยคำถูกสื่อออกมาในลักษณะต่างๆ แม้บางครั้งจะไม่ปรากฏชัดในรูปภาษา แต่อาศัยบริบทเชิงมหัพภาคก็จะช่วยในการตีความให้เข้าใจถึงความคิดและอุดมการณ์ที่แฝงเร้นอยู่ได้ เหล่านี้ย่อมทำให้เห็นว่าภาษา สังคมและผู้ใช้ภาษาต่างอยู่ในวงจรแห่งกิจกรรมการสื่อสารภายใต้วาทกรรมทางสังคมหนึ่งๆ ที่กระทบและสะท้อนถึงความสัมพันธ์ถึงกันและกันอย่างแยกไม่ออก สิ่งที่จะควรจะนำมาศึกษาก็คือลักษณะของภาษาอย่างไรที่จะบ่งบอกประเภทของการพูดของวาทกรรมนั้น และลักษณะของภาษานั้นจะถูกสื่อออกมาในตัวอย่างไร เชื่อมโยงไปถึงการกระทำและวิถีปฏิบัติทางสังคมบางอย่างของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้อย่างไร

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้แนวคิดอุปลักษณ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดภาษาศาสตร์ระบบ-หน้าที่ มาศึกษาด้วยบทที่ใช้นำเสนอวาทกรรมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถใช้บรรยายลักษณะและกลวิธีทางภาษาในตัวอย่างดี เพราะหลักการสำคัญของคิดภาษาศาสตร์ระบบ-หน้าที่ คือ การเน้นหน้าที่ของภาษาในการสื่อสาร 3 อย่าง คือ หน้าที่ด้านระหว่างบุคคล หน้าที่ด้านความคิด และหน้าที่ด้านตัวบท โดยใช้หน้าที่ด้านระหว่างบุคคลมาวิเคราะห์ว่ากิจกรรมการสื่อสารผ่านตัวบทสื่อสารณะนั้นมีผู้ร่วมสื่อสารคือใคร ช่องทางการสื่อสารเป็นอย่างไร ก่อนที่จะนำไปสู่หน้าที่ด้านความคิดที่วิเคราะห์หลักภาษาที่นำเสนอเกี่ยวกับมหาอุทกภัย และหน้าที่ด้านตัวบทเพื่อพิจารณาว่าในตัวบทมีการเรียบเรียงเพื่อนำเสนอความคิดเกี่ยวกับมหาอุทกภัยอย่างไร สื่อมวลชนได้เสนอมนทัศน์ว่ามหาอุทกภัย คือ สงคราม เป็นวาทกรรมหลักแล้ว ผู้วิจัยพบว่าภายใต้วาทกรรมหลักนี้ได้นำไปสู่อุปลักษณ์กับการประกอบสร้างวาทกรรมหาอุทกภัย อีก 2 กลุ่มประกอบด้วย อุปลักษณ์มหาอุทกภัย คือ สิ่งมีชีวิต และ อุปลักษณ์มหาอุทกภัย คือ โรคภัยไข้เจ็บ

ข้อค้นพบประการที่สอง คือ สื่อมวลชนได้ประกอบสร้างวาทกรรมหาอุทกภัยโดยใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชิงวัตถุ ด้วยการนำเอาประสบการณ์ที่เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของโดยเฉพาะอย่างยิ่งร่างกายของเรา มาอธิบายสิ่งอื่น หรือก็คือการมองสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น เหตุการณ์ อารมณ์ ความคิด ในฐานะที่เป็นวัตถุหรือสิ่งของ เช่น ประโยค “ผู้จัดการเป็นผู้หยิบบินโอกาสให้ผม” จะเห็นว่ามีการนำคำศัพท์ที่ใช้กับ

สิ่งของ เช่น หยิบยื่น มาใช้กับ โอกาส ซึ่งเป็นนามธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือก็คือการมองโอกาสในฐานะวัตถุสิ่งของ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556 : 105-106) มาใช้เพื่อประกอบสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติในช่วงมหาคฤหภัย เกิดเป็นวาทกรรม “เอาอยู่” แนวคิดมนุษย์อยู่เหนือธรรมชาติและมองธรรมชาติเป็นสิ่งของที่มนุษย์สามารถนำไปใช้ จัดการ ควบคุมหรือหาผลประโยชน์ได้จัดเป็นแนวคิดที่ได้รับการปลุกฝังมาเป็นเวลานานนับตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2501-2506) ที่ประเทศเริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนา ดังนั้น “เอาอยู่” จึงไม่ได้หมายความเพียงแต่ลักษณะของการจำกัดน้ำท่วม แต่มันได้นำไปสู่การอุปถัมภ์น้ำท่วมให้กลายเป็นวัตถุ เป็นสิ่งของที่มนุษย์สามารถควบคุมว่าจะให้ท่วมหรือไม่ท่วมที่ใดก็ได้แม้ว่าจะมีปริมาณมากหรือน้อยเพียงใด มนุษย์ก็สามารถควบคุมน้ำได้ตามใจปรารถนา

ข้อค้นพบประการที่สาม คือ นอกจากสื่อมวลชนจะเปรียบเทียบวาทกรรมมหาคฤหภัย โดยใช้กลวิธีอุปถัมภ์เชิงโครงสร้างหรืออุปถัมภ์เชิงวัตถุแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าสื่อมวลชนได้เสนอ มโนทัศน์มหาคฤหภัยโดยใช้กลวิธีอุปถัมภ์เชิงพื้นที่ ซึ่งเป็นรูปภาพที่จัดอยู่ในวงความหมายของ “พื้นที่” มาเปรียบเทียบกับความรู้สึกของมนุษย์ในช่วงมหาคฤหภัยด้วยการนำคำหรือถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับพื้นที่มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับมหาคฤหภัย (ณรงค์กรณ รอดทรัพย์. 2558 : 68) เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติ อุปถัมภ์เชิงพื้นที่ ได้นำเสนอให้เห็นความรู้สึกด้านลบที่สื่อมวลชนประกอบสร้างขึ้นในบริบทของวาทกรรมมหาคฤหภัย ผ่านการใช้ภาษาของมนุษย์หลายครั้ง เรามักจะใส่อารมณ์กับ “ทิศทาง” ไปด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งทิศ “ขึ้น” กับทิศ “ลง” หากเราลองสังเกตเราจะพบว่า “ขึ้น” กับ “ลง” จะมีอุปถัมภ์ที่ต่างกัน “ขึ้น” จะแสดงความสดใส มีชีวิตชีวา ในทางกลับกัน “ลง” จะแสดงความห่อเหี่ยว ไร้ชีวิตชีวา หรือก็คือการนำเอาสิ่งที่เป็นนามธรรมมาเปรียบเทียบเชิงพื้นที่หรือทิศทาง

พร้อมทั้งสร้างวาทกรรมรองที่เสนอในบริบทของมหาคฤหภัย นั่นคือการช่วงชิงความหมายพื้นที่ในมหาคฤหภัยระหว่างภาคอุตสาหกรรม กับ ภาคเกษตรกรรม ที่การช่วงชิงความหมายและอำนาจของทั้งสองพื้นที่นี้ก็ยังเผยให้เห็นการต่อสู้ของคนสองกลุ่มในสังคมด้วยเช่นกัน วาทกรรมมหาคฤหภัยได้ใช้กลวิธีการอุปถัมภ์เชิงโครงสร้างเพื่อเปรียบเทียบว่าภาคอุตสาหกรรมเป็นหัวใจของเศรษฐกิจ ดังนั้น เมื่อเกิดมหาคฤหภัยขึ้นพื้นที่ใดก็ตามที่เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมก็จะได้รับการปกป้องจากทุกภาคส่วน มนุษย์ที่อาศัยในเขตโรงงานอุตสาหกรรมทั้งในกรุงเทพและบริเวณอื่นก็จะได้รับอานิสงส์ของการเป็นคนในพื้นที่พิเศษที่จะได้รับการปกป้องด้วยเช่นกัน

ในทางกลับกันสื่อมวลชนก็ได้ใช้กลวิธีการอุปถัมภ์เชิงโครงสร้างเพื่อเปรียบเทียบพื้นที่นอกเขตกรุงเทพมหานครหรือเขตอุตสาหกรรมว่าเป็นพื้นที่ภาคการเกษตร ซึ่งมีลำดับความสำคัญน้อยกว่าภาคอุตสาหกรรม พื้นที่และผู้คนบริเวณนี้จึงต้องกลายเป็นพื้นที่รับน้ำซึ่งเป็นอำนาจของภาครัฐที่ได้กำหนดเขตพื้นที่รับน้ำด้วยการลากขอบเขตพื้นที่จากแผนที่ภูมิประเทศ โดยพิจารณาจาก 2 ส่วนหลัก คือ จากเส้นชั้นระดับภูมิประเทศ กับลักษณะของลำน้ำ ซึ่งคุณสมบัติที่สำคัญของพื้นที่รับน้ำ

ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ (1) ลักษณะภูมิประเทศ เกี่ยวกับขนาด รูปร่าง และความชันของพื้นที่รับน้ำ (2) การใช้ที่ดิน เช่น พื้นที่ป่า พืชไร่ นาข้าว เมือง หมู่บ้าน ท่งหญ้า เป็นต้น (3) ลักษณะดิน ดินทราย และกรวดทำให้เกิดการแทรกซึมน้ำได้ดี เกิดการไหลบนผิวดินได้น้อย ส่วนดินเหนียว การแทรกซึมน้ำน้อย เกิดการไหลผิวดินมากดังนั้น จังหวัดในภูมิภาค จึงถูกทำให้ไม่มีความสำคัญเมื่อเทียบกับจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมหรือเป็นเขตอุตสาหกรรมที่จำเป็นต้องมีการปกป้อง ทำให้ประชาชนในพื้นที่อุตสาหกรรมไม่ถูกน้ำท่วมไปด้วย จึงทำให้วาทกรรมมหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 นำไปสู่การสร้างความเหลื่อมล้ำ ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมและด้านพื้นที่กลายเป็นความแตกต่างทางด้านภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ

จากการวิเคราะห์อุปลักษณะทั้ง 3 ประเภท ทำให้ผู้วิจัยสามารถเชื่อมโยงผลการศึกษาเข้ากับแนวคิดของ Lakoff และ Johnson (ดีเลิศ ศิริวารินทร์. 2550 : 1 ; อ้างอิงมาจาก Lakoff and Johnson. 1980 : 4) ที่ได้ยกตัวอย่างมโนทัศน์การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันในสังคมของมนุษย์เกี่ยวกับการถกเถียงว่ามโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในสังคมมีลักษณะมองว่า “การถกเถียง” เป็นสงคราม เช่นเดียวกับที่ผู้วิจัยค้นพบว่าการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับธรรมชาติในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ มีการเปรียบเทียบให้ธรรมชาติ เป็น สงคราม เป็นสิ่งมีชีวิต เป็นโรคภัยไข้เจ็บ เป็นความเหลื่อมล้ำของสังคม ผ่านการอุปลักษณะเชิงโครงสร้าง เชิงพื้นที่ และเชิงวัตถุ ซึ่งล้วนแต่เป็นการนำเสนอ มโนทัศน์ผ่านแฉดวงภาษา ซึ่งแฉดวงภาษาก็คือขอบเขตความหมายของรูปภาษา เป็นลักษณะของความหมายที่มีรูปภาษาส่วนใดส่วนหนึ่งร่วมกัน ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการให้ความหมายของธรรมชาติผ่านมุมมองของมนุษย์แทบทั้งสิ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ สุธธวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525) ที่กล่าวว่า การวิเคราะห์อุปลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ผ่านการใช้อัตถ์คำที่เป็นการอุปลักษณะว่าสื่อความหมายเพื่อกระทบอารมณ์ผู้อ่าน หรือเพื่อให้เกิดความอสังการและประเมินความเหมาะสมของการใช้เนื้อหาสาระและผลกระทบต่อความรู้สึกและความเข้าใจของผู้รับสาร

ข้อค้นพบดังกล่าวนำไปสู่ประเด็นสำคัญที่ว่า นอกจากกลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างวาทกรรมมหาอุทกภัยในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ยังมีการนำเสนอมีลักษณะการเล่าเรื่องที่คล้ายคลึงกับเรื่องแต่ง เนื่องจากมีการผูกโยงเรื่องหรือมีโครงเรื่อง เพราะมีจุดเริ่มต้น หรือเปิดเรื่อง มีการดำเนินเรื่อง มีปมปัญหาหรือจุดวิกฤตที่ตั้งได้ยกตัวอย่าง เมื่อข้อมูลข่าวสารถูกผู้เขียนนำเสนอโดยกลวิธีการนำเสนออย่างเรื่องแต่ง เพื่อฉายภาพความรุนแรงของวาทกรรมมหาอุทกภัยว่ามีจุดเริ่มต้นจากพายุฝนที่ตกหนักติดต่อกันจนเกินปริมาณที่พื้นที่หรือเขื่อนต่างๆ ที่เคยรับน้ำจะรับไว้ได้ จึงทำให้เกิดน้ำท่วมพื้นที่ประเทศไทยเป็นวงกว้างที่สุดในประวัติศาสตร์ส่งผลกระทบต่อมนุษย์จนสื่อต้องนำเสนอภาพความการต่อสู้หรือเดือดร้อนของมนุษย์ประหนึ่งเป็นละครชีวิต ซึ่งลักษณะการนำเสนอจึงสอดคล้องกับกลวิธีการเล่าเรื่องในเรื่องแต่งแบบที่อ่านเอาสนุกนั่นเอง

ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าภาษาหนังสือพิมพ์ไม่เพียงแต่เป็นภาษาที่มีกฎเกณฑ์พิเศษแตกต่างจากภาษาธรรมดาที่ใช้ในหนังสือประเภทวิชาการหรือวรรณกรรมเท่านั้น แต่การนำเสนอของสื่อมวลชน

ยังเป็นการสื่อสารเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทางวารสารศาสตร์รูปแบบของลักษณะของสื่อ ตลอดจนวัตถุประสงค์ขององค์กร ความพิเศษของภาษาหนังสือพิมพ์จึงอยู่ที่การเขียนให้เข้าใจง่ายและในบางครั้งต้องเขียนเพื่อให้ผลทางอารมณ์แก่ผู้อ่านมีลักษณะประโยคเช่นนี้เข้าใจง่ายสื่อความหมายได้ดี จึงใช้กันทั่วไปในหนังสือพิมพ์แต่ในบางโอกาสเพื่อผลพิเศษอันจะมีต่อผู้อ่าน (ภาษาหนังสือพิมพ์เรียก Special Effects) นักข่าวอาจเปลี่ยนแปลงรูปแบบอันเป็นธรรมดาได้บ้างอีกทั้งในหนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอเรื่องที่เป็นสถานการณ์ปัจจุบันและน่าสนใจหรืออยู่ในกระแสความนิยมของคนอ่าน เรียกได้ว่า ทันยุคทันสมัย

สื่อมวลชนจึงมีลีลาหรือท่วงทำนองการเขียน (Style) ที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับกลวิธีในการนำเสนอ การดำเนินเรื่อง และการใช้ภาษา หากสื่อมวลชนสามารถเลือกลีลาการเขียนที่เหมาะสม และมีลักษณะเฉพาะตัวให้สอดคล้องกับเรื่องราวที่ต้องการวิเคราะห์หรือวิจารณ์แล้วก็จะทำให้ข้อมูลข่าวสารของตนน่าสนใจและน่าติดตาม ดังนั้นลีลาการเขียนและการใช้ภาษาในการสื่อสารมวลชนจึงหลากหลายตั้งแต่ระดับการใช้ภาษาที่เป็นทางการ กึ่งทางการไปจนถึงระดับภาษาสนทนาที่สื่อมวลชนต้องการพูดคุย กับผู้อ่านโดยตรงลักษณะทางภาษาจึงกลายเป็นตัวบ่งชี้ข้อมูลและความคิดทางสังคมบางอย่างที่แฝงมากับรูปภาพเหล่านั้น เช่น การใช้คำสรรพนามหรือการเลือกใช้คำศัพท์บางคำเพื่อสื่อถึงคนหรือบางสิ่งในกิจกรรมการสื่อสารหนึ่งๆ อาจทำให้เห็นข้อมูลทางสังคม เช่น สถานภาพทางสังคมของผู้ที่ถูกอ้างถึง บทบาททางสังคมและความสัมพันธ์ของบุคคล การกระทำกิจกรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมไปถึงความรู้สึกนึกคิดของบุคคลและสังคมที่เขาอาศัยอยู่

ด้านประเด็นภาพแทนทางสังคมจากวาทกรรมมหาอุทกภัยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสืบเนื่องจากการศึกษาอุปลักษณะกับการประกอบสร้างวาทกรรม ทำให้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า สื่อมวลชนได้ภาพแทนธรรมชาติผ่านเหตุการณ์มหาอุทกภัยหรือน้ำท่วมครั้งยิ่งใหญ่ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 ประกอบด้วย ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง และ ภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง ตามลำดับ ซึ่งแต่ละภาพแทนนั้นล้วนเสนอภาพธรรมชาติผ่านบริบทที่แตกต่างกันไป โดยมีเป้าหมายในการปลุกฝังและผลิตซ้ำความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติที่แตกต่างกันของสื่อมวลชน

ข้อค้นพบประเด็นแรก คือ หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ทั้ง 3 ฉบับ ประกอบด้วย มติชน สดุดีสัปดาห์ เนชั่นสัปดาห์ และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ล้วนมุ่งนำเสนอภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางด้วยน้ำเสียงและท่าทีเดียวกัน คือ มุ่งสร้างภาพแทนให้เหตุการณ์มหาอุทกภัยครั้งนี้มีลักษณะร่วมของการทำสงครามระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ด้วยการกล่าวถึงมหาอุทกภัยว่าเป็นศึกน้ำ เป็นข้าศึก เป็นกองทัพนองน้ำที่ยกทัพมาบุกเมืองสยาม หนังสือพิมพ์บางฉบับยังได้เชื่อมโยงเอาเหตุการณ์นี้เข้ากับประวัติศาสตร์ไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาเพื่อเปรียบเทียบว่ากองทัพนองน้ำนั้นมีความคล้ายคลึงกับกองทัพพม่าที่บุกมาตีเมืองสยาม เพื่อย้ำแนวคิดความมนุษย์นั้นได้แยกตัวเองออกจากธรรมชาติ ทำให้มนุษย์มีความรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญสูงสุด เป็นผู้พิชิตโลก มีความเก่งกาจ สามารถเอาชนะธรรมชาติได้

เสมอและมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้กำหนดว่าสิ่งใดมีคุณค่า สิ่งใดควรรักษาหรือถูกทำลายหรืออาจจะเรียกได้ว่าในกลุ่มนี้มองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะเทคโนโลยี มนุษย์ต้องเข้าไปควบคุม/จัดการธรรมชาติผ่านเทคโนโลยีต่างๆ ที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมา ธรรมชาติจึงมีไว้เพื่อรับใช้/ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ จึงเกิดเป็นกระแสดคิดที่เชิดชুমมนุษย์เป็นใหญ่ สิ่งอื่นๆ ในธรรมชาติมีความสำคัญน้อยกว่ามนุษย์ทั้งสิ้น

ที่เป็นเช่นนี้เพราะกระแสดคิดนี้แยกมนุษย์ออกจากธรรมชาติเด็ดขาด โดยมองว่ามนุษย์มีความพิเศษแตกต่างจากธรรมชาติ ขณะเดียวกันธรรมชาติก็เป็นสิ่งที่โหดร้ายและแตกต่างจากมนุษย์ เป็นสิ่งที่ทำลายความสามารถของมนุษย์ในการเข้าไปควบคุม/จัดการให้เป็นไปอย่างที่มีมนุษย์ต้องการ การที่จะเรียกให้คนส่วนใหญ่หันมาอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติแทนการทำลายล้างธรรมชาติได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างภาพที่น่าสะพรึงกลัวของธรรมชาติให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ในอำนาจของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นความยิ่งใหญ่ ความโหดร้าย หรือความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ ที่เกินขีดความสามารถของมนุษย์จะเข้าไปควบคุมจัดการได้ ดังตัวอย่างของภาพยนตร์เรื่อง Jurassic Park และเรื่อง Titanic ที่ฉายภาพความน่าสะพรึงกลัวของธรรมชาติในแวดวงการพัฒนา (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554 : 245 ; อ้างอิงมาจาก Clark. 1997)

ฉะนั้น ถ้าหากพูดในภาษาของ Soper (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554 : 252 ; Soper. 1995) กระแสดคิดนี้ก็คือพวกที่ชูคุณค่าประโยชน์ใช้สอยเป็นสรณะ มองไม่เห็นความเป็นสุนทรีย์ในธรรมชาติเลย ในอดีตกระแสดคิดนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักในแวดวงภูมิศาสตร์ แต่ปัจจุบันกำลังกลับมามีอิทธิพลอีกครั้งในรูปของการศึกษาระบบข้อมูลข่าวสารที่เรียกว่า GIS หรือ Geographical Information System รวมทั้งจากการนำเสนอของสื่อมวลชนก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ขยายขอบเขตและปลูกฝังกระบวนทัศน์มนุษย์เป็นศูนย์กลางได้อย่างดียิ่ง สอดคล้องกับแนวคิดในโลกแบบ Simulation (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554 : 240 ; อ้างอิงมาจาก Baudrillard. 1993b, esp. chs.1, 2 and 1993a: Part I) ที่ธรรมชาติได้หลุดลอยไปจากฐานะของสิ่งที่เป็นจริง หรือในฐานะเป็นแหล่งอ้างอิงที่ยิ่งใหญ่ ฐานะของการเป็นเพียงสัญลักษณ์ตัวหนึ่งที่ล่องลอย ไม่แตกต่างไปจากสัญลักษณ์อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินตรา แฟชั่น ร่างกายของมนุษย์ หรือแม้แต่ความตาย เพื่อรอการผสมแลกเปลี่ยนกับสัญลักษณ์อื่นๆ เพื่อสร้างความหมายใหม่ขึ้นมา ผ่านภาษาที่นำมาประกอบกันขึ้นเป็นคำใหม่/ความหมายใหม่ จึงเป็นโลกที่ไม่มีอะไรแน่นอน ตายตัว ชัดเจน หยุดนิ่ง เด็ดขาดอีกต่อไป ลักษณะการแพร่ระบาดของคุณค่าในสังคมแบบ simulation นี้ ได้กลายเป็นภัยคุกคามเอกลักษณ์/ตัวตนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันอย่างมาก เนื่องจากมีกลุ่มพลังอื่นๆ ในสังคมเข้าร่วมสนทนาในประเด็นปัญหานี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนแขนงต่างๆ จนทำให้มุมมองของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลายเป็น “สมบัติสาธารณะ” หรือ “วาทกรรมสาธารณะ”

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการนำเสนอของสื่อมวลชนที่เมื่อสื่อได้เสนอภาพแทนธรรมชาติให้กลายเป็นข้าศึกที่น่าสะพรึงกลัว ที่นอกจากจะนำไปสู่การต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

แล้ว ยังเผยให้เห็นท่าทีของมนุษย์ที่กระทำต่อมนุษย์ด้วยกันเองโดยอาศัยธรรมชาติมาเป็นเครื่องมือ แสวงหาผลประโยชน์ในวิกฤติธรรมชาติได้กลายเป็นเครื่องมือในการต่อสู้เพื่อให้ได้สิทธิในการบริหารจัดการน้ำในทุกระบบของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาล ฝ่ายค้าน นักการเมือง ทหาร ชนชั้นนำ ในสังคม คนเมือง คนชนบท หรือแม้กระทั่งพื้นที่เศรษฐกิจกับพื้นที่เกษตรกรรม ที่ล้วนแต่ใช้พื้นที่ของ สื่อมวลชนในการต่อสู้แย่งชิงเพื่อปกป้องให้พื้นที่ของตนเองนั้นยัง แห้ง และอยู่รอดปลอดภัย กลายเป็น การเมืองเรื่องของพื้นที่ในช่วงมหายุทธภัยที่ทำให้เกิดคู่ตรงข้ามขึ้น นั่นคือ กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจาก มหายุทธภัย และ กลุ่มผู้ที่ได้รับการปกป้องจากมหายุทธภัย, กลุ่มคนเมือง และ กลุ่มคนชนบท หรือ แม้กระทั่ง กลุ่มพื้นที่เศรษฐกิจ และ พื้นที่อุตสาหกรรม ออกจากกัน เกิดเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรม ที่แตกต่างกันไปด้วย

สำหรับแวดวงของการศึกษาการพัฒนา มีพื้นที่ชนิดพิเศษแบบหนึ่งที่เป็นประดิษฐกรรม ของยุคสมัยใหม่ และเป็นพื้นที่ที่วาทกรรมการพัฒนาแห่งยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองให้ความสนใจ และให้ความสำคัญอย่างมาก พื้นที่ชนิดนี้เรียกว่า “เมืองใหญ่” (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554 : 240 ; อ้างอิงมาจาก Berman. 1983 ; Harvey. 1989 : Part 1) เนื่องจากสารัตถะ ประการหนึ่งของยุคสมัยใหม่ และวาทกรรมการพัฒนาแห่งยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้แก่ การสร้างชุมชนแบบเมืองใหม่ขึ้นมา เพื่อเป็นศูนย์กลางอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม ด้วยมีความเชื่อมั่นว่า ถ้าหากสร้างความเจริญในรูปของเมืองใหญ่ได้แล้ว ความเจริญในเมือง ใหญ่ก็จะไหลรินไปยังส่วนต่างๆ ของสังคม และทำให้สังคมโดยรวมพัฒนาได้อย่างเสมอภาคและ อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น วาทกรรมมหายุทธภัยจึงกลายเป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ปกป้องเมืองหลวง ปกป้องเขตเศรษฐกิจ เพราะพื้นที่เหล่านี้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อระบบสังคม สิ่งก็ตามมาจึง กลายเป็นการบริหารจัดการแบบปกป้องคนเมืองและละทิ้งคนชนบท/คนชายขอบให้ถูกน้ำท่วม เมืองใหญ่และมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในเมืองหรือเขตเศรษฐกิจจึงมักถูกวาดภาพให้กลายเป็น “ผู้ร้าย” นักอนุรักษนิยมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมักมีแนวโน้มที่จะปรามาสและดูแคลนสังคมเมืองว่าเป็นพื้นที่ ที่เอาเปรียบมนุษย์กลุ่มอื่นและพื้นที่อื่นในสังคม ส่วนนักเคลื่อนไหวทางด้านชุมชน/ประชาสังคม ก็มองว่าเมืองเป็นตัวทำลายล้างความเป็นชุมชนแบบเดิม

แนวคิดข้างต้นนั้นขัดแย้งกับสิ่งที่สื่อมวลชนนำเสนอผ่านวาทกรรมมหายุทธภัย เพราะสื่อ ได้ปลุกฝังให้ผู้รับสารเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่เมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่เมืองที่เป็นเขต เศรษฐกิจที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ ด้วยการอ้างว่าอุตสาหกรรมนั้นเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจ และเมื่อเศรษฐกิจเป็นไปในทิศทางที่ภาครัฐได้วางนโยบายเอาไว้ก็จะนำไปสู่รายได้และ ความร่ำรวยของคนในสังคม เป็นการเทียบเคียงทางพื้นที่เพื่อแสดงถึงความพิเศษนำไปสู่การสร้างคุณค่า เพื่อปกป้องพื้นที่ดังกล่าวไม่ให้ถูกน้ำท่วม สื่อมวลชนได้แสดงให้เห็นภาพแทนของระบบเศรษฐกิจว่า คือ การพัฒนาประเทศ จากการอ้างถึงผลกระทบที่หากปล่อยให้เกิดน้ำท่วมโรงงานยานยนต์และโรงงาน ประเภทอื่นๆ ทั้งหลายจะทำให้ประเทศเสียหายหลายแสนล้านบาท จึงกลายเป็นการแสดงให้เห็นถึง

อำนาจเชิงพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมที่จะได้รับการปกป้องและรับรองว่าน้ำจะไม่เข้าท่วมพื้นที่ผลผลิตที่ตามมาจากการปกป้องพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมคือการสร้างความเชื่อว่าเขตอุตสาหกรรมมีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับให้กับภาคเกษตรกรรม ชาวนาชาวไร่และบรรดาผู้ต้อยโอกาสเป็นผู้ที่อยู่ริมขอบของสังคม และต้องผูกชีวิตเอาไว้กับเมืองหลวง แนวคิดนี้เองที่กลายเป็นตัวการสำคัญในการลดคุณค่าเกษตรกรรมเนื่องจากวาทกรรมกระแสหลักไม่มีที่ว่างให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น/ภูมิปัญญาชาวบ้านในกระบวนการพัฒนา และตัดบุคคลเหล่านี้ออกจากรากเหง้าเดิมของตัวเอง ภายใต้ข้ออ้างของ “การพัฒนา” จึงทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ถูกลดเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นได้เพียง “ประชากร” “ทรัพยากรมนุษย์” หรือ “แรงงานราคาถูกในเมือง” เท่านั้น

ภาพแทนที่สื่อมวลชนสร้างขึ้นจึงทำให้ธรรมชาติกลายเป็นเครื่องมือที่มนุษย์แต่ละกลุ่มใช้เพื่อสร้างอำนาจอันชอบธรรมหรือตักตวงเอาผลประโยชน์ทางการเมือง ด้วยการสร้างภาพแทนกลุ่มคนซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามกันขึ้นมา เช่น ภาพแทนนักการเมืองที่แสวงหาผลประโยชน์จากวาทกรรมหาอุทกภัยโดยใช้เป็นเครื่องมือโจมตีฝ่ายตรงข้ามด้วยการให้ร้ายกันไปมาเพื่อรักษาฐานคะแนนเสียง ด้านคนเมืองกับคนชนบทก็ใช้มหาอุทกภัยนี้ต่อสู้แย่งชิงและสร้างความขัดแย้งเพื่อกันน้ำหรือทำลายกระสอบทรายทั้งหมดล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ตามกระบวนการทัศน์มนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งกุนนาร์ รุนด์เกรน (2557: 297) เสนอว่า หากถือว่ามนุษย์เท่าเทียมกับสัตว์ ก็เท่ากับทำลายหน้าที่ความรับผิดชอบของเราที่มีต่อมนุษย์ด้วยกันเอง และต่อสิ่งมีชีวิตรูปแบบอื่นๆ หากเราเหมือนกับสัตว์ทั่วไป เราคงไม่ต้องสนใจเรื่องก๊าซเรือนกระจกหรือการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้น การนำเอาคุณสมบัติของมนุษย์ไปใส่ไว้ให้กับธรรมชาติ เช่น สัตว์และพืช คือการมองว่ามันเป็นเหมือนกับเรา คงยากหากเราจะกล่าวโทษเหยี่ยวที่จับหนูนาไปกิน และคงยากเช่นเดียวกันที่เราจะกล่าวโทษมนุษย์ที่ล่ากวาง ซึ่งเป็นการย่ำให้เห็นว่ามนุษย์นั้นจะไม่ยอมเอาตัวเองไปเปรียบเทียบกับเท่าเทียมกันกับธรรมชาติ เพราะธรรมชาตินั้นไม่มีศีลธรรมหรือจรรยาบรรณ (เนื่องน้อย บุญเนตร. 2537 : 16-35)

ภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลาง จึงมีความขัดแย้งกับภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง ที่มีความเชื่อว่าธรรมชาติคือศูนย์กลางของสรรพสิ่งผ่านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และวิถีการดำรงชีวิตที่แสดงว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและใช้ชีวิตกลมกลืนกับธรรมชาติ มองธรรมชาติว่ามีคุณค่า สร้างแรงบันดาลใจ สร้างจิตวิญญาณให้กับมนุษย์ มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ฉะนั้น จึงต้องอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับธรรมชาติ ภาพแทนชุดนี้เกิดจากการใช้ภาษาที่กระตุน ปลุกอารมณ์ความรู้สึกของคนให้ตระหนักถึงคุณค่าความงดงามของธรรมชาติ เพื่อที่มนุษย์จะได้ช่วยกันบำรุงรักษา ทะนุถนอมธรรมชาติ (ไชยรัตน์ เจริญสินธุโอฬาร. 2554 : 266) สื่อมวลชนนำเสนอภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง โดยสร้างภาพธรรมชาติให้เป็นภูตผีหรือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องหรือให้คุณให้โทษมนุษย์ แต่ภาพแทนธรรมชาติในมุมมองของสื่อมวลชนต่อประเด็นนี้มีน้ำหนักที่

บางเบา ไม่หนักแน่นพอที่จะต่อสู้กับภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางที่สื่อมวลชนนำเสนออย่างหลากหลายด้าน

เช่นกันกับภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง ที่มุ่งใช้วิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ด้วยข้อมูลที่ชัดเจน แม่นยำ เกี่ยวกับภูมิศาสตร์การไหลของน้ำและภูมิประเทศที่หลากหลายของไทย ผนวกเข้ากับการสร้างภาพแทนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ มากกว่าที่มุ่งเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง หรือตั้งมั่นอยู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อ ที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้มาเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหา เพราะสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่มีใช้การแก้ไขปัญหาที่ถูกจุดหรือยั่งยืน เป้าหมายสูงสุดของภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางอยู่ที่การส่งเสริมความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมที่มีความซับซ้อนที่อยู่รอบตัวเรา นำไปสู่การปฏิบัติตนเพื่อแก้ไขปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืน นักวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมจะรับผิดชอบจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดมลพิษ เพื่อที่จะช่วยในการรักษาทรัพยากรของโลก ให้มีความสมบูรณ์และความยั่งยืนให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ หลังจากที่ได้ปรับปรุงความเข้าใจในระบบปฏิสัมพันธ์ เราจะสามารถจำแนกและดำเนินการในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความท้าทายทางสิ่งแวดล้อมที่เราต้องเผชิญหน้า

แม้ผู้วิจัยจะพบว่า มีการนำเสนอภาพแทนวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลางมาใช้เพื่ออธิบายและหาแนวทางแก้ไขปัญหาหาคู่ทกภัยอย่างเหมาะสมแล้ว แต่ภาพแทนเหล่านี้กลับมีการนำเสนอน้อยมากในพื้นที่ของสื่อมวลชน แสดงให้เห็นว่าแม้สื่อมวลชนจะมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร แต่หน้าที่หลักอีกประการหนึ่งของสื่อ คือ การมุ่งพยายามให้ความรู้กับประชาชนในสังคม โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเช่นเหตุการณ์หาคู่ทกภัยไปในมุมมองที่เหมาะสม มิใช่มุ่งแสดงความน่าตื่นตระหนกของธรรมชาติให้ปรากฏสู่สายตาประชาชนอย่างเดียวนั้น ข้อค้นพบนี้เป็นที่ยืนยันให้เห็นว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ผลที่ตามมาจึงกลายเป็นว่ามนุษย์มิได้ใช้วิธีการแก้ไขปัญหาตามหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้เมื่อเกิดน้ำท่วมมนุษย์ใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบเดิมๆ อย่างเช่น เกิดการกักกั้นน้ำด้วยบิ๊กแบ็ก กระสอบทราย หรือมุ่งสร้างอาคารบ้านเรือนกีดขวางทางเดินน้ำอย่างไม่สิ้นสุด นั่นก็เป็นเพราะเราได้เสนอข้อมูลผ่านกระบวนทัศน์วิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง กลับมุ่งปฏิบัติตนเช่นเดียวกับภาพแทนมนุษย์เป็นศูนย์กลางที่ยังคงเห็นว่าธรรมชาติเป็นทรัพย์สินสมบัติของมนุษย์ หรือภาพแทนธรรมชาติเป็นศูนย์กลางที่มุ่งสร้างธรรมชาติด้วยความเป็นอื่น ด้วยการพยายามเชื่อมโยงเอาปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างน้ำท่วมมาอธิบายผ่านภาพของความโกรธซึ่งของพระแม่คงคาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่พยายามจะลงโทษมนุษย์ด้วยการบันดาลให้เกิดภัยพิบัติขึ้น ธรรมชาติที่ปรากฏในประเด็นนี้จึงไม่ได้มีความแตกต่างไปจากธรรมชาติในประเด็นที่ยกมนุษย์เป็นศูนย์กลางเท่าใดนัก ด้วยทำที่ที่สื่อมวลชนนำเสนอเกี่ยวกับการยึดเอาธรรมชาติเป็นศูนย์กลางนั้นแสดงออกผ่านความหวาดกลัวมากกว่าความเคารพนอบน้อม พร้อมทั้งยังตั้งคำถามต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่ามีตัวตนที่แท้จริงอยู่หรือไม่

การแสดงความเคารพอย่างที่สูงมวชนนำเสนอจึงมิได้มาจากพื้นฐานของการปฏิบัติตนทางสังคม เป็นสำคัญ แต่มาจากการที่มนุษย์พยายามหาคำตอบให้กับตนเองให้กับเหตุการณ์มหากุทกภัย รวมทั้ง การแสดงความเคารพธรรมชาติเพื่อร้องขอให้ธรรมชาติปราณีต่อมนุษย์ มากกว่าที่จะเคารพในฐานะที่ ธรรมชาติคือผู้สร้างสรรพสิ่งเนื่องจากสื่อมวลชนเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีอิทธิพลต่อสังคม

ผลที่ปรากฏจากการนำเสนอความเชื่อผ่านภาพแทนธรรมชาติของมนุษย์ จึงมุ่งแสดง ให้เห็นว่า มนุษย์มีความสำคัญสูงสุด เป็นผู้พิชิตโลก มีความเก่งกาจ สามารถเอาชนะธรรมชาติได้เสมอ และมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้กำหนดว่าสิ่งใดมีคุณค่า สิ่งใดควรรักษาหรือถูกทำลาย แนวคิดเช่นนี้ ย่อมทำให้มนุษย์เกิดความอหังการและตั้งอยู่ในความประมาท แม้บางครั้งอาจดูเหมือนว่ามนุษย์จะ สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ แต่ก็คงเพียงแค่ชั่วคราวชั่วครวเท่านั้น ซึ่งท้ายที่สุดก็มิได้นำมาซึ่งการแก้ไข ปัญหาที่ตรงจุด และมนุษย์ก็ยังคงติดอยู่กับการกีดกันธรรมชาติออกจากวิถีการดำรงชีวิต แสดงให้เห็นถึง วิกฤติทางอุดมการณ์เชิงนิเวศของมนุษย์ในสังคม ที่เกิดจากแนวคิดพื้นฐานแบบยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งทัศนะเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่จะสร้างกรอบในการเอาเปรียบหรือครอบงำโลกธรรมชาติ สุดท้ายมนุษย์ ก็แปลกแยกจากโลกธรรมชาติอย่างสิ้นเชิง

การที่สื่อมวลชนมีเป้าหมายหลักคือการนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้กับผู้คนในสังคม บทบาท ของสื่อมวลชนจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการรับรู้ของประชาชนในสังคม สื่อมวลชนเปรียบเสมือนพลังอำนาจ ซึ่งทรงอิทธิพล แต่จะทรงอิทธิพลได้จริงหรือไม่ขึ้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับสื่อแต่เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยหลายด้านที่ผลต่อการทำงานของสื่อ (สุภานี นิตยเสมอ. 2543 : 48-51) ไม่ว่าจะเป็นนโยบาย ของหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่หนังสือพิมพ์ยึดถือเพื่อเป็นแนวในการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ปัจจัย ด้านบุคลากร ความรู้ความสามารถของบุคลากรในฝ่ายบรรณาธิการ ตั้งแต่ผู้สื่อข่าว ช่างภาพ คนเขียน ข่าว คนเขียนบทความ คนเขียนสารคดี คนเขียนพาดหัว ตลอดจนบรรณาธิการที่กลายเป็นปัจจัยหลัก ที่สำคัญที่สุดต่อคุณภาพของเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ ปัจจัยด้านด้านเวลาที่มีข้อจำกัดเนื่องจากจะต้อง ป้อนข่าวให้ทันตามกำหนด ในขณะที่บางครั้งต้องตีพิมพ์ข่าวสำคัญที่กำลังเกิดขึ้นและประชาชนสนใจ แต่ยังไม่ได้อะไรที่เพียงพอ ทำให้เวลากลายเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้ผู้สื่อข่าวต้องรีบปิดข่าวต่างๆ ที่ยัง หาข้อสรุปหรือตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ไม่ครบถ้วน ปัจจัยด้านธุรกิจ ขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าของ สื่อว่าจะผลิตสื่อเพื่อวัตถุประสงค์อะไร หนังสือพิมพ์เป็นธุรกิจเอกชนความอยู่รอดจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ หนังสือพิมพ์ที่มีนักการเมืองหรือพรรคการเมืองเป็นเจ้าของ โดยสามัญสำนึกผู้สื่อข่าวย่อมมีความเกรงใจ ที่จะเสนอข่าวซึ่งขัดต่อผลประโยชน์ของเจ้าของ และสุดท้ายคือปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อม สภาวะ แวดล้อมหมายถึงความรวมไปถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เช่น สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ กระแสสังคม เมื่อสภาวะแวดล้อมเป็นอย่างใดหนังสือพิมพ์ก็จะตีพิมพ์เนื้อหาให้สอดคล้องกัน เนื่องจากจะได้รับความสนใจจากผู้อ่านมากกว่า และทำให้รู้สึกว่หนังสือพิมพ์มีความรวดเร็วในการ รายงานเรื่องราวและมีความทันสมัย

สรุปได้ว่า การประกอบสร้างวาทกรรมและเสนอภาพแทนทางสังคมของสื่อมวลชนที่ปรากฏนั้น สื่อมวลชนได้นำเสนอธรรมชาติผ่านวาทกรรมมหาอุทกภัยอย่างอกรสออกชาติ และสอดคล้องกับแนวคิด Anthropocentric หรือแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง หมายถึง มนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางของคุณค่า ซึ่งคำว่าคุณค่าในที่นี้หมายถึงคุณค่าทางจริยธรรมหรือคุณค่าภายใน (กานมณี ภูภัคดิ์. 2547 : 8) แนวคิดนี้เชื่อว่ามนุษย์เท่านั้นที่มีคุณค่าทางจริยธรรม และมองว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอื่นๆ ปราศจากคุณค่าทางจริยธรรม (เทพพร มังธานี. 2544 : 9) โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่ามนุษย์เท่านั้นที่มีคุณค่าในตัวเอง สิ่งอื่นนอกเหนือจากมนุษย์ล้วนแต่มีคุณค่านอกตัว มนุษย์จะต้องครอบครองเป็นนาย เป็นผู้พิชิตธรรมชาติ มนุษย์จะต้องนำธรรมชาติไปดัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นสิ่งรับใช้สนองความต้องการของมนุษย์ (ฐิตินันท์ พลชัย. 2547 : 2 ; อ้างอิงมาจาก พระธรรมปิฎก. 2537 : 50) โดยที่ส่วนหนึ่งเกิดจากสภาพการทำงานท่ามกลางการแข่งขันที่เป็นปัจจัยผลักดันให้แต่ละองค์กรต้องปรับตัวหรือต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลา (กาญจนา แก้วเทพ. 2552 : 128) จนหลายครั้งมักเกิดคำถามกับสื่อมวลชนว่าสื่อมวลชนทำหน้าที่สร้างสรรค์สังคมหรือทำลายสังคม (ภาคภูมิ วรรณภา. 2549 : 12) จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องช่วยกันสอดส่องดูแลสื่อ มิฉะนั้นแล้วสื่ออาจจะกลายเป็นดาบสองคมที่สามารถเปลี่ยนโฉมหน้าของบ้านเมือง สังคม เศรษฐกิจ และอื่นๆ อีกมากมายให้เป็นที่ต้องตามที่ต้องการ โดยที่ประชาชนไม่สามารถล่วงรู้เลยว่าข่าวสารที่นำเสนอออกมานั้นจริงหรือเท็จประการใด

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยพบว่า ยังมีประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจในการศึกษาวาทกรรมมหาอุทกภัยหรือวาทกรรมเกี่ยวกับธรรมชาติที่ปรากฏผ่านสื่อประเภทต่างๆ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวาทกรรมมหาอุทกภัยที่สื่ออุดมการณ์ธรรมชาติแบบต้นตระหนกตามแนวคิดนิเวศวิทยาเชิงลึก (Deep Ecology) อันนำไปสู่การแสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างความน่าหวาดกลัวเพื่อให้มนุษย์ตระหนักในความหมายของธรรมชาติ
2. ควรมีการศึกษาวาทกรรมสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ ที่เป็นปรากฏการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในโลกอันจะส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งระบบ เพื่อให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะในสื่อหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์เพียงอย่างเดียวซึ่งอาจเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อหนังสือพิมพ์เท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสื่อสารมวลชนประเภทอื่นๆ เช่น สื่อออนไลน์ เนื่องจากมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสารในสังคมปัจจุบัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนก รัตน์วงศ์สกุล. “2011 ใหญ่กว่าใหญ่,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554.
หน้า 90.
- กนกพันธ์ โลภุตรวงศ์. ถอดบทเรียนมหาอุทกภัยและแนวคิดป้องกันนิคมฯ จากผลกระทบ.
Management. 39(226) : 34-38 ; มกราคม-ธันวาคม, 2554.
- กรกนก รัมมะอัคร์. การเปรียบเทียบอุปลักษณะความรักในเพลงไทยลูกทุ่งกับเพลงไทยสากล.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2556.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. แผนแม่บทการป้องกันและให้ความช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยจาก
อุทกภัย วาตภัย และโคลนถล่ม (ระยะ 5 ปี). กรุงเทพฯ : กรมป้องกันและบรรเทา
สาธารณภัย, 2554.
- กรมอุตุนิยมวิทยา. เอกสารวิชาการการสัมมนาวิชาการวันอุตุนิยมวิทยาโลก 2556. กรุงเทพฯ :
กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2556.
- กอบกาญจน์ ภิณฑุมาศ. ธรรมชาติในกวีไทยร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : อินทนิล, 2554.
- กัณธิมา ธนะโสภณ. แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการเขียนในหน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสาร. เอกสาร
การสอนชุดวิชาการข่าวและบรรณาธิการ หน่วยที่ 6. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสาร
ศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2553.
- กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพฯ : อินฟินิตี้เพรส, 2541.
———. สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- กานมณี ภูักดี. ความหมายและคุณค่าของชีวิตในนิเวศลุ่มลึกตามทัศนะของ อาร์เน นาสส์.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
- “การศึกษา : วิกฤตอุทกภัย สู่หลักสูตรจิตสำนึก ‘สิ่งแวดล้อม’,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.
23-29 ธันวาคม 2554. หน้า 40.
- “การศึกษา: เลื่อนสอบ แกต (GAT)/แพต(PAT),” เนชั่นสุดสัปดาห์. 30 กันยายน-6 ตุลาคม 2554.
หน้า 68.
- กาละแมร์ พัชรศรี. “ชายตาทาข้าวเปลือก : ท่วม สู้ เครียด,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม
2554. หน้า 83.

- กำธน สินธวานนท์. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่ม 39. กรุงเทพฯ : โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2549.
- กิตติ วิสารกาญจน. การเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายสิทธิในน้ำของประเทศไทย : การศึกษาเชิงวาทกรรม. วิทยานิพนธ์ ร.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- กิตติมา พุ่มซ้อน. การศึกษาอุปถัมภ์ “น้ำ” ในสำนวนไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2554.
- กิเลน ประลองเชิง. “แนวรบบางซื่อ,” ไทยรัฐ. 16 พฤศจิกายน 2554.
<<http://tr-online.phalcon.ni11.pw/content/216733>> 20 พฤศจิกายน 2554.
- กุนนาร์ รุนด์เกรนด์. อุทยานแห่งผืนดิน. แปลจาก Garden Earth : From Hunter and Gatherer to Global Capitalism and Thereafter. แปลและเรียบเรียงโดย เขมลักษณ์ดีประวัตติ และคณะ. กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา, 2557.
- “คนข้างวัด : มวลน้ำ VS มวลมนุษย์,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 23-29 ธันวาคม 2554. หน้า 58.
- “ความเครียดหลังมหาอุทกภัย,” มติชนสุดสัปดาห์. 23-29 ธันวาคม 2554. หน้า 34.
- คำ ผกา. “น้ำลดตอผุด,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 90.
- “คุยกับคอลัมนิสต์: ประเทศไทย 2554 วันที่มีนายกฯ เป็น...เลือดเย็น,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 18 - 24 พฤศจิกายน 2554. หน้า 11.
- “จดหมาย : เสนอ “โอกาส” ในวิกฤต,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 56.
- จักรกริช โพธิ์ศรี. การนำเสนอภาพแทนของรักร่วมเพศชายในเพลงลูกทุ่งและหมอลำ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2557.
- จิตรกร โพธิ์งาม. วาทกรรมเขื่อนปากมูล. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- จินดา ศรีรัตนสมบูรณ์. เยอรมันมองหญิงไทย : ภาพแทนหญิงไทยในงานเขียนเยอรมันร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์ อ.ด. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ. สังคมไทย. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2522.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์. “อุปถัมภ์ตามแนวคิดของทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน,” วารสารศิลปศาสตร์. 5(1) : 1-16 ; มกราคม-มิถุนายน, 2548.
- โชคชัย ห่วงถนอม. การวิเคราะห์อุปถัมภ์การต่อสู้และการแข่งขันในข่าวธุรกิจตามแนวทฤษฎีอรรถศาสตร์พุทธปัญญา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.

- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : วิชาษา, 2554.
- _____. สัญวิทยา, โครงสร้างนิยม, หลังโครงสร้างนิยม กับการศึกษาปรัชญาศาสตร์. กรุงเทพฯ : วิชาษา, 2545.
- ฐิตินันท์ พลชัย. การศึกษาเชิงวิพากษ์เรื่องแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลางในนิเวศวิทยาเชิงลึก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2547.
- ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์. “อุปถัมภ์เกี่ยวกับอารมณ์กลัวในภาษาไทย,” วารสาร มจร. วิชาการ. 18(36) : 65-80 ; มกราคม-มิถุนายน, 2558.
- ณัชชา อาจารย์ยุตต์. การประกอบสร้างความจริงในข่าวสงครามระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศอริคของหนังสือพิมพ์ไทย. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ณัฐกานต์ คูสมิทธิ์. ภาพวีรบุรุษที่ถูกประกอบสร้างผ่านกระบวนการข่าวสารของหนังสือพิมพ์ประชาชนนิยม. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ : แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- ณัฐพล โสถธิรัตน์วีโรจน์. “จริยศาสตร์ของการพัฒนา : บทสำรวจวิวัฒนาการที่ด้วยการพัฒนา,” วารสารปัญญาวิวัฒน์. 5(2) : 274-288 ; มกราคม-มิถุนายน, 2557.
- ณัฐวุฒิ อัครวโกวิทวงศ์. “ภาพตัวแทน ความหมาย และความเป็นการเมือง : บทวิเคราะห์เชิง Lefebvrian สู่อสถาปัตยกรรม,” Journal of Architectural. 8(1) : 75-88, 2554.
- “‘ดร. สมิต์’เตือนภัยปี 55 ระวัง! แผ่นดินพิโรธ-สีนามี,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 6-12 มกราคม 2555. หน้า 6.
- ดรุณี หิรัญรักษ์. การสื่อสารมวลชนโลก. กรุงเทพฯ : เอเชียแปซิฟิก มัลติมีเดีย, 2542.
- ดิยู ศรีนราววัฒน์. “ภาษากับวัฒนธรรม,” ใน ภาษาศาสตร์เบื้องต้น. หน้า 44-54. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2553.
- ดีเลิศ ศิริวารินทร์. อุปถัมภ์ในข่าวเศรษฐกิจในหนังสือพิมพ์ไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550.
- “ตลาดนัดการเมือง : นำท่อมให้รับตัก ทหารฮีโร่ พระเอก “ตุ๋” - พระรอง “หรั่ง” เกมอำนาจ “ประยุทธ์”- 5 สื่อ 8 สิ่งแห่ง ทบ.,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 10.
- “ตลาดนัดการเมือง,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 7 - 13 ตุลาคม 2554. ไม่มีเลขหน้า.

- โตมร ศุขปรีชา. “ปัญหาของประเทศไทยคืออวิชชา,” มติชนสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 26.
- . “อุทกภัยในดวง (ชะ) ตา,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 23-29 กันยายน 2554. หน้า 26.
- ทศพร ศรีเพียงจันทร์ และคณะ. ถอดบทเรียนอุทกภัย 2554 และการศึกษาแนวทางการบรรเทาปัญหาอุทกภัยในลุ่มน้ำเจ้าพระยา. นครปฐม : โครงการวิศวกรรมชลประทาน ภาควิชา วิศวกรรมชลประทาน คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต กำแพงแสน, 2555.
- “ทฤษฎีเกมส์ของการระบายน้ำ,” มติชนสุดสัปดาห์. 23-29 ธันวาคม 2554. หน้า 34.
- ทิฆัมพร เอี่ยมเรไร. การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นชาติในกีฬามวยไทย. วิทยานิพนธ์ นศ.ด. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- ทีมวิเคราะห์สเนทธุรกิจ ฝ่ายนโยบายเศรษฐกิจการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย. มหาอุทกภัย 2554 ผลกระทบและแนวโน้มการฟื้นตัว จากการสำรวจผู้ประกอบการ. กรุงเทพฯ : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2554.
- เทพพร มังธานี. “จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อม ตามแนวพุทธจริยศาสตร์,” มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. 19(1) : 7-17 ; ตุลาคม-ธันวาคม, 2544.
- เทพพรณี เสตตุบรรณ. ภัยพิบัติจากธรรมชาติในเขตร้อน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2541.
- “เทศมอไทย : ‘น้ำ’ กับ ‘อุทกภัย’ ‘คน’ กับ ‘ธรรมชาติ’,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 102.
- “เทศมอไทย: น้ำท่วมเมืองไทย สะเทือนไกลถึงอเมริกา,” มติชนสุดสัปดาห์. 16 - 22 ธันวาคม 2554. หน้า 102.
- ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล. “บทเรียนจากประสบการณ์มหาอุทกภัย 2554,” HSRI Forum. 1(4) : 3 ; กันยายน, 2555.
- ัญญา สังขพันธานนท์. “จากกรีนินพนธ์อีสานสู่วาทกรรมอีสาน : การประกอบสร้างความหมายของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมเกี่ยวกับภาคอีสาน,” วารสารอักษรศาสตร์. 29(ฉบับพิเศษ) : 287-312, 2550.
- . วรรณคดีสีเขียว กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : นาคร, 2556.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “หมายเหตุการณ์ : การเมืองและการบริหารอุทกภัย ระหว่างหน่วยเล็กและหน่วยใหญ่,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 18 - 24 พฤศจิกายน 2554. หน้า 64.

- นงนุช สิงหเดชะ. “บทความพิเศษ : ‘โรค ‘หมกมุ่น-ติดข้อง’ ใน ‘ชนชั้น’ ที่มักกับ ‘มวลน้ำ’ ก่อนมหิมา,” มติชนสุดสัปดาห์. 25 พฤศจิกายน - 1 ธันวาคม 2554. หน้า 46.
- นพมาศ เรืองพานิชภิบาล. การวิเคราะห์วาทกรรมความงามในหน้าโฆษณาของนิตยสารสตรี. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551.
- นภพัฒน์จักษ์ อัตตนนท์. “ที่เห็นและเป็นอยู่ : คนสู่น้ำ ที่ปากน้ำโพ,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 23-29 กันยายน 2554. หน้า 16.
- นฤมล จันทระศุภวงศ์. วาทกรรมสงครามและสันติภาพในข่าวกลุ่มพันธมิตรฯปิดสนามบินดอนเมือง และสนามบิน สุวรรณภูมิ ข่าวกลุ่มเสื้อแดงล้มการประชุมอาเซียน และเหตุการณ์สังหารนั้เลือด: มุมมอง หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษในประเทศไทย. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2554.
- “‘นรกในใจ’,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 8.
- “นอกกระแส : ‘วัฒนธรรม’ กับ ‘ธรรมชาติ’ และน้ำท่วม,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 85.
- นันทิดา จงมีสุข. “วีรบุรุษ : ภาพแทนอุดมคติในนวนิยายกำลังภายในเรื่องฤทธิ์มีดสั้น ของโก้วเล้ง,” วารสารช่อพะยอม. 23 : 14-32, 2555.
- “‘น้ำท่วม’ อุตฯ พินาศแสนล้าน บทเรียนเตือนใจ ‘อย่าประเมินต่ำ’,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 22.
- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. “ผีขุนน้ำแม่ทา,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 59.
- “ในประเทศ : ‘บ๊ิกลีนนิ่งเดย์’ วัน ‘กทม.’ ใจดำ รื้อ ‘บ๊ิกแบ็ก’ ปิดทางด่วนปฎิบัติการมุกกลับของ ‘คนปทุม-นนท์’,”. มติชนสุดสัปดาห์. 25 พฤศจิกายน - 1 ธันวาคม 2554. หน้า 14.
- บงกช เสวตามร์. การสร้างความเป็นจริงทางสังคมของภาพยนตร์ไทย กรณีตัวละครหญิงที่มีลักษณะ เบี่ยงเบน ปี พ.ศ. 2528-2530. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- “บอ กอ : น้ำท่วม,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 23-29 ธันวาคม 2554. หน้า 4.
- บัณฑิต ทิพย์เดช. วาทกรรมการเมืองในงานวรรณกรรมของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2553.
- บ้านจอมยุทธ. วัฒนธรรมและระบบความเชื่อของสังคมไทย. ม.ป.ป. <http://www.baanjomyut.com/library/culture_faith/>. 20 เมษายน 2559.

- “บ้านเรา : ‘ของบริจาค’ ไม่ถึงมือผู้ประสบภัย! สารพันปัญหาใน ‘ศปภ.’,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 23-29 ธันวาคม 2554. หน้า 6.
- “เบื้องหลังคน-เบื้องหลังข่าว: มวลน้ำปะทะมวลชน,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 8.
- ปณิสญา อธิจิตตา. การประกอบสร้างอุดมการณ์ทุนนิยมในละครโทรทัศน์ไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. “เมื่อภาคประชาชนล่มสลาย : วิชาमारและนักบริหารจัดการน้ำ,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 18 - 24 พฤศจิกายน 2554. หน้า 19.
- ปริญญา ตรีน้อยใส. “มองบ้านมองเมือง: สถาปัตยกรรมแนวใหม่,” มติชนสุดสัปดาห์. 16 - 22 ธันวาคม 2554. หน้า 20.
- “ปลาอ้วน : น้ำท่วมขโมยความบันเทิงไป (เกือบ)หมด,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 30 กันยายน - 6 ตุลาคม 2554. หน้า 64.
- “ปลาอ้วน : แล้วเมืองฟ้าก็กลายเป็นเมืองน้ำ,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 64.
- พรทิพย์ โรจนสุนันท์. “คำทำนาย,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 74.
- พรพิชชา บุญบรรจง. แม่นาก : มายาคติ ความเป็นเมีย ที่ถูกประกอบสร้างในละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์และละครเวที. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- พล.อ.อ.อิทธพร ศุภวงศ์. “มหาอุทกภัย 2554 : ‘บ้านผมก็น้ำท่วม ใช้ชีวิตเหมือนกับผู้ประสบภัย’,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 18 - 24 พฤศจิกายน 2554. หน้า 16.
- พระพรพล ปสันโน. “มหาอุทกภัย 2554 : ‘ใส่ชูชีพให้กายไม่พอ ต้องใส่ชูชีพให้ใจด้วย’,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 20.
- “พระราชทานกำลังใจ ‘ปู’ เร่งแผน ‘2 P 2 R’ แก้น้ำท่วม,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 30 กันยายน - 6 ตุลาคม 2554. หน้า 14.
- พัลลภ กฤตยานวัช. “มหาอุทกภัยของโลกในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต จากตำนานประวัติศาสตร์ และการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์,” วารสารธนาคารอาคารสงเคราะห์. 17(67) : 7-23 ; ตุลาคม-ธันวาคม, 2554.
- พินิจ จันทร และคณะ. น้ำท่วมกรุงเทพฯ วิกฤตประเทศไทย วิกฤตโลก. กรุงเทพฯ : ย้อนรอย, 2554.

- เพ็ญ นักเรียนนอก นอก (นามแฝง). “ว่าด้วยน้ำท่วมเมือง (urban flood) กันต่อเนอะ,”
เนชั่นสุดสัปดาห์. 25 พฤศจิกายน - 1 ธันวาคม 2554. หน้า 86.
- . “อยู่ๆ ไปในช่วงน้ำท่วมบ้าง ไม่ท่วมบ้าง,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน
 2554. หน้า 86.
- พาลวีย์, ลินด์ซีย์. การเกษตรไทย : อยู่ข้างน้ำข้ามสหัสวรรษ. แปลและเรียบเรียงโดย แม้นมาส
 จันทลักขณา และคณะ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.
- “พาสต์ฟู้ด ธุรกิจ : กัปตัน,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 24.
- “พาสต์ฟู้ด ธุรกิจ: ที่มาของ ‘สายฝน’,” มติชนสุดสัปดาห์. 16 - 22 กันยายน 2554. หน้า 24.
- “แพ้มข้าว : จมมิด,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 23.
- “แพ้มข้าว : น้ำท่วมกตจีดีพีหด 0.3%,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 23.
- ไพศาล ธีรพงศ์วิษ. “ศิลปวัฒนธรรม : ศิลปะเมื่อน้ำท่วม ศิลปะหลังน้ำลด,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.
 23-29 ธันวาคม 2554. หน้า 64.
- ภควัฒน์ บุญญฤทธิ์ และรุจิระ โรจนประภายนต์. “การวิเคราะห์ถ้อยคำอุปมาอุปไมย (Metaphor
 Analysis) ของคำนิยามไทยซึ่งแฝงอยู่ในงานวรรณกรรมของสุนทรภู่ ที่คัดสรรโดย
 ราชบัณฑิตยสถาน,” วารสารนิเทศภาษาและการสื่อสาร. 20(26) : 53-73 ; กันยายน-
 ธันวาคม, 2558.
- ภาคภูมิ วรรณภา. หลักวารสารศาสตร์. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
 2549.
- ภานุวัฒน์ ปิ่นทอง. “การวิเคราะห์มหากุศลักษณ์ 2554 ในเชิงวิชาการ,” วารสารวิชาการครุศาสตร์
 อดิศาธรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ. 3(1) : 122-133 ; มกราคม-มิถุนายน,
 2555.
- “มหากุศลักษณ์ 2554 : เรียนรู้อยู่กับน้ำ (เน่า) น้ำไม่ใช่ศัตรู-อย่าคิดชนะน้ำ,” เนชั่นสุดสัปดาห์.
 18 - 24 พฤศจิกายน 2554. หน้า 29.
- “มหากุศลักษณ์ 2554 : คนนอกคั่นกันน้ำ ปิดถนน-รื้อบีกแบ็ค ประจักษ์จัดการน้ำเหลว,”
เนชั่นสุดสัปดาห์. 25 พฤศจิกายน - 1 ธันวาคม 2554. หน้า 15.
- “มหากุศลักษณ์ 2554 : เมื่อเกิดพิบัติภัยน้ำท่วม ทำไมคนไทยไม่อพยพ? 'ชูโชค อายุพงษ์' มีคำตอบ,”
เนชั่นสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 25.
- “มหากุศลักษณ์ 2554 : รู้ทันน้ำท่วม 'รู้สู้ Flood' คนรุ่นใหม่หัวใจเพื่อมวลชน,” เนชั่นสุดสัปดาห์.
 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 13.

- “มหาอุทกภัย 2554: สมุทรสาครโมเดล 'รอวังได้ น้ำวังเร็ว' ยุทธการอุ้ม 'น้องน้ำ' ลงทะเล,”
เนชั่นสุดสัปดาห์. 18 - 24 พฤศจิกายน 2554. หน้า 24.
- “มายาประเทศ : ‘เท่ง’ น้ำตาซึม บทเรียน... อย่าฝืนสู้น้ำ?,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. 87.
- “มายาประเทศ : Help Us Help You สีสาวสวยช่วยน้ำท่วม,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 11 - 17 พฤศจิกายน 2554. หน้า 34.
- มุกดา สุวรรณชาติ. “หลักศิลา กลางน้ำเชี่ยว : วิฤตน้ำท่วม จะทำลายการผลิตและวิถีชีวิตผู้คน ยิ่งลักษณะต้องปรับนโยบายด่วน,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 20.
- “แมลงวันไไร่ส้ม : “ข้าว” ในเสียงครวญหา “พ.ร.ก.ฉุกเฉิน” แก้น้ำท่วม แนวกระสอบกั้น “ปู-มาร์ค”,” มติชนสุดสัปดาห์. 21 - 27 ตุลาคม 2554. หน้า 78.
- ยงยุทธ อิศรชัย. บทบาทภาครัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองไทย. เอกสารการสอนชุดวิชา เศรษฐกิจกับการเมืองไทย หน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี : สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2552.
- ยมลภัทร ภัทรคุปต์. อุปสรรคความตายในหนังสือธรรมะ. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- รัชนิญญา กลิ่นน้ำหอม. อุปสรรคที่นักการเมืองไทยใช้ : การศึกษาตามแนวบรรพชาศตวรรษที่ 21 และวัจนปฏิบัติศาสตร์. วิทยานิพนธ์ อ.ด. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- รัตนา ประยูรรักษ์. การประกอบสร้างความเป็นจริง และการตัดสินผู้ตกเป็นข่าวด้วยการเล่าเรื่องในหนังสือพิมพ์. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- รัตนาวดี สำราญสุข. วาทกรรมวิเคราะห์รายการนายกฯ ทักซิณคุยกับประชาชน และรายการชวนออนไลน์. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. เล่ม 124. ตอนที่ 52 ก. วันที่ 7 กันยายน 2550.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.
- “รายงานพิเศษ : ‘ตัดตอน’ รับผิดชอบ ‘กรมชลฯ’ ไม่พ่น ‘แพะ’ จับตาน้ำลด การเมืองร้อน,”
เนชั่นสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 4.
- “รายงานพิเศษ : สงครามน้ำ-สงครามอำนาจ “ปู-บิ๊กตุ๋” คู่พระนาง กับเกาเหลา กอ.รมน. และ คีทหน้าห้อง “บิ๊กอ้อด,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 16.

- “รายงานพิเศษ : สไตลโครสไตร์มัน ‘บีก้อต-เจียบ-ตุ-หฺรุ่น-เฟื่อง’ ลุยน้ำท่วมฝ่าวิกฤตผู้ศรัทธาประชาชน,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 23-29 ธันวาคม 2554. หน้า 12.
- “รายงานพิเศษ: น้ำท่วม-ไม่ท่วมปัญญา โมเดล 'เรือผลักดันน้ำ' ต้นทางจากลุ่มน้ำท่าจีน,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 30 กันยายน-6 ตุลาคม 2554. หน้า 16.
- “เรียนรู้จากน้ำท่วม,” มติชนสุดสัปดาห์. 23-29 ธันวาคม 2554. หน้า 9.
- เรื่องชัย ทรัพย์นิรันดร์. “วางบิล : เรียนรู้จากน้ำ,” มติชนสุดสัปดาห์. 23-29 ธันวาคม 2554. หน้า 31.
- “เรื่องจากปก : 'มาร์คเทิร์น' ปรีศนาพระดังเมืองสิงห์ ในวันที่อาสา...ฝ่าน้ำท่วม,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 23-29 กันยายน 2554. หน้า 12.
- “เรื่องจากปก: น้ำเหนือล้นเขื่อนยักษ์ หลากไหลสู่เจ้าพระยา-ป่าสัก ถึงเวลา 'ขอบกรุง' ต้องจมน!” เนชั่นสุดสัปดาห์. 7 - 13 ตุลาคม 2554. หน้า 12.
- วนิดา ขำเขียว. “ไสยศาสตร์เป็นที่พึ่งของคนในสังคมไทยจริงหรือ,” วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. 29(1) : 21-32, 2550.
- วรวงศ์ ไชยฤกษ์. “วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ : มุมมองใหม่ในการวิจัยทางภาษาไทย,” วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์. 8(1) : 135-162, 2556.
- วรวรรณ ศรียากย์. ภาษาศาสตร์ภาษาไทย. นนทบุรี : สัมปัญญะ, 2556.
- วันชนะ ทองคำเกา. ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- วันชัย ฉิมฉวี. “ปัญหาน้ำท่วม,” Environment and Life Quality. 2554. <<https://sahutchaisocialwork.wordpress.com>> 24 มีนาคม 2559.
- “วิกฤต เป็น ‘โอกาส’,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. ไม่มีเลขหน้า.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. วาท. 31 มีนาคม 2557. <<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%AC>> 2559.
- วินัย ตะห์ลัน. “เสริมภูมิคุ้มกันยามน้ำท่วม,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 71.
- วิทยา พานิชล้อเจริญ. การสร้างความเป็นจริงทางสังคมเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงความรักระหว่างสมัยใหม่ในมิวสิควิดีโอเพลงไทยสากล. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

- วิษณุ สุวรรณเพิ่ม. การตกแต่งต้นฉบับ (การบรรณาธิกรณหนังสือพิมพ์). กรุงเทพฯ : แสงจันทร์
การพิมพ์, 2540.
- “วิรัตน์ แสงทองคำ: สังคมธุรกิจไทย (2540-ปัจจุบัน) : โหมโรง,” มติชนสุดสัปดาห์.
8-14 กรกฎาคม 2554. หน้า 28.
- วิสันต์ สุทธิสิทธิ์. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย
ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503-2544 : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์
เชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ อ.ด. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- ศัลยา ประชาชาติ. “เมื่อนิคมอุตสาหกรรม “จมน้ำ” นักลงทุนญี่ปุ่นอ่วม อุตาฯ รถยนต์-ส่งออกสะดุด,”
มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 10.
- ศรียรา ผาสุคดี. “อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ “ชีวิต” ในภาษารัสเซียตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน,”
วารสารรามคำแหงฉบับมนุษยศาสตร์. 34(2) : 85-96 ; กรกฎาคม-ธันวาคม, 2558.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. สยามประเทศภูมิหลังของประเทศไทยตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์จนถึงสมัย
กรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : มติชน, 2539.
- ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ. ความสัมพันธ์ไทย-ลาวในสื่อบันเทิงไทย : ศึกษากรณีการประกอบสร้างอัต
ลักษณ์ความเป็นลาว จากภาพยนตร์เรื่องหมากเตะโลกตะลึง. วิทยานิพนธ์ ร.ด.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- ศุภชัย เจริญวงศ์. ถอดรหัสการพัฒนา. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา, 2544.
- ศุภชัย ต๊ะวิชัย. อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์แสดงอารมณ์โกรธในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549.
- ไศรยา วิมลสถิตพงษ์. กลวิธีทางภาษาในการวิจารณ์การเมืองทางอ้อมในบทความแสดงความคิดเห็น
ทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทย. วิทยานิพนธ์ อ.ด. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2549.
- “สองมุมมอง ‘น้ำท่วม กทม.’ จากเลขาฯ ‘มูลนิธิสีบฯ’ ถึง ‘นักวิชาการ มช.’,” มติชนสุดสัปดาห์.
14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 13.
- สมัย วรรณอุดร. พระลักพระลาม (รามเกียรติ์ฉบับลาว) : การนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ลาวและ
นิเวศวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง. วิทยานิพนธ์ ป.ร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
2557.
- สรณี วงศ์เปี้ยสัจจ์, หัทยา จันทร์มั่งกร และศตนันต์ เปียงบุญญา. หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของ
ไทยที่ได้รับรางวัล : การวิเคราะห์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรม. เชียงใหม่ : ภาควิชา
ภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

- “สรุปข่าวในประเทศ : “ยิ่งลักษณ์” ไม่พอใจ,” มติชนสุดสัปดาห์. 23-29 ธันวาคม 2554. หน้า 7.
- สาวิตรี คทวณิช. “การประยุกต์ใช้ทฤษฎีวิจักษณ์เชิงวิพากษ์เพื่อการพัฒนา : กรณีศึกษาภาษาของนักการเมืองสตรี”. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2551.
- สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. วรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525.
- สุนันท์ ศรีจันทร์. “‘ทักษิณ’ มาก่อน..น้ำท่วมไว้ทีหลัง,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 23-29 กันยายน 2554. หน้า 23.
- _____. “น้ำท่วมหนักครั้งนี้ไม่ต้องมีใครรับผิดชอบหรือ,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 4 - 10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 29.
- สุพัชรีนทร์ นาคคงคำ. ภาพแทนสตรีไทยในนวนิยายอีโรติกของนักเขียนชายไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.
- สุพัฒน์ศิริ แพงพันธ์. การประกอบสร้างและการสื่อความหมายของการ์ตูนการเมืองไทย ในช่วงรณรงค์การเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2544. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- สุภา จิตติวิสุรัตน์. การสร้างความหมายทางสังคมและการรับรู้ “ความเป็นจริง” ในภาพยนตร์อิงเรื่องจริง. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สุภาณี นิตยเสมอ. การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. วาทกรรม ภาพแทน และอัตลักษณ์. เอกสารประกอบการสอน วรรณคดีศึกษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม 2. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- สุรพงษ์ ชัยนาม. มาร์กซ์และสังคมนิยม. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2524.
- สุรสม กฤษณะจุฑะ. การเมืองวัฒนธรรมของความเป็นอื่นในพื้นที่สื่อ : การต่อสู้ทางวาทกรรมว่าด้วยพลังงาน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
- สุริยา รัตนกุล. อรรถศาสตร์เบื้องต้น. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2554.
- สุวรรณมาศ เหล็กงาม. การประกอบสร้างภาพเพื่อการโหยหาอดีตในรายการ “วันวานยังหวานอยู่”. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- เสถียร วิริยะพรรณพงศา. “บางระจัน 54,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 25 พฤศจิกายน - 1 ธันวาคม 2554. หน้า 87.
- “หนุ่มเมืองจันท์, “ฟาสต์ฟู้ด ธุรกิจ: เรียนรู้จาก “น้ำ,” มติชนสุดสัปดาห์. 28 ตุลาคม- 3 พฤศจิกายน 2554. หน้า 25.

- “หมอไพร่: โรคที่มากับน้ำ (3),” เนชั่นสุดสัปดาห์. 25 พฤศจิกายน - 1 ธันวาคม 2554. หน้า 70.
- อธิคม คุณาวุฒิ. “ชีวโหม่งแห่งการมองโลกในแง่ดี,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 4-10 พฤศจิกายน 2554. หน้า 14.
- . “น้ำท่วม กับความฉ้อฉลทางศีลธรรม,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 7-13 ตุลาคม 2554. หน้า 14.
- อดุลย์ พยุหะ. ความพึงพอใจของประชาชนต่อความช่วยเหลือในระหว่างและหลังประสบอุทกภัยจากหน่วยงานภาครัฐ อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 2550.
- อภิญา นนันทนาท. ความสุขในฤดูน้ำหลาก จากวงเสวนา “ภูมิและปัญญาของสังคมชาวน้ำ”. 2559. <<http://www.lek-prapai.org/watch.php?id=578>>. 24 มีนาคม 2559.
- อภิลาศ ใจสถานนท์. “รัฐกับปัญหาสภาพแวดล้อม,” พิทยา ว่องกุล และคณะ (บรรณาธิการ). ใน สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2537 : แนวโน้มสู่วิกฤตรอบด้าน. หน้า 15-23. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโลกสีเขียว, 2537.
- อรรถจัน เศรษฐบุตร. “สถาปัตยกรรมสีเขียว : การทำลายเพื่อความยั่งยืน,” วารสารอาษา. 12(3) : 70-76 ; ตุลาคม-พฤศจิกายน, 2551.
- อรัญญา มิ่งเมือง. การเล่าข่าว “ทางวิทยุ”. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- อวยชัย สังสนา. วาทกรรมการสื่อความหมายของนิวัตี กองเพียร นั้ดคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์รายวัน และนิตยสารรายสัปดาห์ “มติชน”. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- อวยพร พาณิช และคณะ. ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- อาทิตย์ ผ่านพูล. “นิเวศปรัชญากับความสำนึกทางนิเวศวิทยา,” วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. 6(1) : 27-40 ; มกราคม-มิถุนายน, 2558.
- อุกฤษฏ์ ปัทมา. “โลกทรรศน์ : สื่อแดงหายไปไหน,” มติชนสุดสัปดาห์. 14-20 ตุลาคม 2554. หน้า 32.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ และคณะ. สื่อสารมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- อุมารินทร์ ตูลารักษ์. “ภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรมในแบบเรียนลาวชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3,” วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. 27(3) : 22-33 ; กันยายน-ธันวาคม, 2553.
- เอกรัฐ เลหาทวิทยาวณิชย์. ภาพแทนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน : กรณีศึกษา บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอม่อน จังหวัดเชียงใหม่. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวพิมพ์ประไพ สุภาวี
วันเกิด	วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2530
สถานที่เกิด	อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 168 หมู่ 7 ตำบลหนองไผ่ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด 45170
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	อาจารย์ผู้ช่วยสอน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สาขาวิชาภาษาเพื่อการสร้างสรรค์งานสื่อสิ่งพิมพ์ ภาควิชาภาษาไทยและ ภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2544	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนธวัชบุรีวิทยาคม อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2547	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2551	ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาภาษาเพื่อการสร้างสรรค์งานสื่อสิ่งพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2559	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

